

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI
BEŞERÎ VE İKTİSADİ COĞRAFYA BİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE KIRGIZİSTANLI GÖÇMEN KADIN OLMAK:
GÜNDELİK YAŞAM PRATİKLERİ, ZORLUKLAR VE BAŞETME
STRATEJİLERİ**

Doktora Tezi

Aikanysh ESHNAZAROVA

Ankara, 2025

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI
BEŞERÎ VE İKTİSADİ COĞRAFYA BİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE KIRGIZİSTANLI GÖÇMEN KADIN OLMAK:
GÜNDELİK YAŞAM PRATİKLERİ, ZORLUKLAR VE BAŞETME
STRATEJİLERİ**

Doktora Tezi

Aikanysh ESHNAZAROVA

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Mustafa Murat YÜCEŞAHİN

Ankara, 2025

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI
BEŞERÎ VE İKTİSADİ COĞRAFYA BİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE KIRGIZİSTANLI GÖÇMEN KADIN OLMAK: GÜNDELİK
YAŞAM PRATİKLERİ, ZORLUKLAR VE BAŞETME STRATEJİLERİ**

Doktora Tezi

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Mustafa Murat YÜCEŞAHİN

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

1- Prof. Dr. Mustafa Murat YÜCEŞAHİN

2- Prof. Dr. Ertuğrul Murat ÖZGÜR

3- Prof. Dr. Işık KUŞÇU BONNENFANT

4- Prof. Dr. Mutlu YILMAZ

5- Prof. Dr. Salih ŞAHİN

Tez Savunması Tarihi

26.08.2025

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. Mustafa Murat YÜCEŞAHİN'in danışmanlığında hazırladığım **“Türkiye’de Kırgızistanlı Göçmen Kadın Olmak: Gündelik Yaşam Pratikleri, Zorluklar ve Baş Etme Stratejileri (Ankara, 2025)”** adlı doktora tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

01.09.2025

Aikanysh ESHNAZAROVA

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR LİSTESİ.....	iv
TABLOLAR LİSTESİ	v
ŞEKİLLER LİSTESİ	vi
ÖNSÖZ	vii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Tezin Konusu	2
1.2. Tezin Araştırma Problemleri ve Araştırma Soruları	5
1.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi	6
1.4. Literatür Değerlendirilmesi	9
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Zorlukları.....	13

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ve KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç Teorilerine Genel Bakış	15
2.1.1. Klasik Göç Teorileri	16
2.1.1.1. Ravenstein'in Göç Yasaları.....	16
2.1.1.2. İtme-Çekme (Push-Pull) Modeli	17
2.1.1.3. Neoklasik Ekonomik Teoriler.....	18
2.1.2. Modern ve Eleştirel Göç Teorileri	20
2.1.2.1. Emek Göçünün Yeni Ekonomisi Göç Teorisi.....	20
2.1.2.2. Merkez Çevre ve Dünya Sistemleri Teorisi.....	21
2.1.2.3. Bağımlılık Kuramı	24
2.1.2.4. Göç Sistemleri Teorisi	25
2.1.2.5. Ulusötesicilik Göç Teorisi.....	26
2.2. Araştırmada Kullanılan Teorik Yaklaşım.....	29
2.2.1. İkili Emek Piyasası Teorisi	30
2.2.2. Sosyal Ağlar Teorisi.....	35
2.3. Araştırmada Kullanılan Temel Kavramlar.....	38
2.3.1. Ev İşçiliği ve Göçmen Ev İşçileri.....	38
2.3.2. Göçün Kadınlaşması.....	49

2.3.4. Gündelik Yaşam Pratikleri.....	54
---------------------------------------	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

3.1. Araştırma Deseni ve Yöntemi.....	62
3.2. Veri Toplama Aracı ve Süreci	63
3.3. Verilerin Analizi.....	67
3.3.1. Araştırmanın Hipotezleri.....	67

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KIRGIZİSTAN'DAN DIŞARIYA GÖÇ

4.1. Kırgızistan'ın Dış Göç Eğilimleri.....	69
4.2. Kırgızistan Emek Göçünün Yıllara Göre Cinsiyet Temelli Değişimi	73
4.2.1. Kırgızistanlı Kadınların Emek Göçüne Artan Katılımı	75
4.2.2. Kadınların Emek Göçündeki Artışına Etki Eden Faktörler.....	76
4.2.3. Kırgızistan Dış Göçün Kadınlaşması ve Toplumsal Etkisi	80
4.3. Kırgızistan'dan Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketi	83
4.3.1. Kırgızistanlı Göçmen Kadınların Türkiye'deki Konumu.....	84
4.3.2. Kırgızistan ile Türkiye Arasındaki Sosyal Güvenlik Anlaşmasının Kırgızistanlı Ev İşçisi Kadınların Yasal Konumlarına Etkisi	86

BEŞİNCİ BÖLÜM

ANALİZ VE BULGULAR

5.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	91
5.2. Katılımcıların Göç Kararlarına İlişkin Özellikleri.....	94
5.3. Katılımcıların İş Bulma Süreçlerine İlişkin Özellikleri.....	96
5.4. Ölçeklere Ait Tanımlayıcı İstatistikler.....	97
5.5. Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)	102
5.5.1. Türkiye'yi Çekici Yapan Faktörler Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi.....	103
5.5.2. Beklentiler Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi	104
5.5.3. Gündelik Yaşam Pratikleri Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi.....	105
5.5.4. Gündelik Hayatlarında Karşılaştıkları Zorluklar Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi	106
5.5.5. Zorluklarla Başa Çıkma Stratejileri Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi.....	108

5.5.6. Emek Göçünün Kırgızistanlı Ev İşçisi Kadınlar Üzerindeki Etkileri Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi.....	110
5.6. Ölçeklerin Güvenirlik Analizleri	110
5.7. Ölçek Puanları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi	112

ALTINCI BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ

KAYNAKÇA	136
EKLER	147
EK-1: Aydınlatılmış Onam Formu.....	147
EK-2a: Araştırmada Kullanılan Anket Soru Ölçekleri	148
EK-2b: Araştırmada Kullanılan Kırgızca Anket Soru Ölçekleri	157
EK-3: Etik Kurul Kararı	166
ÖZET	167
ABSTRACT	169

KISALTMALAR LİSTESİ

Kısaltma	Açıklama
ADB	Asya Kalkınma Bankası
ANOVA	Tek Yönlü Varyans Analizi
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
Cr α	Cronbach Alpha Güvenirlik Katsayısı
FIDH	International Federation of Human Rights (Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu)
IDWF	International Domestic Workers Federation (Uluslararası Ev İşçileri Federasyonu)
ILO	International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
INS	Immigration and Naturalization Service (Göçmenlik ve Vatandaşlık Hizmetleri)
IOM	International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
KCUİK	Kırgız Cumhuriyeti Ulusal İstatistik Komitesi
KCUSAE	Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Stratejik Araştırmalar Enstitüsü
SB	Sovyetler Birliği
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistiksel Paket Programı)
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UN	United Nations (Birleşmiş Milletler)
UNPD	United Nations Population Division (Birleşmiş Milletler Nüfus Bölümü)
VARIMAX	Döndürme Yöntemi (Faktör Analizinde Kullanılan)

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.	Araştırmada Kullanılan Hipotezler	68
Tablo 2.	Kırgızistan’da İllere Göre Kadınların Aldıkları Ücretlerin Erkeklerin Aldığı Ücretlere Oranı.....	78
Tablo 3.	Katılımcıların Demografik Özellikleri	91
Tablo 4.	Katılımcıların Göç Kararlarına İlişkin Özellikleri	94
Tablo 5.	Katılımcıların İş Bulma Süreçlerine İlişkin Özellikleri	96
Tablo 6.	Ölçeklere Ait Tanımlayıcı İstatistikler	97
Tablo 7.	KMO İstatistiklerinin Yorumu.....	102
Tablo 8.	Türkiye’yi Çekici Yapan Faktörler Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	103
Tablo 9.	Beklentiler Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları	104
Tablo 10.	Günelik Yaşam Pratikleri Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	105
Tablo 11.	Günelik Hayatlarında Karşılaştıkları Zorluklar Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	108
Tablo 12.	Zorluklarla Başa Çıkma Stratejileri Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	109
Tablo 13.	Emek Göçünün Kırgızistanlı Ev İşçisi Kadınlar Üzerindeki Etkileri Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	110
Tablo 14.	Cronbach’s Alpha Katsayısının Güvenirliği.....	111
Tablo 15.	Ölçeklerin Güvenirlik Analiz Sonuçları.....	112
Tablo 16.	Ölçek Puanları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi.....	114

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Hedef bölgeye göre tüm uluslararası göçmenler arasında kadın ve kız çocuklarının payı, 1990, 2010 ve 2024	3
Şekil 2. 1990-2020 Yıllar Arası Kırgızistan'ın Dış Göç Çıktısı	72
Şekil 3. Yıllara Göre Kırgızistan'ın Uluslararası Göçmen Stokundaki Kadın Oranı	74
Şekil 4. Dış Göçe Katılanların Cinsiyete Göre Dağılımı.....	76

ÖNSÖZ

Doktora eğitimi uzun ve talepkâr bir yolculuktur. Bu yolculuğa çocuk büyütme, özlem duyma, stres, şehir değiştirme, yaşamaya alıştığım bu güzel ülkeden bir başka ülkeye göç etmek gibi zorlu ancak öğretici deneyimleri sığdırdım. Bir göçmen olarak Türkiye’de Kırgızistanlı ev işçisi kadınların deneyimlerini araştırmak, sadece akademik bir çaba olmanın ötesinde, Kırgız kadınların değerli emeklerini ortaya çıkarmaya ve göçmenlik olgusunu ve deneyimlerini derinden anlamak açısından benim için değerli bir fırsat olmuştur.

Bu çalışmanın tamamlanmasında yol gösteren, destek olan ve emeği geçen birçok kişiye teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Öncelikle, tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Mustafa Murat YÜCEŞAHİN’e, akademik rehberliği, değerli katkıları ve yol gösterici desteği için içtenlikle teşekkür ederim. Akademik sürecimde bana sağladığı bilgi birikimi ve yönlendirmeler, çalışmamın bilimsel bir çerçevede ilerlemesini sağlamıştır. Bunu, her zaman hatırlayacağım.

Tez izleme komitesinden itibaren tez jüri üyeliği yapan Sayın Prof. Dr. Ertuğrul Murat ÖZGÜR’e en içten dileklerimi sunmak istiyorum. Değerli ve yapıcı yorumlarıyla ve yönlendirmeleriyle tezimin gelişimine büyük katkı sağladığı gibi, bana verdiği huzur ve güven ile bu süreci verimli ve anlamlı kılmıştır. Aynı şekilde tez izleme komitesinden itibaren tez jüri üyeliği yapan Sayın Prof. Dr. Işık KUŞÇU BONNENFANT’a güler yüzü ve samimi yaklaşımıyla bana verdiği destek ve motivasyon için teşekkür ederim. Ayrıca, tez savunma jürisinde yer alan Prof. Dr. Mutlu Yılmaz ve Prof. Dr. Salih Şahin hocalarıma, yapıcı eleştirileri ve kıymetli önerileri için teşekkür ederim.

Araştırma sürecinde anketlere katılarak deneyimlerini paylaşan Kırgızistanlı ev işçisi kadınlara sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, araştırmanın yürütülmesine katkı sağlayan Kırgız topluluklarına ve desteklerini esirgemeyen dostlarıma minnettarım.

Doktora eğitim sürecimde bana destek olan eşime özel teşekkürümü söylemek istiyorum. Onun sevgisi ve anlayışı olmasaydı, bu çalışmayı tamamlamak benim için çok daha zor olabilirdi. Anelik yapan bir öğrenciye eğitim almanın ek bir zorlukları vardır. Ancak bu zorlukları hafifleten insanlara sahip olmak insanı çok şanslı hissettiriyor. Kendimi şanslı hissettiren bu insanlar benim annem, Emir abim, İrina yengem, Marina, Sezim, Amina ve Umar gibi yeğenlerim oldu. Onların desteği benim için çok önemliydi bu yüzden onlara çok minnettarım.

Bu süreçte en büyük teşekkürüm biricik kızım Akmöör Azra'ya... Bu yolculuğa başladığımda henüz dört yaşındaydı. Kastamonu'da yaşıyorduk ve derslerim için her hafta Ankara'ya birlikte yolculuk yaptık. Uzun yolları birlikte geçirdik. Küçük yaşında, büyük bir sabırla bu sürece tanıklık etti hem taşıyıcısı oldu. Kızıma ayıramadığım zamanlar, yorgunluktan ilgilenemediğim anlar için kendisinden özür diliyorum. Okula başladıktan sonra bana yazdığı küçük notlar, benim için en kıymetli hediyeler oldu. Varlığın bana her zaman mutluluk verdi. Bu yüzden, kızım Akmöör Azra'ya kalpten teşekkür ederim.

Doktora eğitimi bana sadece akademik bilgi birikimi kazandırmadı aynı zamanda kendimi geliştirmemi, içinde bulunduğum göç sürecini farklı açıdan analiz etmeyi sağladı ve güzel dostlukları kazandırdı. Bütün zorluklarına rağmen bu kıymetli doktora eğitim sürecime teşekkür ederim.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde, tezin konusu ve araştırma alanı, araştırmanın önemi, amacı, literatür değerlendirilmesi ve araştırmanın sınırlılıkları ele alınmaktadır.

Ataerkil toplumsal yapı, ev içi işlerin büyük oranda kadınlar tarafından üstlenilmesini teşvik ederken, bu yükün bir kısmının ücret karşılığında devredildiği ev hizmetleri sektörü ortaya çıkmıştır. Türkiye'de özellikle orta ve üst gelir grubuna mensup aileler, günlük ya da sürekli çalışan ev işçilerini istihdam etmektedir. 1990'lı yıllardan itibaren Türkiye'de ev hizmetleri sektöründe çalışan göçmen kadınlar genellikle eski Doğu Bloku ülkelerinden gelmekteydi. Ancak son yıllarda bu sektörde Türki Cumhuriyetlerden gelen göçmen kadınların sayısında önemli bir artış gözlemlenmektedir (Gökbayrak, 2009, s. 74). Özellikle 2010'lardan sonra Türkiye, Kırgızistanlı kadınlar için önemli bir iş gücü pazarı olarak görülmeye başlanmıştır. Bişkek merkezli ev işçiliği aracılık firmalarının artışı, Kırgızistanlı kadınların bu sektöre olan ilgisini göstermektedir. Bu doktora tezinde, Türkiye'deki Kırgızistanlı ev işçisi kadınların göç sürecini ve gündelik hayat pratikleri incelenmektedir.

Bu tez çalışması altı bölümden oluşmaktadır. Tezin *Giriş* bölümü, dört alt bölümü içermekte ve bu alt bölümlerde, çalışmanın konusu, tezin araştırma problemleri ve araştırma soruları, tezin amacı ve önemi, literatür taraması, sınırlılıklar ve zorluklarına yer verilmektedir. Tezin ikinci bölümünde araştırmanın *Kuramsal ve Kavramsal Çerçevesi* verilmektedir. Bu kapsamda göç teorilerine genel bakış, klasik göç teorileri, modern ve eleştirel göç teorileri, araştırmada kullanılan teorik yaklaşım ve araştırmada kullanılan temel kavramlar ele alınmıştır. Tezin üçüncü bölümünde *Araştırma Yöntemine* yer verilmektedir. Burada araştırmanın deseni ve yöntemi, veri toplama aracı ve süreci,

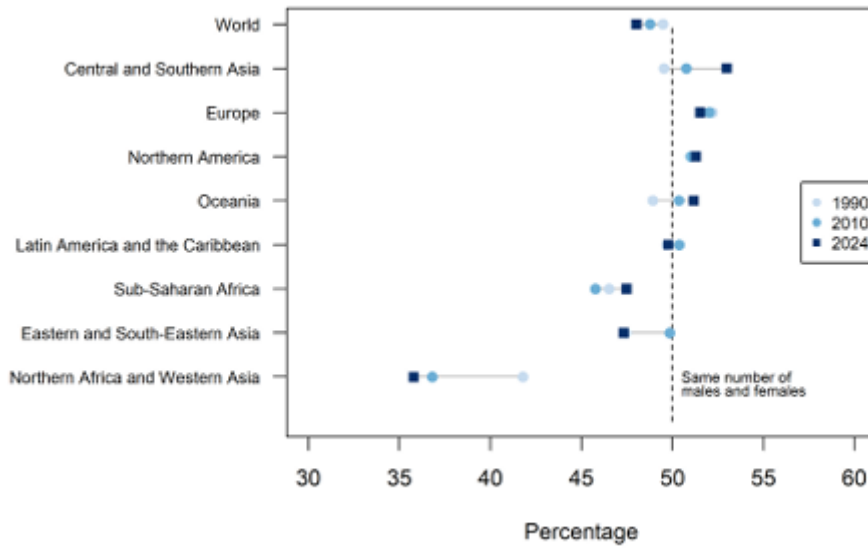
verilerin analizi ve araştırma hipotezler ele alınmaktadır. Tezin bulguları ise araştırma problemleriyle ilişkili şekilde iki bölümde yer almaktadır. Bunlardan dördüncü bölümde *Kırgızistan'dan Dışarıya Göç* Kırgızistan'ın dış göç eğilimleri, Kırgızistan emek göçünün yıllara göre cinsiyet temelli değişimi ve Kırgızistan'dan Türkiye'ye yönelik göç hareketi olmak üzere üç alt bölümde incelenmektedir. Bu bölümde Kırgızistanlı kadınların emek göçüne artan katılımı, kadınların emek göçündeki artışına etki eden faktörler, Kırgızistan dış göçün kadınlaşması ve toplumsal etkisi, Kırgızistanlı kadınların Türkiye'deki konumu ve Kırgızistan ve Türkiye arasındaki sosyal güvenlik anlaşmasının Kırgızistanlı ev işçisi kadınların yasal konumlarına etkisi ele alınmıştır. Beşinci bölümde, bulgular ve analizler ele alınmaktadır. Katılımcıların demografik özellikleri, göç kararları ve iş bulma süreçlerine ilişkin analizler, tanımlayıcı istatistikler, açıklayıcı faktör analizi, ölçeklerin güvenilirlik analizi, ölçek puanları arasındaki ilişkilerin incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Tezin altıncı bölümü olan *Tartışma ve Sonuç* bölümünde ise, Kırgızistanlı ev işçisi kadınların gündelik yaşam pratikleri, karşılaştıkları zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkma stratejileri, araştırma problemleri ve hipotezler doğrultusunda elde edilen sonuçlar paylaşılmaktadır.

1.1. Tezin Konusu

Uluslararası iş gücü göçü, kapitalizmin ortaya çıkışıyla birlikte şekillenmiş ve zaman içinde üretim ilişkileri ile sermaye birikim süreçlerine bağlı olarak dönüşüme uğramıştır. Küreselleşmenin etkisiyle sermayenin uluslararası dolaşımı hız kazanmış, bu durum iş gücü göçünü de kaçınılmaz hale getirmiştir. Günümüzde dünya genelinde 304 milyon kişi kendi ülkesi dışında yaşamaktadır (UN, 2024). Uluslararası göçmen sayısındaki bu artış, küreselleşme sürecinin etkileriyle birlikte ele alındığında, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde az gelişmişlik, ekonomik eşitsizlikler ve temel ihtiyaçların karşılanamaması gibi yapısal sorunlarla ilişkilendirilmektedir. Göçmen nüfusunun sürekli

artış göstermesi ve bu eğilimin kısa vadede azalma ihtimali taşıması nedeniyle Castles ve Miller (2008), 21. yüzyılı “Göçler Çağı” olarak nitelendirmektedir.

Giderek artan uluslararası göç hareketleri içinde kadınların oranı dikkat çekici bir şekilde yükselmektedir. UN DESA’nın (2024) verilerine göre, dünya genelinde göçmen nüfusun %48’ini kadınlar oluşturmaktadır. Şekil 1’de 1990, 2010 ve 2024 yıllarına ait hedef bölgeye göre tüm uluslararası göçmenler arasındaki kadın ve kız çocuklarının payı verilmektedir. Buna göre, kadın ve kız çocuk göçmenlerin oranı bölgesel farklılıklar göstermekle birlikte, Kuzey Amerika’da %51, Avrupa’da %52, Okyanusya’da %50,5, Latin Amerika ve Karayipler’de %50, Afrika’da %47 ve Asya’da %42 olarak belirlenmiştir (UN DESA, 2024). Castles ve Miller (2008) tarafından “göçün kadınlaşması” olarak kavramsallaştırılan bu olgu, kadınların uluslararası göç hareketleri içindeki sayısal artışını ve iş gücü piyasasında görünür hale gelmelerini ifade etmektedir.

Şekil 1. Hedef bölgeye göre tüm uluslararası göçmenler arasında kadın ve kız çocuklarının payı, 1990, 2010 ve 2024

Kaynak: United Nations, 2024: 7

Uluslararası iş gücü göçü, çoğunlukla az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere, daha gelişmiş ülkelere yönelmekte olup, bireyler için bir tercihten ziyade ekonomik ve sosyal zorunluluklar nedeniyle gerçekleşmektedir. Modern göç hareketlerinde, hedef

ülkelerin iş gücü talebi belirleyici faktörlerden biri olarak görülmektedir. Göç alan ülkeler genellikle yüksek vasıflı iş gücünü tercih etmekte, bunun yanı sıra düşük ücretli ve güvencesiz hizmet sektöründe çalışacak vasıfsız iş gücüne de ihtiyaç duymaktadır (Gökbayrak, 2009, s. 56). Özellikle gelişmiş ülkelerde yaşanan nüfus, kadınların iş gücüne katılım oranındaki artış ve devletlerin sosyal politikalarında meydana gelen dönüşümler, ev içi hizmetler başta olmak üzere bakım sektöründe iş gücü açığı yaratmaktadır. Bu ihtiyacın büyük bir kısmı, ekonomik krizler ve sosyal sorunlar nedeniyle göç etmeyi bir çıkış yolu olarak gören kadın iş gücü tarafından karşılanmaktadır (Gökbayrak, 2009, s. 77).

Ataerkil toplumsal yapı, ev içi işlerin büyük oranda kadınlar tarafından üstlenilmesini teşvik ederken, bu yükün bir kısmının ücret karşılığında devredildiği ev hizmetleri sektörü ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, ev işçiliği sektörü, kadın emeğinin hem ev içinde hem de piyasa koşullarında yeniden üretildiği bir alan olarak değerlendirilmektedir (Akalin, 2014, s. 323). Ev işçileri hem yerli kadınlardan hem de göçmen kadınlardan oluşmakta olup, uluslararası göç süreçleriyle birlikte ev işçiliği, göçmen kadınların temel geçim kaynaklarından biri haline gelmiştir. Türkiye'de özellikle orta ve üst gelir grubu hanehalkları, günlük ya da sürekli çalışan ev işçilerini istihdam etmektedir. Son yıllarda bu sektörde Türki Cumhuriyetlerden gelen göçmen kadınların sayısında önemli bir artış gözlemlenmektedir (Gökbayrak, 2009, s. 74). Özellikle 2010 sonrası dönemde Türkiye, Kırgızistanlı kadınlar için önemli bir iş gücü pazarı olarak görülmeye başlanmıştır. Bişkek merkezli ev işçiliği aracılık firmalarının artışı, Kırgızistanlı kadınların bu sektöre olan ilgisini göstermektedir.

Kırgızistanlı ev işçisi kadınlar, Türkiye'de yeni bir sosyal- ekonomik ve kültürel düzene uyum sağlamak zorundadır. Gündelik yaşam pratikleri, çalışma koşulları, sosyal çevreleri ve kültürel etkileşimleri uyum sürecinde önemli rol oynamaktadır. Bu kadınlar yasal statü, dil bariyeri, ayrımcılık, ekonomik belirsizlik ve sosyal izolasyon gibi çeşitlik

zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır ve bu zorluklarla başa çıkmak için çeşitli stratejiler geliştirmektedir. Bu tez çalışması, Türkiye’de ev hizmetlerinde çalışan Kırgızistanlı kadınların gündelik yaşam pratiklerini, karşılaştıkları zorlukları ve bu zorluklarla başa çıkma stratejilerini odaklanacaktır. Bununla birlikte emek göçünün bu kadınlar üzerindeki ekonomik ve sosyal etkilerini de ele alacaktır.

1.2. Tezin Araştırma Problemleri ve Araştırma Soruları

Bu doktora tez, üç ana araştırma probleminden yola çıkmaktadır. Bunlar: *Kırgızistanlı kadınların yüksek oranda emek göçüne katılma motivasyonlarının neler olduğudur;* ikincisi, *Türkiye’de ev içi hizmetlerde çalışan Kırgızistanlı kadınların gündelik yaşam pratikleri, karşılaştıkları zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkma stratejilerinin neler olduğudur;* son olarak *emek göçünün Kırgızistanlı ev işçisi kadınlar üzerindeki etkileridir.* Bu araştırma problemleri aşağıdaki araştırma sorularını içermektedir:

1. Kırgızistan’daki hangi faktörler kadınların uluslararası emek göçüne katılım düzeyini etkilemektedir?
2. Kırgızistanlı kadınlar için Türkiye’yi çekici yapan faktörler nelerdir?
3. Türkiye’deki Kırgızistanlı ev işçisi kadınlar hangi temel gündelik yaşam pratiklerini deneyimlemektedir?
4. Türkiye’deki Kırgızistanlı ev işçisi kadınlar hangi temel gündelik yaşam zorluklarıyla karşılaşmaktadır?
5. Türkiye’deki Kırgızistanlı ev işçisi kadınlar karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmak için hangi stratejileri ve taktikleri kullanmaktadır?
6. Uluslararası emek göçü Kırgızistanlı ev işçisi kadınların üzerinde nasıl bir etkiye sahiptir?

1.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Gelişmekte olan ülkelerde yaşayan kadınlar, ekonomik yetersizlikler ve geçim sıkıntıları nedeniyle giderek artan bir şekilde uluslararası iş gücü göçüne katılmaktadır. Öte yandan, göçmen kadın emeği, özellikle turizm ve ev içi hizmetler gibi belirli sektörlerdeki iş gücü açığını karşılamak amacıyla gelişmiş ülkeler için vazgeçilmez bir kaynak haline gelmiştir. Göçmen kadınlar, çoğunlukla ev içi hizmetlerde çocuk, yaşlı ve hasta bakımı, temizlik ve yemek yapımı gibi alanlarda istihdam edilmektedir. Ancak ev içi hizmetleri sektörü büyük ölçüde kayıt dışı çalışma koşulları ile karakterize edilmekte olup, bu durum göçmen kadın işçilerin sosyo-ekonomik güvencesizlik içinde kalmasına ve çeşitli hak ihlalleriyle karşılaşmasına neden olmaktadır (Erdoğan ve Toksöz, 2013, s. 4). Kayıt dışılığın yaygın olduğu bu sektörde çalışan göçmen kadınlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle bağlantılı olarak yoğun bir emek sömürüsüne, güvencesiz çalışma koşullarına ve ayrımcılığa maruz kalmaktadır (Karlsson, 2015, s. 1).

Göçmen ev işçisi kadınlar, cinsiyetlerinden, göçmenlik statülerinden ve icra ettikleri meslektan kaynaklanan çoklu ayrımcılığa maruz kalmaları nedeniyle uluslararası iş gücü piyasasında en savunmasız işçi gruplarından biri olarak değerlendirilmektedir (FIDH, 2016, s. 5). Bu gruptaki kadınlar, sıklıkla cinsiyetçi ve yabancı düşmanı söylemlerle karşı karşıya kalmakta; ataerkil normlar, ayrımcı politikalar ve sınırlı hukuki koruma mekanizmaları nedeniyle dezavantajlı bir konumda bulunmaktadır (Pavlou, 2011, s. 68). Bunun yanı sıra, göç rejimlerinin kısıtlayıcı yapısı, göçmen kadınların istihdam ve topluma entegrasyon süreçlerinde karşılaştıkları engelleri artırmakta ve onları sosyal dışlanma riskiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Çoğu durumda ev işçisi kadınlar, özel alan niteliğindeki işveren evine kapatılmakta ve herhangi bir denetime tabi olmadan ağır çalışma koşullarına maruz kalmaktadır (Cheng, 1996, s. 139).

Türkiye’de ev içi hizmetler sektörü, başlangıçta kırsal kesimlerden kentlere göç eden, düşük eğitim düzeyine ve sınırlı mesleki yeterliliğe sahip kadınlar tarafından

yürütülmekteydi. Ancak son yıllarda bu sektör giderek daha fazla göçmen kadınların çalışma alanına dönüşmüştür. Türkiye’de yaşanan demografik dönüşüm, özellikle yaşlı nüfusun artışıyla birlikte ev içi hizmetlere duyulan ihtiyacı artırmıştır. İstanbul, Ankara, İzmir ve Antalya gibi büyükşehirlerde bu sektöre olan talep hızla büyümektedir. Geleneksel ve ataerkil toplumsal yapı nedeniyle ev işleri ve bakım hizmetleri halen büyük ölçüde kadınların sorumluluğunda görülmekte olup, bu durum kadınların iş gücüne katılımını kısıtlayan önemli faktörlerden biri olmaya devam etmektedir. Dolayısıyla, bakım hizmetleri ihtiyacının karşılanması, yerli kadınlar yerine büyük oranda göçmen kadınlar tarafından sağlanmaktadır (Erdoğan ve Toksöz, 2013, s. 11).

Türkiye’de ev işçiliği sektörünün genişlemesi, piyasa koşullarıyla da doğrudan ilişkilidir. Düşük gelirli kadınların kayıtlı iş gücüne katılım oranının düşük olması, buna karşılık orta ve üst sınıf mesleklerde çalışan kadınların ev işlerinde çalışmaya istekli olmamaları, göçmen kadınları bu sektörde alternatif iş gücü kaynağı haline getirmiştir. Öte yandan, ev içi hizmetlerde özellikle yatılı çalışan işçilere duyulan ihtiyaç da göçmen kadın emeğinin artışında etkili bir faktördür. Yerli kadın işçilerin yatılı çalışmayı tercih etmemesi nedeniyle, bu sektördeki iş gücü açığı büyük ölçüde göçmen kadınlar tarafından doldurulmaktadır. Göçmen kadınlar için yatılı çalışma, barınma ve temel ihtiyaçlarını karşılama açısından ekonomik bir avantaj sağlasa da aynı zamanda onları uzun çalışma saatleri, düşük ücret, sosyal izolasyon ve işverenin keyfi uygulamalarına karşı savunmasız hale getirmektedir (Erdoğan ve Toksöz, 2013, s. 11). Göçmen kadın işçilerin karşılaştıkları temel sorunlar arasında emek sömürüsü, güvencesiz çalışma koşulları, psikolojik baskı, sosyal dışlanma ve memleketlerinde bıraktıkları ailelerine duydukları özlem yer almaktadır. Ayrıca, ruhsatsız faaliyet gösteren aracı firmalar, göçmen kadın işçilerini daha savunmasız hale getirmekte ve onları fiziksel, psikolojik ve cinsel istismar riskine açık bırakmaktadır (Cheng, 1996, s. 139).

Türkiye’de ev hizmetleri sektöründe ağırlıklı olarak eski Doğu Bloku ülkelerinden gelen göçmen kadınlar çalışmaktadır. Türkiye nüfusunun yaşlanmaya başlamasıyla birlikte son dönemlerde bu sektörde çalışan Türki Cumhuriyetlerinden gelen göçmen kadınların sayısında önemli bir artışlar gözlenmektedir (Gökbayrak, 2009, s. 74). 2010’lardan sonra Türkiye, ev hizmetleri sektöründe çalışmak isteyen Kırgızistanlı kadınlar için önemli bir iş gücü pazarı olarak görülmeye başlanmıştır. Kırgızistan’ın başkenti Bişkek’te kayıtlı iş bulma ajanslarının %60’ı Türkiye’ye işçi göndermekte olup, bu ajanslar aracılığıyla Kırgızistanlı kadınlar ev içi hizmetler, tekstil ve turizm sektörlerinde çalışmak üzere Türkiye’ye göç etmektedir (Tagaybekova, 2019, s. 117).

Bu doktora tezi, Türkiye’de ev içi hizmetler sektöründe çalışan Kırgızistanlı kadınların göç süreçlerini, iş bulma deneyimlerini, gündelik yaşam pratiklerini, karşılaştıkları yapısal ve bireysel zorlukları ve bu zorluklarla başa çıkma stratejilerini çok boyutlu bir şekilde ele almayı amaçlamaktadır. Öncelikli olarak, kadınların göç etme kararlarını nasıl aldıkları ve neden Türkiye’yi tercih ettikleri incelenecektir. Bu bağlamda, Türkiye’nin Kırgızistanlı kadınlar için nasıl bir çekim merkezi haline geldiği ve göç kararlarını şekillendiren ekonomik, sosyal ve kültürel dinamikler analiz edilecektir. Bu tez çalışması, Kırgızistan emek göçünün cinsiyet temelli değişimi ve Kırgızistanlı kadınların emek göçüne artan katılımına etki eden faktörleri ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte kadınların yaşadıkları toplumsal, ekonomik ve hukuki sorunları ve emek göçünün kadınlar üzerindeki etkilerini ortaya konulması hedeflenmektedir. Ev hizmetleri sektöründe çalışan Kırgızistanlı kadınların göç süreçleri ve deneyimleri incelenerek, ev işçiliği sektöründeki göçmen kadın emeğinin görünürlüğünün artırılması ve toplumsal farkındalık yaratılması hedeflenmektedir.

Literatürde ev işçisi göçmen kadınların gündelik yaşam pratikleri üzerine yapılan çeşitli araştırmalar bulunsa da bu araştırmalar çoğunlukla nitel yöntemlerle (görüşme, gözlem) ile yürütülmektedir. Bununla birlikte spesifik olarak Kırgızistanlı ev işçisi

kadınlar üzerine yapılan nicel araştırma bulunmamaktadır. Bu doktora tez araştırması, anket ve istatistiksel analizlerle Kırgızistanlı ev işçisi kadınlara odaklanarak, kadınların göç süreçlerini etkileyen faktörleri, gündelik yaşam pratiklerini, karşılaştıkları zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkma stratejilerini, emek göçünün kadınlar üzerindeki etkilerini ölçülebilir verilerle değerlendirecektir. Bu, çalışmanın birincil özgünlüğünü oluşturmaktadır. Bununla birlikte Kırgızistanlı ev işçisi kadınların karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmak için geliştirdikleri stratejiler değerlendirilerek hangi stratejilerin daha etkili olduğu ortaya konulacaktır. İstatistikler Kırgızistan emek göçünde cinsiyet temelli değişimin yaşandığını ve göçmenler arasında kadın oranının her geçen gün artmakta olduğunu doğrulamaktadır. Kırgızistan göçünü bu açıdan ele alan araştırmaya rastlanmamaktadır. Bu araştırmada, Kırgızistan dış göçünü cinsiyet temelli değişimini ele alarak ve artan kadın oranlarını etkileyen faktörleri ortaya çıkarmak mümkün olacaktır. Böylece literatüre de katkıda bulunmak hedeflenmektedir. Bu da araştırmanın diğer bir özgünlüğüdür.

YÖK'ün ulusal tez merkezinde yapılan taramada Kırgızistanlı ev işçisi kadınların göç süreçlerini, gündelik hayat pratiklerini, karşılaştıkları zorlukları ve bu zorluklarla başa çıkma stratejilerinin ve Kırgızistan emek göçünün cinsiyet temelli değişiminin incelendiği lisansüstü düzeyde bir araştırmanın yapılmadığı belirlenmiştir. Kırgızistanlı ev işçisi kadınların deneyimlerini merkeze alan bu araştırmanın, göç çalışmaları literatürüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Kadın emeğinin görünmezleştirildiği ve değersizleştirildiği ev içi hizmetler sektöründe çalışan Kırgızistanlı göçmen kadınların koşullarının incelenmesi, bu konuda literatürdeki boşluğun doldurulmakla kalmayıp toplumsal farkındalığın artırılmasına da hizmet edecektir.

1.4. Literatür Değerlendirilmesi

20.Yüzyıl boyunca kadınlar göç hareketlerine aktif olarak katılmış olmalarına rağmen, göç araştırmaları uzun yıllar boyunca erkeklerin hareketliliğine odaklanmıştır.

Literatürde, kadınların göç sürecine yalnızca aile birleşimi yoluyla katılan “bağımlı göçmenler” olarak değerlendirildiği birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çerçevede kadınların göç kararları, deneyimleri ve tutumları uzun süre görünmez kabul edilmiş, kadın göçmenler büyük ölçüde erkek göçmenlere bağımlı bireyler olarak ele alınmıştır (Cheng, 1999, s. 39; Pessar ve Mahler, 2001; Hondagneu-Sotelo ve Cranford, 2001, s. 5). Ancak 1980’lerden itibaren, kadın göçmenlerin göç sürecindeki rolleri ve deneyimlerine yönelik akademik ilginin arttığı görülmektedir. Morokvasic (1984), Pedraza (1991), Ong (1991) ve Donato (1992) gibi araştırmacılar, kadınların göç sürecindeki rollerini ve karşılaştıkları dinamikleri analiz eden önemli çalışmalara imza atmıştır (aktaran Pessar ve Mahler, 2001, s. 3-4). Benzer şekilde, Cheng (1996, 1999) göçmen kadınların deneyimlerini açıklayan çalışmalara katkı sunmuştur.

Göçmen kadın emeği üzerine yapılan çalışmaların büyük bir kısmı, gelişmekte olan ülkelere gelen kadınların, gelişmiş ülkelerde düşük ücretli ve düşük vasıflı işlerde istihdam edildiğini vurgulamaktadır. Göçmen kadınların büyük bir çoğunluğu tekstil, ayakkabı ve elektronik endüstrilerinde düşük ücretli işlerde ya da ev işlerinde çalışmaktadır (Delaet, 1999, s. 6). Feminist literatür ise bu durumu uluslararası iş bölümünün cinsiyetlenmiş yapısına bağlamakta ve kadın emeğinin küresel düzeyde yeniden üretildiğini savunmaktadır (Cheng, 1999, s. 48). Göçmen kadın işçilerin genellikle ev işçisi, seks işçisi veya fabrika işçisi gibi işlerde çalıştıkları ve bu nedenle kırılgan ve savunmasız bir konumda oldukları belirtilmektedir. Uzun çalışma saatleri, pasaport ve kimlik belgelerine el konulması, maaşların eksik ödenmesi, fiziksel ve psikolojik şiddet, sözel ve cinsel taciz gibi olumsuzluklar, göçmen kadınların karşılaştığı en temel sorunlar arasında yer almaktadır (Oishi, 2002, s. 2; Harzig, 2006, s. 66; Gülten, 2010, s. 122).

Kadın emek göçünü teşvik eden faktörlere sahip hedef ülkelerde, göçmen kadınların çoğunlukla ev içi hizmetler ve seks sektöründe istihdam edilmesi, onların

ekonomik ve toplumsal kırılganlığını artırmaktadır. Göç politikaları ise göçmen kadınların çalışma olanaklarını belirli sektörlerle sınırlandırmakta ve böylece güvencesizliğin kurumsallaşmasına neden olmaktadır. Bu durum, işçi göçmen kadınlara yönelik şiddet ve sömürünün artmasına da zemin hazırlamaktadır.

Türkiye'ye yönelik göç literatürüne bakıldığında, çalışmaların büyük ölçüde göçün hacmi ve niteliği üzerine odaklandığı, ancak göçmenlerin toplumsal entegrasyonu ve gündelik yaşam deneyimlerinin görece daha az incelendiği görülmektedir (Dedeoğlu, 2011, s. 28). Toksöz ve Ulutaş (2011), Türkiye'ye emek göçüyle gelen kadın göçmenlerin durumlarını inceleyerek, küresel göç hareketlerinde kadınların artan oranının Türkiye'deki göç süreçlerini nasıl etkilediğini araştırmıştır. Özer (2012), insan ticareti mağduru olarak zorla seks işçiliğine yönlendirilen göçmen kadınların Türkiye'deki deneyimlerini ele almıştır.

Ev içi hizmetler sektörü, göçmen kadın emeğinin en yoğunlaştığı alanlardan biri olup, Türkiye'de bu konu üzerine yapılan akademik çalışmalar son yıllarda artış göstermeye başlamıştır. Türkiye'deki göçmen ev işçileri üzerine yapılan araştırmalar genellikle bu kadınların göç nedenleri, çalışma ve yaşam koşulları ile ilgilidir (Gökbayrak, 2009, s. 74). Özbay (2012), Osmanlı döneminden günümüze kadar ev içi hizmetlerin dönüşümünü ele alarak, kölelikten modern göçmen ev işçiliğine kadar uzanan bir süreci analiz etmiştir (s. 118-120). Keough (2003), Türkiye'deki Gagavuz kadın göçmenleri üzerine çalışmalar yürütmüş, İçduygu (2004) ise Türkiye'de kaçak göçmen ev işçilerini incelemiştir. Kümbetoğlu (2005), İstanbul'daki yabancı ev işçilerini analiz etmiş, Erder ve Kaşka (2002) ise Moldova, Romanya, Ukrayna ve Azerbaycan gibi eski Sovyetler Birliği ülkelerinden gelen kadınların ev işçiliğine yönelerek para biriktirme hedeflerini araştırmıştır (Erder ve Kaşka, 2002; Abadan Unat, 2006, s. 380-381; aktaran Akalın, 2014, s. 53).

Dedeoğlu (2011), Azerbaycanlı kadın ev işçileri üzerine yaptığı çalışmada, bu kadınların aile geçiminde oynadığı temel role dikkat çekmiştir. Akalın (2014), eski Sovyetler Birliği ülkelerinden gelen göçmen kadın ev işçilerinin makro, mezo ve mikro düzeydeki süreçlerini inceleyerek sosyolojik bir analiz sunmuştur. Deniz ve Özgür (2015), Antalya’da yaşayan Rus göçmen kadınların emek göçünü değerlendirmiştir. Yazgan ve arkadaşları (2017), kadınarkulubu.com örneği üzerinden Türkiye’deki ev işçisi kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli söylemleri analiz etmiştir. Deniz (2018) ise Türkiye’de Filipinli dadı göçünde aracı firmaların rolünü ele almıştır.

Türkiye’deki göçmenlerin gündelik yaşam pratikleri üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde, Gürlek (2017) mültecilerin kent ortamına adaptasyon süreçlerini Kırşehir ve Bilecik örnekleri üzerinden karşılaştırmıştır. Cengiz ve diğerleri (2018), Antakya’daki Suriyeli mültecilerin sosyo-mekansal gündelik yaşam deneyimlerini analiz etmiştir. Koyuncu (2018), Ankara’daki Gürcü göçmen kadınların yaşam mücadeleleri üzerine odaklanmıştır. Yüksel (2022), Antalya’da yaşayan Kırgızistanlı göçmen kadınların yaşamlarını ekonomiye katılım, dil, yeme-içme alışkanlıkları, sosyal çevre ve kamusal alanla kurulan ilişkiler bağlamında değerlendirmiştir.

Kırgızistanlı göçmen kadınların emek göçü bağlamında ele alındığı akademik çalışmalar oldukça sınırlıdır. Kırgızistan’ın emek göçünü ekonomik boyutları ve hedef ülkelerdeki çekici faktörler açısından değerlendiren çalışmalar bulunsa da Kırgızistanlı kadınların göç deneyimlerine yönelik bilimsel araştırmalar oldukça yetersizdir (Elebaeva, 2002; İsaev, 2012; Sulaymanov, 2013; Kumskova, 2015). Türkiye’de Kırgızistanlı göçmen kadınların ev içi hizmetlerdeki yerini inceleyen akademik çalışmalar ise yok denecek kadar azdır. Bu doktora çalışması, Türkiye’deki Kırgızistanlı ev işçisi kadınların gündelik yaşam pratiklerini, karşılaştıkları zorlukları ve baş etme stratejilerini ele alarak, göç literatürüne önemli bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Ev içi hizmetleri sektöründe çalışan göçmen kadınların sosyal, ekonomik ve hukuki koşullarını analiz etmek, bu

alandaki yapılacak yasal düzenlemeler ve politika önerileri açısından da büyük bir öneme sahiptir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Zorlukları

Bu araştırma, Türkiye'deki Kırgızistanlı göçmen kadınların ev içi hizmetler sektöründe yaşadıkları deneyimleri anlamaya yönelik kapsamlı bir çalışma olmakla birlikte, çeşitli sınırlılık ve metodolojik zorluklarla karşılaşmıştır. Öncelikli olarak, saha araştırmasının temel zorluklarından biri güvencesiz çalışma statüsü nedeniyle katılımcıların anket çalışmasına katılmakta tereddüt etmeleridir. Kaçak statüde bulunan, aile ikamet izni olan veya kısa dönem ikamet iznine sahip kadınlar, herhangi bir hukuki yaptırımla karşılaşma korkusu taşımakta ve bu durum, anket çalışmasına katılım oranını doğrudan etkilemiştir. Katılımcıların güvenini kazanmak ve ikna sürecini yönetmek, araştırmanın önemli aşamalarından biri olmuştur. Buna ek olarak, işverenleriyle olası bir sorun yaşama endişesi taşıyan kadınlar, kendileri hakkında herhangi bir bilginin üçüncü şahıslara iletileceğinden çekindikleri için veri toplama sürecinde temkinli davranmıştır.

Araştırmanın bir diğer sınırlılığı dil engeli olmuştur. Katılımcıların çoğunun Türkçe yeterliliği sınırlı olduğundan, anket ölçekleri Kırgızca'ya çevrilmiş ve veriler elden Google Form'a aktarılmıştır. Bu süreç, veri giriş sürecini uzatmış ve ek iş yükü oluşturmuştur. Saha çalışmasının yürütüldüğü coğrafi alanlar da çalışmanın sınırlılıkları arasındadır. Araştırma, İstanbul, Ankara, İzmir ve Antalya gibi büyükşehirlerde gerçekleştirilmiş olup, bu iller Türkiye'deki Kırgızistanlı göçmen kadınların en yoğun olarak çalıştıkları bölgeler olarak belirlenmiştir. Ancak saha çalışmasının farklı şehirlerde yürütülmesi, ulaşım, konaklama ve günlük giderler açısından ek maliyet yaratmıştır. Bunun yanı sıra, çevrim içi veri toplama sürecinde bazı teknik zorluklar yaşanmıştır. İnternet erişimi olmayan veya bilgisayar kullanma konusunda yeterli bilgiye sahip olmayan katılımcılar, çevrim içi anketleri doldurmakta güçlük çekmiştir. Ayrıca, bazı katılımcıların telefonlarının Google Form desteklememesi nedeniyle anketi tamamlaması

mümkün olmamıştır. Araştırmanın bir diğer kısıtı ise veri eksikliği olmuştur. Toplamda 207 kadın ankete katılmış olmasına rağmen, on dört katılımcı yalnızca demografik bilgileri yanıtlamış, diğer bölümleri boş bırakmıştır. Bu nedenle, eksik yanıt bırakan katılımcılar veri analizine dahil edilmemiştir.

Son olarak, Kırgızistanlı göçmen kadınlarla doğrudan iletişim kurma sürecinde de bazı engellerle karşılaşmıştır. Katılımcılara ulaşmak için farklı şehirlerdeki Kırgız toplulukları ve dernekleri ile iletişime geçilmiş, ancak bu süreç beklenenden daha zorlu olmuştur. Göçmen kadınların büyük çoğunluğunun enformel ağlar üzerinden iş bulmaları nedeniyle, belirli bir örgütlenme yapısı içinde bulunmamaları, veri toplama sürecini daha karmaşık hale getirmiştir. Bütün bu sınırlılıklara rağmen, araştırma sürecinde karşılaşılan metodolojik engellerin üstesinden gelmek adına çeşitli stratejiler geliştirilmiş, saha çalışması titizlikle yürütülerek güvenilir veriler elde edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ve KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölüm, göç teorilerine genel bakış alt başlığı altında klasik göç teorileri, modern ve eleştirel göç teorilerini ele alınmaktadır. Tez çalışmasında benimsenen teorik yaklaşım ve kavramları içermektedir.

2.1. Göç Teorilerine Genel Bakış

Göç teorileri, bireylerin ve toplulukların göç etme nedenlerini, göç süreçlerini ve göçün toplumsal, ekonomik ve politik etkilerini açıklamaya yönelik çeşitli perspektifler sunmaktadır. Bu teoriler, göçün yapısal ve ekonomik nedenlerine odaklanarak, kaynak ve hedef ülkelerin sunduğu itici ve çekici faktörlerin etkileşimini ele almaktadır. Çekici faktörler, göç edilen ülkelerde sunulan ekonomik fırsatlar, istihdam olanakları, eğitim imkanları ve daha iyi yaşam standartları gibi unsurları içerirken, itici faktörler savaş, siyasi baskılar, doğal afetler, ekonomik krizler ve yoksulluk gibi göçe zorlayan unsurları kapsamaktadır.

Massey (1993, 1998) ve Schoorl (1995), uluslararası göç teorilerini iki ana başlık altında değerlendirmektedir. Bunlardan ilki, göçün başlangıcını açıklayan teoriler olup, neo-klasik ekonomi teorisi (makro ve mikro düzey), ikili emek piyasası teorisi, dünya sistemleri teorisi ve göçün yeni ekonomisi teorisini içermektedir. İkinci grup ise, göçün devamlılığını açıklayan ağ teorisi, kümülatif nedensellik ve kurumsal teoriden oluşmaktadır (akt. Gebelek, 2008, s. 37). Bununla birlikte göç teorileri klasik göç teorileri ve modern eleştirel göç teorileri olmak üzere iki ana kategori altında toplanmaktadır. Her teori, göçün farklı boyutlarına odaklanarak, göç sürecinin çeşitli yönlerini ele almaktadır (Cheng, 1999, s. 39).

2.1.1. Klasik Göç Teorileri

Göç hareketleri tarih boyunca ekonomik, sosyal, politik ve çevresel faktörlerin etkisiyle şekillenmiş ve bu dinamiklerin açıklanabilmesi için çeşitli teoriler geliştirilmiştir. Göçü açıklamaya yönelik ilk teorik çerçeveler 19. yüzyılda ortaya çıkmış olup, zaman içinde farklı ekoller tarafından geliştirilmiştir. Klasik göç teorileri, göç süreçlerini ekonomik faktörler, bireysel motivasyonlar ve yapısal koşullar çerçevesinde ele alarak, göçün nedenleri ve etkileri üzerine çeşitli hipotezler öne sürmüştür (Demir, 2023, s. 1410).

Klasik göç teorileri arasında Ravenstein'in Göç Yasaları, İtme-Çekme (Push-Pull) Modeli ve Neoklasik Ekonomik Teoriler ön plana çıkmaktadır. Bu teoriler, göç süreçlerini belirleyen ana dinamikleri analiz etmeye odaklanmış ve günümüz göç araştırmalarının temelini oluşturmuştur.

2.1.1.1. Ravenstein'in Göç Yasaları

Göç çalışmalarında temel referanslardan biri olan Ravenstein'in Göç Yasaları, 19. Yüzyılın sonlarında İngiliz coğrafyacı Ernst Georg Ravenstein tarafından geliştirilmiştir. Ravenstein, 1885 yılında yayımladığı çalışmasında, göç hareketlerini belirleyen temel ilkeleri ortaya koymuş ve bu hareketlerin düzenliliğini açıklamaya çalışmıştır (Günay ve Çelik, 2023, s. 55). Ravenstein'in Göç Yasaları, göçün mekânsal yönünü, göçmenlerin sosyal ve ekonomik özelliklerini ve göç hareketlerini yönlendiren itici ve çekici faktörleri içeren çeşitli hipotezlerden oluşmaktadır. Ravenstein'in geliştirdiği yasalara göre göç hareketlerini etkileyen temel faktörler şu şekilde özetlenebilir:

- Göç, kısa mesafelerde yoğunlaşır: İnsanlar genellikle yaşadıkları bölgelere yakın yerlere göç etme eğilimindedir. Uzak mesafelere olan göç hareketleri daha sınırlıdır.
- Göçmenler, ekonomik fırsatların yoğun olduğu merkezlere yönelir: Göç eden bireyler, sanayi ve ticaretin gelişmiş olduğu şehirleri tercih etmektedir.

- Kentler, göç veren bölgeler hâline gelir: Büyük kentler göç alan yerler olmakla birlikte, belli bir büyüklüğe ulaştıklarında göç veren bölgelere dönüşebilirler.
- Kadınlar, kısa mesafeli göçlerde daha aktiftir: Ravenstein, iç göç hareketlerinde kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek oranlarda yer değiştirdiğini gözlemlemiştir (Çetin ve Şenoğlu, 2021, s. 80).
- Ekonomik ve sosyal faktörler göçü şekillendirir: Bireylerin göç kararları, daha iyi ekonomik ve sosyal koşullar arayışı ile doğrudan bağlantılıdır.

Ravenstein'in ortaya koyduğu bu ilkeler, göç hareketlerinin temel dinamiklerini anlamak açısından önemlidir. Ancak, modern dönemde göç süreçleri daha karmaşık hâle geldiğinden, bu yasalar günümüz göç hareketlerini açıklamakta yetersiz kalabilmektedir. Özellikle küreselleşme, dijitalleşme ve ulusötesi göç ağları, göç hareketlerinin çok daha dinamik bir yapıya bürünmesine neden olmuştur (Demir, 2023, s. 413).

2.1.1.2. İtme-Çekme (Push-Pull) Modeli

Göç hareketlerini açıklamada en yaygın teorilerden biri itme-çekme modeli olup, Everett S. Lee (1966) tarafından geliştirilmiştir. Bu model, Ravenstein'in göç yasalarına dayanarak, bireylerin göç kararlarını etkileyen temel faktörleri belirlemeyi amaçlamaktadır. Lee, göç çalışmalarının büyük bir bölümünün Ravenstein'in çalışmalarına referans verdiğini ve göçmenlerin demografik yapıları üzerine genel eğilimlerin tespit edildiğini belirtmektedir (Todaro, 1980, s. 16). Model, göçü dört ana faktör çerçevesinde ele almaktadır: itici ve çekici faktörler, araya giren engeller ve kişisel etmenler (Yalçın, 2004, s. 30).

Göç süreçlerini itici (push) ve çekici (pull) faktörler üzerinden analiz eden Lee, itici faktörler olarak bireylerin mevcut yaşam alanlarını terk etmelerine neden olan olumsuz koşulları belirtmektedir. Buna karşılık, çekici faktörler, göç edilen bölgede bireyleri cezbeden avantajlı koşulları ifade etmektedir (Bozkaya ve Kum, 2022, s. 180). Ona göre itici faktörler, bireyin yaşadığı ülkedeki düşük yaşam standartları, işsizlik, siyasi

baskılar ve ekonomik fırsat eksikliği gibi unsurları kapsarken, çekici faktörler göç edilen ülkedeki iş gücü talebi, ekonomik fırsatlar, güvenli yaşam ortamı, yüksek yaşam standartları ve politik özgürlükleri içermektedir. Araya giren engeller ise mesafe, ulaşım olanakları, göç masrafları ve hedef ülkede karşılaşılabilecek olası riskler gibi faktörlerden oluşmaktadır (Rani, 2018, s. 7). Lee, Berlin Duvarı gibi fiziksel engellerin yanı sıra, kısıtlayıcı göç politikalarını da araya giren engeller kapsamında değerlendirmektedir (Lee, 1966, s. 51). Ayrıca, bireyin yaş, sağlık durumu, medeni hali, çocuk sayısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişiler gibi bireysel özellikleri de göç kararını şekillendiren kişisel etmenler arasında yer almaktadır.

Bu teori, göçü yalnızca itici ve çekici faktörlerle açıklamaya çalışsa da göç süreçlerinin çok katmanlı ve dinamik bir yapıya sahip olduğu gerçeğini göz ardı etmemektedir. Lee'ye göre, göç sadece ekonomik ve politik faktörlerin etkisiyle şekillenmemekte, aynı zamanda göçü engelleyebilecek veya teşvik edebilecek bireysel ve yapısal unsurlar da göz önünde bulundurulmalıdır (Çağlayan, 2006, s. 74). Bu çerçevede, göçün salt ekonomik bir hesaplama olmadığı, aksine karmaşık toplumsal ve politik etkileşimlerin bir sonucu olduğu belirtilmektedir. İtme-Çekme Modeli, göç hareketlerinin bireysel ve yapısal dinamikler tarafından şekillendiğini ortaya koyarak, farklı göç süreçlerini anlamada önemli bir çerçeve sunmaktadır (Günay ve Çelik, 2023, s. 61). Ancak, bu model bireylerin göç kararlarının yalnızca ekonomik ve sosyal faktörlerle sınırlı olmadığını, aynı zamanda psikolojik ve kültürel faktörlerin de önemli olduğunu göz ardı etmektedir. Günümüzde göç hareketleri, yalnızca itici ve çekici faktörlerle açıklanamayacak kadar karmaşık bir yapı sergilemektedir.

2.1.1.3. Neoklasik Ekonomik Teoriler

20.yüzyılın ikinci yarısında, göç hareketleri üzerine yapılan ekonomik analizler sonucunda Neoklasik Ekonomik Teoriler geliştirilmiştir. Bu teoriler, göçün temelinde bireylerin rasyonel ekonomik tercihleri olduğu varsayımına dayanmaktadır (Çatalbaş,

2022, s. 93). Neoklasik ekonomi teorileri, makroekonomik ve mikroekonomik düzeyde iki ana yaklaşıma sahiptir. Makroekonomik yaklaşım, uluslararası göçü ülkeler arasındaki ücret farklılıklarına dayalı olarak açıklar ve makroekonomik yaklaşıma göre, iş gücünün daha yüksek ücretlerin olduğu bölgelere göç etmesi doğaldır. Mikroekonomik yaklaşım ise, bireylerin göç kararlarını rasyonel maliyet-fayda analizine dayandırır. Bireyler, ekonomik getiri sağlayacakları yerlere yönelerek gelirlerini artırmayı hedeflerler (Bozkaya ve Kum, 2022, s. 185).

Neoklasik göç teorileri, göçün ekonomik nedenlerini anlamada önemli bir araç olmakla birlikte, göçün politik, kültürel ve sosyal boyutlarını ihmal etmektedir. Göç süreçleri sadece ekonomik motivasyonlarla açıklanamayacak kadar karmaşık olduğundan, sosyal ağ teorileri ve dünya sistemleri teorisi gibi daha kapsamlı yaklaşımlar geliştirilmiştir (Demir, 2023, s. 418).

Klasik göç teorileri, göç süreçlerinin temel nedenlerini açıklamak için geliştirilen ilk yaklaşımlar olup, modern göç çalışmaları için önemli bir temel oluşturmuştur. Ravenstein'in Göç Yasaları, göç hareketlerinin temel düzenliliklerini ortaya koyarken, İtme-Çekme Modeli, bireylerin göç kararlarını etkileyen faktörleri analiz etmektedir. Neoklasik Ekonomik Teoriler ise, göç hareketlerini ekonomik perspektiften ele alarak ülkeler arasındaki ücret farklılıklarının göç süreçlerini nasıl şekillendirdiğini incelemektedir. Ancak, günümüz göç hareketleri, küreselleşme, dijitalleşme ve ulusötesi ilişkiler gibi yeni dinamiklerle daha karmaşık bir hâle gelmiştir. Bu nedenle, klasik göç teorileri tek başına yeterli olmamakta, göçün sosyal, kültürel ve politik boyutlarını da içeren daha bütüncül yaklaşımlar gerekmektedir. Göç çalışmalarının geleceğinde, bu klasik teorilerin modern yaklaşımlarla birlikte ele alınması ve genişletilmesi gerekmektedir.

2.1.2. Modern ve Eleştirel Göç Teorileri

Göç sürecini açıklamak için geliştirilen teorik yaklaşımlar zamanla dönüşerek, klasik ekonomik ve mekânsal teorilerin ötesine geçen daha kapsamlı modeller geliştirilmiştir. Klasik göç teorileri, göç hareketlerini bireysel kararlarla ve ekonomik faktörlerle açıklarken, modern ve eleştirel göç teorileri daha geniş bir perspektifle göçü küresel sistem, toplumsal dinamikler ve politik süreçler bağlamında değerlendirmektedir (Aydın, 2023, s. 162).

Modern göç teorileri, sadece ekonomik ve bireysel kararlar çerçevesinde şekillenen göç süreçlerini değil, aynı zamanda ulus-devletler, küresel kapitalizm, toplumsal yapılar ve uluslararası ilişkiler çerçevesinde göçü anlamlandırmayı amaçlamaktadır. Eleştirel göç teorileri ise, göç hareketlerini hegemonik güç ilişkileri, küresel eşitsizlikler ve tarihsel sömürü bağlamında analiz etmektedir (Çalış, 2024, s. 103). Bu çerçevede, Yeni Ekonomik Göç Teorisi ve Dünya Sistemleri Teorisi modern ve eleştirel göç çalışmalarında önemli bir yere sahiptir.

2.1.2.1. Emek Göçünün Yeni Ekonomisi Göç Teorisi

Klasik göç teorileri, bireylerin rasyonel ekonomik tercihlere dayalı olarak göç ettiklerini varsayarak, göç süreçlerini bireysel bir karar mekanizması çerçevesinde değerlendirmekteydi. Ancak, Yeni Ekonomik Göç Teorisi, göçü yalnızca bireysel kararlar üzerinden değil, toplumsal ve hane halkı düzeyindeki ekonomik stratejilerle birlikte ele almaktadır (Aydın, 2023, s. 50). Bu teori, göç eden bireylerin yalnızca gelirlerini artırma amacıyla hareket etmediğini, aynı zamanda ekonomik riskleri minimize etme, sosyal güvencelerini sağlama ve aile içindeki kaynak dağılımını optimize etme çabası içerisinde olduğunu savunmaktadır. Dolayısıyla göç, bireylerin yalnızca daha iyi bir yaşam standardı arayışıyla gerçekleştirdiği bir hareketlilik değil, aynı zamanda ailelerin ve hane halklarının ekonomik stratejilerini şekillendiren bir süreçtir (Akbaş, 2024, s. 151).

Yeni Ekonomik Göç Teorisi, göçü yönlendiren temel faktörlerin sadece iş gücü arz ve talebiyle ilgili olmadığını, aynı zamanda finansal piyasalardaki dengesizlikler, sigorta sistemlerindeki yetersizlikler ve ekonomik belirsizlikler gibi faktörlerden etkilendiğini vurgulamaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki bireyler, ekonomik risklerden kaçınmak için göç etmektedirler. Örneğin, tarıma dayalı ekonomilerde, hasatın başarısız olması durumunda ailelerin ekonomik çöküş yaşamaması için bireylerden birinin yurtdışına göç etmesi ve oradan gelir sağlaması, göç kararlarının sadece bireysel değil kolektif bir çerçevede ele alınması gerektiğini göstermektedir (Söker, 2025, s. 68).

Bu teorinin önemli bir katkısı da göçün sadece yoksulluktan kaçış değil, ekonomik istikrarı sağlama aracı olduğu fikrini vurgulamasıdır. Gelişmekte olan ülkelerde birçok aile, hane gelirlerini çeşitlendirmek amacıyla göç stratejilerini bir mekanizma olarak kullanmaktadır. Bireylerin yurt dışında çalışarak ailelerine para göndermesi, yalnızca bireysel değil, eş zamanlı olarak toplumsal ve ekonomik dönüşümlere neden olmaktadır. Gönderilen döviz akışları, yalnızca bireylerin ve ailelerin yaşam standartlarını artırmakla kalmaz, aynı zamanda yerel ekonomilere katkıda bulunarak küresel göç hareketlerinin ekonomik etkilerini de ortaya koymaktadır (Çalış, 2024, s. 109).

Yeni Ekonomik Göç Teorisi, klasik ekonomik modellerin aksine, göçün sadece bireylerin kazançlarını artırmaya yönelik bir karar olmadığını, aynı zamanda risk yönetimi, gelir dağılımı ve sosyal dayanıklılık gibi faktörlerden etkilendiğini vurgulamaktadır. Göç hareketlerini bireysel tercihlerden çok, hane halkı stratejileri ve sosyal ağlar bağlamında ele alan bu teori, günümüzde göç çalışmalarında önemli bir yer tutmaktadır (Aydın, 2023, s. 162).

2.1.2.2. Merkez Çevre ve Dünya Sistemleri Teorisi

Göç teorileri içinde geniş kabul gören bir diğer yaklaşım ise Merkez-Çevre Teorisi olup, bu teori Immanuel Wallerstein, Samir Âmin, Andre Gunder Frank, Paul Baran, Theonorio dos Santos ve Paul Sweezy gibi bağımlılık kuramcıları tarafından

geliştirilmiştir (Yalçın, 2004, s. 35). Bu teoriye göre dünya, merkez ve çevre ülkelerden oluşmaktadır. Merkez ülkeler yüksek gelişmişlik seviyesine sahip olup, çevre ülkeler ise ekonomik olarak bağımlı ve az gelişmiş bölgeler olarak tanımlanmaktadır. Çevre ülkeler, merkez ülkeler için hammadde ve ucuz iş gücü kaynağı olarak değerlendirilmekte, bu nedenle göç süreçleri de merkez ülkelerin emek ihtiyacı doğrultusunda şekillenmektedir. Ancak, ülkeleri yalnızca merkez ve çevre olarak kategorize etmek, belirli ülkelerin bu sınıflandırmaya tam olarak uymadığı durumlarda yeni sorular doğurmaktadır. Bu nedenle, Wallerstein (1974), Dünya Sistem Teorisi'ni geliştirerek, yarı-çevre ülkelerini de sisteme dahil etmiştir. Yarı-çevre ülkeler hem merkez hem de çevre ülkelerle ekonomik ilişkiler kurarak, dünya ekonomisi içinde farklı bir konumda yer almaktadır. Bu teoriye göre, kapitalist genişleme süreciyle birlikte, çevre ülkelerden merkez ülkelere iş gücü göçü kaçınılmaz hale gelmiştir (Barbaros, 2009, s. 7-8; Yalçın, 2004, s. 38; Şahin, 2010, s. 57).

Araştırmacılar, Wallerstein'in 1974'te ortaya koyduğu dünya sistemleri yaklaşımını temel alarak, uluslararası göçün kökenlerini 16. yüzyıldan itibaren dünya ekonomisinin genişlemesi ve ekonomik eşitsizliklerin artışı ile ilişkilendirmektedir. Bu teoriye göre, göç hareketleri, kapitalist birikim sürecinin yayılmacı doğasının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Sassen, Portes ve diğer araştırmacılar, 1980'lerden itibaren yaptıkları çalışmalarda, kapitalist dünya sisteminin iş gücü açığını göçmen işçilerle doldurduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, 18. yüzyılın başlarından itibaren hem zorunlu hem de gönüllü iş gücü göçü, dünya ekonomisinin temel bir unsuru haline gelmiştir. Dünya ekonomisinin giderek genişleyen bir yapıya sahip olması, dünya nüfusunun büyük bir kısmını küresel pazarın bir parçası haline getirmiş, çevre ülkelerdeki iş gücü ve doğal kaynaklar merkez ülkelerin kontrolüne geçmiştir. Bu süreç, çevre ülkelerdeki küçük üreticilerin mülksüzleşerek hayatta kalmak için göç etmek zorunda kalmasına neden olmuştur (akt. Akalın, 2014, s. 65).

Dünya Sistemleri Teorisi, göç hareketlerini yalnızca bireysel veya ulusal düzeyde değil, küresel kapitalizm ve tarihsel sömürü ilişkileri çerçevesinde değerlendiren bir yaklaşımdır. Bu teori, 1970'lerde Immanuel Wallerstein tarafından geliştirilmiş ve göç süreçlerini küresel ekonomik sistemin ayrılmaz bir parçası olarak ele almıştır (Söker, 2025, s. 72). Dünya Sistemleri Teorisi'ne göre, dünya ekonomik olarak merkez, yarı-çevre ve çevre ülkeler olmak üzere üç ana bölgeye ayrılmaktadır. Merkez ülkeler, sanayileşmiş ve gelişmiş ekonomilere sahip olup, küresel ekonomik sistemin ana belirleyicileri konumundadır. ABD, Almanya, Japonya gibi ülkeler merkez ülkeler arasında yer almaktadır. Çevre ülkeler, düşük gelir seviyesine sahip, ekonomik olarak gelişmemiş veya bağımlı ekonomilere sahip ülkelerdir. Afrika, Latin Amerika ve bazı Asya ülkeleri bu kategoriye dahildir. Yarı-çevre ülkeler, merkez ülkeler ile çevre ülkeler arasında ekonomik olarak orta seviyede bulunan ülkelerdir. Türkiye, Brezilya, Meksika gibi ülkeler yarı-çevre ülkeler arasında yer almaktadır (Aydın, 2023, s. 495).

Bu teoriye göre göç, kapitalist genişleme sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Küresel kapitalizm, çevre ülkelerden merkez ülkelere iş gücü transferini teşvik etmekte ve bu ülkelerin ekonomik bağımlılığını sürdürmektedir. Bu bağlamda göç, yalnızca bireylerin daha iyi bir yaşam arayışıyla yaptığı bir hareketlilik değil, aynı zamanda küresel emek piyasasının işleyişiyle doğrudan ilişkili bir süreçtir (Çalış, 2024, s. 110). Dünya Sistemleri Teorisi, göçün nedenlerinin yalnızca bireysel tercihlere dayanmadığını, bunun yerine küresel ekonomik sistemin tarihsel sömürü mekanizmalarının bir sonucu olarak ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Merkez ülkeler, çevre ülkelerde ekonomik bağımlılık yaratırken, göç süreçleri de bu bağımlılığın sürdürülmesine hizmet etmektedir. Örneğin, çevre ülkelerde yaşanan ekonomik krizler, işsizlik ve düşük yaşam standartları, bireyleri göç etmeye zorlamakta ve merkez ülkeler için sürekli bir düşük maliyetli iş gücü kaynağı yaratmaktadır (Söker, 2025, s. 78).

Dünya Sistemleri Teorisi aynı zamanda göçün yalnızca ekonomik değil, siyasal ve kültürel boyutlarının da göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulamaktadır. Küresel ekonomi politikalarının belirlenmesi sürecinde merkez ülkelerin çıkarları ön planda tutulurken, çevre ülkeler çoğu zaman küresel sistemin bir parçası olarak ekonomik bağımlılığını devam ettirmek zorunda kalmaktadır. Bu bağlamda göç süreçleri, yalnızca bireylerin veya ülkelerin ekonomik kararlarına bağlı olarak değil, küresel kapitalist sistemin işleyişi içinde ele alınmalıdır (Akbaş, 2024, s. 157).

2.1.2.3. Bağımlılık Kuramı

Bağımlılık Kuramı, göç hareketlerini küresel ekonomik sistemin yapısal eşitsizlikleri çerçevesinde ele alan eleştirel bir yaklaşımdır. 1960-1970 döneminde Latin Amerika'da geliştirilen bu kuram, uluslararası ekonomik ilişkilerde merkez ve çevre ülkeler arasındaki asimetrik bağımlılık ilişkilerini analiz etmek amacıyla ortaya çıkmıştır (Akyürek, 2024, s. 87). Bağımlılık kuramına göre, küresel sistem kapitalist üretim ilişkileri çerçevesinde örgütlenmiştir ve çevre ülkeler, ekonomik olarak merkez ülkelere bağımlı hale getirilmiştir. Bu bağımlılık durumu, uluslararası göç hareketlerini de belirleyen temel dinamiklerden biri olarak görülmektedir. Göç süreçleri, yalnızca bireylerin daha iyi yaşam koşulları arayışıyla değil, küresel sermaye birikim süreçleri tarafından şekillendirilen bir olgu olarak değerlendirilmelidir (Akbaş, 2023, s. 295).

Bağımlılık kuramının temel argümanlarından biri, çevre ülkelerden merkez ülkelere iş gücü göçünün, gelişmiş ülkelerin ekonomik çıkarlarına hizmet ettiği yönündedir. Merkez ülkeler, sanayi ve hizmet sektörlerinde düşük maliyetli iş gücüne duydukları ihtiyacı karşılamak için çevre ülkelerdeki ekonomik krizleri ve istikrarsızlıkları doğrudan ya da dolaylı yollarla teşvik etmektedirler. Böylece, göç eden bireyler, merkez ülkelerde düşük ücretli, güvencesiz ve vasıfsız işlerde istihdam edilerek sömürülmektedirler (Güldalı ve Buz, 2021, s. 705). Bağımlılık kuramı aynı zamanda beyin göçü kavramını da açıklamakta önemli bir çerçeve sunmaktadır. Çevre ülkeler,

eğitimli ve nitelikli insan g¼c¼n¼ merkez ¼lkelere kaptırarak kendi ekonomik ve sosyal gelişimlerini s¼rd¼rememekte, bu durum ekonomik bağımlılığı daha da derinleştirmektedir (Kaygusuz, 2021, s. 67).

Bu kuramı, g¼ç hareketlerini bireysel rasyonel tercihlerle değil, tarihsel s¼m¼r¼ ilişkileri ve k¼resel ekonomik sistemin işleyişiyle açıklamaktadır. Bu bakış açısına g¼re g¼ç, k¼resel kapitalizmin işleyişinin bir sonucu olarak ortaya çıkan bir bağımlılık ilişkisi çerçevesinde değerlendirilmelidir (Aky¼rek, 2024, s. 91).

2.1.2.4. G¼ç Sistemleri Teorisi

G¼ç Sistemleri Teorisi ise, g¼ç akışlarının oluşumunu, s¼rekliliđini ve bu akışlar arasındaki ilişkileri incelemektedir. Bu teori, g¼ç hareketlerinin yalnızca ekonomik ve demografik fakt¼rlerle açıklanamayacağını, g¼ç veren ve alan ¼lkeler arasında tarihsel, politik ve ekonomik bağların da belirleyici olduğunu ¼ne s¼rmektedir (Oishi, 2002, s. 7; ağlayan, 2006, s. 82-83; Castles ve Miller, 2008, s. 36). G¼ç Sistemleri Teorisi, d¼nya sistemleri yaklaşımıyla benzerlik g¼stererek, g¼ç hareketlerini makro d¼zeydeki uluslararası ilişkiler ve b¼lgesel iş birlikleri bağlamında ele almaktadır. Buna g¼re, g¼ç sistemleri iki veya daha fazla ¼lke arasında kurulan ilişkiler ağına dayanmaktadır. Bu ilişkiler, komşu ¼lkeler arasında olabileceği gibi, farklı kıtalarda yer alan b¼lgeler arasında da gelişebilmektedir. G¼c¼n s¼rekliliđini sağlamak için, bireyler arasında kurulan sosyal ağlar ve g¼ç s¼relerinin kurumsallaşması da bu sistemin ¼nemli bir parçasını oluşurmaktadır (Abadan-Unat, 2006, s. 40; Toks¼z, 2006, s. 20; Atatimur, 2008, s. 50-51; Barbaros, 2009, s. 7-8).

G¼ç Sistemleri Teorisi, g¼ç s¼relerini sadece bireysel bir hareketlilik olarak değil, ¼lkeler arasındaki uzun vadeli ekonomik ve politik ilişkiler bağlamında değerlendirmektedir. G¼ç veren ve g¼ç alan ¼lkeler arasındaki ticaret, siyasi iş birlikleri, tarihsel s¼m¼rgecilik ilişkileri ve askeri bağlar, g¼ç hareketlerinin y¼n¼n¼ belirleyen temel fakt¼rler olarak ¼ne çıkmaktadır. Bu teori, aynı zamanda g¼c¼menlerin kendi

aralarında kurdukları enformel sosyal ağların, göç sürecinin düzenlenmesinde ve devamlılığının sağlanmasında oynadığı rolü de vurgulamaktadır. Göç eden bireyler, kendilerinden önce göç etmiş olan akrabalarına ve hemşerilerine dayanarak yeni yerleşim yerlerinde barınma, iş bulma ve uyum sağlama süreçlerini daha kolay hale getirebilmektedirler (Sert, 2012, s. 42-43).

2.1.2.5. Ulusötesicilik Göç Teorisi

Araştırmacılar uzun yıllar boyunca göçmenleri, köklerinden kopmuş, ülkelerini terk etmiş ve yeni bir topluma uyum sağlama sürecinde olan bireyler olarak ele almıştır (Glick-Schiller vd., 1995). Bu çerçevede göç, bazı jenerasyonlar için "memleketten ayrılma ve yeni bir kültürel alana entegrasyon" olarak tanımlanmıştır (Markley, 2011). Ancak günümüzde yapılan araştırmalar, göçün yalnızca bir ülkeden diğerine fiziksel hareketlilikle sınırlı olmadığını göstermektedir (Vertovec, 1999; Glick-Schiller vd., 1992; Portes vd., 1999; Kearney, 1995). Göç, aynı zamanda kaynak ve hedef ülkeleri hem göçmenler hem de bu ülkelerdeki sosyal, ekonomik ve politik yapılar açısından birbirine bağlayan geniş kapsamlı bir hareketliliği de ifade etmektedir (Şenay, 2010). Bu nedenle göç araştırmalarında ulusötesi bir bakış açısına ihtiyaç duyulmuş ve göçün kavramsal çerçevesi genişletilerek çok yönlü dinamikleri kapsayacak şekilde ele alınmaya başlanmıştır (Levitt ve Glick-Schiller, 2004; Şenay, 2010).

Klasik göç teorileri, göçmenleri ya gittikleri ülkeye entegre olan bireyler ya da memleketleriyle tüm bağlarını koparan kişiler olarak tanımlarken, transnasyonalist göç yaklaşımı, göçmenlerin iki veya daha fazla ülke arasında çok yönlü ilişkiler kurduklarını öne sürmektedir (Kaygusuz, 2021, s. 72). Bu yaklaşıma göre, modern dünyada göç hareketleri sadece fiziksel yer değiştirmelerle sınırlı kalmamaktadır. Göçmenler, yaşadıkları ülkeyle memleketleri arasında sosyal, ekonomik, kültürel ve politik bağlarını sürdüren bireyler olarak tanımlanmaktadır (Güldalı ve Buz, 2021, s. 718).

Göç araştırmalarında uzun yıllar boyunca asimilasyon teorileri baskın olmuş, ancak bu teorilerin göçmenlerin birden fazla yerle kurdukları bağlantıları açıklamada yetersiz kaldığı görülmüştür. Asimilasyon teorilerinin eksikliklerini gidermek amacıyla ulus-devlet sınırlarını aşan göç hareketlerini inceleyen ulusötesi göç teorisi geliştirilmiştir (Toksöz, 2006, s. 40). Ulusötesi göç kavramı, bireylerin göç ettikleri ülkede yaşarken, aynı zamanda doğdukları ülke ile ekonomik, sosyal, kültürel ve politik bağlarını sürdürdükleri bir süreci tanımlamaktadır. Göçmenlerin yalnızca geldikleri ülkeye entegre olma süreciyle değil, aynı zamanda anavatanlarıyla devam eden bağlantılarıyla da ilgilenen bu teori, göç süreçlerini çok katmanlı bir perspektiften ele almaktadır (Özkul, 2012, s. 483).

Markley'in (2011) belirttiği üzere, göçmenlerin anavatanlarıyla olan ilişkileri, düşünüldüğü kadar basit değildir. Göçmenler hem yeni ülkelerinde yeni sosyal ağlar kurmakta hem de doğdukları yerle güçlü bağlarını sürdürmektedir (akt. Özgür, 2018, s. 2). Bu nedenle, göç süreçlerini anlamlandırmak için ulusötesi topluluklar kavramı geliştirilmiştir. Göçmenlerin yaşadıkları ülkeye yerleşmelerine rağmen, gelişen ulaşım ve iletişim teknolojileri sayesinde doğdukları yerle olan bağlarını koparmamaları, onların yalnızca tek bir ulus veya toplumla özdeleşmek yerine, iki ya da daha fazla ülke arasında bir kimlik geliştirmelerine olanak tanımaktadır (Toksöz, 2006, s. 40).

Ulusötesi göç, geleneksel ulus-devlet sınırlarının ötesine uzanan etkileşimleri içeren bir kavram olarak tanımlanmıştır (Vertovec, 1999, s. 2). Bu süreçte göçmenler, yaşadıkları ülke ile geldikleri ülke arasında sosyal alanlar inşa etmektedir (Gielis, 2009; şimşek, 2019). Göçmenlerin deneyimlerine odaklanan ulusötesi göç literatürü, bireylerin anavatanları ile kurdukları çok katmanlı ilişkilerin ulusal, ekonomik ve politik bağlamda nasıl şekillendiğini ele almaktadır. Bu bağlamda, ulusötesi göç sürecinde göçmenler şu tür faaliyetlerde bulunmaktadır. Birincisi çift yönlü ekonomik faaliyetlerde bulunmaktadır: göçmenler, hem yaşadıkları ülkede çalışarak kazanç elde etmekte hem de

memleketlerine para göndermektedirler. İkincisi ise, kültürel etkileşimlerdir: göçmen toplulukları, iki ülke arasında kültürel pratikleri, gelenekleri ve yaşam tarzlarını sürdürmektedirler. Son olarak siyasi katılımıdır: göçmenler hem yaşadıkları ülkede hem de memleketlerinde siyasi etkinliklerde bulunabilmekte, seçim süreçlerine katılabilmektedirler (Akyürek, 2024, s. 98).

Kapitalist dünya sisteminin merkezinde yer alan gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan ulusötesi ağlar, göçmen toplulukları arasında dayanışma mekanizmalarını güçlendirmektedir (Özgür, 2018). Modern göçmenlerin memleketleriyle ilişkilerinin yalnızca maddi boyutta olmadığı, aynı zamanda sosyal ve kültürel bağları da içerdiği görülmektedir. Göçmenler, hem anavatanlarında aktif olmaya devam etmekte hem de yaşadıkları ülkenin bir parçası haline gelerek yeni toplumlarına uyum sağlamaktadır. Bu durum, ulusötesi kimliklerin oluşumuna ve göç sürecinin dinamik bir yapı kazanmasına neden olmaktadır (Levitt ve Jaworsky, 2007; Levitt ve Glick-Schiller, 2004; Vertovec, 2009).

Transnationalism, dünya sistemi teorisi ve küreselleşme teorisi ile örtüşen ancak daha spesifik bir odak noktasına sahip bir yaklaşımdır. Küreselleşme dünya çapında yaşanan ekonomik ve kültürel süreçleri ifade ederken, ulusötesi süreçler belirli göçmen topluluklarının iki veya daha fazla ülke arasında kurduğu ilişkileri ele almaktadır (Faist, 2000, s. 266-285). Ulusötesi göç çalışmaları, göçmenlerin dayanışma ağlarına odaklanarak, göç eden bireylerin sosyal örgütlenme biçimlerini, iş piyasasındaki rollerini ve politik katılımlarını analiz etmektedir (Akbaş, 2012, s. 335). Bu yaklaşıma göre, küreselleşme ve dijitalleşme ile, göçmenler fiziksel olarak bir ülkede yaşarken, sanal platformlar ve iletişim teknolojileri sayesinde memleketleriyle bağlantılarını kesmeden sürdürebilmektedirler. Bu durum, göçmen topluluklarının diaspora ekonomileri, kültürel aidiyet ve siyasi kimlikler açısından daha karmaşık bir yapı oluşturmasına neden olmaktadır (Akbaş, 2023, s. 305). Ancak, transnasyonalist göç yaklaşımı bazı eleştirilere

de maruz kalmaktadır. Özellikle, göçmenlerin çifte bağılılık içinde olmaları hem göç alan hem de göç veren ülkeler bakımından entegrasyon süreçlerinde bazı zorluklar yaratabilmektedir. Örneğin, göç alan ülkeler, göçmenlerin sosyal uyumunu teşvik etmek isterken, göçmenlerin memleketleriyle kurdukları güçlü bağlar bu süreci zorlaştırabilmektedir (Güldalı ve Buz, 2021, s. 722). Transnasyonalist göç yaklaşımı, göçmenlerin tek yönlü bir hareketlilik içinde olmadıklarını, aksine küreselleşen dünyada çift yönlü etkileşimler sürdürdüklerini ortaya koyarak, göç çalışmalarına modern ve dinamik bir perspektif kazandırmaktadır (Kaygusuz, 2021, s. 75).

2.2. Araştırmada Kullanılan Teorik Yaklaşım

Göç süreçleri, bireylerin ekonomik ve sosyal koşulları çerçevesinde şekillenen bireysel tercihler olmaktan öte küresel emek piyasasının yapısal dinamikleri tarafından belirlenen bir olgudur. Göç hareketlerini açıklamaya yönelik geliştirilen teoriler, iş gücü piyasalarındaki değişimler ve toplumsal dönüşümler ile doğrudan ilişkilidir. Uluslararası göçün sadece bireylerin ekonomik kazanç arayışıyla değil, hedef ülkelerdeki iş gücü talepleri doğrultusunda da şekillendiğini savunan İkili Emek Piyasası Teorisi, önemli bir kuramsal temel sunmaktadır.

Göç süreçleri, bireysel hareketlilik olmanın ötesinde sosyal ilişkiler, dayanışma mekanizmaları ve kişiler arasındaki bağlar üzerinden devam eden bir olgudur. Sosyal ağlar teorisi, ev hizmetlerinde çalışan kadınların göç kararlarında ve göç sonrası barınma, iş bulma süreçlerinde, gündelik yaşam pratikleri ve karşılaştıkları zorluklarla başa çıkma için geliştirdikleri stratejilerine kadar uzanan deneyimlerinde sosyal ağların onlara ne tür destek sağladığını anlamak için yararlı bir kuramsal temel sağlamaktadır.

Yukarıda gösterilen gerekçelerden dolayı bu doktora tez çalışmasında konunun bilimsel zeminde oturması amacıyla İkili Emek Piyasası Teorisi ve Sosyal Ağlar Teorisi birlikte kullanılacaktır. İkili Emek Piyasası Teorisi, ev işlerinde çalışan göçmen kadınların düşük statülü ve güvencesiz iş sektöründe yoğunlaşmasını yapısal düzeyde ele alırken;

Sosyal Ağlar Teorisi, ev hizmetlerinde çalışan göçmen kadınların göç kararı, iş bulma süreci, barınma, destek ve dayanışma mekanizmalarına erişimde sosyal ilişkilerin rolünü açıklamaktadır. Bu iki teorinin birlikte kullanılması, ev işlerinde çalışan göçmen kadınların emek piyasasındaki konumlarının yapısal ve sosyal boyutlarını analiz etmeye fırsat tanımaktadır.

2.2.1. İkili Emek Piyasası Teorisi

Sanayileşmiş ülkelerin ekonomik yapıları, iş gücü piyasalarında belirgin bir tabakalaşma yaratmıştır. İkili Emek Piyasası Teorisi, iş gücü piyasasını birincil ve ikincil olmak üzere iki ana sektöre ayırarak, göç hareketlerini işverenlerin ihtiyaçları doğrultusunda şekillenen yapısal bir süreç olarak açıklamaktadır (Massey vd., 1993, s. 440-441). Bu teori, göçmen iş gücüne olan sürekli ihtiyacın, gelişmiş ekonomilerin yapısal özelliklerinden kaynaklandığını savunmaktadır. Piore (1979), gelişmiş ülkelerde düşük statülü ve düşük ücretli işlerde çalışacak bireylerin yetersizliği nedeniyle, bu işlerin göçmen işçiler tarafından doldurulmasının kaçınılmaz olduğunu ileri sürmüştür. Bu doğrultuda, göç, sadece köken ülkelerdeki düşük gelir seviyesi ya da yüksek işsizlik oranları nedeniyle değil, hedef ülkelerdeki kronik emek ihtiyacı nedeniyle de gerçekleşmektedir (Massey vd., 1993, s. 441).

Endüstrileşmiş ekonomiler, dört temel özelliklerinde dolayı sürekli ucuz ve esnek işgücüne ihtiyaç duyar: Yapısal enflasyon, motivasyonel problemler, işgücü arzının demografisi ve ekonomik düalizm.

Yapısal enflasyon: Ücretler arz ve talep şartlarıyla birlikte statü, prestij ve ücretlerin ait olduğu işlere atfedilen sıfatları veya sosyal değerleri de yansıtmaktadır. İşverenler birçok çalışanın ücretini ayarlama gereği yüzünden ücretleri kolaylıkla yükseltemez. Bu durum, göçmen işgücüne ihtiyaç yaratır.

Motivasyonel problemler: Bireyler gelir sağlamak ve toplumsal itibarı arttırmak için çalışır.

Emek arzının demografisi: Düzenli işlere olan yapısal talepler geçici ve düşük ücretli işlerde çalışacak kimselerin (geçmişte kadınlar/gençler) yurt içinden karşılanamaması, göçmenlere uzun vadeli talebi artırmıştır.

Ekonomik düalizm:

- Sermaye, düşük taleple atıl kalabilen, ancak işten çıkarılamayan sabit bir üretim faktörüdür ve sermaye sahipleri, bunun maliyetini üstlenmelidir.
- Emek, talep azaldığında serbest kalabilen değişken bir üretim faktörüdür, böylece işçiler kendi işsizliklerinin maliyetini üstlenmek zorunda kalır.
- Bu nedenle kapitalistler, istikrarlı ve devamlı bir talep arar ve onu ekipmanın çalıştırılması için ayırırlar. Oysa talebin değişken kısmı emek eklenerek karşılanır.
- Temel talebi karşılamak için sermaye yoğun yöntemler kullanılırken, emek yoğun yöntemler, mevsimsel, dalgalanan bileşen için ayrılmıştır.
- Bu düalizm, işçiler arasında farklılıklar yaratarak işgücünün ikiye ayrılmasına yol açar.

Bu teorinin başlıca varsayımları şunlardır:

- 1) Uluslararası emek göçü, ağırlıklı olarak talebe bağlıdır ve gelişmiş ülkelerin toplumlarındaki işverenlerle ilişkili olarak hükümetler tarafından başlatılmıştır.
- 2) Göçmen işçi talebi, yapısal olarak ekonominin yeni tür ihtiyaçlarına istinaden ortaya çıkar; ücretler veya ücretlerdeki uluslararası farklar emek göçünün oluşmasını tetiklemez.
- 3) Göçmen kabul eden ülkelerdeki yaygın düşük düzeyli ücretler, göçmen işçilerin arzı azalsa bile yükselme eğilimine girmez. Ücretler, sosyal ve kurumsal mekanizmalarca belirlenir. Bu bağlamda ücretler arz ve talepteki değişimlerle ilişkilidir.

4) Göçmen işçi arzındaki artışla eş zamanlı olarak düşük düzeyli ücretler daha da azalabilir ve genellikle düşük düzeyli ücretlerin daha da azalmasına sosyal ve kurumsal denetimler engel oluşturmaz.

5) Hükümetlerin ücretlerde veya istihdam olanaklarında politikalarla bazı küçük değişiklikler yaratarak uluslararası göçü etkilemesi pek mümkün değildir. Göçmenlerin sayısı modern ekonomilerde yapısal olarak oluşan bir emek talebiyle çoğalır. Piyasa koşullarına bağlı olarak yeniden şekillenen talep bir yandan ekonomik yapılanmada önemli değişiklikleri gerekli kılar (Massey, vd., 1993).

İkili Emek Piyasası Teorisi'ne göre, birincil sektör ve ikincil sektör arasındaki ayırım, göçmen iş gücünün konumlanışını belirlemektedir (Gebelek, 2008, s. 38-39). Birincil sektör: Yüksek ücretli, güvenceli ve sosyal haklara sahip işlerden oluşur. Bu sektörde istihdam edilen bireyler genellikle yerli iş gücünden oluşmaktadır. İşverenler, vasıflı çalışanları işte tutabilmek için yüksek maaş, terfi imkânları ve iş güvencesi gibi avantajlar sunmaktadır. İkincil sektör: Düşük ücretli, güvencesiz ve emek yoğun işlerden meydana gelmektedir. Genellikle göçmen işçilerin çalıştığı bu sektörde, işçi devir hızı yüksek, iş güvencesi düşük ve çalışma koşulları ağırdır (Jeremy ve Lawrence, 1985, s. 6). Göçmen işçilerin ikincil sektörde yoğunlaşmasının başlıca nedenlerinden biri, yerli işçilerin bu tür işleri kabul etmemesidir. Göçmen işçiler için hedef ülkedeki düşük statülü işler bile, kendi ülkelerindeki çalışma koşullarına kıyasla daha avantajlı olabilir. Bu durum, işverenlerin daha düşük ücretlerle daha fazla emek gücü sağlama eğiliminde olmasını ve göçmen iş gücüne olan bağımlılığın artmasını beraberinde getirmektedir (Toksöz, 2006, s. 18).

Kadın emeği, ev hizmetleri ve bakım işleri gibi sektörlerde yoğunlaşmaktadır. Göçmen kadınlar, toplumsal cinsiyet normlarının belirlediği roller çerçevesinde düşük ücretli, güvencesiz ve yoğun emek gerektiren işlerde çalıştırılmaktadır. Ev işçiliği, genellikle yerli kadınların profesyonel hayata katılımıyla birlikte dışsallaştırılan bir iş

alanı olarak göçmen kadınlara devredilmektedir (Parrenas, 2001, s. 69). Özellikle Türkiye gibi ülkelerde, orta ve üst sınıf ailelerin ev içi hizmetlerde göçmen kadınları tercih etmesi hem toplumsal hem de ekonomik faktörlerle ilişkilidir. Toplumsal cinsiyet normları nedeniyle kadınların ev ve bakım işlerinden sorumlu tutulduğu geleneksel yapı, göçmen kadınların istihdamını teşvik eden bir dinamik yaratmaktadır. Bu süreçte Türk kadınları, ev içi işleri ve çocuk bakımını göçmen kadınlara devrederek iş gücüne katılım göstermektedir (Akalin, 2014, s. 323).

Göçmen kadınların ev işçiliğinde yoğunlaşmasının çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Düşük ücretler ve güvencesizlik: Ev işçileri, sosyal güvenceden yoksun, uzun çalışma saatlerine sahip ve güvencesiz koşullarda çalışmaktadır. Sınırlı hareketlilik: Göçmen kadın işçiler, ev içi hizmetlerde çalışırken sosyal izolasyona maruz kalmakta, bu durum toplumsal entegrasyonlarını zorlaştırmaktadır (Yıldırım alp ve İslamoğlu, 2014). Göç politikalarının etkisi: Göçmen işçilerin çalışma izinleri genellikle belirli sektörlerle sınırlandırılmakta, bu durum göçmen kadınların ev işçiliği ve bakım sektörüne yönlendirilmesine neden olmaktadır (Toksöz, 2006, s. 84).

Ev işçiliği sektöründe göçmen kadın işçiler üzerindeki sömürü ve ayrımcılık derinleşmekte ve işveren-işçi ilişkileri genellikle baskıcı ve denetimden uzak bir yapıya bürünmektedir. Göçmen kadınların çalışma koşulları, iş gücü piyasasındaki hiyerarşik yapılanmanın bir sonucu olarak kadın ve göçmen kimliği üzerinden çoklu ayrımcılık mekanizmalarına maruz kalmalarına neden olmaktadır (Yazgan vd., 2017).

İkili Emek Piyasası Teorisi, uluslararası göçü iş gücü piyasalarındaki yapısal dinamikler çerçevesinde ele alan ve göçmen işçilerin hedef ülkelerdeki ekonomik konumlarını açıklayan önemli teorik yaklaşımlardan biridir (Günay ve Çelik, 2023, s. 60). Bu teoriye göre, gelişmiş ülkelerin iş gücü piyasaları birincil ve ikincil sektör olarak ikiye ayrılmaktadır. Birincil sektör, yüksek ücretli, güvenceli ve kariyer imkânları sunan işler içerirken, ikincil sektör düşük ücretli, güvencesiz ve emek yoğun işlerden oluşmaktadır.

Göçmen işçilerin büyük bir çoğunluğu ikincil sektörde istihdam edilmektedir (Özdil ve Öztürk, 2023, s. 82).

İkili emek piyasasının temel işleyişi, yerli iş gücünün statü, ücret ve iş koşulları açısından cazip bulmadığı sektörlerde göçmen işçilerin istihdam edilmesi üzerine kuruludur. Yerli işçiler, genellikle kariyer olanaklarının sınırlı olduğu, düşük ücretli ve güvencesiz işleri kabul etmezken, bu tür işlerin sürekliliği, göçmen işçilerin istihdam edilmesiyle sağlanmaktadır (Topak ve Çamur, 2022, s. 78). Özellikle gelişmiş ekonomilerde, sanayileşmenin getirdiği artan hizmet sektörü talebi, demografik dönüşümler ve kadınların iş gücüne katılımındaki artış gibi faktörler, göçmen iş gücüne olan ihtiyacı artırmaktadır (Yardımcı ve Öztekin, 2022, s. 38).

İkili emek piyasasının işleyişi, göçmen işçilerin dezavantajlı konumlarını pekiştiren yapısal bir mekanizma oluşturmaktadır. Göçmen işçilerin düşük ücretli ve güvencesiz işlerde yoğunlaşması, yalnızca bireysel becerilere veya tercihine bağlı bir durum değildir. Aksine, işverenler, göçmen işçileri esnek, düşük maliyetli ve kolayca değiştirilebilir bir iş gücü kaynağı olarak görmektedir. Bu durum, göçmenlerin ekonomik ve sosyal entegrasyonunu zorlaştırarak, toplumsal dışlanma ve ayrımcılığı da beraberinde getirmektedir (Toksöz, 2023, s. 254).

İkili Emek Piyasası Teorisi, göç süreçlerinin iş gücü piyasasının yapısal ihtiyaçları doğrultusunda şekillendiğini savunarak, özellikle göçmen kadınların ev hizmetleri ve bakım sektöründe yoğunlaşmasını açıklayan önemli bir teorik çerçeve sunmaktadır. Göçmen kadınların istihdam edilmesi, yalnızca bireysel göç kararlarının bir sonucu olarak değil, gelişmiş ekonomilerin yapısal iş gücü talebi ve toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretilmesi bağlamında değerlendirilmelidir. Bu teori, göçmen kadın emeğinin küresel kapitalist ekonomi içindeki konumunu anlamak için önemli bir perspektif sunmaktadır.

2.2.2. Sosyal Ağlar Teorisi

Uluslararası göç hareketlerinin anlaşılmasında sosyal ağların rolü, göç çalışmalarında giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Araştırmacılar, 1920'lerden itibaren göçmen topluluklarının uluslararası hareketliliği teşvik eden sosyal bağlarının önemini keşfetmiş, 1990'lı yıllarda ise bu bağların göç süreçlerindeki etkisi üzerine yeni teoriler geliştirilmiştir. Massey ve arkadaşları (1987, s. 170), göçmen ağlarını sosyal sermayenin bir türü olarak tanımlayan ilk araştırmacılar arasında yer almaktadır.

Sosyal Ağlar Teorisi, göç süreçlerini başlatan nedenlerden çok göçü sürdüren dinamiklere odaklanmaktadır. Bu teoriye göre, göç yalnızca ekonomik ve politik faktörlerin etkisiyle şekillenmemekte, aynı zamanda göçmenler arasında kurulan sosyal ilişkiler ağıyla da desteklenmektedir. Bu teoriye göre göç hareketleri zaman içinde sosyal ağlar tarafından sürdürülen bir olgu haline gelmektedir (Akbaş, 2023, s. 298). Bireylerin göç etme kararı, çoğu zaman önceden göç etmiş olan akraba, arkadaş ve hemşeri gruplarının sağladığı bilgi, maddi destek ve sosyal dayanışma ile kolaylaşmaktadır (Dağdelen, 2008, s. 57; Öner, 2012, s. 311). Böylece sosyal ağlar, bireylerin göç sürecinde karşılaştıkları maddi ve manevi engelleri aşmalarına yardımcı olan bir dayanışma mekanizması olarak işlev görmektedir. Göçmenler arasında kurulan bu ağlar, göç sürecinin maliyetlerini azaltmakta, riskleri en aza indirmekte ve yeni göç hareketlerini teşvik etmektedir.

Bir bölgeye yönelik göç akışlarının sürekliliği, göçmenlerin oluşturduğu ağların gücüne bağlıdır. Sosyal ağlar, bireylerin göç etmelerini kolaylaştırmakla kalmaz, aynı zamanda göç edilen ülkede iş bulma, barınma ve yasal düzenlemeler konusunda rehberlik sağlama gibi işlevler üstlenir. Göç Ağı Teorisi, uluslararası göç üzerinde mekân ve zamanın etkisini inceleyerek, göç süreçlerinin tarihsel ve sosyal bağlamda nasıl şekillendiğini analiz etmektedir (Öner, 2012, s. 312). Bu teori, göçmen olmayan bireylerin

daha önce göç etmiş akrabalarına ve tanıdıklarına dayanarak bilgiye erişim sağladığını, böylece göç hareketinin daha az riskli ve maliyetli hale geldiğini öne sürmektedir.

Göçmen dayanışma ağları, göçmenler ile buldukları sosyo-kültürel çevre arasındaki ilişkileri düzenleyen enformel bir yapı olarak işlev görmektedir. Göçmenler, hedef ülkede karşılaştıkları ekonomik ve sosyal zorlukları aşmak için bu ağlardan destek almaktadır. Aynı zamanda, bu ağlar, göçmenlerin iş bulmalarını, barınma sorunlarını çözmelerini ve yasal düzenlemelere uyum sağlamalarını kolaylaştırmaktadır (Massey vd., 2009, s. 42-43). Bununla birlikte, bazı sosyal ağların göçmenlerin ev sahibi toplumla entegrasyonunu geciktirdiği de görülmektedir. Göçmenler, kendi toplulukları içinde karşılıklı yardımlaşma yoluyla ekonomik ve sosyal sorunlarını çözebilirken, bu durum onları ev sahibi ülkenin yerli halkıyla temas kurmaktan alıkoyabilmektedir (Faist, 2000, s. 237; Abadan-Unat, 2006, s. 40).

Göç süreçlerinde sosyal ağların rolü, özellikle göçmen kadınlar açısından daha belirleyici olabilmektedir. Ev işlerinde çalışan göçmen kadınlar, genellikle belirsiz çalışma koşulları ve güvencesiz istihdam nedeniyle kendi aralarındaki sosyal ağları kullanarak iş bulmakta ve destek mekanizmaları geliştirmektedir (Toksöz, 2006, s. 134). Göçmen kadınlar, bu ağlar sayesinde iş fırsatlarına erişmekte, ekonomik ve toplumsal engelleri aşmakta ve yeni yaşamlarına uyum sağlama sürecini kolaylaştırmaktadır.

Göç, bireylerin ekonomik, politik, sosyal veya kültürel nedenlerle bir bölgeden diğerine hareket etmesini ifade eden çok boyutlu bir olgudur. Göç süreçlerini anlamlandırmaya yönelik geliştirilen teoriler, bireysel ve yapısal faktörleri merkeze alarak göçmenlerin hareketliliklerini, bu hareketliliğin nedenlerini ve sonuçlarını açıklamaktadır. Kadın ve erkek göçmenler, göç sürecinde sosyal ağlara ve bu ağların sunduğu fırsatlara farklı düzeylerde erişim sağlamaktadır. Kadınların aile ağları aracılığıyla göç hareketlerinin başlatıcısı veya sürdürücüsü olma durumuna özellikle dikkat çekilmesi gerekmektedir. Geleneksel olarak kadınlar, sosyal ilişkilerin sürekliliğini

sağlayan bireyler olarak görülmekte, ancak göç sürecini kolaylaştıran bu ağların etkisi çoğu zaman göz ardı edilmektedir. Göçmen kadınlar açısından, "tanıdık birinin yanına gitmek" göç kararının verilmesi ve uyum sürecinde kritik bir rol oynamaktadır (Öztañ, 2009, s. 169). Bununla birlikte, göçmen ağları kadınların belirli iş alanlarına hapsolmasına da neden olabilmektedir (Dağdelen, 2008, s. 49). Özellikle devletlerin uyguladığı göç kontrol politikaları (vizeler, çalışma ve ikamet izinleri) kadınların serbest hareketliliğini kısıtlamakta ve onları ulusötesi bağlara bağımlı hale getirmektedir (Özer, 2012, s. 46).

Bu teorinin önemli bir yönü, göç hareketlerinin kendi kendini sürdüren bir süreç olduğunu vurgulamasıdır. Göç eden bireyler, yeni gelenlere yardımcı olarak göçmen topluluklarını güçlendirmekte ve zamanla göç yolları kurumsallaşmaktadır. Bu süreç, göçmen topluluklarının hedef ülkelerde etnik ve kültürel gruplar halinde yoğunlaşmasına neden olmaktadır (Kaygusuz, 2021, s. 70). Sosyal ağlar teorisine göre, göçmen dayanışma ağlarının, yalnızca bireyler arasında değil, göç alan ve veren ülkeler arasındaki ilişkilerde de etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Diaspora toplulukları, memleketleriyle ekonomik, kültürel ve politik bağlarını sürdürebilmektedir. Bu ağlar göç hareketlerini daha kompleks ve çok yönlü hale getirmektedir (Akyürek, 2024, s. 95).

Bu teoriye getirilen eleştirilerden biri, sosyal ağların yalnızca olumlu etkiler yaratmadığı, bazı durumlarda göçmenlerin gettolaşmasına ve entegrasyon süreçlerinin zayıflamasına neden olabileceğidir. Ayrıca, sosyal ağlar aracılığıyla sağlanan göç olanakları, düzensiz göç hareketlerini de teşvik edebilmektedir (Güldalı ve Buz, 2021, s. 715). Sosyal ağlar teorisi, göç süreçlerinin yalnızca ekonomik ve politik dinamikler üzerinden değil, bireylerin sosyal bağları, dayanışma mekanizmaları ve göç deneyimleri üzerinden şekillendiğini ortaya koyarak, göç çalışmalarına önemli bir perspektif kazandırmaktadır (Akbaş, 2023, s. 300).

2.3. Araştırmada Kullanılan Temel Kavramlar

Bu bölümde, çalışmada ele alınan kavramların teorik çerçevesi sunulacaktır. Ev işçiliği, ev işçisi/göçmen ev işçisi, göçün kadınlaşması ve gündelik yaşam pratikleri gibi temel kavramlar detaylandırılarak, araştırmanın kavramsal altyapısı oluşturulacaktır. Gündelik yaşam pratikleri ve stratejiler, Henri Lefebvre ve Michel de Certeau'nun gündelik yaşam, taktikler ve strateji kavramlarıyla ilişkilendirilerek açıklanacaktır.

2.3.1. Ev İşçiliği ve Göçmen Ev İşçileri

Ev işçiliği, tarih boyunca kadın emeği ile ilişkilendirilmiş ve çoğunlukla görünmez kılınan bir çalışma biçimi olmuştur. Ev İşçileri Sözleşmesi'ne (Domestic Workers Convention, 2011, Article 1(a) göre ev işi, bir hane içinde veya hane halkı için yapılan işleri kapsamaktadır. “Ev işçisi”, özel bir haneden/evde ev işi yapan ve ücret alan veya almaya hak kazanan herhangi bir işçi veya bağımsız yüklenici anlamına gelir ve şunları içermektedir: Bahçıvan, bir hanede motorlu taşıt sürücüsü olarak çalışan kişi; ve çocuklara, yaşlılara, hastalara, güçsüzlere veya engellilere bakan kişi; istihdam hizmetleri tarafından istihdam edilen veya sağlanan ev işçileri (Odeku, 2014, s.699)

Bu işler arasında çocuk, yaşlı ve engelli bakımı, temizlik ve mutfak işleri gibi çeşitli görevler yer almaktadır. Sanayileşme süreci ile ev işlerinde makineleşme artsa da ev işleri hâlâ büyük ölçüde el emeğine dayalı bir faaliyet olarak varlığını sürdürmektedir. Kadınlar, tarih boyunca bu işlerin birincil sorumlusu olarak görülmüş, bu durum da ev içi iş bölümünün toplumsal cinsiyet temelli olmasına neden olmuştur (Akalın, 2014, s. 28).

Ev işçiliği, tarih boyunca toplumsal cinsiyet normları çerçevesinde kadın emeği ile ilişkilendirilmiş ve çoğunlukla görünmez kılınmış bir çalışma alanı olarak varlığını sürdürmüştür. Ev işçiliği, bir hane içinde veya hane halkı için gerçekleştirilen temizlik, yemek yapma, çocuk ve yaşlı bakımı gibi hizmetleri içeren bir çalışma biçimi olarak tanımlanmaktadır (Evsel, 2023, s. 455). Bu iş kolu, genellikle kadınlara atfedilen bakım emeğiyle özdeşleştirilmiş ve ücretli veya ücretsiz biçimde icra edilmiştir.

Sanayi öncesi toplumlarda ev içi hizmetler, büyük ölçüde aile bireyleri veya köleler tarafından yerine getirilirken, sanayileşme ile ev hizmetleri daha sistematik bir iş gücü alanına dönüşmüştür. Osmanlı döneminde ve erken Cumhuriyet yıllarında ev işçiliği, genellikle kölelik sistemi veya “evlatlık” geleneği ile şekillenmiş; kadın ve çocuk emeği üzerinden yürütülen bir çalışma biçimi olmuştur (Kaytan, 2022, s. 98). Cumhuriyet sonrası dönemde, kentleşme ve sanayileşme ile ev işçiliği, kırdan kente göç eden düşük gelirli kadınlar tarafından üstlenilmiş ve hizmet sektörünün bir parçası haline gelmiştir.

Geleneksel toplum yapısında, ev içi hizmetlerin aile bireyleri tarafından ücretsiz olarak yerine getirilmesi norm olarak kabul edilse de 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kadınların iş gücüne katılımının artmasıyla birlikte ev işçiliği ücretli bir sektör olarak daha görünür hale gelmiştir (Yılmaz, 2022, s. 143). Ancak bu dönüşüm ev işçiliğini profesyonelleştirmekten çok, düşük ücretli ve güvencesiz bir iş kolu haline getirmiştir. Türkiye’de ev işçiliği, özellikle büyükşehirlerde yaygınlaşmış ve sosyoekonomik düzeyi yüksek aileler tarafından tercih edilen bir hizmet türü olarak şekillenmiştir (Taşkıran, 2023, s. 630).

Sanayileşmeyle birlikte, kadınların iş gücüne katılımının artacağı ve evdeki rollerinin değişeceği öngörülse de yapılan araştırmalar kadınların istihdama katılmasının ev içi sorumluluklarını değiştirmek yerine sadece daha fazla yük getirdiğini göstermektedir. Lutz’un (2008, s. 48) belirttiği gibi, ev işleri sadece bir iş değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet ile özelleştirilmiş bir faaliyettir.

Orta ve üst sınıftan kadınlar, toplumsal rollerini dönüştürmek yerine ev işlerini başka kadınlara devrederek bu iş yükünden kurtulmayı tercih etmişlerdir. Ev işçileri, yerli kadınlardan oluşabileceği gibi düşük gelirli ülkelerden emek göçüne katılan göçmen kadınlardan da oluşmaktadır. Özellikle küresel bakım zincirleri ile gelişmiş ülkelerde çalışan kadınların ev işlerini göçmen kadınlara devretme eğilimi artmıştır (Williams,

2011, s. 27). Ancak bu iş devri, göçmen kadınların iş gücü piyasasındaki konumlarını güçlendirmek yerine, onları güvencesiz çalışma koşulları ile karşı karşıya bırakmaktadır.

Türkiye’de ev işçiliği tarihsel olarak gündelikçi kadınlar ve "evlatlık kızlar" gibi sistemlerle şekillenmiştir. Özbay (2009), Osmanlı döneminden itibaren kentli orta sınıf ailelerin "evlatlık" sistemini kullanarak kız çocuklarını ev işlerinde çalıştırdıklarını belirtmektedir. Bu uygulama, geleneksel patriyarkal yapının ve iş gücü piyasasındaki cinsiyetçi ayrımcılığın bir uzantısı olarak günümüze kadar ev işçiliğinin sosyal ve ekonomik boyutlarını şekillendirmiştir.

Ev işçiliği, özel alan ile kamusal alan arasındaki sınırları bulanıklaştıran bir iş koludur. Evde çalışmak, işveren ve işçi arasında kişisel ve mahrem ilişkiler geliştirilmesine neden olabilir ve bu durum işçiyi sömürüye açık hale getirebilir. Özellikle ev işçileri, işverenleri tarafından aile bireyi olarak görülmekte ancak işçi haklarından mahrum bırakılmaktadır. Bora (2005, s. 74), ev işçilerinin mahremiyete dayalı ilişkilerle iş gücü piyasasında belirsiz bir statüde konumlandığını ve bu durumun işçi haklarının ihlaline yol açtığını belirtmektedir. Ev işçiliği, sadece fiziksel değil, aynı zamanda duygusal emeği de içeren bir çalışma alanıdır. Lutz (2005, aktaran Kaşka, 2006, s. 54), ev işçiliğini performans yönelimli işler (temizlik, yemek, çamaşır, ütü vb.) ve bakım yönelimli işler (çocuk, yaşlı ve hasta bakımı) olarak ikiye ayırmaktadır. Bakım emeği, yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda duygusal bütünleşmeyi gerektiren bir iş olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle, bakım işlerinde çalışan göçmen kadınlar, sadece fiziksel iş yapmamakta, aynı zamanda işverenlerinin duygusal beklentilerine de yanıt vermek zorunda kalmaktadır.

Akalin (aktaran Özbay, 2012, s. 144-145) ise ev işçiliğini iki kategoriye ayırarak değerlendirmektedir:

1. Gündelik ev işleri yapan göçmen kadınlar: Bu gruptaki işçiler, genellikle temizlik, yemek yapma, çamaşır yıkama gibi günlük işlerde çalışmakta ve işverenleri tarafından "gerçek iş" yapmadıkları algısı ile değersizleştirilmektedirler.
2. Yaşlı ve hasta bakımı yapan göçmen kadınlar: Bu işçiler, işverenin evinde uzun süreli çalıştıkları için "ailenin bir parçası" olarak kabul edilmekte ancak bu durum çoğu zaman ücretli emek sömürsünü gizleyen bir söyleme dönüşmektedir (aktaranın aktaranı Rittenberger Tılıç ve Kalaycıoğlu, 2012, s. 309-310).

Türkiye’de göçmen kadın emeği, özellikle ev içi bakım hizmetlerinde yoğunlaşmış ve toplumsal cinsiyet rollerine dayalı bir iş bölümü içinde şekillenmiştir. Kadınların toplumsal konumları, ev ve bakım hizmetleri ile özdeşleştirildiği için göçmen kadınlar da bu işleri üstlenmeye yönlendirilmekte ve iş gücü piyasasında alt kademelerde yer almaktadır (Akalın, 2014, s. 323).

Ev işçiliği, sosyal, ekonomik ve toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık mekanizmalarıyla şekillenen bir iş kolu olarak göçmen kadın emeğinin en fazla yoğunlaştığı alanlardan biri haline gelmiştir. Bu bağlamda, göçmen kadınların ev işçiliğinde maruz kaldıkları yapısal eşitsizlikler ve sömürü mekanizmaları, göç ve toplumsal cinsiyet çalışmalarında önemli bir inceleme alanı olarak değerlendirilmektedir.

Küreselleşme, iş gücü piyasasında yeni dinamiklerin ortaya çıkmasına neden olmuş ve ev işçiliği bu süreçten doğrudan etkilenmiştir. 1980’lerden itibaren neoliberal politikaların yaygınlaşması, kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi ve sosyal devlet uygulamalarının zayıflatılması ile bakım emeği giderek piyasalaşmıştır (Akalın, 2023, s. 18). Kadınların iş gücüne daha fazla katılımı, ev ve bakım işlerinin ücretli hizmetler haline gelmesini zorunlu kılmış, böylece ev işçiliği giderek profesyonel bir sektör haline gelmiştir. Özellikle gelişmiş ülkelerde kadınların istihdam oranlarının artması, ev işlerinin kadınlar arası hiyerarşik bir iş bölümü çerçevesinde yeniden dağıtılmasına neden olmuştur (Aykaç ve Kahraman, 2021, s. 162). Orta ve üst sınıftan kadınlar, ev içi

sorumluluklarını ücretli işçilere devrederken, düşük gelirli kadınlar bu işleri üstlenmek durumunda kalmıştır. Bu süreç, ev işçiliğinin küresel bakım zinciri çerçevesinde şekillenmesine yol açmış, göçmen kadınlar ev işçiliğinde önemli bir aktör haline gelmiştir (Yılmaz, 2022, s. 147).

Ev işçiliğinin küreselleşmesi, gelişmiş ülkelerde yerli kadınların iş gücüne katılımını artırırken, düşük gelirli ülkelerde kadın emeğinin daha da prekaryalaşmasına neden olmuştur. Göçmen kadınlar, özellikle çocuk bakımı, yaşlı bakımı ve temizlik gibi hizmetlerde yoğunlaşmış ve çoğunlukla kayıt dışı sektörlerde çalışmaya başlamışlardır (Kaytan, 2022, s. 105). Bu süreç, ev işçiliğinin uluslararası göç hareketleri ile doğrudan ilişkilendirilmesine neden olmuş ve göçmen kadın emeği, küresel bakım zincirinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Ev işçiliği küresel ekonomik sistem içinde giderek daha önemli bir sektör haline gelmiş ancak göçmen kadın emeği açısından güvencesizlik, düşük ücret ve sosyal dışlanma gibi sorunları beraberinde getirmiştir. Ev işçiliği, ekonomik bir faaliyet olmakla kalmayıp toplumsal cinsiyet ilişkilerinin pratik edildiği bir alan olarak da değerlendirilmelidir. Göçmen kadınların ev işçiliğinde üstlendikleri roller, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ve uluslararası göç dinamiklerini anlamak açısından önemli bir analiz alanı sunmaktadır.

Ev işçiliği, tarih boyunca kadın emeği ile özdeşleşmiş ve toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretildiği bir çalışma alanı olmuştur. Ev işçileri, temizlik, yemek yapma, çocuk ve yaşlı bakımı gibi hizmetleri yerine getiren bireyler olarak tanımlanırken, bu işlerin büyük çoğunluğu kadın emeğine dayanmaktadır (Evsel, 2023, s. 455). Günümüzde, ev işçiliği sektörü hem yerel hem de göçmen işçiler tarafından yürütülmekte olup, özellikle düşük ücretli göçmen kadın işçiler bu sektörde yoğunlaşmaktadır.

Ev işçiliği kavramı, farklı uluslararası sözleşmelerde de ele alınmaktadır. Uluslararası Ev İşçileri Federasyonu (IDWF) ve Ev İşçileri Sözleşmesi (Domestic

Workers Convention, 2011, Article 1(b) ev işçisini, bir istihdam ilişkisi içinde ev işleriyle uğraşan herhangi bir kişi olarak tanımlamaktadır (IDWF, 2014, s. 5). Ancak bu tanım, ev işçiliğinin büyük ölçüde enformel sektörde gerçekleşmesi nedeniyle belirsizleşmekte ve ev işçilerinin haklarını net bir çerçeveye oturtamamaktadır. Özellikle göçmen ev işçileri için bu durum, çalışma koşullarında istikrarsızlık, güvencesizlik ve hukuki koruma eksikliği gibi sorunlara yol açmaktadır.

Ev işçiliği, büyük ölçüde enformel ekonomi içinde yer almakta ve iş tanımları belirsiz olduğu için çalışanların haklarını güvencesiz hale getirmektedir. Uluslararası Standart Meslek Sınıflaması (ISCO) 88’de ev işçiliği, farklı meslek kodları altında yer almakta ve çoğu zaman resmi meslek sınıflamalarına dahil edilmemektedir. Bu durum, ev işçilerinin sosyal güvenlik sistemine erişimini kısıtlamakta, işverenlerin insiyatifine bağlı olarak işçilerin çalışma süreleri ve ücretleri belirsizleşmektedir. Özellikle yatılı çalışan ev işçileri, 24 saat çalışmaya hazır olma baskısı altında bulunmakta ve iş saatleri net bir çerçeveye oturtulmamaktadır.

Çalışma sürelerinin esnek olması, çoğu zaman ev işçilerinin sömürülmesine yol açmaktadır. Ev işçileri, çalışma saatleri konusunda net kuralların olmaması nedeniyle, fazla mesai ücreti alamamakta ve iş yükleri işverenlerin taleplerine bağlı olarak artabilmektedir (Kaytan, 2022, s. 98). Ev işçiliğinde enformel istihdam yaygın olduğu için bu işçiler, iş güvencesinden ve sendikal haklardan yoksun bırakılmaktadır. Bu durum, özellikle göçmen kadın işçilerin istismara açık hale gelmesine neden olmaktadır (Yılmaz, 2022, s. 143).

Ev işçilerinin çalışma koşullarındaki bu belirsizlikler, psikolojik, fiziksel ve ekonomik sömürüye yol açabilmekte ve göçmen kadın işçiler için daha büyük riskler oluşturmaktadır. Göçmen işçilerin hukuki statülerinin belirsiz olması, işverenler tarafından daha düşük ücretlerle çalıştırılmalarına neden olmakta ve iş güvencesi olmaksızın işten çıkarılmalarını kolaylaştırmaktadır (Taşkiran, 2023, s. 1030).

Göçmen kadınların ev işçiliğinde yoğunlaşmasının temel nedenleri arasında düşük vasıflı olarak görülmeleri, dil yetersizlikleri ve işverenlerin göçmen kadın emeğini daha düşük ücretlerle istihdam etme eğilimleri yer almaktadır. Cinsiyet ve etnik köken temelli ayrımcılık, göçmen kadınların genellikle en alt düzeydeki işlere hapsolmasına neden olmaktadır (Ünlütürk Ulutaş ve Kalfa, 2009, s. 14). Göçmen kadınlar, yalnızca ekonomik sömürüye maruz kalmamakta, aynı zamanda kadın olmaktan, göçmen olmaktan ve çoğu zaman düzensiz statüye sahip olmaktan kaynaklanan çok katmanlı ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadır.

Göçmen kadınların ev işçiliğinde yoğunlaşmasını etkileyen faktörler arasında cinsiyete dayalı iş bölümü bulunmaktadır. Ev işlerinin geleneksel olarak kadınlara atfedilmesi, kadın göçmen işçilerin bu sektörde istihdam edilmesine yol açmaktadır. Ev işleri, toplumsal cinsiyet normları çerçevesinde kadınların sorumluluğu olarak görüldüğünden, işverenler genellikle bu işleri kadın işçilere devretmektedir (Kaytan, 2022, s. 105). Bir diğeri ise düşük ücretler ve iş güvencesizliğidir. Göçmen kadınlar, ev işçiliğinde genellikle düşük ücretlerle çalıştırılmakta ve sosyal güvenlik haklarından mahrum bırakılmaktadır. Bu durum, göçmen kadınların ekonomik sömürüye açık hale gelmesine neden olmaktadır (Yılmaz, 2022, s. 147). Hukuki koruma eksikliği, göçmen kadın işçilerin çoğu zaman düzensiz göçmen statüsünde olması, haklarının savunulmasını zorlaştırmaktadır. İşverenler, çoğu zaman işçileri hukuki statülerinden dolayı tehdit etmekte ve düşük ücretlerle çalışmaya zorlamaktadır (Taşkiran, 2023, s. 642). Göçmen kadınların sosyal dışlanması, göçmen kadın işçiler, genellikle kapalı bir çalışma ortamında buldukları için toplumsal entegrasyon süreçleri zorlaşmaktadır. Ev içi hizmetler, göçmen kadınları toplumsal yaşamdan izole eden bir çalışma biçimi haline gelmekte, bu durum onların toplumsal ağlardan kopmasına neden olmaktadır (Akalin, 2023, s. 21).

Göçmen kadın işçiler, ev işçiliği alanında çalışırken çok katmanlı sömürüye maruz kalmakta ve istismar edilme riski taşımaktadırlar. Bu sektör, işçilerin haklarını koruyacak yasal düzenlemelerin yetersiz olması nedeniyle, göçmen işçiler için en güvencesiz çalışma alanlarından biri olarak öne çıkmaktadır (Yılmaz, 2022, s. 150).

Göçmen kadınların karşılaştıkları başlıca sorunların başında düşük ücret ve kayıt dışı çalışma gelmektedir. Göçmen kadınlar genellikle resmi çalışma izni olmaksızın çalıştırılmakta ve yasal haklardan yoksun bırakılmaktadır. Kayıt dışı çalışmanın yaygın olması, göçmen kadınların ücretlerinin düşük tutulmasına neden olmaktadır (Kaytan, 2022, s. 107). Psikolojik ve fiziksel baskı göçmen kadınları karşılaştıkları bir diğer önemli sorundur. Göçmen kadın işçiler, işverenleri tarafından baskı altına alınmakta ve çoğu zaman kötü muameleye maruz kalmaktadır. Ev işçilerinin işverenlerinin evinde çalışması, onları denetimsiz bir çalışma ortamında bırakmaktadır (Taşkırın, 2023, s. 442). Dil ve kültürel bariyerler sorunları, göçmen kadın işçilerin çalıştıkları ülkede dil yetersizliği nedeniyle iletişim sorunları yaşamasına ve toplumsal entegrasyon süreçlerinde zorluk çekmesine neden olmaktadır. Dil bariyeri, işçilerin haklarını savunmasını zorlaştırmakta ve işverenlerin baskı uygulamasını kolaylaştırmaktadır (Akalın, 2023, s. 23).

Ev işçiliği, göçmen kadın emeğinin en güvencesiz ve sömürüye en açık olduğu sektörlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Göçmen kadınların bu alanda çalışmaya yönlendirilmesi, toplumsal cinsiyet rolleri, hukuki koruma eksikliği ve ekonomik zorunluluklar ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle ev işçiliği hem ekonomik bir etkinlik hem de göçmen kadınların toplumsal statülerini ve çalışma koşullarını belirleyen pratik alanıdır.

Göçmen ev işçileri, genellikle düşük ücretli ve güvencesiz işlerde çalıştırılan, iş tanımları belirsiz ve iş güvenceleri oldukça zayıf olan bir işçi grubunu oluşturmaktadır. Ev işçiliği sektörü, küresel ölçekte kadın emeğine dayalı bir alan olup, özellikle göçmen kadınlar için emek piyasasında önemli bir istihdam kaynağı haline gelmiştir (Gaipova,

2022, s. 78). Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ev hizmetleri, göçmen kadın işçilerin yoğunlaştığı bir sektör haline gelmiş ve bu durumun temelinde ekonomik fırsatlar, iş gücü talebi ve toplumsal cinsiyet temelli iş bölümü yer almaktadır.

Ev işçilerinin çalışma koşulları büyük ölçüde enformel sektör içinde değerlendirildiğinden, işçilerin çoğu hukuki korumalardan yoksundur. Çalışma saatleri düzensiz olup, işverenin talebine bağlı olarak uzayabilmektedir. Özellikle yatılı çalışan ev işçileri için çalışma süresi genellikle günde 12 saati aşmakta ve hafta sonu izinleri dahi keyfi olarak belirlenmektedir (Aymelek, 2024, s. 35). Göçmen işçiler, kayıt dışı çalıştırıldıklarında herhangi bir sosyal güvenlik sistemine dahil olamamakta ve iş kazaları, hastalık gibi durumlarda güvencesiz kalmaktadır.

Göçmen ev işçileri, iş tanımlarının belirsiz olması nedeniyle çok yönlü sorumluluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Genellikle yalnızca temizlik, yemek yapma veya çocuk bakımı gibi görevler üstlendikleri düşünülse de birçok göçmen kadın işçi aynı anda hem çocuk hem yaşlı bakımı, temizlik ve ev işleri gibi çok sayıda işi yerine getirmek zorunda kalmaktadır (Civan ve Gökalp, 2011, s. 240). Ücretler düşük olup, çoğu durumda işçiler asgari ücretin dahi altında çalıştırılmaktadır. İşverenler, göçmen işçilerin hukuki statülerinden dolayı iş gücünü daha ucuza istihdam edebilmekte ve çalışma sürecinde sosyal güvenceden yoksun bırakılmaktadır. Özellikle Kırgızistan'dan Türkiye'ye gelen göçmen ev işçilerinin çalışma koşulları incelendiğinde, enformel istihdamın yaygın olduğu ve işçilerin büyük çoğunluğunun yatılı çalıştırıldığı görülmektedir. Gaipova'nın (2022) yaptığı araştırmaya göre, Kırgız göçmen kadınların büyük bir bölümü ev işlerinde çalışmakta ve büyük şehirlerde yoğunlaşmaktadır. Bu kadınlar, genellikle iş bulma süreçlerinde aracı firmalar veya kişisel bağlantılara dayalı bir sistem kullanmaktadır (s. 83). Göçmen ev işçilerinin çalışma koşulları güvencesiz ve esnek olup, işçilerin sosyal haklardan mahrum kalmasına neden olmaktadır. İş tanımlarının belirsizliği, uzun çalışma

saatleri, düşük ücretler ve hukuki koruma eksikliği, bu işçilerin karşılaştığı en temel sorunlar arasında yer almaktadır.

Göçmen ev işçilerinin en büyük sorunlarından biri, iş güvencesinden yoksun olmalarıdır. Ev işçiliği sektörü genellikle kayıt dışı olduğu için işçilerin büyük bir bölümü sosyal güvenlik sistemine dahil edilmemekte ve işçi haklarından mahrum bırakılmaktadır (Ayyıldız, 2014, s. 210). Bu durum, iş kazaları, hastalık, işten çıkarılma gibi durumlarda işçilerin herhangi bir hukuki güvenceden faydalanamamasına neden olmaktadır. Özellikle düzensiz göçmen statüsüne sahip olan işçiler için bu durum daha da trajik bir durumdur. İşverenler, işçilerin düzensiz göçmen statüsünde olmalarını bir avantaj olarak görmekte ve onları düşük ücretlerle uzun saatler boyunca çalıştırmaktadır (Civan ve Gökalp, 2011, s. 250). Göçmen işçiler, bu süreçte haklarını aramakta zorlanmakta ve iş güvencesi olmadığı için istismara açık hale gelmektedir.

Göçmen işçilerin sosyal haklarının korunması için uluslararası düzeyde çeşitli sözleşmeler bulunmasına rağmen, bu hakların uygulanması çoğu ülkede yeterli düzeyde sağlanamamaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından hazırlanan 189 sayılı Ev İşçileri Sözleşmesi, ev işçilerine yönelik sosyal hakların korunmasını hedeflemektedir. Ancak birçok ülke, bu sözleşmeye taraf olmadığı veya uygulamakta yetersiz kaldığı için ev işçileri yasal güvenceye sahip olamamaktadır (Gaipova, 2022, s. 88).

Türkiye’de göçmen ev işçilerinin sosyal güvencesizliği, bu işçilerin işverenlerine bağımlı hale gelmesine ve işten çıkarılma korkusuyla çalışmaya devam etmelerine yol açmaktadır. Türkiye’de iş hukukunun göçmen ev işçileri için yetersiz olması, işverenlerin keyfi uygulamalarına imkân tanımakta ve göçmen işçilerin sosyal güvenceden yoksun kalmasına neden olmaktadır (Aymelek, 2024, s. 40).

Göçmen ev işçilerinin sosyal haklarının korunması büyük bir sorundur. İş güvencesizliği, düşük ücretler, kayıt dışı istihdam ve hukuki koruma eksikliği, göçmen ev işçilerinin en temel sorunları arasında yer almaktadır. Bu nedenle, göçmen işçilerin

haklarının korunması için hem ulusal hem de uluslararası düzeyde yasal düzenlemelerin artırılması gerekmektedir.

Türkiye, uluslararası göç hareketlerinin yoğunlaştığı bir ülke olup, özellikle ev işçiliği alanında göçmen kadın işçilerin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Türkiye’de göçmen ev işçileri, genellikle Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Gürcistan gibi ülkelerden gelmekte ve enformel olarak çalıştırılmaktadır (Ayyıldız, 2014, s. 215). Türkiye’de göçmen işçilerin hukuki statüsü, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) çerçevesinde düzenlenmektedir. Ancak bu düzenlemeler, ev işçiliği gibi enformel sektörlerde çalışan göçmen işçiler için yeterli koruma sağlayamamaktadır (Gaipova, 2022, s. 91). Türkiye’de göçmen işçilerin sosyal güvenlik sistemine dahil olabilmesi için çalışma izni alması gerekmektedir. Ancak çalışma izinleri çoğu zaman işverenlerin inisiyatifine bağlı olduğu için işçiler kayıt dışı olarak çalıştırılmakta ve sosyal haklardan mahrum kalmaktadır.

Türkiye’de göçmen ev işçilerinin hukuki durumunu etkileyen faktörler şunlardır:

- Çalışma İzni Sorunu: Göçmen işçilerin Türkiye’de yasal olarak çalışabilmesi için çalışma izni alması gerekmektedir. Ancak birçok işveren, kayıt dışı çalıştırmayı tercih ettiği için işçilerin yasal çalışma izni almasını engellemektedir (Aymelek, 2024, s. 48).
- Sosyal Güvence Eksikliği: Türkiye’de göçmen ev işçileri genellikle sigortasız olarak çalıştırılmaktadır. Bu durum, işçilerin iş kazaları, hastalık ve işten çıkarılma gibi durumlarda herhangi bir sosyal korumadan yararlanamamasına neden olmaktadır (Civan ve Gökalp, 2011, s. 256).
- Hukuki Koruma Eksikliği: Türkiye’de iş hukuku, göçmen ev işçilerini yeterince koruyamamaktadır. İşçilerin haklarını arayabilmesi için yasal statüye sahip olması gerekmektedir, ancak birçok göçmen kadın işçi düzensiz statüde olduğu için hukuki haklarını talep edememektedir (Gaipova, 2022, s. 95).

Türkiye’de göçmen ev işçilerinin hukuki ve sosyal durumu oldukça kırılgandır. Çalışma izni, sosyal güvenlik ve hukuki koruma gibi temel haklar yeterli düzeyde sağlanamadığından, göçmen işçiler güvencesiz ve sömürüye açık bir işgücü haline gelmektedir.

Kadın göçmenlerin aile üzerindeki etkileri, göç süreçlerinin en önemli toplumsal boyutlarından biridir. Göç eden kadınlar, geride bıraktıkları ailelerine ekonomik katkıda bulunmak amacıyla düzenli olarak para göndermektedir. Bu durum, ailelerin ekonomik bağımsızlığını artırmakta ancak aynı zamanda anne-baba rollerinin değişmesine ve aile içi dinamiklerin yeniden şekillenmesine neden olmaktadır (Çüm, Kan ve Muslu, 2024, s. 60). Göçmen kadınlar, çocuklarını geride bırakarak başka bir ülkede çalışmaya başladığında, ailede bakım emeğinin yeniden organize edilmesi gerekmektedir. Bu noktada, büyükanneler, kız kardeşler veya diğer kadın akrabalar, çocuk bakımını üstlenerek kadının göç etmesini mümkün kılmaktadır. Ancak bu durum, aile içinde duygusal kopukluklara ve ebeveyn-çocuk ilişkilerinde zorluklara yol açabilmektedir (Ünlütürk Ulutaş ve Kalfa, 2009, s. 41). Bakım ekonomisi perspektifinden bakıldığında, göçmen kadınlar, hem hedef ülkelerde bakım hizmetleri sunarak toplumsal iş bölümünde önemli bir rol üstlenmekte hem de kendi ülkelerindeki ailelerine ekonomik destek sağlayarak küresel ekonomik sistemin işleyişine katkıda bulunmaktadır (Misirli, 2019, s. 122).

2.3.2. Göçün Kadınlaşması

1970’li yıllara kadar göç araştırmaları büyük ölçüde erkek odaklı olup, kadınlar göç süreçlerinde genellikle pasif eşlikçiler veya evde kalan bireyler olarak ele alınmıştır. Kadınlar çoğunlukla kırsal alanlarda göç eden erkeklerin geride bıraktıkları bireyler olarak değerlendirilmiş, hane içi sorumluluklarını yerine getiren anneler ve eşler olarak kodlanmıştır. Ancak gerçekte kadınlar sadece aile birleşimi kapsamında göç etmemiş, aynı zamanda eğitim, sığınma, iş gücüne katılım ve ekonomik bağımsızlık arayışı gibi

çeşitli nedenlerle göç etmiştir. Kadınların göç hareketlerine aktif katılımı, onların toplumsal rollerini ve göç süreçlerindeki konumlarını daha görünür hale getirmiştir (Ünlütürk Ulutaş ve Kalfa, 2009, s. 24).

Göç literatüründe uzun yıllar boyunca kadın göçmenler, erkeklerin bağımlıları olarak ele alınmış ve kendi başlarına göç eden kadınlar yeterince incelenmemiştir. Ancak zamanla feminist perspektifin etkisiyle bu durum değişmiş, kadın göçmenlerin hem niceliksel olarak artışı hem de niteliksel farklılıkları literatürde daha fazla yer almaya başlamıştır. Feminist yaklaşımlar, göç süreçlerinde kadınların karşılaştığı toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikleri ve iş gücü piyasasındaki konumlarını tartışmaya açmış ve böylece “göçün kadınlaşması” kavramsallaştırması yaygınlaşmıştır (Castles ve Miller, 2008, s. 32).

Göçün kadınlaşması, kadınların göç hareketlerinde yalnızca sayısal olarak artmasını değil, aynı zamanda göç süreçlerindeki konumlarının değişmesini de ifade etmektedir. Kadın göçmenler artık sadece eş veya anne olarak göç etmiyor, aynı zamanda ekonomik bağımsızlıklarını sağlamak, eğitim almak veya kariyer yapmak amacıyla da göç ediyorlar. Castles vd. (2014) uluslararası göçün altı temel eğilimini şöyle sıralamaktadır:

1. Göç akımlarının yön değiştirmesi
2. Göçün farklılaşması
3. Göç geçişinin yaygınlaşması
4. Göçün feminizasyonu
5. Göçün siyasallaşması
6. Göçün küreselleşmesi

Bu bağlamda kadınların göç hareketliliğindeki artışı, küresel ekonominin dönüşümü ve toplumsal cinsiyet rollerindeki değişimler ile doğrudan ilişkilidir.

Kadınların uluslararası göç süreçlerine artan katılımı, küresel göç istatistiklerinde de açıkça görülmektedir. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi (UN DESA, 2024) verilerine göre, günümüzde dünya genelinde göçmen kadınlar küresel göçmen nüfusunun %48,1'ini oluşturmaktadır. Bununla birlikte, kadınlar göç süreçlerinde erkeklerden farklı dinamiklerle karşı karşıya kalmaktadır. Göçmen kadınlar, erkeklere kıyasla daha fazla sömürüye açık olmakta, toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığa maruz kalmakta ve iş gücü piyasasında dezavantajlı konumda yer almaktadır. BM göç verilerine göre, mülteci ve yerinden edilmiş nüfusun %55'i kadınlardan oluşmakta, insan ticareti mağdurlarının %63'unu kadınlar ve kız çocukları teşkil etmekte ve bakım göçüne katılan kadınların oranı ise %76'ya ulaşmaktadır (Prpic, 2022:2; UNHCR, 2024; Bonnet vd., 2022:1). Bu veriler, kadınların göç hareketlerindeki kırılgan konumlarını ve bu süreçlerde karşılaştıkları yapısal eşitsizlikleri gözler önüne sermektedir. Kadın göçmenler, küresel ekonomik yapının değişmesiyle birlikte özellikle bakım sektörü, ev hizmetleri, tekstil ve tarım gibi alanlarda istihdam edilmektedir. Parreñas (2001) kadın emeğinin giderek küresel düzeyde dolaşıma girdiğini ve göç eden kadınların özellikle bakım emeği piyasasında büyük bir yer tuttuğunu belirtmektedir. Kadın göçmenlerin çalıştıkları sektörler çoğunlukla enformel ekonomiye dahil olduğu için bu kadınlar güvencesiz çalışma koşullarıyla karşı karşıya kalmaktadır.

Günümüzde kadın göçmenlerin sayısında gözle görülür bir artış yaşanmaktadır. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ve Birleşmiş Milletler'in (UN) verilerine göre dünya genelindeki göçmen nüfusun yaklaşık %48'ini kadınlar oluşturmaktadır. Göç hareketlerinin tarihsel olarak erkek ağırlıklı olduğu düşünülse de son kırk yılda kadın göçmenlerin oranındaki yükseliş, küresel ekonomik dönüşüm, toplumsal cinsiyet rolleri ve bakım ekonomisi gibi faktörlerle doğrudan ilişkilidir (Selim, 2017, s. 50).

Küreselleşmenin artışı, neoliberal politikaların daha etkin hale gelmesi ve formel işgücü piyasasının daralmasıyla haneler kadın emeğine daha bağımlı hale gelmiştir.

Böylelikle kadınların göçü hane halkı mücadele stratejilerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Cinsiyete dayalı iş bölümü nedeniyle ev hizmetlerinin kadın işi olarak görülmesi ve bu işlerin erkekler tarafından icra edilmemesi, özellikle orta sınıf kadınların işgücüne artan katılımı, nüfusun yaşlanması, devletin sağlık ve bakım hizmetlerinden çekilmesi veya bu konuda yetersiz kalması sonucunda birçok yüksek gelirli ülkede hizmet sektörüne dönüşen ev ve bakım hizmetlerini büyük oranda göçmen kadınlara özgü işler durumuna getirmiştir. Vasıfsızlık, göç edilen ülkenin dilini yeterince bilmeme, cinsiyete ve etnisiteye dayalı ayrımcılık, Avrupa ülkelerine çalışmaya giden göçmen kadınları, en alttaki işlere (ev içi hizmetlere) ve seks işçiliğine yöneltmiştir (Kalfa, 2008; Kaşka, 2009). Küreselleşme ile sanayi sektörlerinin farklı coğrafyalara kayması, gelişmiş ülkelerdeki hizmet sektörünün genişlemesine ve özellikle ev içi hizmetler, bakım işleri ve tarım gibi alanlarda düşük ücretli iş gücüne olan ihtiyacın artmasına neden olmuştur (Biehl ve Daniş, 2020, s. 78). Bu süreç, kadın emeğinin daha fazla talep edilmesine yol açmış ve kadınların göç etme motivasyonlarını artırmıştır.

Bunun yanı sıra, kadınların göç etmelerindeki bir diğer önemli etken toplumsal cinsiyet eşitsizlikleridir. Kadınlar, birçok ülkede eğitim, istihdam ve sosyal haklar konusunda erkeklere kıyasla daha dezavantajlı konumdadır. Bu durum, kadınların ekonomik bağımsızlıklarını sağlamak ve daha iyi bir yaşam standardına ulaşmak amacıyla göç etmelerine neden olmaktadır (Misirli, 2019, s. 112). Ayrıca, savaşlar, iç çatışmalar ve doğal afetler gibi itici faktörler de kadınların göç etmesini zorunlu hale getirebilmektedir. Özellikle kadınlar, savaş ve kriz bölgelerinde toplumsal şiddet, cinsel istismar ve insan ticareti gibi risklere maruz kaldıkları için güvenli bölgelere göç etmek zorunda kalmaktadırlar (Topak ve Çamur, 2022, s. 80).

Kadın göçmenlerin artan hareketliliğinin bir diğer önemli sebebi ise, uluslararası göç politikalarındaki değişimlerdir. Avrupa Birliği (AB) ve diğer gelişmiş ülkeler, yüksek vasıflı göçmenlerin yanı sıra düşük vasıflı iş gücüne olan ihtiyacını karşılamak amacıyla

göç politikalarında esneklik sağlamaktadır. Örneğin, bakım sektörü, yaşlanan nüfus nedeniyle giderek daha fazla kadın işçiye ihtiyaç duymaktadır. Bu durum, kadınların göç süreçlerinde daha aktif roller üstlenmesine yol açmıştır (Çüm, Kan ve Muslu, 2024, s. 58).

Göçün kadınlaşması aynı zamanda bakım göçü kavramı ile de doğrudan ilişkilidir. Hochschild (2000), gelişmiş ülkelerde kadınların iş gücüne katılımının artmasıyla birlikte, geleneksel kadın rolleri olarak görülen bakım ve ev işlerinin göçmen kadınlara devredildiğini vurgulamaktadır. Orta ve üst sınıf kadınlar iş piyasasında daha fazla yer aldıkça, bu kadınların yerine göçmen kadınlar çocuk, yaşlı ve hasta bakımı gibi işlerde istihdam edilmektedir. Bu durum, küresel bakım zincirleri oluşturmakta ve göçmen kadınların çoğunlukla düşük ücretli ve güvencesiz işlerde çalışmasına neden olmaktadır (Hochschild, 2000, s. 145).

Göçün kadınlaşması olgusu, yalnızca ekonomik faktörlerle sınırlı olmayıp, aynı zamanda toplumsal ve hukuki süreçlerle de şekillenmektedir. Göçmen kadınlar, göç ettikleri ülkelerde dil bariyerleri, kültürel farklılıklar, hukuki statü belirsizlikleri ve ayrımcılık gibi sorunlarla karşılaşmaktadır. Özellikle düzensiz göçmen statüsünde bulunan kadınlar, hukuki korumadan yoksun oldukları için işverenlerin ve insan kaçakçılarının sömürüne daha açık hale gelmektedir (Ünlütürk Ulutaş ve Kalfa, 2009, s. 28). Kadınların göç süreçlerinde yaşadıkları deneyimler, toplumsal cinsiyet rolleriyle doğrudan ilişkilidir. Göç eden kadınlar genellikle cinsiyete dayalı iş bölümü nedeniyle belirli sektörlerde istihdam edilmekte ve bu durum, onların ekonomik bağımsızlık kazanmalarını zorlaştırmaktadır. Neumayer ve Plümper (2007), göçmen kadınların toplumsal statülerinin düşük olması nedeniyle hem ekonomik hem de sosyal alanda daha fazla baskıya maruz kaldıklarını belirtmektedir. Bu durum, göçmen kadınların eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimini de sınırlamakta ve toplumsal dışlanmayı artırmaktadır.

Türkiye bağlamında göçün kadınlaşması, özellikle Orta Asya, Kafkasya ve Doğu Avrupa ülkelerinden gelen kadın göçmenler ile somut bir şekilde gözlemlenmektedir. Türkiye'ye göç eden kadınların önemli bir bölümü ev işçiliği, yaşlı ve hasta bakımı, çocuk bakımı gibi alanlarda çalışmakta ve çoğunlukla enformel sektörde istihdam edilmektedir (Akalin, 2014, s. 56). Göçmen kadınlar, düşük ücretler, uzun çalışma saatleri ve sosyal güvencesizlik gibi sorunlarla karşılaşmakta ve çoğu durumda hukuki korumadan yoksun bırakılmaktadır. Göçün kadınlaşması olgusu, küresel ekonomik dönüşüm ve toplumsal cinsiyet rolleriyle doğrudan ilişkilidir. Kadınlar günümüzde sadece aile birleşimi kapsamında göç etmemekte, aynı zamanda ekonomik ve sosyal faktörlerle de göç süreçlerine aktif olarak katılmaktadır. Ancak bu süreç, göçmen kadınları çoğu zaman güvencesiz, düşük ücretli ve sömürüye açık işlere mahkûm etmekte, toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikleri daha da derinleştirmektedir. Göçmen kadınların daha iyi çalışma koşullarına sahip olmaları ve hukuki statülerinin iyileştirilmesi için uluslararası sözleşmelerin daha etkin uygulanması, sosyal haklarının güvence altına alınması ve kayıt dışı çalışmanın önüne geçilmesi gerekmektedir.

2.3.4. Gündelik Yaşam Pratikleri

Günlük yaşam, insanların hayatlarını sürdürmek üzere gerçekleştirdikleri etkinlikleri ve rutinleri içeren; var olma çabalarını, duyguları, düşünceleri, deneyimleri ve anlamlandırma süreçleriyle birlikte gerçekleştirilen bir mecradır (Çakmakçıoğlu ve Öztürk, 2018). Bu pratikler, yalnızca basit tekrarlar değil, aynı zamanda kimliğin oluşumu, sosyal ilişkilerin devamlılığı ve kültürel normların aktarımı açısından kritik bir öneme sahiptir. Yüzeysel bir algıya sahip gibi görünse de gündelik yaşamın derinliği vardır ve sıklıkla var olan bir durum olarak kabul edildiğinden birçok yönü gizli kalmaktadır (Savran, 2020, s. 67). Gündelik yaşamın doğası gereği bireyler, farkında olarak ya da olmadan belirli normları ve yapıları içselleştirerek hareket etmektedir. Ancak bu durum, gündelik yaşamın pasif ve değişmeyen bir süreç olduğu anlamına

gelmemektedir. Aksine, bireyler gündelik yaşam içerisinde sürekli olarak kendilerini ve çevrelerini yeniden üretmekte, değişen koşullara uyum sağlamakta ve çeşitli stratejiler geliştirmektedir (Gardiner, 2016, s. 14-15).

Gardiner (2016, s. 14) gündelik yaşamın önemini şu şekilde vurgulamaktadır: *Gündelik yaşam, doğayla etkileşim kurduğumuz, iletişim becerilerimizi geliştirdiğimiz, dostluğu ve aşkı deneyimlediğimiz, normları günlük hayatta uyguladığımız, çeşitli duyguları yaşadığımız ve sonunda yaşam döngüsünün bir parçası olduğumuz kritik bir çevredir. Bireylerin toplumsal olarak şekillendiği ve kültürel kimliklerini oluşturdukları bu ortam, gerçek anlamda insan olmanın tam olarak deneyimlendiği bir alandır.*"Bu bağlamda gündelik yaşam, bireyin çevresiyle olan ilişkilerini biçimlendiren dinamik bir alan olarak değerlendirilmektedir. Gündelik yaşam, bireyin kimliği ve toplumla olan etkileşimleri üzerinde belirleyici bir rol oynarken, bireylerin sosyal dünyalarındaki hareketliliklerini anlama açısından da önem taşımaktadır (Burkitt, 2014, s. 212). Crow ve Pope'a (2008, s. 597) göre, gündelik yaşam bireylerin toplumsal hayat içerisindeki rutinlerini, alışkanlıklarını ve sıradan pratiklerini içermekle birlikte, aslında toplumsal dinamikleri ve iktidar ilişkilerini de içeren çok katmanlı bir süreçtir.

Gündelik yaşam, bireylerin toplumsal yapılar içerisindeki yerlerini ve bu yapılarla olan ilişkilerini yansıtan önemli bir olgudur. Esgin (2018) gündelik yaşamın belirgin sınırlarının olmadığını ve içinde barındırdığı farklılıklar nedeniyle sürekli değişen bir yapıya sahip olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle gündelik yaşam, yalnızca bireysel bir deneyim alanı olarak değil, aynı zamanda toplumsal normların ve yapısal unsurların yeniden üretildiği bir alan olarak da ele alınmaktadır.

Fransız düşünce geleneği, gündelik yaşamı inceleyen teorik çerçevelerin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Özellikle Henri Lefebvre ve Michel de Certeau, gündelik yaşamın toplumsal ve ekonomik yapıların bir yansıması olduğunu öne sürerek, bu alanın incelenmesini toplumsal değişimi anlamak açısından kritik bir noktaya

taşımışlardır. Lefebvre'nin *Gündelik Hayatın Eleştirisi* (1962) ve *Modern Dünyada Gündelik Hayat* (1971) adlı çalışmaları, gündelik yaşamın eleştirel bir perspektifle ele alınmasını sağlayan önemli eserler arasında yer almaktadır (Kalekin-Fishman, 2013, s. 17). Lefebvre'ye göre gündelik yaşam, toplumsal yapılar içerisinde bireylerin eylemlerini şekillendiren temel alanlardan biridir. Ona göre bireyler, yaşadıkları çevrede, çalıştıkları yerlerde ve dinlendikleri mekânlarda toplumsal yapıların belirlediği kalıpları takip etmek zorunda kalmaktadır (Lefebvre, 1998, s. 31). Diğer bir ifadeyle, gündelik yaşam, farkında olunmadan içselleştirilen bir deneyim alanıdır. Lefebvre, gündelik hayatın görünmez yönlerine dikkat çekerek, bu alanın aslında toplumsal düzenin sürdürülebilmesi açısından nasıl kritik bir rol oynadığını göstermektedir. Michel de Certeau ise gündelik yaşamın bireyler tarafından nasıl yeniden üretildiğine ve bireylerin iktidar yapılarına karşı geliştirdiği taktiklere odaklanmaktadır. De Certeau'ya (2009, s. 55) göre, bireyler güçlü toplumsal yapılar tarafından belirlenen kurallara tabi olsalar da bu kurallar içinde kendilerine özgü alanlar yaratarak ve küçük taktikler geliştirerek bu yapıları dönüştürmektedir. Bu düşünürler, gündelik yaşamı yalnızca bireysel eylemlerle değil, toplumsal yapılar, güç ilişkiler ve ideolojik etkileşimlerle biçimlenen kompleks bir mecra olarak kabul etmektedir (Kalekin-Fishman, 2013:17).

De Certeau (2009, s. 55) gündelik yaşam stratejileri hakkında şunları ifade etmektedir: *Gündelik yaşamımızdaki pek çok alışkanlık, tutum ve uygulama (okumak, konuşmak, dolaşmak, pazara gitmek ya da yemek yapmak vb.) taktik türündendir. (...) Zayıf olanın güçlü olana (erk sahipleri, hastalık, şiddet ya da bir düzenin uyguladığı şiddet vb.) karşı başarıları, dolap, oyun ve dümen çevirme sanatı, avcılara özel hileler, tuzaklar, el çabukluğu (...) hepsi taktiktir.* Bu bağlamda, gündelik yaşam bireylerin iktidar yapılarına karşı geliştirdiği mikro-direnç alanlarını da içeren bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Bireyler, gündelik hayatın zorunlulukları içinde kendilerine ait

alanlar yaratmaya çalışırken, aynı zamanda bu yapıların içinde hareket etme biçimlerini de değiştirmektedir.

Göçmen kadın ev işçileri açısından gündelik yaşam, çalışma hayatları ile sosyal kimlikleri arasında bir denge kurmalarını zorunlu kılan bir süreçtir. Ev işçileri, çalıştıkları evlerde hem bir iş gücü olarak görülmekte hem de o evin fiziksel ve sosyal düzenini yeniden üretmektedir. Lefebvre'nin mekân anlayışı, göçmen ev işçilerinin gündelik yaşamlarını anlamak açısından kritik bir öneme sahiptir. İşverenin evi, göçmen kadınlar için yalnızca bir iş yeri değil, aynı zamanda kendi gündelik yaşamlarının da bir parçası haline gelmektedir (Lefebvre, 1998, s. 34). Göçmen kadın ev işçileri için gündelik yaşam pratikleri, yalnızca iş ortamıyla sınırlı kalmamaktadır. Çalışma saatleri, işverenle kurulan ilişkiler ve sosyal uyum süreçleri de gündelik yaşamlarını şekillendiren önemli unsurlardır. Özellikle düşük ücret, uzun çalışma saatleri ve sosyal güvenceden yoksunluk gibi faktörler, göçmen kadınların gündelik yaşamlarını zorlaştıran başlıca etkenler arasında yer almaktadır (Spiegel, 2004). Bununla birlikte, göçmen kadınlar işverenlerin koyduğu sınırlara karşı çeşitli gündelik taktikler geliştirebilmektedir. Çalışma saatleri dışında sosyalleşmek için küçük fırsatlar yaratmak, işverenin evinde kendilerine özel alanlar oluşturmak veya kendi kültürel alışkanlıklarını iş ortamında sürdürmek gibi davranışlar, bireylerin gündelik yaşam içerisindeki konumlarını güçlendirme çabaları olarak değerlendirilebilir (Bilir, 2024, s. 38).

Gündelik yaşam pratikleri, bireylerin toplumsal yapı içerisindeki konumlarını ve kimliklerini belirleyen temel unsurlardan biridir. Göçmen kadın ev işçileri açısından gündelik yaşam, yalnızca çalışma hayatıyla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda sosyal ilişkiler, kültürel kimlik ve toplumsal uyum süreçleriyle de doğrudan ilişkilidir. Lefebvre ve De Certeau'nun teorik yaklaşımları, gündelik yaşamın mikro düzeyde nasıl şekillendiğini anlamak açısından önemli bir perspektif sunmaktadır. Göçmen kadınların

gündelik yaşam pratikleri, yalnızca bireysel alışkanlıklar olarak değil, aynı zamanda toplumsal yapıları dönüştüren dinamikler olarak değerlendirilebilir.

Kentleşme süreci, göçmen kadınların günlük yaşam dinamiklerini şekillendiren en önemli faktörlerden biridir. Göçle birlikte yeni bir kente yerleşen kadınlar hem mekânsal uyum süreci hem de toplumsal kabul açısından çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadırlar (Savran, 2020, s. 67). Göçmen kadınlar, kent yaşamının dinamiklerine uyum sağlamak için gündelik pratiklerini yeniden inşa etmek zorunda kalmakta, bu süreçte hem iş hem de sosyal yaşamlarını yeni koşullara göre şekillendirmektedir. Kentleşmenin getirdiği en büyük dönüşümlerden biri, bireylerin hareketliliğinin ve mekânsal ilişkilerinin değişmesidir. Kırsal bölgelerden veya başka ülkelerden gelen göçmen kadınlar, kentteki ulaşım, kamusal alan kullanımı ve istihdam koşulları gibi faktörlerle karşı karşıya kalmaktadır (Burkitt, 2014, s. 212). Lefebvre'nin (1998, s. 31) mekânsal teorisine göre, bireylerin kent içindeki hareketleri ve mekân kullanımları toplumsal yapılarla doğrudan ilişkilidir. Göçmen kadınlar için kentin sunduğu olanaklar kadar bu alanlarda karşılaşılan engeller de onların gündelik yaşamlarını belirlemektedir.

Göçmen kadınların kent içindeki gündelik rutinleri genellikle çalışma hayatı ve temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere şekillenmektedir. Özellikle ev hizmetlerinde çalışan kadınlar için işyerleri çoğunlukla işverenlerin evleri olduğu için kentin sokakları, alışveriş merkezleri, parklar veya diğer kamusal alanlar daha az kullanılmakta, kadınların hareket alanları kısıtlanmaktadır (Crow ve Pope, 2008, s. 597). Göçmen kadınlar için kentteki hareketlilik, genellikle toplu taşıma araçları ile iş ve ev arasında gidip gelmekten ibaret olabilirken, sosyal çevrelerinin sınırlılığı ve ekonomik kaygılar nedeniyle boş zaman etkinliklerine katılım da sınırlı kalmaktadır. Bunun yanı sıra, kentlerde yaşayan göçmen kadınlar için dil bariyerleri, kültürel farklar ve sosyal dışlanma, gündelik yaşam dinamiklerini zorlaştırmaktadır. Göçmen kadınlar, yaşadıkları şehirlerde kentsel

hizmetlere erişimde zorluk çekeabilmekte, sağlık hizmetlerine veya hukuki destek mekanizmalarına erişimde çeşitli engellerle karşılaşabilmektedir (Esgin, 2018). Bu durum, göçmen kadınların gündelik yaşamlarını sürdürebilmek için bireysel ve topluluk bazında alternatif çözümler üretmelerini, taktik ve stratejiler geliştirmelerini zorunlu kılmaktadır.

Göçmen kadınların kent yaşamına uyum sağlamasında sosyal çevreleri ve dayanışma ağları kritik bir role sahiptir. Göçle birlikte kadınların yalnızlaşma riski arttığı gibi yeni bir çevre edinme süreci de zorlu bir hâl almaktadır (Gardiner, 2016, s. 14-15). Göçmen kadınların sosyal dayanışma mekanizmaları hem bireysel hem de kolektif düzeyde şekillenmekte, özellikle hemşeri grupları, dini cemaatler ve kadın dayanışma ağları bu süreçte belirleyici olmaktadır. De Certeau'nun (2009, s. 55) gündelik yaşam kuramına göre, bireyler içinde buldukları yapılar tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde hareket etseler de bu kurallara karşı geliştirdikleri taktikler sayesinde kendi mikro düzeyde direnç mekanizmalarını oluşturabilmektedir. Göçmen kadınlar için sosyal dayanışma ağları, bu tür taktiklerin geliştirilmesini kolaylaştırmakta ve bireylerin kent içindeki hareketliliğini ve adaptasyonunu desteklemektedir. Göçmen kadınlar için dayanışma ağlarının önemli bir diğer işlevi, iş bulma süreçlerine destek sağlamaktır. Kadınlar çoğunlukla kişisel bağlantılar ve tanıdıkları aracılığıyla iş bulmakta, bu süreçte hemşeri veya etnik dayanışma ağları önemli rol oynamaktadır. Lefebvre'ye (1998, s. 34) göre, bireyler yalnızca ekonomik kaygılarla hareket etmez, aynı zamanda sosyal ve kültürel aidiyetlerini sürdürmek için çeşitli mekânsal ve sosyal pratikler geliştirmektedir. Göçmen kadınlar için bu ağlar, kente uyum sürecinde rehberlik eden mekanizmalar olarak da işlev görmektedir.

Dayanışma ağlarının bir diğer kritik boyutu ise psikolojik ve duygusal destek sağlamasıdır. Göç sürecinde karşılaşılan yalnızlık, ayrımcılık ve ekonomik zorluklar, göçmen kadınların ruh sağlığı üzerinde ciddi etkiler yaratabilmektedir. Bu noktada, kadın

dayanışma grupları, destek mekanizmaları ve topluluk etkinlikleri, kadınların göç sürecine uyum sağlamalarını kolaylaştırmakta ve sosyal çevrelerinin genişlemesine katkıda bulunmaktadır. Ancak göçmen kadınların sosyal ağları, her zaman olumlu bir işlev görmemekte, bazen de kadınları belirli sınırlar içinde hapsedebilmektedir. Örneğin, geleneksel toplum yapılarından gelen kadınlar, göç ettikleri ülkelerde de aynı sosyal normlarla hareket etmek zorunda kalabilmekte, bu durum onların ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarını ve topluma entegrasyonlarını zorlaştırabilmektedir (Bilir, 2024, s. 38).

Göçmen kadınların gündelik yaşam pratiklerinde karşılaştıkları zorlukların başında barınma, sosyal çevre, güvenlik ve beslenme gelmektedir. Göçmen kadınların kent yaşamında karşılaştıkları en büyük sorunlardan biri barınma ve güvenlik konularıdır. Barınma, göç sürecinde kadınların en temel ihtiyaçlarından biri olup, güvenli ve uygun konutlara erişim konusunda ciddi kısıtlamalar bulunmaktadır. Göçmen kadınlar genellikle düşük gelirli olduklarından dolayı, kentlerin çeperlerinde, altyapısı yetersiz mahallelerde veya kalabalık evlerde yaşamak zorunda kalmaktadır (Lefebvre, 1998, s. 31). Kentlerde göçmen kadınların karşılaştıkları barınma sorunlarının temel nedenlerinden biri, ekonomik yetersizliklerdir. Göçmen kadınlar genellikle düşük ücretli işlerde çalıştıkları için yüksek kirali konutlara erişimleri oldukça sınırlıdır. Bu nedenle, genellikle düşük maliyetli, ancak güvenlik açısından riskli mahallelerde yaşamak zorunda kalmaktadır. Bununla birlikte, bazı göçmen kadınlar işverenlerinin evlerinde yatılı olarak çalışmakta ve bu durum, onların bireysel özgürlüklerini kısıtlayan bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır (Spiegel, 2004).

Beslenme konusunda ise göçmen kadınlar için iki temel dinamik bulunmaktadır. Birincisi, göçmen kadınların kendi kültürel beslenme alışkanlıklarını sürdürme çabalarıdır. Göç süreci, bireylerin yemek alışkanlıklarını değiştirmelerine neden olabilmekte ve bazı durumlarda ekonomik nedenlerle beslenme kaliteleri düşebilmektedir

(Esgin, 2018). İkinci dinamik ise göçmen kadınların mutfak kültürleriyle topluma entegrasyon sürecidir. Özellikle büyük şehirlerde, göçmen kadınlar kendi mutfak geleneklerini sürdürerek hem kendi kimliklerini koruma hem de ekonomik kazanç sağlama yoluna gidebilmektedir.

Güvenlik konusu da göçmen kadınların kent yaşamında karşılaştıkları en önemli sorunlardan biridir. Çalışma alanlarında sömürüye uğrama, fiziksel veya psikolojik şiddet görme ve yasal haklardan mahrum bırakılma gibi durumlar, göçmen kadınlar için ciddi riskler oluşturmaktadır (Crow ve Pope, 2008, s. 597). Kamusal alanlarda ve özel yaşamlarında ayrımcılıkla karşılaşan göçmen kadınlar, kent içinde güvensizlik hissini yoğun olarak deneyimlemektedir. Bu nedenle, göçmen kadınlar çoğunlukla kendi toplulukları içinde güvenli bir alan yaratmaya çalışmakta, bu da onları daha izole bir hayat sürmeye yönlendirmektedir. Göçmen kadınların kent yaşamındaki gündelik pratikleri, barınma, beslenme, sosyal çevre ve güvenlik dinamikleriyle doğrudan ilişkilidir. Göç süreci, kadınların mekânsal hareketliliklerini ve toplumsal konumlarını şekillendiren önemli bir faktör olarak değerlendirilmelidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu bölüm, tez çalışmasının araştırma deseni ve yöntemi, veri toplama süreci ve kullanılan teknikleri, verilerin analizi ve araştırma hipotezleri alt başlıklarını içermektedir. Bu şekilde araştırma probleminin hangi yöntem ile ele alınacağı ve ne tür veriler kullanılacağı sunulmaktadır.

3.1. Araştırma Deseni ve Yöntemi

Bu tez çalışmasında, araştırma yöntemi olarak nicel araştırma yöntemi tercih edilmiştir ve bir boyut indirgeme yöntemi olarak tasarlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi ampirik bir ölçüm yapmayacağından ve bu araştırmada belirli bir örneklem grubunda ampirik veriler elde etmeye, verileri ölçülebilir kılmaya ve istatistiksel bir biçimde analiz etmeye odaklandığından dolayı, nicel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nicel araştırma yöntemi, ilişkilerin test edilmesine ve genellenebilir bulgular elde edilmesine imkân tanımaktadır. Bununla birlikte verilerin sayısal olarak ifade edilmesi ve bulguların somut bir şekilde sunulmasını sağlamaktadır. Bu nedenlerden dolayı nicel araştırma yöntemi kullanımı gerekli görülmüştür. Bu araştırmada farklı ölçekler geliştirerek bu ölçeklerdeki Kırgızistanlı kadınlara yönelik boyutlar saptanmıştır.

Araştırmada, Kırgızistan'dan Türkiye'ye göç eden ev işçisi kadınların gündelik yaşam pratikleri, gündelik hayatlarında karşılaştıkları zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkma stratejileri elde edilen nicel verilerle analiz edilmektedir. Araştırma kapsamında, Kırgızistanlı kadınların Türkiye'ye göç etmelerine neden olan faktörler, göç süreçleri, çalışma koşulları, karşılaştıkları zorluklar ve toplumsal hayata uyum süreçleri gibi çeşitli değişkenler analiz edilmektedir.

Katılımcılara uygulanan anket formunda on yedi adet demografik ve göç süreci ile ilgili soru ve 5'li likert ölçeği kullanılan altı ölçek yer almaktadır. Anket sorularına verilen yanıtlar 5'li Likert ölçeği ile kodlanmış ve yanıtlar olumludan olumsuz doğru 5-1 aralığında derecelendirilmiştir. Araştırmada kullanılan ölçeklerin yapı geçerliği için açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır ve ölçeklerin güvenilirlik analizinde Cronbach Alpha (Cr α) katsayısı kullanılmıştır. Ölçek puanlarının oluşturulmasında ortalama puanlar temel alınmıştır.

Üç veya daha fazla bağımsız grup arasındaki farkların analizinde Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Ölçekler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla Spearman's rh Korelasyon Analizi uygulanmıştır. Tüm istatistiksel analizler IBM SPSS V23 programı ile gerçekleştirilmiş ve istatistiksel testlerin geçerliği 0,05 anlamlılık düzeyinde kabul edilmiştir.

3.2. Veri Toplama Aracı ve Süreci

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak anket tekniğinden yararlanılmıştır. Anket, nicel araştırma yöntemi için birincil veri toplama tekniklerindedir. Beşli likert ölçeği kullanılarak hazırlanan anket formu kişisel bilgiler bölümü ile birlikte altı ana bölümden oluşmaktadır. Burada katılımcıların kişisel özelliklerini (8), göç kararlarını (5), iş bulma süreçlerini (4), Türkiye'yi çekici yapan faktörlerini (17), beklentilerini (8), gündelik yaşam pratiklerini (22), gündelik hayatlarında karşılaştıkları zorluklarını (26), zorluklarla başa çıkma stratejilerini (10) ve emek göçünün kadınlar üzerindeki etkisini (7) belirlemek amacıyla toplam 107 soru sorulmuştur.

Anketin birinci bölümü kişisel bilgiler formundan oluşmaktadır ve kadınların kişisel özelliklerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Bu form kadınların yaşı, medeni durumu, eğitim durumu, yasal durumu, asıl meslekleri, ev işlerinde yaptığı iş türü ve çalıştığı süre gibi değişkenleri kapsamaktadır. Bu bilgiler, analizlerde bağımsız değişken olarak ve diğer ölçek sonuçları ile ilişkilendirilerek kullanılmıştır.

Anketin ikinci bölümü dört alt bölümden oluşmaktadır: bunlar göç kararı formu, Türkiye’yi çekici yapan faktörler ölçeği, iş bulma süreci formu ve beklentiler ölçeğidir. Formlar bilgi toplamaya yönelik iken, Türkiye’yi çekici yapan faktörler ölçeği ve beklentiler ölçeği 5’li likert tipi sorulardan oluşmaktadır. Göç kararı formu kadınların Türkiye’ye göç etme karar sürecini etkileyen nedenleri ve karar alma şeklini anlama amacı taşımaktadır. Formda, göç kararı alma şekli, aile etkisi, göç etme nedeni gibi konulara ilişkin kısa açıklamalı sorular sorulmaktadır. İş bulma süreci formu, kadınların ilk Türkiye’ye ilk geldiklerinde ve iş bulma süreçleriyle ilgili deneyimlerini değerlendirmek amacıyla oluşturulmuştur. Formda, kadınların iş bulma sürecinde destek kaynakları (tanıdık, arkadaş veya aracı kurum) ve karşılaştıkları zorluklara dair sorular bulunmaktadır. Türkiye’yi çekici yapan faktörler ölçeği, kadınlar çalışmak için Türkiye’yi cazip bulmalarında etkili olan faktörleri ölçek amacıyla geliştirilmiştir. Bu ölçek 5’li likert tipi olarak düzenlenmiş ve 1-Hiç etkili değil, 2-Etkili değil, 3-Orta düzeyde etkili, 4-Etkili, 5-Tamamen etkili şeklinde puanlanmıştır. “Türkiye’ye girişi kolaylaştıran vize uygulaması”, “Kırgızistan Türkiye arasındaki sosyal güvenlik anlaşması”, “Türkiye’ye kültürel yakınlık”, “Ev hizmetleri sektöründe kolay iş bulma imkânı” gibi soruları içermektedir. Beklentiler ölçeği, kadınların Türkiye’de ev hizmetlerinde çalışmaya başladıktan sonra ekonomik beklentilerini ölçmeyi hedeflemektedir. 5’li likert tipindedir ve 1- Hiç katılmıyorum, 2- katılmıyorum, 3- Kararsızım, 4- Katılıyorum, 5- Tamamen katılıyorum şeklinde puanlanmıştır. Ölçekte ekonomik refah ve yaşam standardı gibi beklentileri içermektedir. “Kırgızistan’da ev almak”, “Maddi birikim yapmak”, “Kredi borçlarımı ödemek” gibi sorular yer almaktadır.

Anketim üçüncü bölümü gündelik yaşam pratikleri ölçeğinden oluşmaktadır. Bu ölçek kadınların günlük uygulamalarını ölçmeyi amaçlamaktadır ve günlük çalışmalar, hastalık, izin kullanma, işveren denetimi gibi konulara odaklanmaktadır. Ölçek 5’li likert

tipindedir ve 1- Hiç katılmıyorum, 2- katılmıyorum, 3-Kararsızım, 4- Katılıyorum, 5- Tamamen katılıyorum şeklinde puanlanmıştır. Bu ölçek, toplamda 23 madde içermektedir. “Kendime ait odada kalıyorum”, “Haftalık iznimi düzenli kullanıyorum”, “Dini ritüellerimi yerine getirebiliyorum”, “Günlük çalışma saatim belli”, “Hastalandığımda hastaneye gidebiliyorum” gibi sorular bulunmaktadır.

Anketin dördüncü bölümü gündelik hayatlarında karşılaştıkları zorluklar ölçeğinden oluşmaktadır ve kadınların Türkiye’deki yaşamlarında ve çalıştıkları yerlerde karşılaştıkları temel zorlukları ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Aile özlemi, çalıştıkları ortamdaki güçlükler, ekonomik sıkıntılar, işveren denetimi, sosyal izolasyon ve ayrımcılık gibi konulara odaklanmaktadır. Ölçek 5’li likert tipindedir ve 1- Hiç katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3-Kararsızım, 4- Katılıyorum, 5- Tamamen katılıyorum şeklinde puanlanmıştır. Bu ölçek, toplamda 26 maddeden oluşmaktadır. “Kırgızistan’da kalan aileme duyduğum özlem”, “İşverenimin özel hayatımı denetlemesi”, “Türkiye’de arkadaş edinememe”, “Çalışma iznimin olmaması”, “Türkçe bilmeme”, “İşverenim tarafından psikolojik şiddet (tehdit/baskı/aşağılama) uğrama”, “Günlük çalışma sürem uzun olması” ve “Hastaneye gidememe” gibi maddeleri içermektedir.

Anketin beşinci bölümü zorluklarla başa çıkma stratejileri ölçeğine yer verilmektedir. Burada kadınların gündelik hayatlarında karşılaştıkları zorluklarıyla nasıl başa çıktıkları ve hangi stratejileri kullandıklarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçek 5’li likert tipindedir ve 1- Hiç katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3-Kararsızım, 4- Katılıyorum, 5- Tamamen katılıyorum şeklinde puanlanmıştır. Bu ölçek, toplam 10 maddeden oluşmaktadır. Kırgızistanlı arkadaş/tanıdıklarımın yardım isterim, “İşverenimden yardım isterim”, “Arkadaşlarımla birlikte zaman geçiririm” ve “Kırgızistanlıların toplandığı yerlere giderim” gibi maddeler bulunmaktadır.

Anketin son bölümünü ise emek göçünün Kırgızistanlı ev işçisi kadınlar üzerindeki etkileri ölçeği oluşturmaktadır. Bu ölçek kadınların hayatlarında emek

göçünün getirdiği değişimleri değerlendirecektir. Kadınların sosyal statü ve kişisel yaşamlarındaki değişimleri ve ekonomik etkilerini ölçecektir. Ölçek 5'li likert tipindedir ve 1- Hiç katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3-Kararsızım, 4- Katılıyorum, 5- Tamamen katılıyorum şeklinde puanlanmıştır ve toplam yedi maddeden oluşmaktadır. “Emek göçü beni ekonomik bağımsız birey yaptı”, “Sosyal konumumda olumlu değişikliklere neden oldu”, “Emek göçü ev işçisi olan kadınlar arasındaki dayanışmayı güçlendirdi” gibi maddeler içermektedir.

Ölçeklerde ters kodlanan bir madde bulunmamaktadır. Ölçek puanlaması, her bir maddeden elde edilen puanların toplamının madde sayısına bölünmesi ile ortalama puan olarak elde edilmiştir. Buna göre her bir ölçek ve alt boyutu minimum 1 ve maksimum 5 puan almaktadır. Puanın 1'e yakın olması ölçülen düzeyin düşük olduğunu gösterirken 5'e yakın olması yüksek olduğunu göstermektedir.

Veri toplama süreci Ekim 2023 ve Haziran 2024 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Araştırmanın örneklemini Türkiye'nin çeşitli illerinde (Ankara, İstanbul, Antalya, İzmir) yaşayan 207 Kırgızistanlı ev işçisi kadını oluşturmaktadır. Katılımcılara ulaşmak için, amaçlı örnekleme yöntemi ve ardından kartopu yöntemi kullanılmıştır. Katılımcı sayısı faktör analizine uygun olarak belirlenmiştir. Araştırmanın niteliği gereği ve araştırmanın amacına uygun bireylere ulaşmak hedeflenmiştir. Amaçlı örnekleme ev hizmetlerinde çalışan kadınlara doğrudan ulaşmayı mümkün kılarken, kartopu örnekleme tekniği ile ev hizmetlerinde çalışan kadınların ağ yapılarından yararlanarak katılımcı sayısının artırılması sağlanmıştır. Katılımcılara ulaşmak amacıyla özellikle Ankara Kızılay'daki Ala-too 1 ve Ala-too 2 kafeleri gibi göçmen kadınların sıklıkla ziyaret ettiği mekânlara gidilmiştir. Bununla birlikte veri toplama aracının erişilebilirliği artırmak amacıyla anket formları Kırgızca'ya çevrilmiş ve bazı katılımcılara basılı olarak ulaştırılmıştır. Katılımcılara Google Forms aracılığıyla çevrimiçi anketler yönlendirilmiş ve veriler dijital ortamda toplanmıştır.

3.3. Verilerin Analizi

Toplanan veriler Microsoft Excel ortamına aktarıldıktan sonra IBM SPSS V23 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öncelikle, eksik ve hatalı verilerin kontrolü gerçekleştirilmiş, ardından Shapiro-Wilk ($n < 50$) ve Kolmogorov-Smirnov ($n \geq 50$) testleri ile verilerin normallik dağılımı incelenmiştir.

Ölçeklere alınan yanıtlar 5'li likert olup, alınan yanıtlar olumlu yanıtta olumsuz yanıtta doğru 5-1 aralığında kodlanmıştır. Sosyo-demografik değişkenlere ilişkin betimsel istatistikler hesaplanmıştır. Katılımcıların çeşitli ölçeklere verdikleri yanıtların yapı geçerliği Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ile değerlendirilmiştir ve faktör analizinde temel bileşenler analizi metodu ve Varimax döndürme yöntemi kullanılmıştır. Ölçeklerin güvenirlik analizinde Cronbach Alpha (Cr α) katsayısı kullanılmıştır. Ölçek puanlarının oluşturulmasında ortalama puanlar kullanılmıştır.

İki grup arasındaki farkların belirlenmesi için normal dağılımlarda Bağımsız Örneklem T-Testi, üç ve üzeri grupların karşılaştırılmasında ise Tek Yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Verilerin normal dağılıma uymadığı durumlarda Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis testlerinden yararlanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler Spearman's rh korelasyon analizi ile test edilmiştir.

3.3.1. Araştırmanın Hipotezleri

Bu bölümde, araştırmada geliştirilen hipotezler sunulmakta ve test edilmek üzere ortaya konulmuştur. Araştırmanın hipotezleri dünyadaki ve Türkiye'deki ev işçisi göçmen kadınlar ile ilgili yapılmış araştırmalardan ve literatürün ayrıntılı bir şekilde incelenmesiyle geliştirilmiştir. Literatür taraması kapsamında, ev işçisi göçmen kadınların gündelik yaşam pratikleri, karşılaştıkları zorluklar, zorluklarla başa çıkma strateji ve taktikleri, iş yaşamındaki koşulları ve beklentileri dair ulusal ve uluslararası araştırmalar incelenmiştir. Bu araştırmalar doğrultusunda belirli değişkenler arasında ilişkiler öngörülmüş ve bu ilişkileri test etmek için hipotezler geliştirilmiştir. Çekici iş

koşulları, vize ve çalışma olanağı/kolaylığı, kültürel yakınlık ve uyum, beklenti, bireysel haklara saygı, kültürel ifade ve özgürlük, çalışma düzeni ve kültürel katılım, kişisel alan ve dinlenme, şiddet ve ayrımcılık, yalnızlık ve iş güvencesizliği, kişisel ve kültürel özgürlük ve işveren denetimi gibi değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma soruları doğrultusunda her bir ölçekten farklı sayıda hipotez üretilmiştir. Türkiye’yi çekici yapan faktörler ölçeğinden iki hipotez üretilmiştir. Beklenti ölçeğinden bir, gündelik yaşam pratikleri ölçeğinden beş, karşılaştıkları zorluklar ölçeğinden yedi hipotez geliştirilmiştir. Bu hipotezlerin istatistiksel açıdan test edilmesi, bu araştırmanın bilimsel geçerliliğini desteklemektedir. Araştırmada geliştirilen hipotezler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Hipotezler

Ölçek adı	Hipotez NO	Hipotez
Türkiye’yi çekici yapan faktörler	H1	Çekici iş koşulları ile vize ve çalışma olanağı/kolaylığı arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.
	H2	Kültürel yakınlık ve uyum ile çekici iş koşulları arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.
	H3	Çevre tavsiyesi ve yönlendirme ile kültürel yakınlık ve uyum arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.
Beklenti	H4	Beklenti ile çekici iş koşulları arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.
Gündelik yaşam pratikleri	H5	Bireysel haklara saygı ile çekici iş koşulları arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.
	H6	Kültürel ifade ve sağlık ile bireysel haklara saygı arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.
	H7	Çalışma düzeni ve kültürel katılım ile kültürel ifade ve sağlık arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.
	H8	Kişisel alan ve dinlenme ile çalışma düzeni ve kültürel katılım arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.
	H9	Kişisel alan ve dinlenme ile bireysel haklara saygı arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.
Gündelik hayatta karşılaşılan zorluklar	H10	Şiddet ve ayrımcılık deneyimleri ile kültürel yakınlık ve uyum arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır.
	H11	Şiddet ve ayrımcılık deneyimleri ile bireysel haklara saygı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır.
	H12	Yalnızlık ve iş güvencesizliği ile şiddet ve ayrımcılık deneyimleri arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.
	H13	Kişisel ve kültürel özgürlük kısıtlamaları ile bireysel haklara saygı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.
	H14	Kişisel ve kültürel özgürlük kısıtlamaları ile kültürel ifade ve sağlık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.
	H15	Kişisel ve kültürel özgürlük kısıtlamaları ile yalnızlık ve iş güvencesizliği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.
	H16	İşveren denetimi ile yalnızlık ve iş güvencesizliği arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KIRGIZİSTAN'DAN DIŞARIYA GÖÇ

Bu bölümde, Kırgızistan'da emek göçü Kırgızistan'ın dış göç eğilimleri, Kırgızistan emek göçünün yıllara göre cinsiyet temelli değişimi ve Kırgızistan'dan Türkiye'ye yönelik göç hareketi alt başlıkları altında incelenmektedir. Burada Kırgızistanlı kadınların emek göçüne artan katılımı, kadınların emek göçündeki artışına etki eden faktörler, Kırgızistan dış göçünün kadınlaşması ve toplumsal etkisi, Kırgızistanlı göçmen kadınların Türkiye'deki konumu, Kırgızistan ve Türkiye arasındaki sosyal güvenlik anlaşmasının Kırgızistanlı ev işçisi kadınların yasal konumlarına etkisine odaklanmaktadır. Böylece bu tez çalışmasının birincil araştırma problemi olan Kırgızistanlı kadınların yüksek oranda emek göçüne katılma motivasyonlarının neler olduğu ortaya çıkarılmak istenmektedir.

4.1. Kırgızistan'ın Dış Göç Eğilimleri

Kırgızistan'da göç hareketleri, ülkenin bağımsızlığını kazandığı 1991 yılından itibaren farklı aşamalardan geçerek günümüzde önemli bir toplumsal ve ekonomik dinamik haline gelmiştir. 1989 yılından itibaren başlayan göç hareketleri, üç temel dalga halinde incelenebilir. İlk dalga, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte yaşanan sosyo-ekonomik krizler ve Güney Kırgızistan'da Kırgızlar ile Özbekler arasındaki etnik gerilimlerin tetiklediği göçlerden oluşmaktadır. Bu dönemde, Kırgızistan'da yaşayan Rus, Ukraynalı, Alman ve Tatar gibi etnik gruplar, siyasi ve ekonomik istikrarsızlık nedeniyle ülkeden ayrılmıştır (FIDH, 2016, s. 10).

İkinci göç dalgası, Kırgızistan'ın sınırlarını açmasıyla birlikte ticaret faaliyetlerinde artış yaşanması sonucu meydana gelmiştir. Bu süreçte, özellikle kadınlar küçük ölçekli ticaret yaparak Çin ve Türkiye gibi ülkelere mal getirip Kazakistan ve

Rusya gibi pazarlara satmaya başlamıştır (Thieme, 2008). Bu tür bavul ticareti odaklı hareketlilik, ekonomik kazanç sağlamak amacıyla devam eden mekik göçü biçiminde sürmüştür.

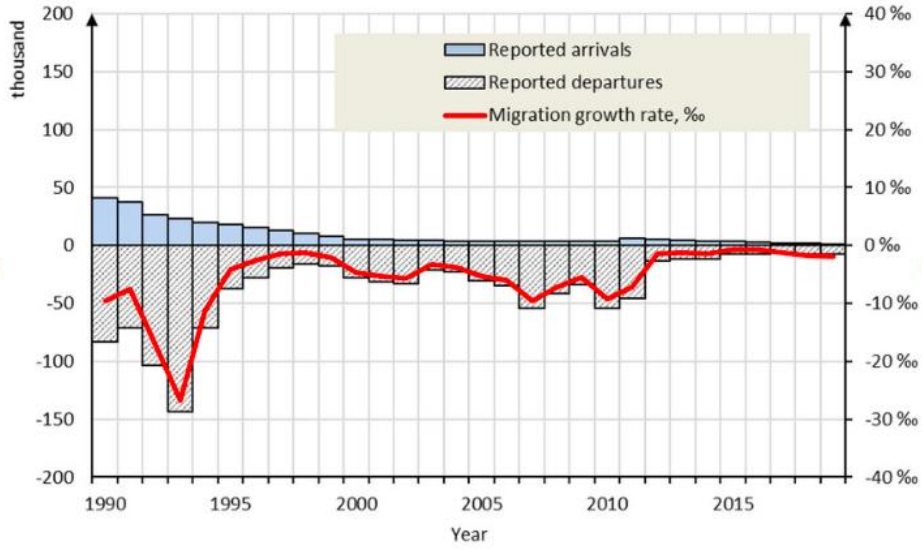
Üçüncü göç dalgası ise özellikle 2000’li yıllardan itibaren iş gücü göçü şeklinde kendini göstermiştir. Sovyetler Birliği’nin çöküşünün ardından Kırgızistan ekonomisi yeniden yapılanma sürecine girmiş, bu süreçte birçok işletme kapanmış ve ülkede işsizlik oranı artmıştır. Çalışma imkânlarının daralması ve ekonomik krizler, Kırgızistan vatandaşlarının yurtdışında iş bulma arayışına yönelmesine neden olmuştur (Nasritdinov, 2016). Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Stratejik Araştırmalar Enstitüsü’nün (KCUSAE) araştırmasına göre, bu dönemde ülkeden ayrılan göçmenlerin %97’si etnik Kırgızlardan oluşmuştur (KCUSAE, 2013, s. 29). Bu nedenle üçüncü göç dalgası, büyük ölçüde etnik Kırgız nüfusunun göçü olarak tanımlanmaktadır (FIDH, 2016, s. 11).

Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra piyasa ekonomisine geçiş sürecinde, Kırgızistan’ın iş gücü piyasasında ciddi sınırlandırmalar meydana gelmiştir. 21. yüzyıla girerken yüksek petrol fiyatlarının etkisiyle Rusya ve Kazakistan gibi ülkelerde ekonomik büyüme yaşanmış, bu durum özellikle Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) üyesi ülkelere yarı vasıflı ve profesyonel işçiler için istihdam olanakları yaratmıştır (Tishkov vd., 2005; Abazov, 2009; Flynn ve Kosmarskaya, 2012: 454; Sagynbekova, 2016). Daha iyi ekonomik fırsatlar arayışıyla Kırgızistan’dan ayrılan göçmenlerin büyük bir bölümü Rusya ve Kazakistan gibi ülkelere yerleşmiştir (Thieme, 2014).

Ayrıca, Kırgızistan’ın 2015 yılında Avrasya Ekonomik Birliği’ne (AEB) katılması, göç süreçleri üzerinde belirgin etkiler yaratmış ve Kırgızistanlı işçilerin Rusya ve Kazakistan’a göçünü hızlandırmıştır. Avrasya Ekonomik Birliği’ne üyelik, Kırgız vatandaşlarına bu ülkelerde çalışma izinlerini kolaylaştırmış ve iş gücü piyasasına erişimlerini artırmıştır. Bununla birlikte, bu süreç, düşük ücretli işlerde yoğunlaşan

Kırgızistanlı göçmen işçilerin sosyal ve ekonomik güvencelerden yoksun kalması gibi çeşitli sorunları da beraberinde getirmiştir.

Kırgızistan, 20. yüzyıla kadar göçebe bir toplum yapısına sahip olmuş, ancak Sovyetler Birliği'nin 1917'de yönetime gelmesiyle zorunlu olarak yerleşik hayatta geçmeye başlamıştır (Altymyshova, 2013, s. 17). Sovyet döneminde göç alan bir ülke konumunda bulunan Kırgızistan, bağımsızlığını kazandıktan sonra göç veren bir ülkeye dönüşmüştür. Bu süreçte ülke dışına gerçekleşen göç hareketleri, ekonomik ve siyasi dinamiklerin etkisiyle yıllar içinde farklılık göstermiştir. Kırgızistan'daki göç süreçlerini analiz etmek, bağımsızlıktan bu yana gerçekleşen temel değişiklikleri anlamak açısından önemlidir. Schuler (2007), Kırgızistan'ın bağımsızlık sonrası yeni siyasi ve ekonomik koşullarını değerlendirerek göç dalgalarının temel nedenlerini ortaya koymuştur. Sovyet sonrası dönemde yeni bağımsız devletlerin kendi ekonomik politikalarını belirlemeleri, sınırlarını daha sıkı denetlemeleri ve iş gücü piyasalarına erişimi sınırlamaları, Kırgızistan'dan yurtdışına gerçekleşen göçü artıran faktörler arasında yer almaktadır (Schuler, 2007, s. 73). Aynı zamanda Sovyetler Birliği'nin dağılması, uluslararası sınırların açılmasına yol açmış ve Kırgız vatandaşları için yurtdışında göç etme fırsatları doğmuştur. Kırgızistan, bağımsızlığın ilk yıllarında Kırgızistan, derin bir ekonomik durgunlukla karşı karşıya kalmıştır. Devlet destekli sanayilerin çökmesi, istihdam olanaklarının azalması ve yaşam standartlarının düşmesi, birçok Kırgız vatandaşını göç etmeye zorlamıştır.

Şekil 2. 1990-2020 Yılları Arasında Kırgızistan'ın Dış Göç Çıktısı

Kaynak: Avdeev ve Troitskaya. (2021).

Şekil 2'deki verilere göre, Kırgızistan bağımsızlığın ilk yıllarında, büyük bir dış göç dalgasına tanıklık etmiştir. Örneğin, 1992 yılında 77 bin kişi, 1993 yılında ise 143 bin kişi ülkeyi terk etmiştir (INS Resource Information Center, 1993). Bununla birlikte, 1990 ile 2000 yılları arasında ülkeden göç edenlerin önemli bir kısmını Ruslar oluşturmuştur. 1989 yılında nüfusun %21'ini oluşturan Rus nüfusu, 2000 yılına geldiğinde %12,5'e düşmüş, günümüzde ise %5,5 seviyelerine kadar gerilemiştir. Ancak, göç edenler yalnızca etnik Ruslarla sınırlı kalmamış, Kırgız nüfusu da aktif bir şekilde göç sürecine katılmıştır. 1990'lı yılların başında yüksek negatif net göç hareketi gözlemlenmiş olsa da 90'ların sonlarına doğru göç hareketleri kısmen dengelenmiştir (Schuler, 2007, s. 79). Ayrıca 2005 ve 2010 yıllarında ülkede gerçekleşen siyasi olaylar, göçün yeniden canlanmasına neden olmuştur. 2005 yılında "Lale Devrimi" ve 2010 yılında yaşanan hükümet değişiklikleri, politik istikrarsızlığı artırarak göç hareketlerini hızlandırmıştır. Kırgızistan Ulusal Göç Servisi'nin 2016 verilerine göre, ülke nüfusunun %20'si iş gücü göçmenidir (Nasritdinov, 2016). Bu durum, Kırgızistan'ın göç veren bir ülke olmaya devam ettiğini göstermektedir. İş gücü göçü halen en yaygın göç türü olarak devam

etmekte olup, 1990'lı yıllardan farklı olarak günümüzde göç edenlerin büyük çoğunluğunu etnik Kırgızlar oluşturmaktadır (Bugazov, 2013, s. 127).

Kırgızistan, bağımsızlığını kazandığından bu yana net göç oranı sürekli olarak negatif seyretmiş, ülke genelinde ekonomik ve sosyal faktörler nedeniyle dış göç artış göstermiştir (Şekil 2). 2019 yılı itibarıyla Kırgızistan nüfusunun yaklaşık 1,2 milyonu ülke dışında çalışmaktadır. Bu rakam, toplam nüfusun yaklaşık %18'inin uluslararası göçmen olduğu anlamına gelmektedir (KCUİK, 2020; ÇSGGB, 2022). Bu durum, diğer bir ifadeyle her beş Kırgız vatandaşından birinin göçmen olduğu anlamına gelmektedir.

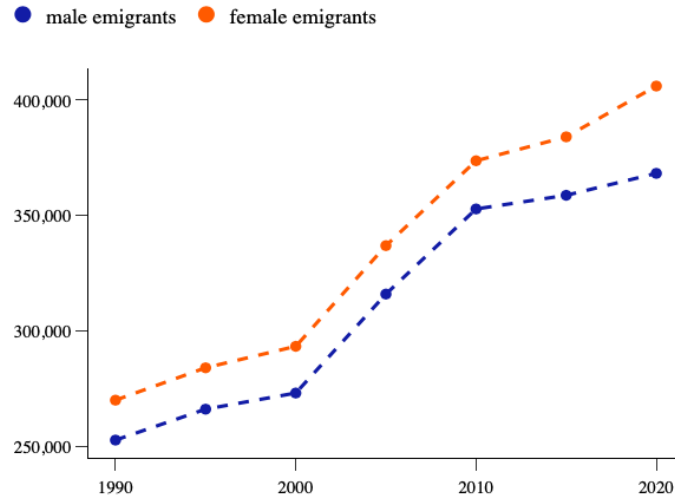
Kırgızistan'dan ayrılan göçmenlerin göç nedenleri ve etnik kimlikleri farklılık gösterse de özellikle nitelikli iş gücünün ülkeyi terk etmesi, ülke ekonomisi açısından ciddi bir tehdit oluşturmuştur. Doktorlar, mühendisler, akademisyenler ve yöneticiler gibi meslek gruplarına mensup bireylerin göç etmesi, ülke ekonomisinin sürdürülebilir kalkınmasını tehlikeye sokmuştur (INS Resource Information Center, 1993). Nitelikli iş gücünün ülkeden göç etmesiyle birlikte, ülkenin enerji üretimi, madencilik, hizmet sektörü ve sanayi gibi kritik alanlarında kalifiye eleman eksikliği yaşanmasına neden olmaktadır. Bu durum, birçok sektörün büyümesini ve gelişmesini engelleyerek Kırgızistan'ın rekabet gücünü azaltmaktadır. Aynı zamanda, eğitim sektöründe görev yapan nitelikli öğretmenlerin göç etmesi, ülkenin eğitim sisteminde ciddi boşluklar yaratmaktadır. Kırgızistan'ın sanayi potansiyelini tek başına canlandırmasının zor olması, beyin göçü ve iş gücü eksikliğini daha da büyük bir sorun haline getirmektedir (Bugazov, 2013, s. 86).

4.2. Kırgızistan Emek Göçünün Yıllara Göre Cinsiyet Temelli Değişimi

Kırgızistan'da iş gücü göçü, özellikle 20-40 yaş arasındaki nitelikli veya niteliksiz, evli ya da bekâr, muhafazakâr ya da liberal kadınları doğrudan etkilemektedir (KCUİK, 2020). Geçmişte erkeklerin işçi göçüne öncülük etmesi ve kadınların daha çok aile birleşimi kapsamında göç etmesi yaygın bir durumken, son yıllarda kadınların

bağımsız olarak göç ettikleri görülmektedir. Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra tarım, sağlık ve sosyal hizmet sektörlerinde çalışan Kırgız kadınları, ilk işten çıkarılanlar arasında yer almıştır. Bu durum, kadınları yurtdışında iş arayışına yöneltmiştir. Çeşitli faktörler kadınların göç etme kararını şekillendirse de bağımsız göç hareketlerinde en belirleyici unsur ekonomik motivasyon olmuştur (FIDH, 2016).

Kadınların bağımsız göç hareketleri, bölgesel farklılıklar göstermektedir. Kuzey Kırgızistan'da ve kentsel alanlarda kadınların bireysel olarak göç etmesi daha kabul edilebilir bir durumken, kırsal bölgelerde ve Güney Kırgızistan'daki topluluklar tarafından kadınların bağımsız göç hareketleri daha az desteklenmektedir. Bu durum, toplumsal normların ve ataerkil yapının göç kararlarını nasıl şekillendirdiğini göstermektedir.

Şekil 3. Yıllara Göre Kırgızistan'ın Uluslararası Göçmen Stokundaki Kadın Oranı

Kaynak: IOM. (2020).

Kırgızistanlı göçmen erkeklerin %57'si eşleriyle birlikte yurtdışına göç etmekte ve bu kadınların %90'ı göçmen iş gücü piyasasına katılmaktadır (Nasritdinov, 2016). 2016 yılı verilerine göre, Rusya'ya göç eden Kırgızistanlı işçilerin %40'ını kadınlar oluşturmaktadır (Yüceşahin ve Yazgan, 2017, s. 41). Son yıllarda uluslararası göçmen stokundaki kadın oranı %52,4'e ulaşmıştır (Şekil 3) (IOM, 2020). Bu artış, kadınların iş

gücü piyasasındaki yerini güçlendirdiği gibi aynı zamanda kadın emeğinin küresel ekonomide giderek daha önemli hale geldiğini de göstermektedir.

4.2.1. Kırgızistanlı Kadınların Emek Göçüne Artan Katılımı

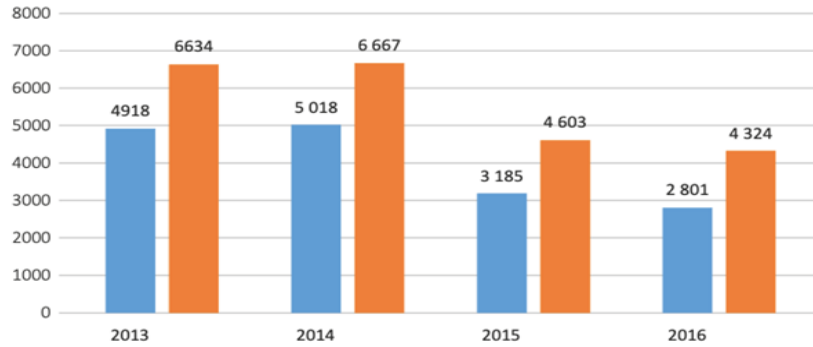
Kadınların göç süreçlerine katılımı, sadece ekonomik faktörlerle değil, aynı zamanda toplumsal değişimlerle de ilişkilidir. Geleneksel olarak erkeklerin öncülüğünde gerçekleşen iş gücü göçü, zamanla kadınların bağımsız göçleriyle devam etmektedir. Bu durum, kadın emeğinin uluslararası göç hareketleri içinde daha görünür hale gelmesini sağlamaktadır. Kırgızistan kaynaklı kadın göçü, sadece bireysel geçim kaygısıyla değil, aynı zamanda ailelerinin ekonomik durumuna katkıda bulunmak amacıyla gerçekleşmektedir. Göç eden kadınlar, ailelerine düzenli olarak maddi destek sağlamak ve göç ettikleri ülkelerde toplumsal dayanışma ağları oluşturarak yaşamlarını sürdürebilmektedirler (Ulutaş ve Kalfa, 2009, s. 15).

Göçmen kadınların artan oranı, tarihsel olarak erkeklerin öncülüğünde başlayan işçi göçünün zamanla kadınlar tarafından sürdürüldüğünü göstermektedir. Geleneksel olarak erkeklerin göçüyle başlayan süreç, zamanla aile birleşmesi ya da ekonomik bağımsızlık arayışı içinde olan kadınların bireysel göçlerine dönüşmüştür. Günümüzde, birçok Kırgızistanlı kadın, ailelerinin geçimini sağlamak amacıyla göç etmektedir. Bununla birlikte, bu göç süreci, kadınların iş piyasasına girişlerinde belirli kısıtlamalar, ayrımcılıklar ve sosyal güvencelerden yoksunluk gibi sorunları da beraberinde getirmektedir (Ulutaş ve Kalfa, 2009, s. 15).

Kadın göçü, özellikle yeni milenyumla girişle birlikte önemli bir ivme kazanmıştır. Türkiye, Kazakistan ve Rusya, Kırgız kadın göçmenlerin en yoğun bulunduğu ülkeler arasındadır. Türkiye'ye göç eden Kırgız vatandaşlarının %70'ini, Rusya'ya göç edenlerin ise %40'ını kadınlar oluşturmaktadır (TÜİK, 2023; KCUİK, 2020). Bununla birlikte, Kırgızistan'ın uluslararası göçmen stokunun %52,4'ünü kadınlar oluşturmaktadır (IOM, 2020). Şekil 4'de turuncu renkle kadın oranı ve mavi renkle erkek oranları

gösterilmektedir. Şekil 4’den görüleceği gibi kadın ve erkek oranında büyük bir fark görülmektedir. Bu oran Kırgız göçünün kadınlaşmaya doğru gittiğinin göstergesidir.

Kırgızistanlı kadın göçmenlerin büyük bir kısmı, hizmet sektöründe ve ev işlerinde çalışmaktadır. Özellikle Türkiye’de ev işçiliği, yaşlı ve çocuk bakımı gibi alanlarda yoğunlaşan Kırgız kadınlar, çoğunlukla enformel sektör içinde yer almakta ve güvencesiz çalışma koşullarına maruz kalmaktadır.

Şekil 4. Dış Göçe Katılanların Cinsiyete Göre Dağılımı

Kaynak: NISI (2018).

Kırgızistan’daki göç hareketleri, özellikle kadın göçmenlerin artan rolüyle birlikte farklı bir boyut kazanmıştır. Kadın göçmenler hem ekonomik hem de toplumsal nedenlerle göç süreçlerine katılmakta, bu süreçte çeşitli zorluklarla karşılaşmakta ve yeni yaşam koşullarına uyum sağlamaya çalışmaktadır. Cinsiyet temelli göç dinamikleri, Kırgızistan’daki geleneksel aile yapısını ve toplumsal rolleri de değiştirmekte, kadınların ekonomik ve sosyal hayatta daha fazla yer almasına katkıda bulunmaktadır.

4.2.2. Kadınların Emek Göçündeki Artışına Etki Eden Faktörler

Kırgızistan’daki göç süreçlerinde kadınların artan rolünün bir diğer temel nedeni, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin neden olduğu ücret farklarıdır. Erkeklerle aynı iş kolunda çalışan kadınların daha düşük maaş alması, kadınları yurtdışında daha iyi ücretli iş arayışına yöneltmektedir. Kırgız Cumhuriyeti Ulusal İstatistik Kurumu (KCUİK) tarafından her yıl gerçekleştirilen araştırmalar, ülkedeki kadın ve erkeklerin ortalama aylık maaşları arasındaki farkları ortaya koymaktadır. Örneğin, 2000 yılında

Kırgızistan'da çalışan bir kadın, bir erkeğin kazandığı ücretin yalnızca %67,6'sını alabilmiştir (Tablo 2). Aynı yıl Isık-Göl bölgesinde çalışan kadınların kazancı, erkeklerin gelirinin sadece %53,2'sine tekabül etmektedir. Bu durum, kadınların ekonomik bağımsızlığını önemli ölçüde kısıtlayan bir unsur olarak değerlendirilmektedir (KCUİK, 2023). 2010 yılına gelindiğinde cinsiyet temelli ücret farkları daha da belirgin hale gelmiştir. Bu dönemde çalışan kadınların aldığı ücret, erkeklerin maaşlarının %63,6'sına denk gelmektedir. Ücret eşitsizliğinin giderek derinleşmesi, kadınların yurtdışında daha iyi ekonomik fırsatlar aramalarına neden olan temel faktörlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Ancak 2016 yılına gelindiğinde, kadın ve erkek maaşları arasındaki farkın bir miktar azaldığı görülmektedir. Bu yılda Kırgızistan genelinde kadınların ortalama aylık geliri 11,743 som (yaklaşık 172 dolar) iken, erkeklerin ortalama geliri 15,592 som (yaklaşık 230 dolar) olarak hesaplanmıştır. Buna rağmen kadınların maaşlarının erkeklerin maaşlarının yalnızca %75,3'üne tekabül etmesi, toplumsal cinsiyet temelli ciddi bir eşitsizliğe işaret etmektedir. 2023 yılına gelindiğinde kadın ve erkekler arasındaki maaş eşitsizliğinin varlığını sürdürdüğünü görmek mümkündür. Güncel verilere göre Kırgızistanlı kadınların aldığı maaş, erkeklerin aldığı maaşın yalnızca %73,4'üne denk gelmektedir. Dolayısıyla maaş eşitsizliği kapanmış değil aksine uçurum artmıştır (KCUİK, 2023).

Kadın ve erkeklerin aldığı maaş eşitsizliği, sadece ülke düzeyinde değil, bölgesel düzeyde de ciddi uçurumları barındırmaktadır. Tablo 2'de gösterilen verilerle bu eşitsizliğin ne kadar derinleştiğini anlamak mümkündür. Işık Göl bölgesindeki kadınlar, erkeklerin aldığı maaşın yalnızca %43,8'ini almaktadır. Bu oran, kadınların erkeklerin gelirinin yarısından daha az gelir elde ettiğini gösteriyor ve ciddi ekonomik eşitsizlik anlamına gelmektedir. Işık Göl bölgesinde toplumsal cinsiyet rejimlerinin daha baskın olduğunun bir göstergesidir. Aynı şekilde Talas bölgesindeki kadınlar, erkeklerin aldığı maaşın %58,1, Calal Abad bölgesindeki kadınlar %69,7'sini, Batken bölgesindeki

kadınlar %76,4'ünü ve Bişkek'teki kadınlar %78,5'ini almaktadır. Bu oranlar Isık Göl bölgesine göre daha iyi bir tablo sunsa da yine de ciddi bir farkı barındırmakta ve kadınlar ekonomik dezavantajla karşı karşıyadır. Ülkenin geri kalan bölgelerindeki oranlar daha yüksek olsa da hala eşitlikten uzaktır.

Tablo 2. Kırgızistan'da İllere Göre Kadınların Aldıkları Ücretlerin Erkeklerin Aldığı Ücretlere Oranı

	2000	2010	2016	2023
Kırgızistan	%67,6	%63,6	%75,3	%73,4
Batken	%77,7	%55,4	%82	%76,4
Calal Abad	%58	%53	%64,6	%69,7
Isık Göl	%53,2	%60,2	%86,1	%43,8
Narın	%69,3	%60,7	%82,8	%90,6
Oş	%78,9	%66,2	%82,7	%87,2
Talas	%71,1	%58,7	%81	%58,1
Çüy	%60,2	%63,7	%75,9	%87,5
Bişkek şehri	%68,5	%73,4	%79,7	%78,5
Oş şehri	...	%64,7	%81,9	%91,2

Kaynak: KCUİK. (2023).

Bu eşitsizlikler, kadınların göç etme kararlarını doğrudan etkilemekte ve uluslararası göç süreçlerine daha fazla dahil olmalarına neden olmaktadır. Özellikle hizmet sektörü ve bakım emeği gibi alanlarda kadın iş gücüne duyulan talep, Kırgız kadınlarının yurtdışına göç etmesini teşvik eden temel etkenlerden biri olmuştur. Kadınların düşük maaşlarla çalışması ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanmakta zorlanmaları, göçün feminizasyon sürecini hızlandıran başlıca unsurları oluşturmuştur. Özellikle yurtdışında hizmet sektörü ve bakım emeği gibi alanlarda kadın işçilerin yoğun talep görmesi, Kırgızistanlı kadınlarının göç etme eğilimini artıran bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

Kırgızistan'dan gerçekleşen göç, cinsiyet temelli farklılıklar göstermektedir. Bugazov'a (2013) göre, Kırgızistan'dan göçün temel nedenleri arasında düşük ücretler ve

geleneksel toplum yapısının baskısı bulunmaktadır. Birçok Kırgız vatandaşı yalnızca ülkede iş bulmakta zorlandığı için değil, aynı zamanda geniş aile yapısının taleplerinden kaçmak için de göç etmektedir (Bugazov, 2013, s. 43). Özellikle bekâr kadınlar, muhafazakâr ve ataerkil toplum yapısının baskısından kurtulmak için göç etmeyi tercih etmektedir. Thieme'e (2008) göre, güney Kırgızistan gibi geleneksel toplum yapısının hâkim olduğu bölgelerde kadınlar, erkek akrabalarının otoritesine tabi tutulmaktadır. Bu bağlamda, göç, kadınların bağımsızlıklarını kazanmaları açısından bir çıkış yolu olarak görülmektedir (Thieme, 2008, s. 325-345).

Kırgızistan'da kadınlara yönelik baskının arttığı dönemlerde göç eden kadın sayısında belirgin bir artış gözlemlenmektedir. Örneğin, gelin kaçırma vakalarının artmasıyla birlikte, bazı aileler kızlarının yurtdışına göç etme taleplerini desteklemeye başlamıştır. Göç, evlilikten kaçınmak veya bekâr kalınan süreyi uzatmak isteyen kadınlar için bir çözüm yolu olabilmektedir (Thieme, 2008).

Kırgızistan'da kadın göçünün artışı hem ekonomik hem de toplumsal dinamiklerle yakından ilişkilidir. Geleneksel olarak erkeklerin öncülük ettiği göç hareketleri, son yıllarda kadınların bağımsız olarak göç etmeye başlamasıyla farklı bir boyut kazanmıştır. Bu süreç, kadınların iş gücüne katılımını ve ekonomik bağımsızlıklarını artırırken, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliği, hukuki güvencesizlik ve toplumsal baskılar gibi çeşitli zorlukları da beraberinde getirmektedir.

Göç, Kırgızistanlı kadınları için sadece ekonomik bir fırsat değil, aynı zamanda toplumsal baskılardan kaçış ve bağımsızlık kazanma süreci olarak da değerlendirilmektedir. Ancak, düşük ücretler, iş güvencesizliği ve toplumsal baskılar gibi faktörler, kadınların göç sürecinde karşılaştıkları en büyük zorluklar arasında yer almaktadır. Kırgızistan'da kadın göçmenlerin artan rolü, yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal yapıların dönüşümü açısından da önemli bir değişimi temsil etmektedir.

Kırgızistan’da kadınların göç hareketlerindeki artışı, toplumsal ve ekonomik değişimlerle doğrudan ilişkilidir. Geleneksel olarak erkeklerin öncülük ettiği göç süreçleri, günümüzde kadınların bağımsız olarak göç etmeye başlamasıyla dönüşüme uğramıştır. Ancak bu süreç, kadınlar açısından hem fırsatlar hem de riskler içermektedir. Kadın göçmenlerin ekonomik bağımsızlık kazanma şansları artsa da kadınlar düşük ücretler, iş güvencesizliği ve toplumsal baskılar gibi faktörler nedeniyle önemli zorluklarla karşılaşmaktadır.

4.2.3. Kırgızistan Dış Göçün Kadınlaşması ve Toplumsal Etkisi

Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu (FIDH), göç hareketlerinin feminizasyonunu, yoksulluğun kadınlar üzerindeki etkisinin artmasıyla ilişkilendirmektedir. Özellikle Kırgızistan’da 2010 yılında yaşanan siyasal kriz ve Oş bölgesinde meydana gelen etnik çatışmalar sonrasında ülke genelindeki yoksulluk oranı %38’e yükselmiştir (FIDH, 2016, s. 23). Bu bağlamda, bazı kadınlar ekonomik istikrarsızlık nedeniyle yurtdışında iş bulma arayışına girerken, geleneksel aile yapısının etkisiyle erkeklerin göç etmesi ve kadınların evde kalması gerektiği yönündeki algı da değişmeye başlamıştır.

Özellikle boşanmış kadınlar için göç, ekonomik bağımsızlık sağlamanın bir yolu olarak görülmektedir. Kırgızistan’da boşanma oranlarının yıllar içinde arttığı göz önüne alındığında, çocuklarını tek başına büyüten ve maddi açıdan zorluk yaşayan kadınların iş gücü göçüne yönelmeleri kaçınılmaz hale gelmektedir. Kocasından terk edilen ya da nafaka ödemeyen erkeklerin bulunduğu geleneksel aile yapısında, kadının tek başına çocuk büyütme sorumluluğunu üstlenmesi ekonomik ve toplumsal baskılarla birleşerek kadın göçünü teşvik eden unsurlar arasında yer almaktadır. Özellikle resmi nikâh yerine yalnızca dini nikâhla evlenen kadınlar, boşanma sürecinde hukuki haklarını koruyamamaktadır. Bu durum, kadınların hem ekonomik hem de sosyal açıdan dezavantajlı bir konuma sürüklenmesine neden olmaktadır (FIDH, 2016, s. 23).

Son yıllarda, dış göç hareketlerine katılan çalışma çağındaki kadın nüfusunun oranında belirgin bir artış gözlemlenmektedir. Kadınlar göç sürecini yalnızca bireysel bir tercih olarak değil, aile bütçesine katkıda bulunma amacıyla da değerlendirmektedir. Bu doğrultuda, kadınlar göç hareketlerine aktif bir şekilde katılım sağlamakta ve hatta göç sürecinin yönetiminde belirleyici bir rol üstlenmektedir. Bazı durumlarda, kadınların aile içinde en güvenilir ve düzenli gelir sağlayan birey olarak görülmesi, göç eden tarafın erkekler yerine kadınlar olmasına yol açmaktadır. Öyle ki, geçmişte ebeveynlerin kız çocuklarından herhangi bir ekonomik beklenti içinde olmadığı Kırgızistan'da günümüzde ailelerin yaklaşık %30'unun kız çocuklarından maddi destek beklediği ifade edilmektedir (NİSİ, 2018, s. 49). Bu durum, Kırgızistan kaynaklı göçün kadınlaşmasında önemli bir etken olarak değerlendirilmektedir.

Kırgızistanlı kadınların göç hareketleri, yalnızca bireysel veya ailevi nedenlere dayanmamakta, aynı zamanda ülkenin ekonomik kalkınmasına doğrudan katkı sağlamaktadır. Göç eden kadınların büyük bir kısmı, hizmet sektöründe, ev işlerinde ve düşük vasıflı işlerde istihdam edilmektedir. Türkiye'de ev işçiliği yapan Kırgız kadınların oranı oldukça yüksektir ve kadınlar özellikle İstanbul, Ankara ve Antalya gibi büyük şehirlerde çalışmaktadırlar (KCUİK, 2020).

Kadınların uluslararası göç hareketlerindeki artışı, ailelerin kadın emeğine daha bağımlı hale geldiğini ve kadın göçünün ailelerin kalkınma stratejilerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Özellikle Kırgızistan'da kırsal kesimden gelen kadınlar için yurtdışına göç etmek, ekonomik olarak daha iyi bir yaşam kurmanın yanı sıra bağımsızlık kazanmaları açısından da önemli bir fırsat olarak görülmektedir. Bununla birlikte, bu kadınlar, çalıştıkları ülkelerde sıklıkla düşük ücretler, güvencesiz çalışma koşulları ve toplumsal dışlanma gibi çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır (Tishkov vd., 2005).

Kırgızistan'da emek göçü, ülkenin ekonomik yapısını ve toplumsal dinamiklerini büyük ölçüde etkileyen önemli bir süreçtir. Dolayısıyla, emek göçü ekonomik kazanç elde

etmenin ötesinde toplumsal rollerin yeniden şekillendiği bir süreç olarak da değerlendirilmektedir. Kadınların göç hareketlerindeki artışı, iş gücü piyasasında kadın emeğinin giderek daha fazla görünür hale geldiğini göstermektedir. Ancak bu süreç, aynı zamanda kadınların karşılaştığı zorlukları da artırmakta ve kadınların sosyal haklar konusunda daha fazla desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Uluslararası iş gücü göçüne kadınların katılımı, göç süreçlerinin dinamiklerini önemli ölçüde değiştirmiştir. Geleneksel olarak bağımlı göçmen olarak görülen kadınlar, artık doğrudan iş gücü piyasasına katılmakta ve ekonomik bağımsızlıklarını artırmaktadır. Göçün kadınlaşması olarak tanımlanan bu olgu, kadınların işçi göçü hareketlerinde daha aktif roller üstlenmesini ve toplumsal cinsiyet rollerinde değişiklikler yaşanmasını beraberinde getirmektedir (Castles ve Miller, 2008, s. 12-13). Ancak, Kırgızistan'da kadınların iş gücüne katılımı hala ciddi cinsiyet temelli eşitsizliklerle karşı karşıyadır. Erkeklerle aynı işi yapan kadınlar, genellikle daha düşük ücret almakta ve sosyal güvencelerden yoksun kalmaktadır. Bu durum, kadınları daha iyi ekonomik fırsatlar sunan ülkelere göç etmeye teşvik eden önemli bir faktördür. Göçün kadınlaşması, yalnızca bireysel bir süreç değil, aynı zamanda toplumsal yapıların dönüşümünü de içeren çok boyutlu bir olgudur. Kırgızistan'dan göç eden kadınların artan rolü, yalnızca ekonomik nedenlerle değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel faktörlerle de şekillenmektedir.

Göçün kadınlaşması sürecinde göç eden kadınların geride bıraktıkları çocukların sayısında dikkat çekici bir artış yaşanmaktadır. Bu durum göç hareketlerinin sadece ekonomik ihtiyaçlarla ilişkili olmadığını, toplumsal ve ailevi dinamikler üzerinde de önemli etkiler yarattığını göstermektedir. Göç eden kadınların çocukları, sağlık hizmetlerinden ve eğitim olanaklarından yeterince yararlanamamakta, ayrıca sözel, fiziksel ve cinsel istismar gibi çeşitli tehlikelerle karşı karşıya kalmaktadır (NİSİ, 2018, s. 50). Kırgızistanlı göçmen kadınlar, çocuklarını yaşlı ebeveynlerine bırakmakta; ancak

bu durum, yaşlı bireylerin hem çocuk bakımı hem de ev işleri gibi sorumlulukları üstlenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu yükümlülüklerin yanı sıra, yaşlı ebeveynler yurtdışında çalışan çocukları için de sürekli bir kaygı duymaktadır.

Okul öğretmenleri, sağlık personelleri, idareciler ve güvenlik yetkilileriyle yapılan görüşmeler, büyükanne ve büyükbabalarının bakımında büyüyen çocukların fiziksel ve akademik gelişimlerinde gerilemeler yaşandığını ortaya koymaktadır. Bu çocuklar, ebeveynlerinden uzak kalmanın yarattığı duygusal boşluk nedeniyle psikolojik travmalara daha açık hale gelmektedir (Nasritdinov, 2016). Bu bağlamda, göç sürecinin yalnızca göç eden bireyler için değil, geride kalan aile üyeleri açısından da önemli olumsuz sonuçlar doğurduğu söylenebilir.

4.3. Kırgızistan'dan Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketi

1990'lı yıllar, Türkiye'nin göç akımlarındaki konumunun değişmeye başladığı bir dönemdir. Bu süreçte Türkiye'ye gelen yabancı sayısında önemli bir artış yaşanmış ve göç hareketlerinin niteliği değişmiştir (Akalin, 2014, s. 323). Özellikle Sovyetler Birliği'nin (SSCB) dağılmasının ardından, eski Sovyet ülkelerinde yaşanan ekonomik krizler, işsizlik oranlarının yükselmesi ve yaşam standartlarının düşmesi, Kırgızistan başta olmak üzere birçok ülkenin vatandaşlarını alternatif göç rotaları aramaya itmiştir. Türkiye, bu süreçte, sunduğu ekonomik fırsatlar ve esnek vize politikaları nedeniyle Kırgızistanlı göçmenler için önemli bir hedef ülke haline gelmiştir.

SSCB'nin çöküşünün ardından Türkiye ile eski Sovyet ülkeleri arasında yapılan esnek vize anlaşmaları, bu ülkelere gelen göçmenlerin Türkiye'ye girişini kolaylaştırmıştır. Bu anlaşmalar, özellikle Türkiye'de işverenlerin ucuz iş gücüne duyduğu ihtiyacın arttığı bir dönemde yürürlüğe girmiştir. Kırgızistan'dan gelen bireyler, turist vizesi ile Türkiye'ye giriş yaparak vize süreleri dolduktan sonra da ülkede kalmaya devam etmiş ve böylece kayıt dışı göçün temelleri atılmıştır (Akalin, 2014; Yazgan vd., 2017).

Uluslararası göç hareketleri, zaman içinde değişen ekonomik, sosyal ve siyasi faktörlerden etkilenmektedir. Özellikle Rusya'daki göç politikalarındaki sıkılaşma, göçmenlere yönelik artan yabancı düşmanlığı ve Müslüman karşıtı söylemler, Kırgızistanlı göçmenlerin yeni destinasyonlar arayışına girmelerine neden olmuştur. Bunun yanı sıra, Rusya'nın göç politikalarındaki sertleşme, ekonomik sıkıntılar ve iş piyasasına erişimi zorlaştıran yeni yasal düzenlemeler, Kırgızistanlı göçmenleri alternatif ülkelerde iş aramaya yönlendirmiştir (Yüceşahin ve Yazgan, 2017, s. 41). Bu bağlamda, Türkiye, Orta Doğu, Avrupa, Güney Kore ve ABD gibi ülkeler, Kırgız göçmenler için alternatif destinasyonlar arasında yer almaya başlamıştır.

Türkiye'nin, Kırgızistanlı göçmenler açısından cazip hale gelmesinin bir diğer nedeni, iki ülke arasında yapılan sosyal güvenlik anlaşmasıdır. Özellikle Türkiye'nin Kırgızistan vatandaşlarına tanıdığı 90 günlük vize muafiyeti, Kırgızistanlıların Türkiye'ye göç sürecini kolaylaştırmıştır (Kırgız Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2018). Günümüzde Türkiye'de 22,477 Kırgızistan vatandaşı yaşamaktadır ve bu kişiler, genellikle çalışma izni, aile ikamet izni, eğitim amaçlı ikamet izni veya turistik ikamet izni ile ülkede bulunmaktadır (TÜİK, 2023). Ancak, vize süresi dolduktan sonra herhangi bir yasal ikamet izni almadan Türkiye'de yaşamaya devam eden Kırgızistanlıların sayısı bilinmemektedir.

4.3.1. Kırgızistanlı Göçmen Kadınların Türkiye'deki Konumu

Kırgızistanlı kadınların Türkiye'ye yönelik göçü, bağımsızlık sonrası yıllarda hız kazanmıştır. Özellikle sınırların açılmasıyla birlikte, Kırgızistanlı kadınlar ailelerinin geçimini sağlamak amacıyla bavul ticaretine yönelmişlerdir. Türkiye'den küçük ölçekli üretim mallarını alarak bunları Rusya ve Kazakistan'da satan kadınlar, uluslararası ticarete aktif roller üstlenmişlerdir (Thieme, 2008). Ancak, 2010 sonrası dönemde Türkiye, Kırgızistanlı kadınlar için yeni bir hedef ülke haline gelmiştir. Başka bir ifadeyle, Kırgızistanlı kadınlar açısından Türkiye, ev içi hizmetlerde çalışma fırsatı sunan öncelikli

bir ülke konumuna gelmiştir. Günümüzde Türkiye’de bulunan Kırgız vatandaşlarının %70’ini kadınlar oluşturmaktadır (TÜİK, 2023).

Kırgızistan’dan Türkiye’ye gelen kadın göçmenlerin büyük bir kısmı, ev hizmetleri sektöründe çalışmaktadır. Bu sektör, belirli bir nitelik gerektirmediği için göçmen kadınlar açısından erişilebilir bir iş alanı olarak görülmektedir. Kırgızistanlı kadın işçilerin Türkiye’ye göç sürecinde aracı kurumların önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Bişkek’te, Kırgızistan vatandaşlarını yurtdışında (turizm, inşaat, ev hizmetleri gibi sektörlerde) işe yerleştiren 60 özel şirketin faaliyet gösterdiği, bunlardan 37’sinin ise doğrudan Türkiye’ye işçi gönderen şirketler olduğu belirtilmektedir (Tagaybekova, 2019). Bu veriler, Kırgızistanlı kadınların Türkiye’ye olan ilgisinin yüksek olduğunu göstermektedir. Özellikle kırsal kesimde yaşayan Kırgızistanlı kadınlar için iş gücü göçü, bir geçim stratejisi haline gelmiştir (IOM, 2020, s. 82).

Türkiye’de yabancıların iş gücü piyasasına katılımı, 27.02.2003 tarihinde kabul edilen 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun ile düzenlenmiştir. Ancak bu kanun, ev hizmetleri, masaj salonları, tarım, inşaat, tekstil ve turizm gibi sektörlerde kayıt dışı olarak çalışan yabancı işçileri doğrudan kapsamamaktadır (Gökmen, 2011; Yazgan vd., 2017). Bu nedenle, Türkiye’de ev hizmetlerinde çalışan göçmen kadınlar yasal olarak işçi statüsünde kabul edilmemekte ve emeklerini enformel yollarla pazarlamaktadır. Bu durum, göçmen kadın işçilerin sosyal haklardan mahrum kalmasına ve iş güvencesizliği ile karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır.

Kırgızistanlı kadın işçilerin Türkiye’deki konumu, yasal düzenlemelerden bağımsız olarak şekillenmekte ve iş güvencesizliği, sosyal haklardan mahrumiyet gibi sorunlarla karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır. Ancak, Türkiye ile Kırgızistan arasında yapılan sosyal güvenlik anlaşmaları, gelecekte bu işçilerin daha iyi koşullara sahip olabilmesi açısından önemli bir fırsat sunmaktadır. Göç politikalarının ve çalışma

izinlerine yönelik düzenlemelerin iyileştirilmesi, Kırgızistanlı kadın göçmenlerin Türkiye’de daha güvenli ve adil bir iş ortamına sahip olmalarına katkı sağlayacaktır.

4.3.2. Kırgızistan ile Türkiye Arasındaki Sosyal Güvenlik Anlaşmasının

Kırgızistanlı Ev İşçisi Kadınların Yasal Konumlarına Etkisi

Küreselleşme süreci, uluslararası göç hareketlerini hızlandırarak birçok ülkenin göçmen politikalarını yeniden şekillendirmesine neden olmuştur. Özellikle işgücü göçü, ekonomik fırsat arayışı içindeki bireyler için önemli bir dinamik haline gelmiştir. Bu bağlamda, Kırgızistan'dan Türkiye'ye yönelen göç hareketleri, 1990’lı yıllardan itibaren artış göstermiş ve her geçen yıl daha fazla insan Türkiye’de çalışma ve yaşam imkânları aramaya başlamıştır (Akalin, 2014). Ancak, bu göç hareketi çoğunlukla düzensiz bir şekilde gerçekleştiğinden, Kırgızistanlı göçmenler uzun yıllar boyunca Türkiye’de yasal güvenceden yoksun bir şekilde yaşamış ve çalışlardır. Türkiye ile Kırgızistan arasında 2018 yılında imzalanan Sosyal Güvenlik Anlaşması, Kırgızistanlı işçilerin Türkiye’deki yasal statülerini belirlemede önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir (T.C. Resmî Gazete, 2018). Bu anlaşma, özellikle çalışma hayatında göçmen işçilerin yasal statülerini güçlendirmeyi, sosyal haklarını güvence altına almayı ve iki ülke arasında sosyal güvenlik sistemlerinin entegrasyonunu sağlamayı amaçlamaktadır. Türkiye’de bulunan Kırgızistanlı göçmen işçiler açısından bu anlaşmanın sağladığı avantajlar ve ortaya çıkardığı sınırlamalar, göç süreçleri bağlamında önem arz etmektedir. Bu bölümde, Türkiye-Kırgızistan Sosyal Güvenlik Anlaşması’nın Kırgızistanlı göçmenlerin yasal statülerine etkileri değerlendirilecek, anlaşmanın sağladığı haklar ve uygulamada karşılaşılan sorunlar ele alınacaktır.

Türkiye ile Kırgızistan arasında 2018 yılında imzalanan Sosyal Güvenlik Anlaşması, 2020 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşma, Türkiye’de çalışan Kırgız vatandaşlarının sosyal güvenlik haklarının korunmasını amaçlamakta ve çalışma

izinleriyle ilgili düzenlemeleri içermektedir (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2020). Anlaşmanın temel hükümleri şu şekildedir:

1. İkili Sosyal Güvenlik Hakları: Türkiye’de çalışan Kırgız vatandaşları, sosyal güvenlik kapsamında sigortalı olarak çalışma hakkına sahip olmuştur. Bu, iş kazası, hastalık ve emeklilik gibi hakların korunmasını sağlamaktadır.
2. Prim Transferi ve Emeklilik Hakları: Kırgızistanlı işçilerin Türkiye’de çalıştıkları süre boyunca ödedikleri sosyal güvenlik primleri, kendi ülkelerine transfer edilebilecek ya da her iki ülkedeki sigortalılık süreleri birleştirilerek emeklilik hakları düzenlenebilecektir.
3. Sağlık Hizmetlerine Erişim: Türkiye’de kayıtlı sigortalı çalışan Kırgızistanlı göçmenler, Türkiye’nin sağlık sisteminden yararlanabilecek ve temel sağlık hizmetlerine erişim sağlayabilecektir.
4. Aile Yardımları ve Haklar: Sigortalı olan Kırgızistanlı işçilerin aile bireyleri de belirli koşullar altında sağlık hizmetlerinden ve sosyal yardımlardan faydalanabilmektedir.

Bu düzenlemeler, Kırgızistanlı göçmenlerin Türkiye’deki iş piyasasına daha güvenli bir şekilde entegre olmalarını sağlamaktadır. Ancak, uygulamada çeşitli zorluklar ve sınırlamalar da bulunmaktadır.

Önceki yıllarda, Türkiye’de çalışan Kırgızistanlı işçilerin büyük bir kısmı kayıt dışı istihdam edilmekteydi. Özellikle ev işçiliği, turizm ve tekstil sektörlerinde çalışan Kırgızistanlı göçmenler, iş güvencesinden ve sosyal haklardan mahrum bırakılmaktaydı (Gökmen, 2011). Ancak sosyal güvenlik anlaşması ile Kırgızistanlı işçilerin sigortalı olarak çalışabilmesi ve kayıtlı iş gücüne dahil olabilmesi sağlanmıştır. Bu durum, göçmenlerin çalışma hayatındaki güvencesizliklerini azaltarak, işverenler açısından da yasal bir çerçevede işçi istihdam etme zorunluluğu getirmiştir. Özellikle sağlık hizmetlerine erişim, göçmen işçilerin en büyük sorunlarından biri olarak görülmektedir

(Güler, 2021). Türkiye-Kırgızistan Sosyal Güvenlik Anlaşması kapsamında, sigortalı çalışan Kırgızistanlı işçiler Türkiye'deki sağlık sisteminden faydalanabilmektedir. Ancak, anlaşmanın yalnızca kayıtlı çalışanları kapsamaması, kayıt dışı işgücünde yer alan göçmen kadın işçiler için hâlâ ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Ev işlerinde çalışan Kırgızistanlı kadınların önemli bir kısmı, sosyal güvenlik sistemine dahil olamamaktadır ve dolayısıyla sağlık hizmetlerine erişimleri kısıtlı kalmaktadır.

Sosyal güvenlik anlaşması, Türkiye'de çalışan Kırgızistanlı işçilerin emeklilik süreçlerini düzenleyen önemli bir adımdır. Türkiye'de belirli bir süre sigortalı olarak çalışan göçmen işçilerin, emeklilik hakları ülkeler arası birleştirme sistemiyle korunmaktadır (T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2020). Bu, özellikle uzun yıllar Türkiye'de çalışan ancak sonrasında Kırgızistan'a dönmeyi planlayan işçiler için önemli bir avantaj sağlamaktadır. Kırgızistan'dan Türkiye'ye gelen kadın göçmenler, iş piyasasında genellikle ev hizmetleri ve bakım sektöründe çalışmaktadır. Ancak, ev işçiliği ve bakım sektöründe çalışan kadınların büyük bir kısmı sigortalı olarak çalıştırılmamaktadır (Yılmaz, 2022). Türkiye-Kırgızistan Sosyal Güvenlik Anlaşması bu soruna yönelik doğrudan bir çözüm sunmamaktadır. Dolayısıyla, kadın göçmen işçilerin sosyal haklardan yararlanabilmesi için Türkiye'nin kayıt dışı istihdamı azaltmaya yönelik daha sıkı denetimler yapmasına ihtiyaç vardır.

Türkiye-Kırgızistan Sosyal Güvenlik Anlaşması, göçmen işçilerin haklarını güvence altına almak açısından önemli bir adım olsa da uygulamada bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Bunların başında bilgilendirme eksikliği ve bürokratik engeller gelmektedir. Göçmen işçilerin büyük bir kısmı, sosyal güvenlik hakları konusunda yeterli bilgiye sahip değildir ve sigortalı çalışma sürecine dahil olmakta zorluk çekmektedir (Danış ve Dikmen, 2022). Bir diğer önemli sorun ise işverenlerin kayıt dışı istihdamı sürdürme eğiliminde olmasıdır. Özellikle ev işlerinde çalışan Kırgızistanlı kadınların büyük bir kısmı, sigortasız ve güvencesiz koşullarda çalışmaya devam etmektedir. Bu

durum, sosyal güvenlik anlaşmasının kapsamını daraltmakta ve göçmen kadın işçilerin yasal korumadan yoksun kalmasına neden olmaktadır. Bu sorunların çözülmesi için Türkiye ile Kırgızistan hükümetleri arasında daha kapsamlı iş birliği yapılması ve göçmen işçilerin bilinçlendirilmesine yönelik çalışmaların artırılması önemli bir ihtiyaçtır. Ayrıca, kayıt dışı istihdamın önlenmesi için işverenlere yönelik denetimlerin sıklaştırılması ve göçmen işçilerin haklarını kullanmalarını teşvik edici politikalar geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Türkiye-Kırgızistan Sosyal Güvenlik Anlaşması, Kırgızistanlı göçmen işçilerin yasal statülerini güçlendiren ve sosyal haklara erişimlerini artıran önemli bir düzenlemedir. Ancak, uygulamada karşılaşılan sorunlar, göçmen işçilerin hâlâ tam anlamıyla güvence altına alınamadığını göstermektedir. Özellikle kadın göçmenlerin çalışma hayatındaki dezavantajlı konumları dikkate alındığında, sosyal güvenlik sisteminin kapsamının genişletilmesi ve denetim mekanizmalarının daha etkin hale getirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ANALİZ VE BULGULAR

Bu bölümde uygulanan analizler sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Ev işlerinde çalışan Kırgızistanlı kadınların yaş yapısı, medeni durumu, eğitim düzeyi, asıl meslekleri ve yasal durumları gibi demografik özelliklerini içeren bilgiler, göç kararlarını alma biçimlerine ve iş bulma süreçlerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler bulunmaktadır. Daha sonra ölçeklere ait tanımlayıcı istatistikler, ölçeklerin yapı geçerliliğini test etmek amacıyla uygulanan açıklayıcı faktör analizi sonucu, ölçeklerin iç tutarlılığını değerlendirmek amacıyla uygulanan güvenilirlik analizi sonucu ve ölçek puanlarının arasındaki ilişki analizi sonuçları yer almaktadır. Elde edilen bulgular, Kırgızistanlı ev işçisi kadınların gündelik yaşam pratiklerini, karşılaştıkları zorlukları ve bu zorluklarla başa çıkma stratejilerini daha iyi anlamaya yönelik yardımcı olacak sonuçlar ortaya koymaktadır.

5.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Ankete katılan Kırgızistanlı ev işçisi kadınların yaş, medeni durum, eğitim durum ve yasal durumları gibi demografik özelliklerine ilişkin bulgular Tablo 3’de verilmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Özellik	Grup	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yaş	18-35 yaş	66	34,2
	36-45 yaş	55	28,5
	46-55 yaş	53	27,5
	56-65 yaş	19	9,8
Medeni Durum	Bekâr	58	30,1
	Evli	63	32,6
	Dul (Eşi ölmüş)	23	11,9
	Boşanmış	46	23,8
	Ayrı Yaşıyor	3	1,6
Eğitim Düzeyi	Ortaokul ve altı	22	11,4
	Lise	57	29,5
	Üniversite	100	51,8
	Yüksek Lisans ve üzeri	14	7,3
Asıl Meslek	Özel Sektör Çalışanı	83	43,0
	Devlet Memuru	78	40,4
	Ev Hanımı	32	16,6
Türkiye’de Yapılan İş	Ev İşİ Yardımcısı	69	35,8
	Çocuk Bakıcısı	51	26,4
	Yaşlı Bakıcısı	64	33,2
	Hasta Bakıcısı	9	4,7
Yasal Durum (Vize Türü)	Kısa Dönem İkamet İzni	101	52,3
	Çalışma İzni	41	21,2
	Aile İkamet İzni	18	9,3
	Kaçak	32	16,6
Ev Hizmetlerinde Çalıştıkları Süre	0-1 yıl	23	11,9
	2-5 yıl	85	44,0
	6-9 yıl	76	39,4
	10 yıl ve üzerinde	9	4,7

Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinden yaş ile ilgili olarak, en genci on sekiz, en yaşlısı altmış altı yaşındadır. Kadınların yaşları beş ayrı grup altında toplanmıştır. 26-35 yaş arası kadınlar %33,7 ile en büyük oranı oluşturmaktadır. Bunu 36-45 yaş arası kadınlar %28,5 oranla takip etmektedir. Bu gruptaki kadınlar işgücü

piyahasına daha aktif katılan bireyleri işaret etmektedir. Ardından 46-55 yaş arası kadınlar %27,5 ve %9,8 oranla 56-65 yaş aralığındaki kadınlar izlemektedir. Bu noktada ankete katılan Kırgızistanlı göçmen kadınların on sekizden altmış altıya kadar her yaş aralığından kadına ilişkin temsili niteliği olduğunu belirtmek mümkündür.

Ankete katılan Kırgızistanlı kadınların medeni durumları bekâr, evli, dul, boşanmış ve ayrı yaşıyor şeklinde gruplar altında toplanmıştır. Evli olanlar %32,6 oluştururken, bekâr olanlar %30,1, boşanmış olanlar %23,8, dul 11,9 ve ayrı yaşıyor olanlar %1,6 oluşturmaktadır. Türkiye'ye göç eden Kırgızistanlı kadınların üçte birini bekâr kadınlar oluşturmaktadır ve bu durum Kırgızistan'daki evlilik yaşının ilerlediğinin belirtisi olarak görülebilir. Evlilikten uzak yaşam tarzının ağırlığını gösteriyor. Bununla birlikte boşanmış kadınların oranı, diğer medeni durum kategorilerine göre oldukça yüksek denilebilir. Bu veriler, Kırgızistan'da evlilik kurumunun sürdürülebilirliği konusunda ekonomik sorunların etkili olabileceğini düşündürmektedir.

Kırgızistanlı ev işçisi kadınların eğitim düzeyleri incelenmiştir. Üniversite mezunu olan kadınlar %51,8 ile yüksek bir orana sahiptir. Bu ev hizmetlerinde çalışan Kırgızistanlı kadınların yarısından fazlasının üniversite mezunu olduğunu göstermektedir. Lise mezunu olan kadınlar %29,5'lik oranı oluşturmaktadır. Yüksek lisans ve üzeri mezunu olanlar sırasıyla %6,7 ve %0,5'tir. Ortaokul mezunu olanlar %9,8, ilkokul mezunu olanlar %1 ve okur-yazar olmayanlar %0,5 oluşturmaktadır. Ev hizmetleri sektöründe çalışan Kırgızistanlı kadınların eğitim düzeylerinin yüksek olması dikkat çekicidir. Yüksek eğitim düzeyine sahip olan kadınların eğitim gerektirmeyen iş sektöründe çalışıyor olması kadınların iş bulmakta eşit koşullar erişimde zorluk çektiğini ve ülkedeki ekonomik durumu göstermektedir.

Kırgızistanlı kadınların Türkiye'ye göç etmeden önce sahip oldukları asıl meslekler üç kategori altında toplanmıştır. Bunlar: devlet memurluğu, özel sektör ve ev hanımlığıdır. 10 kadından dördü devlet memuru ve 10 kadından dördü özel sektörde

çalışmıştır. Bu oranlar, katılımcıların daha eğitimli ve mesleki tecrübeye sahip olduklarını göstermektedir. Kırgızistanlı göçmen kadınların Türkiye’de yaptıkları işler vasıf gerektirmeyen meslek grubunu oluşturmaktadır. Türkiye’ye göç etmeden önce nitelikli ve eğitim gerektiren mesleklerde çalışan kadınlar, göç sonrası vasıf gerektirmeyen işlerde çalışmaktadır. Dolayısıyla Kırgızistanlı ev işçisi kadınlar sahip oldukları asıl meslekleri ile Türkiye’deki icra ettikleri işleri arasında ilişki olmadığı görülmektedir.

Katılımcıların Türkiye’de yaptıkları işler dört grupta toplanmaktadır. Bunlar: ev işleri yardımcılığı, çocuk bakıcılığı, yaşlı bakıcılığı ve hasta bakıcılığı. Kırgızistanlı göçmen kadınların önemli kısmı ev işleri yardımcılığı, yaşlı bakıcılığı ve çocuk bakıcılığı yapmaktadır ve yalnızca %4,7’si hasta bakıcılığı yapmaktadır. Çocuk ve yaşlı bakımı, sabır ve temel bakım bilgisi gibi beceriler gerektirirken, ev işleri yardımcılığı daha fazla fiziksel emeğe dayalıdır. Hasta bakıcılığı ise spesifik bilgi, sorumluluk ve tecrübe gerektirdiğinden, bu alanda çalışmak isteyen kadınların oranı düşüktür.

Kırgızistanlı ev işçisi kadınlar göçmenlik statülerine incelendiğinde sadece %21,4’ü çalışma izni ile işlerini yasal bir zeminde sürdürebildikleri ortaya çıkmıştır. Kadınların yarısından fazlası diğer bir ifadeyle %52,6’sı kısa dönem ikamet iznine sahiptir. Bu durum, Kırgızistanlı ev işçisi kadınların Türkiye’de geçici olarak kaldığını ve çalışma iznine sahip olmadıklarını göstermektedir. Kadınların %16,7’lik kısmı yasa dışı diğer bir ifadeyle kaçak olarak ve %9,4’lük kısmı da aile ikamet izni ile çalışmaktadır. Bu oranlar işverenlerin ev işçisi kadınların yasal statüleri ile ilgili herhangi bir işlem yapmaya istekli olmadıkları göstermektedir. Kısa dönem ikamet iznine ve aile ikamet iznine sahip olmak doğrudan çalışmaya olanak tanımamaktadır. Bu nedenle kadınlar ev işlerinde çalışması resmi olmayan yollardan gerçekleşmektedir. Kadınların çalışma iznine sahip olmamaları onların işçi olarak çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmalarına ve özellikle hukuki güvenceden yoksun olmaları sömürüye açık hale gelmelerine neden olmaktadır. Kısa dönem ikamet iznine, aile ikamet iznine ve kaçak statüsünde olan kadınlar en riskli

grubu oluşturmaktadır. Bu gruptaki kadınlar daha düşük ücretlerle çalışmak zorunda kalabilir, iş güvenliği eksiklikleri ve yasal yaptırımlarla karşılaşma riskini taşımaktadır. Göçmen kadınların ev işlerinde çalışabilmesi için yasal çalışma izni başvuru hakları söz konusudur. Bununla birlikte, işverenler asıl başvuran olmak zorundadır. 9 Nisan 2018 tarihinde imzalanan Kırgızistan ve Türkiye arasındaki Sosyal Güvenlik Anlaşması 1 Kasım 2020 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşmaya istinaden çalışma izni başvurusu süreci kolaylaştırılmış ve çalışanlar için birçok avantaj sağlanmıştır. Ne var ki bu anlaşmaya rağmen Türkiye’de ev işçisi istihdam etmek isteyen işverenler ev işçilerine çalışma izni başvurusu yapma konusunda istekli gözükmemektedir. Dolayısıyla Kırgızistan ve Türkiye arasındaki sosyal güvenlik anlaşmasının olumlu etkisinin olmadığı söylenebilir.

5.2. Katılımcıların Göç Kararlarına İlişkin Özellikleri

Bu bölümde, kadınların göç kararını bireysel olarak mı yoksa aileleri ve eşleriyle birlikte mi aldıkları ve göç etme nedenlerinin neler olduğu incelenmiştir. Araştırmaya katılan kadınların karar alma süreçlerine ilişkin bulgular Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 4. Katılımcıların Göç Kararlarına İlişkin Özellikleri

		n	%
Göç Kararını Tek Başına Alma Durumu	Evet	148	76,7
	Hayır	45	23,3
Göç Kararını Aile ile Birlikte Alma Durumu	Evet	38	19,7
	Hayır	155	80,3
Göç Kararını Eşi ile Birlikte Alma Durumu	Evet	14	7,3
	Hayır	179	92,7
Göç Etme Nedeni	Ekonomik nedenler	140	72,5
	Kültürel nedenler	3	1,6
	Çevre veya toplumun baskısından kurtulmak	10	5,2
	Geleneksel engellere karşı direnç gösterme isteği	2	1,0
	Yeni yerler veya insanları tanıma isteği	37	19,2
Türkiye'ye Gelmeden Önce Başka Bir Ülkeye Göç Deneyiminin Olması Durumu	İşsizlik ve düşük maaşlar	1	0,5
	Evet	87	45,1
	Hayır	106	54,9

Ataerkil yapıdaki uygulamalar çerçevesinde, uzun yıllar boyunca ailenin erkek üyelerine bağımlı ve/veya pasif göçmenler olarak görülen kadınların göç kararını nasıl aldıklarını, bu süreçte ailenin ve özellikle erkeklerin ne derecede belirleyici olduğunun tespit edilmesi önemlidir. Kadınların %76,7'si Türkiye'ye göç etme kararını kendileri vermiştir. Anketteki "Göç kararını eşimle birlikte aldım" sorusuna "Evet" %17,6 ve "Hayır" %82,4 şeklinde cevap alınmıştır. Türkiye'ye göç eden Kırgız kadınlar arasında göç kararını kendilerinin alma eğilimi yaygın bir durumdur. Nitekim katılımcıların 3/4'ünden fazlası bu kararı tek başına vermiştir.

Kırgızistanlı kadınların büyük bir kısmı (%72,5) ekonomik nedenlerden dolayı diğer bir ifadeyle çalışmak ve para kazanmak için göç etmişlerdir. Kadınların diğer bir önemli kısmı (%19,2) ekonomik nedenlerden ziyade yeni yerler veya insanlar tanıma isteğine üzerine göç etmiştir. Bu kadınlar kişisel merak ve deneyim arzusu ile hareket etmiştir. Kadınların diğer göç nedenleri arasında kültürel (%1,6), çevre veya toplumun baskısından kurtulmak (%5,2), geleneksel engellere karşı direnç gösterme (%1) gibi geleneksel yapının sebep olduğu faktörlerin oranı daha düşüktür. Ancak göz ardı edilemeyecek derecede önemli nedenlerdir. Katılımcılar çeşitli nedenlerle göç ettiklerini belirtse de göç ağırlıklı olarak ekonomik gerekçelerle yapılmıştır. Toplumsal cinsiyet rejimlerinin kadına biçtiği rol iyi bir ev kadını, başarılı ve fedakâr anne ve iyi bir eş olmaktır. Böylece aile kadınlığının önemli bir görev alanıdır. Nitekim Kırgızistanlı kadınların göç kararını alma sürecinde ailenin önemini vurguladıkları saptanmaktadır. Adeta bu kadınlar kendilerini ailelerine adamakta ve ailelerinin geçimini ülkelerinden çok uzakta ve kimi zaman çok zor koşullarda çalışarak üstlenmektedir.

Kırgızistanlı kadın göçmenlerin neredeyse yarısının Türkiye'ye gelmeden önce başka bir ülkeye göç deneyimleri olmuştur. Daha önceki göç deneyimi kadınların toplumsal uyum ve iş gücü piyasasına katılım sürecini etkileyebilir. Bununla birlikte

önceki göç deneyimi kadınlara esneklik kazandırarak ayakta kalma becerilerini güçlendirirken, entegrasyon sürecine önemli bir etkisi de söz konusudur.

5.3. Katılımcıların İş Bulma Süreçlerine İlişkin Özellikleri

Bu bölümde ev işçisi olarak çalışan kadınların Türkiye'ye göç sonrasında deneyimledikleri iş bulma süreçleri ile ilgili veriler analiz edilmiştir. Kadınların iş bulma yöntemleri, aracı kurumlardan faydalananlar varsa ödedikleri ücretlere ilişkin özellikleri Tablo 5'de yer almaktadır.

Tablo 5. Katılımcıların İş Bulma Süreçlerine İlişkin Özellikleri

		n	%
İş Bulma Aracı	Tanıdık, arkadaş aracılığı ile	107	55,4
	Aracı kurum aracılığı ile	69	35,8
	Kendi imkanlarımla	17	8,8
Türkiye'ye İlk Geldiğinizde Kaldığınız Yer	Tanıdıklarımın, arkadaşlarımla evinde	117	60,6
	Aracı kurumun ayarladığı evde	62	32,1
	Otelde	12	6,2
Aracı Kuruma Komisyon Ödeme Durumu	Evet	132	68,4
	Hayır	61	31,6
Aracı Kuruma Ödenen Para Miktarı	Ödemedim	61	31,6
	200\$ ve altı	49	25,4
	201-500\$	70	36,3
	501\$ ve üzeri	11	5,7

Kırgız kadın katılımcıların iş bulmasında sosyal ağlarının önemli bir rolü bulunmaktadır. Ankete katılanların yarıdan fazlasının tanıdıklar veya arkadaşlar aracılığıyla iş bulduğunu belirtmesi bunun bir göstergesidir. Ancak hatırı sayılır bir kısmı da iş bulma konusunda aracı kurumlardan yararlanmışlardır. Kadınlar Kırgızistan'dan Türkiye'ye gelmeden önce Bişkek'te bulunun aracı firmalar veya sosyal ağları aracılığıyla Türkiye'deki aracı firmalarla iletişim kurmaktadır. Aracı kurumlar belirli bir ücret karşılığında bu kadınlara iş bulmaktadır. Genellikle bu ücretler bir maaş miktarı olmaktadır. Türkiye'ye çalışmak üzere gitmek isteyenler kendi başlarına ya da sosyal sermayelerinden (ağlardan) yardım alamadıklarında, bazı özel girişimcilerin devreye girmesiyle ülkeye giriş için gerekli olan vize, çalışma izni, barınma gibi olanakları

potansiyel göçmenlere büyük oranda ücret karşılığı sunduğu belirlenmektedir. Bu, göçü kolaylaştıran bir kurumsal yapıyı işaret etmektedir.

Kadınların Türkiye'ye ilk gelişlerinde nerede kaldıkları sorulduğunda %61,3'ü tanıdık/arkadaşların evinde, %32,5' aracı kurum veya ajansların ayarladığı konaklama yerlerinde ve %6,3'ü ise otellerde kalmıştır. Göç sonrası tanıdık ve arkadaş yanında kalma düzeyinin daha da yüksek olması, sosyal ağlarının barınma konusunda Kırgızistanlı kadın katılımcıların işini kolaylaştırdığını göstermektedir.

5.4. Ölçeklere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Türkiye'yi çekici yapan faktörler ölçeği, beklenti, gündelik yaşam pratikleri, gündelik yaşamda karşılaşılan zorluklar, zorluklarla başa çıkma stratejileri ve emek göçünün Kırgızistanlı kadınlar üzerindeki etkisi ölçeklerinin tanımlayıcı istatistik değerleri Tablo 6'da gösterilmiştir. Bu kapsamda her bir faktörün ortalama, standart sapma, ortanca, minimum ve maksimum değerlerine bakılmıştır.

Tablo 6. Ölçeklere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

	Ortalama	S. sapma	Ortanca	Minimum	Maksimum
Türkiye'yi Çekici Yapan Faktörler Ölçeği					
Vize ve Çalışma Olanakları/Kolaylığı	3,89	0,81	4,00	1,00	5,00
Çekici İş Koşulları	3,37	0,91	3,33	1,00	5,00
Kültürel Yakınlık ve Uyum	3,88	0,67	4,00	1,25	5,00
Çevre tavsiyesi ve Yönlendirme	3,54	0,94	3,67	1,00	5,00
Beklentiler Ölçeği					
Ekonomik Beklenti	3,66	0,99	4,00	1,00	5,00
Gündelik Yaşam Pratikleri Ölçeği					
Bireysel Haklara Saygı	3,96	0,99	4,00	1,00	5,00
Kültürel İfade ve Sağlık	3,61	1,06	3,80	1,00	5,00
Çalışma Düzeni ve Kültürel Katılım	3,25	1,10	3,25	1,00	5,00
İşveren ve Ailesine Aidiyet	2,89	1,50	3,00	1,00	5,00
Kişisel Alan ve Dinlenme	4,27	0,95	4,50	1,00	5,00
Gündelik Hayatlarında Karşılaştıkları Zorluklar Ölçeği					
Şiddet ve Ayrımcılık Deneyimleri	2,01	0,96	1,83	1,00	5,00
Yalnızlık ve İş Güvencesizliği	3,16	1,08	3,20	1,00	5,00
Kişisel ve Kültürel Özgürlük Kısıtlamaları	2,52	1,17	2,25	1,00	5,00
İşveren Denetimi	2,61	1,36	2,00	1,00	5,00
Genel	2,54	0,85	2,41	1,00	5,00
Zorluklarla Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği					
Arkadaşlık ve Aktiviteler	3,42	0,99	3,50	1,00	5,00
Aile ve İşveren Yardımı	3,38	1,26	3,67	1,00	5,00
Emek Göçünün Kırgızistanlı Ev İşçisi Kadınlar Üzerindeki Etkileri Ölçeği	3,88	1,11	4,14	1,00	5,00

Türkiye’yi çekici yapan faktörler ölçeğinde bulunan değişkenlerin incelenmesiyle ev işçisi kadınlar için hangi faktörlerin göç kararı alırken etkili olup olmadığı ortaya çıkmıştır. Vize ve çalışma olanağı/kolaylığı puan ortancası 4,00 olarak elde edilmiştir ve “etkili” seçeneği düzeyinde yer almaktadır. Bu durum katılımcıların çoğunun Türkiye’nin vize süreçlerini kolay bulduğunu ve çalışma olanağı/kolaylığına sahip olduğunu göstermektedir. Çekici iş koşulları puan ortancası ise 3,33 olarak elde edilmiştir. Kadınların bu faktöre yönelik değerlendirmeleri “orta düzeyde etkili” düzeyinde kalmıştır. Diğer bir ifadeyle, Türkiye’deki iş koşulları kadınların göç kararına orta düzeyde etkili olmuştur. Türkiye’deki iş koşulları kadınların göç kararında diğer faktörlerle karşılaştırınca az etkili olduğunu göstermektedir. Kültürel yakınlık ve uyum puan ortancası 4,00 ve “etkili” seçeneği düzeyinde yer almaktadır. Bu faktör kadınların çoğunun göç kararı sürecinde etkili olduğu anlamına gelmektedir. Kadınların büyük bir kısmı, Türk ile Kırgız kültürleri arasında bir yakınlık veya benzerlik hissettiğini belirtmiştir. Bu durum kadınların uyum sağlama sürecinde Türkiye’nin avantajlı bulduğunu ve göç kararında belirleyici role sahip olduğunu göstermektedir. Böylece kültürel yakınlık ve uyum faktörü kadınlar için ciddi bir öneme sahip olduğu anlaşılmaktadır. Çevre tavsiyesi ve yönlendirme puan ortancası 3,67 olarak elde edilmiştir. Arkadaş tavsiyeleri veya yönlendirmeleri Türkiye’ye göç etmede dikkate alınan bir faktör olduğu görülmektedir. Ancak vize ve çalışma olanağı/kolaylığı ve kültürel yakınlık ve uyum faktörleri kadar güçlü etkiye sahip olmadığını göstermektedir. Türkiye’yi çekici yapan faktörler ölçeğinde yer alan faktörlerin puan aralıkları: kültürel yakınlık ve uyumun 1,25 ile 5 ve diğer faktörlerin puan aralıkları 1 ile 5 aralığında değişmektedir.

Beklenti ölçeğinde ekonomik beklenti puan ortancası 4,00 olarak elde edilmiş olup puan aralığı 1-5 aralığında değişmektedir. Bu durum, katılımcıların Türkiye'ye yönelik ekonomik beklentilerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Gündelik yaşam pratiği ölçeğinde bulunan bireysel haklara saygı puan ortancası 4 olarak elde edilmiştir ve “katılıyorum” seçeneği düzeyinde yer almaktadır. Buna göre kadınların çoğu çalıştığı evlerde kendilerinin bireysel haklarına saygı gösterildiğini düşünmektedir. Diğer bir ifadeyle, ev işçisi kadınlar kendilerini saygı gördüklerini ve değerli hissettiklerini gösterir. Kültürel ifade ve sağlık puan ortancası 3,8 olarak tespit edilmiştir. Kadınlar kendi kültürel kimliklerini ifade etme ve kültürel alışkanlıklarını yaşama konusunda ve sağlık hizmetlerini erişim noktasında genel olarak olumlu bir algıya sahip olsalar da bazı sınırlamaları ve engellerini hissettikleri anlaşılmaktadır. Çalışma düzeni ve kültürel katılım puan ortancası 3,25'tir. Kadınlar iş hayatı ile kültürel etkinliklere katılım konusunda kararsız kalmaktadır. Bu durum, kadınların uzun çalışma saatleri ve az boş zamanların az olması gibi nedenlerle kültürel etkinliklere aktif katılamadıklarını göstermektedir. İşveren ve ailesine aidiyet puan ortancası 3'tür ve “kararsızım” düzeyinde kaldığını işaret etmektedir. Ortanca puanın 3'ün altında olması kadınların çalıştıkları aile ile ilişkilerinin sınırlı veya mesafeli olduğu anlamını taşımaktadır. Diğer bir ifadeyle, kadınlar kendilerini çalıştıkları ailenin bir üyesi olarak görmediklerini ve o aileye bağlı veya ait hissetmediklerini gösterir. Kişisel alan ve dinlenme puan ortancası 4,5 olarak elde edilmiş olup kadınların değerlendirmesi “tamamen katılıyorum” düzeyine yakındır. Kadınların büyük çoğunluğunun kendilerine ait oda gibi kişisel alanlarının olduğunu, bu alanları koruyabildiklerini ve dinlenme fırsatlarının olduğunu göstermektedir. Kişisel alana sahip olmak ev içi hizmetlerde özellikle yatılı çalışan kadınlar açısından önemlidir. Çünkü çoğu zaman iş ve yaşam alanının iç içe geçmesi, uzun çalışma saatleri, kendi zamanlarını planlayamama ve işveren denetimi gibi sorunlarla karşı karşıyadır. Ancak bu değerlendirme düzeyine göre,

kadınların çoğu kendilerine ait alan ve zaman tanındığı koşullarda çalıştıklarını ifade etmiştir.

Gündelik hayatlarında karşılaştıkları zorluklar ölçeğinde bulunan şiddet ve ayrımcılık deneyimleri puan ortancası 1,83'tür. Kadınlar gündelik hayatlarında bu zorluklarla karşılaşma oranlarını düşük bildirmiştir. Bu durum olumlu gibi görünse de kadınların gerçek yaşantılarını açıkça ifade edememesi, korku veya işverene bağlılık ilişkisi nedeniyle ya sessiz kalma yada şiddet algısının farklılaşması gibi durumlar göz önünde bulundurmayı gerektirebilir. Özellikle “gizli” şiddet türlerinde ayrımcılık, sözlü şiddet veya şaka şeklinde şiddet görmezden gelinebilir. Yalnızlık ve iş güvencesizliği puan ortancası 3,2 ve “kararsızım” düzeyindedir. Bu durum ev işlerinde çalışan kadınların kendilerini yalnız hissettiklerini ve mesleki belirsizlik ve iş güvencesizliklerinin olduğunu göstermektedir. Kadınların çalışma izinlerinin olmaması kaygı düzeylerini artırırken, arkadaş edineme ve özel hayatlarının olmaması yalnızlık hissetmelerine neden olmaktadır. Kişisel ve kültürel özgürlük kısıtlamaları puan ortancası 2,25 olarak elde edilmiştir ve “katılmıyorum” düzeyine yakındır. Buna göre kadınlar işverenleri tarafından giyim tarzları konusunda ve kültürlerini özgürce yaşama noktasında belirli bir düzeyde kısıtlamaya maruz kaldıkları görülmektedir. İşveren denetimi puan ortancası 2'dir ve “katılmıyorum” düzeyindedir. Kadınlar çalıştıkları evlerdeki aile bireyleri veya işverenleri tarafından belirli bir düzeyde kontrol veya gözetim altında olduklarını belirtmişlerdir. Gündelik hayatlarında karşılaştıkları zorluklar ölçeği genel puan ortancası 2,41 olarak elde edilmiştir. Bu durum, ev işlerinde çalışan Kırgızistanlı kadınların gündelik hayatlarında karşılaştıkları sorunların var olduğunu ancak çok fazla olmadığını göstermektedir. Bu düzeyin düşük olması, kadınların çalıştıkları koşulların iyi olduğu anlamına gelmemektedir. Bu değerlendirme düzeyleri de bazen bu “koşullara alışma”, “kabullenme” veya “beklentilerin düşüklüğü” gibi durumlarla da ilişkilidir.

Zorluklarla başa çıkma stratejiler ölçeğinden arkadaşlık ve aktiviteler puan ortancası 3,5 olarak elde edilmiştir. Kadınlar karşılaştıkları zorluklarla başa çıkarken arkadaşlık ilişkilerinden ve boş zaman aktivitelerinden yararlandıklarını belirtmiştir. Ev işlerinde çalışan kadınlar, mevcut koşullara rağmen belirli bir düzeyde arkadaşlık ilişkisi kurmakta ve bu bağlantılarla kendilerini desteklemektedirler. Aile ve işveren yardımı puan ortancası 3,67 olarak elde edilmiştir ve “katılıyorum” düzeyine yakındır. Bu, kadınlar hem kendi ailelerinden hem de işverenlerinden destek aldıklarını göstermektedir. Aile desteği uzaktan moral kazanımı ve duygusal bağ kurmak şeklinde olabilmektedir. İşveren desteği ise, erken maaş ödemesi almak, zaman zaman esnek çalışma koşulu veya duyarlı davranma gibi yollarla sağlanmaktadır. Genel olarak bakıldığında 3,67 gibi bir değer, kadınlar tarafından önemli bir başa çıkma stratejisi olarak algılandığını gösterir. Ancak her iki strateji de ilişkilerin niteliğine ve koşullara bağımlı olduğundan her zaman sürdürülebilir bir strateji değildir.

Emek göçünün Kırgızistanlı ev işçisi kadınlar üzerindeki etkileri ölçeğinde yer alan emek göçüyle kadının güçlenmesi ve bağımsızlaşması puan ortancası 4,14 olarak elde edilmiştir. Ev hizmetlerinde çalışan Kırgızistanlı kadınlar açısından emek göçü sadece bir hareketlilik veya mekânsal değişim değil, aynı zamanda bireysel, toplumsal, kültürel ve ekonomik açıdan dönüştürücü bir süreçtir. Ortanca puanın 4,14 gibi yüksek düzeyde olması, emek göçü kadınları ekonomik açıdan bağımsızlaştırırken, bireysel, toplumsal ve kültürel açıdan güçlendirici bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır. Emek göçüyle birlikte kadınlar kendi gelirlerini elde ederek ailelerine ekonomik katkı sağlamakta ve ekonomik bağımlılığı kırmaktadır. Bununla birlikte kadınlar kendi kararlarını alma konusunda özgür hale gelmekte ve aile içindeki karar alma süreçlerine doğrudan dahil olmaktadır. Bu durumda kadınlar çevreleri tarafından daha fazla saygı görmekte ve böylece kadının sosyal konumunda yükseliş gerçekleşmektedir. Kadınların kazandıkları bireysel bağımsızlık, toplumsal normlara düşük seviyede bağımlı bir yaşam

tarzını da beraberinde getirmektedir. Sonuç olarak emek göçü, Kırgızistanlı ev işçisi kadınlar için ailelerine geçim kaynağı bulma stratejisinden öte, bağımsızlaşma ve güçlenme süreci olarak da değerlendirilebilir.

5.5. Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)

Örnekleme yeterliliğini ölçmek açıklayıcı faktör analizinin uygulanabilirliğini değerlendirmek için kullanılan etkili yöntemlerden biridir. Bu yeterliliği ölçmek için kullanılan istatistiksel ölçümler, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) istatistikleri olarak isimlendirilir. KMO değeri, örneklem büyüklüğünün faktör analizi için yeterli olup olmadığını anlamak amacıyla kullanılmaktadır. KMO istatistikleri 0 ile 1 arasında değişen değerleri almaktadır (Kaiser, 1974; Hutcheson ve Sofroniou, 1999; Field, 2009).

Tablo 7. KMO İstatistiklerinin Yorumu

KMO İstatistiği	Anlamı
0.90	Mükemmel
0.80	Değerli
0.70	Makul
0.60	Orta Derece
0.50	Kötü
0.50 ve altı	Kabul edilmez

Kaynak: Kaiser, H. F. (1974). An Index of Factorial Simplicity, *Psychometrika*, 39 (1), 31-36.

Türkiye'yi çekici yapan faktörler, beklentiler, gündelik yaşam pratikleri, gündelik hayatlarında karşılaştıkları zorluklar, zorluklarla başa çıkma stratejileri ve emek göçünün kırgızistanlı ev işçisi kadınlar üzerindeki etkileri ölçeklerinin yapı geçerliliğini tespit etmek ve faktör yapılarını ortaya koymak amacıyla AFA uygulanmıştır. Bu amaçla temel bileşenler analizi metodu ve döndürme işlemi için de varimax yöntemi kullanılmıştır.

5.5.1. Türkiye'yi Çekici Yapan Faktörler Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi

Türkiye'yi çekici yapan faktörler ölçeğinin açıklayıcı faktör analizinde faktör çıkarımı için temel bileşenler analizi metodu ve döndürme işlemi için de Varimax yöntemi kullanılmıştır. İlk analiz sonucunda beş faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Ölçeğe ait binişik madde olmaması gerekmektedir. Bu nedenle maddelere ait faktör yükleri incelenmiştir. Bir maddenin iki farklı faktör altında yer aldığı ortaya çıkmıştır ve bu durum faktör analizi için kabul edilebilir bir durum değildir. Bir maddenin farklı faktörler altındaki değerleri arasındaki farkın 0,1'den küçük olması gerekmektedir. Bu nedenle madde 13 iki faktör altında da yer aldığı için ölçekten çıkarılmıştır. Tekrarlanan analiz sonucunda madde 3, 4 ve 5'in oluşturduğu bir faktör ortaya çıkmış ve bu faktörün güvenilirlik katsayısı 0,456 olarak düşük güvenilirlikte elde edilmesinden dolayı bu üç madde de ölçekten çıkarılmıştır. Toplamda dört maddenin çıkarılması ile elde edilen sonuçlar Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. Türkiye'yi Çekici Yapan Faktörler Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Extraction (Çıkarım)	Anti-image korelasyon katsayısı
cyf2	0,773				0,641	0,705
cyf1	0,748				0,573	0,667
cyf7	0,619				0,514	0,787
cyf9		0,794			0,666	0,723
cyf10		0,779			0,630	0,733
cyf8		0,610			0,504	0,822
cyf12			0,784		0,661	0,662
cyf6			0,567		0,508	0,751
cyf11			0,558		0,357	0,805
cyf17			0,522		0,394	0,743
cyf14				0,744	0,595	0,681
cyf16				0,699	0,561	0,679
cyf15				0,651	0,463	0,683
Özdeğer	1,901	1,767	1,747	1,654		
VAO	14,622	13,594	13,439	12,721		
KVAO	14,622	28,216	41,655	54,376		

VAO: Varyans açıklama oranı, KVAO: Kümülatif varyans açıklama oranı, K-M-O=0,731; Bartlett's Testi ($X^2= 401,536$; $p<0,001$)

Bu maddeler çıkarıldıktan sonra 4 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. KMO değeri 0,731 ve Bartlett testi ki-kare değeri de 401,536 ($p<0,001$) olarak elde edilmiştir. Bu değerler veri setinin faktör analizi için uygunluğunu ortaya koymaktadır. 13 maddeden oluşan ölçeğin Extraction değerlerinin tamamının 0,3 (Nunnally, 1978) ve üzerinde olduğu ve Anti-image korelasyon matrisinde köşegen değerlerinin tamamının 0,5'in üzerinde olduğu elde edilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Analiz sonucunda 4 faktörlü bir yapı ortaya konmuştur. Toplamda 4 boyut ile toplam varyansın %54,376'lık kısmı açıklanmaktadır.

5.5.2. Beklentiler Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi

Beklentiler ölçeğinin açıklayıcı faktör analizinde faktör çıkarımı için temel bileşenler analizi metodu ve döndürme işlemi için de varimax yöntemi kullanılmıştır. İlk analiz sonucunda iki faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Maddelere ait anti image korelasyon katsayıları incelendiğinde madde 3'ün anti image korelasyon katsayısı 0,476 olarak 0,5'ten düşük olarak elde edildiğinden ölçekten çıkarılmıştır. Bu madde çıkarıldıktan sonra tekrarlanan analiz sonucunda madde 1 ve 2'nin yer aldığı bir boyut elde edilmiştir. Elde edilen bu boyutun cronbach's alfa katsayısı 0,266 olarak güvenilir çıkmadığı için bu maddelerde ölçekten çıkarılmıştır. Nihai olarak toplamda 3 maddenin çıkarılması ile elde edilen sonuçlar Tablo 9'da yer almaktadır.

Tablo 9. Beklentiler Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

	Faktör yükü	Extraction (Çıkarım)	Anti-image korelasyon katsayısı
Beklenti6	0,790	0,623	0,680
Beklenti4	0,737	0,543	0,714
Beklenti5	0,719	0,517	0,707
Beklenti7	0,570	0,325	0,724
Özdeğer	2,009		
VAO	50,213		
KVAO	50,213		

VAO: Varyans açıklama oranı, KVAO: Kümülatif varyans açıklama oranı, K-M-O=0,702; Bartlett's Testi ($X^2= 110,649$; $p<0,001$)

Bu maddeler çıkarıldıktan sonra tek faktörlü bir yapı elde edilmiştir. KMO değeri 0,702 ve Bartlett testi ki-kare değeri de 110,649 ($p<0,001$) olarak elde edilmiştir. Bu değerler veri setinin faktör analizi için uygunluğunu ortaya koymaktadır. 4 maddeden oluşan ölçeğin Extraction değerlerinin tamamının 0,3 (Nunnally, 1978) ve üzerinde olduğu ve Anti-image korelasyon matrisinde köşegen değerlerinin tamamının 0,5'in üzerinde olduğu elde edilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Analiz sonucunda 4 faktörlü bir yapı ortaya konmuştur. Toplamda tek boyut ile toplam varyansın %50,213'lük kısmı açıklanmaktadır.

5.5.3. Gündelik Yaşam Pratikleri Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi

Gündelik yaşam pratikleri ölçeğine ait açıklayıcı faktör analizinde faktör çıkarımı için temel bileşenler analizi metodu ve döndürme işlemi için de varimax yöntemi kullanılmıştır. İlk analiz sonucunda altı faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Birinci adım olarak maddelere ait anti image korelasyon katsayıları incelendiğinde madde 5'in anti image korelasyon katsayısı 0,450 olarak 0,5'ten düşük elde edilmesinden dolayı ölçekten çıkarılmıştır. Tekrarlanan analiz sonucunda maddelere ait faktör yükleri incelenmiş madde 21, madde 14, madde 10, madde 3 binişik madde olduğu için ölçekten çıkarılmıştır. Toplamda 5 maddenin çıkarılması ile elde edilen sonuçları Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10. Gündelik Yaşam Pratikleri Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	Extraction (Çıkarım)	Anti-image korelasyon katsayısı
gyp8	0,700					0,628	0,876
gyp7	0,694					0,628	0,880
gyp11	0,694					0,519	0,888
gyp9	0,685					0,658	0,876
gyp19		0,735				0,640	0,837
gyp20		0,684				0,635	0,860
gyp18		0,615				0,628	0,879

gyp17		0,592			0,592	0,888
gyp22		0,590			0,543	0,882
gyp4			0,675		0,525	0,816
gyp13			0,672		0,594	0,873
gyp6			0,660		0,542	0,921
gyp12			0,446		0,404	0,860
gyp16				0,862	0,822	0,796
gyp15				0,823	0,810	0,819
gyp1					0,802	0,794
gyp2					0,800	0,839
Özdeğer	2,499	2,403	2,104	1,914	1,746	
VAO	14,703	14,133	12,378	11,259	10,271	
KVAO	14,703	28,835	41,213	52,473	62,744	

VAO: Varyans açıklama oranı, KVAO: Kümülatif varyans açıklama oranı, K-M-O=0,858; Bartlett's Testi ($X^2= 1114,165$; $p<0,001$)

Bu maddeler çıkarıldıktan sonra 17 maddeden oluşan 5 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. KMO değeri 0,858 ve Bartlett testi ki-kare değeri de 1114,165 ($p<0,001$) olarak elde edilmiştir. Bu değerler veri setinin faktör analizi için uygunluğunu ortaya koymaktadır. 17 maddeden oluşan ölçeğin Extraction değerlerinin tamamının 0,3 (Nunnally, 1978) ve üzerinde olduğu ve Anti-image korelasyon matrisinde köşegen değerlerinin tamamının 0,5'in üzerinde olduğu elde edilmiştir. Toplamda 5 boyut ile toplam varyansın %62,744'lük kısmı açıklanmaktadır.

5.5.4. Gündelik Hayatlarında Karşılaştıkları Zorluklar Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi

Gündelik hayatlarında karşılaştıkları zorluklar ölçeğine ait açıklayıcı faktör analizinde faktör çıkarımı için temel bileşenler analizi metodu ve döndürme işlemi için de varimax yöntemi kullanılmıştır. İlk analiz sonucunda 7 faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Faktör analizinde ölçeğe ait binişik madde olmaması gerekmektedir. Maddelere ait faktör yükleri incelendiğinde bir maddenin iki farklı faktör altında yer alması faktör analizi için kabul edilebilir bir durum değildir ve bir maddenin farklı faktörler altındaki değerleri arasındaki farkın 0,1'den küçük olması gerekmektedir. Bu nedenle madde 3, 10, 21, 14, 20, 12, 25 maddeleri binişik madde olduğu için ölçekten çıkarılmıştır. Tekrarlanan analiz sonucunda madde 1 ve madde 2 aynı faktör altında bir boyut oluşturmuş ve güvenilirlik katsayısı 0,364 olarak güvenilir elde edilmediği için bu maddeler de ölçekten

ıkarılmıştır. Toplamda 9 maddenin çıkarılması ile elde edilen sonuçları Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11. Gündelik Hayatlarında Karşılaştıkları Zorluklar Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Extraction (Çıkarım)	Anti-image korelasyon katsayısı
ghkz16	0,789				0,690	0,849
ghkz15	0,770				0,632	0,795
ghkz18	0,761				0,650	0,862
ghkz19	0,698				0,601	0,862
ghkz17	0,697				0,625	0,893
ghkz11	0,412				0,351	0,886
ghkz8		0,757			0,611	0,812
ghkz13		0,703			0,582	0,849
ghkz9		0,644			0,503	0,832
ghkz7		0,582			0,406	0,872
ghkz6		0,538			0,483	0,891
ghkz26			0,720		0,643	0,831
ghkz23			0,673		0,670	0,863
ghkz22			0,665		0,662	0,863
ghkz24			0,640		0,546	0,898
ghkz5				0,822	0,793	0,749
ghkz4				0,820	0,756	0,755
Özdeğer	3,581	2,554	2,308	1,762		
VAO	21,064	15,026	13,574	10,365		
KVAO	21,064	36,090	49,665	60,030		

VAO: Varyans açıklama oranı, KVAO: Kümülatif varyans açıklama oranı, K-M-O=0,845; Bartlett's Testi ($X^2= 1280,525$; $p<0,001$)

Bu maddeler çıkarıldıktan sonra 4 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. KMO değeri 0,845 ve Bartlett testi ki-kare değeri de 1280,525 ($p<0,001$) olarak elde edilmiştir. Bu değerler veri setinin faktör analizi için uygunluğunu ortaya koymaktadır. 17 maddeden oluşan ölçeğin Extraction değerlerinin tamamının 0,3 (Nunnally, 1978) ve üzerinde olduğu ve Anti-image korelasyon matrisinde köşegen değerlerinin tamamının 0,5'in üzerinde olduğu elde edilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Toplamda 4 boyut ile toplam varyansın %60,03'lük kısmı açıklanmaktadır.

5.5.5. Zorluklarla Başa Çıkma Stratejileri Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi

Zorluklarla başa çıkma stratejileri ölçeğine ait açıklayıcı faktör analizinde faktör çıkarımı için temel bileşenler analizi metodu ve döndürme işlemi için de varimax yöntemi

kullanılmıştır. İlk analiz sonucunda iki faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Ölçek maddelerinin çıkarım değerleri incelendiğinde madde 10'un çıkarım değeri 0,254 olarak elde edilmiştir. Bu değer 0,3'ten düşük olduğundan bu madde ölçekten çıkarılmıştır. Madde 10 ölçekten çıkarılması sonucunda elde edilen sonuçlar Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12. Zorluklarla Başa Çıkma Stratejileri Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

	Faktör 1	Faktör 2	Extraction (Çıkarım)	Anti-image korelasyon katsayısı
zbc7	0,798		0,638	0,730
zbc8	0,744		0,562	0,729
zbc5	0,721		0,522	0,774
zbc6	0,712		0,537	0,761
zbc9	0,567		0,419	0,856
zbc4	0,545		0,308	0,782
zbc1		0,790	0,631	0,697
zbc3		0,781	0,613	0,644
zbc2		0,738	0,586	0,743
Özdeğer	2,887	1,930		
VAO	32,074	21,445		
KVAO	32,074	53,519		

VAO: Varyans açıklama oranı, KVAO: Kümülatif varyans açıklama oranı, K-M-O=0,748; Bartlett's Testi ($X^2= 438,67$; $p<0,001$)

Bu madde çıkarıldıktan sonra yine 2 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. KMO değeri 0,748 ve Bartlett testi ki-kare değeri de 438,67 ($p<0,001$) olarak elde edilmiştir. Bu değerler veri setinin faktör analizi için uygunluğunu ortaya koymaktadır. 9 maddeden oluşan ölçeğin Extraction değerlerinin tamamının 0,3 (Nunnally, 1978) ve üzerinde olduğu ve Anti-image korelasyon matrisinde köşegen değerlerinin tamamının 0,5'in üzerinde olduğu elde edilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Analiz sonucunda 2 faktörlü bir yapı ortaya konmuştur. Toplamda 2 boyut ile toplam varyansın %53,519'lük kısmı açıklanmaktadır.

5.5.6. Emek Göçünün Kırgızistanlı Ev İşçisi Kadınlar Üzerindeki Etkileri Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi

Emek göçünün Kırgızistanlı ev işçisi kadınlar üzerindeki etkileri ölçeğine ait açıklayıcı faktör analizinde faktör çıkarımı için temel bileşenler analizi metodu ve döndürme işlemi için de varimax yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda tek faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. KMO değeri 0,915 ve Bartlett testi ki-kare değeri de 991,225 ($p<0,001$) olarak elde edilmiştir. Bu değerler veri setinin faktör analizi için uygunluğunu ortaya koymaktadır. 7 maddeden oluşan ölçeğin Extraction değerlerinin tamamının 0,3 (Nunnally, 1978) ve üzerinde olduğu ve Anti-image korelasyon matrisinde köşegen değerlerinin tamamının 0,5'in üzerinde olduğu elde edilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Analiz sonucunda tek faktörlü bir yapı ortaya konmuştur. Toplamda tek boyut ile toplam varyansın %71,558'lik kısmı açıklanmaktadır.

Tablo 13. Emek Göçünün Kırgızistanlı Ev İşçisi Kadınlar Üzerindeki Etkileri Ölçeğine Ait Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

	Faktör yükü	Extraction (Çıkarım)	Anti-image korelasyon katsayısı
egkeikue4	0,896	0,803	0,904
egkeikue2	0,877	0,769	0,882
egkeikue3	0,852	0,727	0,939
egkeikue5	0,851	0,725	0,920
egkeikue6	0,836	0,700	0,916
egkeikue1	0,829	0,687	0,916
egkeikue7	0,774	0,600	0,942
Özdeğer	5,009		
VAO	71,558		
KVAO	71,558		

VAO: Varyans açıklama oranı, KVAO: Kümülatif varyans açıklama oranı, K-M-O=0,915; Bartlett's Testi ($X^2= 991,225$; $p<0,001$)

5.6. Ölçeklerin Güvenirlik Analizleri

Gizli bir değişkeni veya yapıyı ölçmeye yönelik çok maddeden oluşturan ölçeğin, maddeler arasındaki iç tutarlık diğer bir ifadeyle güvenirlilik düzeyi Cronbach's Alpha ile ölçülmektedir. Cronbach's Alpha 0 ile 1 arasında bir değer alır ve güvenirlilik analizlerinde en yaygın kullanılan ölçüttür (Altunışık vd, 2022:243). Güvenirliği ölçmeye yönelik

çeşitli analiz yöntemleri mevcuttur. Bununla birlikte, sosyal bilimlerde en sık başvurulan yöntem iç tutarlılık analizidir ve Cronbach's Alpha değeri ile hesaplanmaktadır. Bu çalışmada, ölçeklerin güvenirliğini ölçmek amacıyla Türkiye'yi çekici yapan faktörler, beklentiler, gündelik yaşam pratikleri, gündelik hayatlarında karşılaştıkları zorluklar, zorluklarla başa çıkma stratejileri ve emek göçünün Kırgızistanlı kadınlar üzerindeki etkileri ölçeklerinin ve alt boyutlarının Cronbach's Alpha değerleri incelenmiştir.

Tablo 14. Cronbach's Alpha Katsayısının Güvenirliği

Katsayı	Güvenirlik Derecesi
0,1-0,2	Hiç Güvenilmez
0,2-0,4	Güvenilmez
0,4-0,6	Orta Güvenilir
0,6-0,8	Güvenilir
0,8-1,0	Yüksek Güvenilir

Kaynak: Nakip ve Yaraş, 2017:196

Açıklayıcı faktör analizleri sonrasında Türkiye'yi çekici yapan faktörler ölçeğinden madde 3,4,5,13; beklentiler ölçeğinden madde 1,2,3; gündelik yaşam pratikleri ölçeğinden madde 3, 10, 14, 21; gündelik hayatlarında karşılaştıkları zorluklar ölçeğinden madde 1, 2, 3, 10, 12, 14, 20, 21, 25; zorluklarla başa çıkma stratejileri ölçeğinden madde 10 çıkarıldıktan sonra ölçeklerin güvenirliklerinin belirlenmesi amacıyla, Cronbach's Alpha değerleri hesaplanmıştır. Ölçeklere ait güvenirlik analiz sonuçları Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15. Ölçeklerin Güvenirlik Analiz Sonuçları

Ölçekler ve faktörler	Madde sayısı	Cronbach's Alfa
Türkiye'yi çekici yapan faktörler		
Vize ve Çalışma Olanağı/Kolaylığı	3	0,624
Çekici İş Koşulları	3	0,646
Kültürel Yakınlık ve Uyum	4	0,544
Çevre Tavsiyesi ve Yönlendirme	3	0,532
Beklentiler		
Ekonomik Beklentiler	4	0,654
Gündelik yaşam pratikleri		
Bireysel Haklara Saygı	4	0,762
Kültürel İfade ve Sağlık	5	0,774
Çalışma Düzeni ve Kültürel Katılım	4	0,625
İşveren ve Ailesine Aidiyet	2	0,833
Kişisel Alan ve Dinlenme	2	0,714
Gündelik hayatlarında karşılaştıkları zorluklar		
Şiddet ve Ayrımcılık Deneyimleri	6	0,829
Yalnızlık ve İş Güvencesizliği	5	0,732
Kişisel ve Kültürel Özgürlük Kısıtlamaları	4	0,761
İşveren Denetimi	2	0,772
Zorluklarla başa çıkma stratejileri		
Arkadaşlık ve Aktiviteler	6	0,772
Aile ve İşveren Yardımı	3	0,685
Emek göçünün Kırgızistanlı ev işçisi kadınlar üzerindeki etkileri		
Emek Göçüyle Kadının Güçlenmesi ve Bağımsızlaşması	7	0,933

Güvenirlik analiziyle elde edilen Cronbach's Alpha katsayıları kullanılan ölçeklerin güvenilir olduğunu göstermektedir.

5.7. Ölçek Puanları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Çalışmada kullanılan ölçekler ve alt boyutları arasında anlamlı ilişki olup olmadığını ortaya çıkarmak amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Verilerin normal dağılım göstermemiş olması nedeniyle Spearman's korelasyonu ile analiz edilmiştir. Elde edilen korelasyon katsayıları, ev işlerinde çalışan Kırgızistanlı kadınların gündelik yaşam pratikleri ve karşılaştıkları zorluklar, ekonomik beklentileri ve Türkiye'yi çekici yapan faktörler ölçekleri ve alt yapıları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır ve alt yapılar arasında anlamlı ve yönlü ilişkileri göstermektedir. Bulgular, varsayılan hipotezlerin kabul edilip edilmediğini istatistiksel açıdan incelemek için temel bir zemin sunmaktadır.

Tablo 16’da ölçek puanların arasındaki ilişkilerin sonucu yer almaktadır. Satır ve sütundaki değişkenler aynıdır. Sütunda yer alan her bir numarayla satırda yer alan değişkenlerin sırasıyla aynı olup satırdaki ölçek isimlerinin parantez içerisindeki sayılar sütundaki ölçekleri ifade etmektedir.

Tablo 16. Ölçek Puanları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Vize ve Çalışma Olanakları/Kolaylığı (1)	r	---																	
	p	----																	
Çekici İş Koşulları (2)	r	0,319	---																
	p	<0,001	----																
Kültürel Yakınlık ve Uyum (3)	r	0,343	0,312	---															
	p	<0,001	<0,001	----															
Çevre Tavsiyesi ve Yönlendirme (4)	r	0,234	0,245	0,241	---														
	p	0,001	0,001	0,001	----														
Beklentiler (5)	r	0,094	0,178	0,198	0,093	---													
	p	0,195	0,013	0,006	0,197	----													
Bireysel Haklara Saygı (6)	r	0,224	0,363	0,268	0,186	0,055	---												
	p	0,002	<0,001	<0,001	0,010	0,445	----												
Kültürel İfade ve Sağlık (7)	r	0,283	0,389	0,226	0,134	0,127	0,544	---											
	p	<0,001	<0,001	0,002	0,064	0,078	<0,001	----											
Çalışma Düzeni ve Kültürel Katılım (8)	r	0,157	0,222	0,279	0,137	0,266	0,428	0,493	---										
	p	0,029	0,002	<0,001	0,057	<0,001	<0,001	<0,001	----										
İşveren ve Ailesine Aidiyet (9)	r	0,199	0,229	0,271	0,123	0,116	0,408	0,495	0,440	---									
	p	0,006	0,001	<0,001	0,089	0,107	<0,001	<0,001	<0,001	----									
Kişisel Alan ve Dinlenme (10)	r	0,248	0,270	0,164	0,051	0,237	0,403	0,402	0,355	0,327	---								
	p	<0,001	<0,001	0,022	0,483	0,001	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	----								
Şiddet ve Ayrımcılık Deneyimleri (11)	r	-0,034	-0,098	-0,145	0,022	0,002	-0,412	-0,254	-0,092	-0,149	-0,223	---							
	p	0,640	0,176	0,044	0,764	0,982	<0,001	<0,001	0,205	0,039	0,002	----							
Yalnızlık ve İş Güvencesizliği (12)	r	0,008	-0,119	-0,013	0,029	0,001	-0,212	-0,266	-0,127	-0,177	-0,082	0,486	---						
	p	0,916	0,100	0,858	0,684	0,986	0,003	<0,001	0,079	0,014	0,258	<0,001	----						
Kişisel ve Kültürel Özgürlük Kısıtlamaları (13)	r	-0,105	-0,146	-0,019	-0,012	0,001	-0,146	-0,337	-0,085	-0,102	-0,117	0,498	0,444	---					
	p	0,145	0,043	0,794	0,872	0,989	0,042	<0,001	0,243	0,157	0,104	<0,001	<0,001	----					
İşveren Denetimi (14)	r	-0,097	-0,145	0,026	0,053	0,089	-0,172	-0,150	-0,018	-0,054	0,002	0,374	0,414	0,420	---				
	p	0,181	0,044	0,717	0,462	0,218	0,017	0,037	0,799	0,459	0,982	<0,001	<0,001	<0,001	----				
Günlük Hayatlarında Karşılaştıkları Zorluklar Ölçeği Genel (15)	r	-0,066	-0,176	-0,076	0,012	0,026	-0,333	-0,357	-0,132	-0,199	-0,155	0,775	0,804	0,777	0,628	---			
	p	0,365	0,015	0,291	0,871	0,717	<0,001	<0,001	0,068	0,006	0,031	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001	----			
Arkadaşlık ve Aktiviteler (16)	r	0,167	0,095	0,172	0,079	0,140	0,068	0,203	0,366	0,193	0,125	0,083	-0,041	-0,021	-0,054	-0,015	---		
	p	0,020	0,188	0,017	0,278	0,052	0,348	0,005	<0,001	0,007	0,083	0,253	0,569	0,771	0,454	0,838	----		
Aile ve İşveren Yardımı (17)	r	-0,035	0,120	0,045	0,046	0,188	0,068	0,126	0,131	0,092	0,048	0,130	0,057	0,108	0,191	0,133	0,234	---	
	p	0,627	0,097	0,536	0,521	0,009	0,345	0,080	0,070	0,204	0,505	0,071	0,431	0,133	0,008	0,064	0,001	----	
Emek Göçüyle Kadının Bağımsızlaşması ve Güçlenmesi (18)	r	0,201	0,092	0,109	0,070	-0,045	0,196	0,092	-0,044	0,079	0,174	-0,014	0,175	0,033	-0,056	0,070	0,162	-0,101	---
	p	0,005	0,207	0,132	0,335	0,533	0,007	0,208	0,541	0,277	0,016	0,845	0,016	0,653	0,441	0,337	0,025	0,164	----

Spearman's korelasyon analizi sonuçların göre çekici iş koşulları ile vize ve çalışma olanağı/kolaylığı arasında pozitif yönlü ($r=0,319$) ve istatistiksel olarak anlamlı ($p<0,001$) bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre H1 hipotezi kabul edilmiştir. Buna göre, çekici iş koşulları puanı artıkça vize ve çalışma olanağı/kolaylığı puanını zayıf düzeyde artırmaktadır. Kültürel yakınlık ve uyum ile çekici iş koşulları arasında pozitif yönlü ($r=0,312$) ve istatistiksel olarak anlamlı ($p<0,001$) bir ilişki bulunmuştur. Bu bulguya göre H2 hipotezi kabul edilmiştir. Buna göre, kültürel yakınlık ve uyum puanı artıkça çekici iş koşulları puanını zayıf düzeyde artırmaktadır. Çevre tavsiyesi ve yönlendirme ile kültürel yakınlık ve uyum arasında pozitif yönlü ($r=0,241$) ve istatistiksel olarak anlamlı ($p<0,001$) bir ilişki bulunmuştur. Bu bulguya göre H3 hipotezi kabul edilmiştir ve çevre tavsiyesi ve yönlendirme puanı artıkça kültürel yakınlık ve uyum puanını zayıf düzeyde artırmaktadır.

Beklenti ile çekici iş koşulları arasında pozitif yönlü ($r=0,178$) ve istatistiksel olarak anlamlı ($p=0,013$) bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bulguya göre H4 hipotezi kabul edilmiştir ve beklentiler puanı artıkça çekici iş koşulları puanını çok zayıf düzeyde artırmaktadır.

Bireysel haklara saygı ile çekici iş koşulları arasında pozitif yönlü ($r=0,363$) ve istatistiksel olarak anlamlı ($p<0,001$) bir ilişki bulunmuştur ve bireysel haklara saygı puanı artıkça çekici iş koşulları puanını zayıf düzeyde artırmaktadır. Bu bulgulara göre, H5 hipotezi kabul edilmiştir. Kültürel ifade ve sağlık ile bireysel haklara saygı arasında pozitif yönlü ($r=0,389$) ve istatistiksel olarak anlamlı ($p<0,001$) bir ilişki tespit edilmiştir ve kültürel ifade ve sağlık puanı artıkça çekici iş koşulları puanını zayıf düzeyde artırmaktadır. Bu bulgulara göre, H6 hipotezi kabul edilmiştir. Çalışma düzeni ve kültürel katılım ile kültürel ifade ve sağlık arasında pozitif yönlü ($r=0,493$;) ve istatistiksel olarak anlamlı ($p<0,001$) bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre, H7 hipotezi kabul edilmiştir ve çalışma düzeni ve kültürel katılım puanı artıkça kültürel ifade ve sağlık

puanını orta şiddette artırmaktadır. Kişisel alan ve dinlenme ile çalışma düzeni ve kültürel katılım arasında pozitif yönlü ($r=0,355$) ve istatistiksel olarak anlamlı ($p<0,001$) bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre H8 hipotezi kabul edilmiştir. Kişisel alan ve dinlenme puanı artıkça çalışma düzeni ve kültürel katılım puanını zayıf düzeyde artırmaktadır. Kişisel alan ve dinlenme ile bireysel haklara saygı arasında pozitif yönlü ($r=0,403$) ve istatistiksel olarak anlamlı ($p<0,001$) bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bulguya göre H9 hipotezi kabul edilmiştir. Kişisel alan ve dinlenme puanı artıkça bireysel haklara saygı puanını orta şiddette artırmaktadır.

Şiddet ve ayrımcılık deneyimleri ile kültürel yakınlık ve uyum arasında negatif yönlü ($r=0,145$) istatistiksel olarak anlamlı ($p<0,044$) ilişki tespit edilmiştir. Bu bulguya göre, H10 hipotez kabul edilmiştir. Şiddet ve ayrımcılık deneyimleri puanı artıkça kültürel yakınlık ve uyum puanını çok zayıf düzeyde azaltmaktadır. Şiddet ve ayrımcılık deneyimleri ile bireysel haklara saygı arasında negatif yönlü ($r=-0,412$) ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki ($p<0,001$) tespit edilmiştir. Bu bulguya göre H11 hipotezi kabul edilmiştir. Şiddet ve ayrımcılık deneyimleri puanı artıkça bireysel haklara saygı puanını orta şiddette azaltmaktadır. Yalnızlık ve iş güvencesizliği ile şiddet ve ayrımcılık deneyimleri arasında pozitif yönlü ($r=0,486$) ve istatistiksel olarak anlamlı ($p<0,001$) bir ilişki bulunmuştur. Bu bulguya göre H12 hipotezi kabul edilmiştir. Yalnızlık ve iş güvencesizliği puanı artıkça şiddet ve ayrımcılık deneyimleri puanını orta şiddette artırmaktadır. Kişisel ve kültürel özgürlük kısıtlamaları ile bireysel haklara saygı arasında negatif yönlü ($r=-0,146$) istatistiksel olarak anlamlı ($p=0,042$) bir ilişki tespit edilmiştir. Bu durumda H13 hipotezi kabul edilmiştir. Kişisel ve kültürel özgürlük kısıtlamaları puanı artıkça bireysel haklara saygı puanını çok zayıf düzeyde azaltmaktadır.

Kişisel ve kültürel özgürlük kısıtlamaları ile kültürel ifade ve sağlık arasında negatif yönlü ($r=-0,337$) istatistiksel olarak anlamlı ($p<0,001$) bir ilişki bulunmuştur. Bu bulguya göre, H14 hipotezi kabul edilmiştir. Kişisel ve kültürel özgürlük kısıtlamaları

puanı artıkça kültürel ifade ve sağlık puanını zayıf düzeyde azaltmaktadır. Kişisel ve kültürel özgürlük kısıtlamaları ile yalnızlık ve iş güvencesizliği arasında pozitif yönlü ($r=0,444$) istatistiksel olarak anlamlı ($p<0,001$) bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bulguya göre, H15 hipotezi kabul edilmiştir. İşveren denetimi ile yalnızlık ve iş güvencesizliği arasında pozitif yönlü ($r=0,414$) ve istatistiksel olarak anlamlı ($p<0,001$) bir ilişki bulunmuştur. Buna göre H16 hipotezi kabul edilmiştir. İşveren denetimi puanı artıkça yalnızlık ve iş güvencesizliği puanını orta şiddette artırmaktadır. İşveren denetimi ile kişisel ve kültürel kısıtlamaları arasında pozitif yönlü ($r=0,420$) ve istatistiksel olarak anlamlı ($p<0,001$) bir ilişki bulunmuştur. Buna göre H16 hipotezi kabul edilmiştir. İşveren denetimi puanı artıkça kişisel ve kültürel kısıtlamaları puanını orta şiddette artırmaktadır.

ALTINCI BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ

Göç, tarihsel süreçte Kırgızistan toplumunun önemli bir parçası olmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Kırgızistan'da yaşanan ekonomik durgunluk, işsizlik oranındaki artış ve gittikçe düşen hayat standartları göç hareketlerini hızlandırmıştır (Nasritdinov, 2016). Bu bağlamda, özellikle kadın iş gücünün Türkiye ve Rusya gibi ülkelere yöneldiği görülmektedir. Bu çalışma, üç ana araştırma probleminden yola çıkarak, Kırgızistan'daki hangi faktörlerin kadınların emek göçüne katılım düzeylerini etkilediği, Kırgızistan'dan Türkiye'ye göç eden ev işçisi kadınların gündelik yaşam pratikleri, karşılaştıkları zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkma stratejilerini anlamaya yönelik nicel bir yöntemle ele alınmıştır. Nicel yöntemin birincil veri toplama tekniği olan anket yoluyla toplanmış olan veriler IBM SPSS V23 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada geliştirilen ve kullanılan ölçeklerden elde edilen faktörler doğrultusunda kadınların göç kararı, göç süreci, iş bulma süreci, Türkiye'yi çekici yapan faktörler, Türkiye'deki gündelik yaşam pratikleri, karşılaştıkları zorluklar, bu zorluklarla başa çıkmak için geliştirdikleri stratejiler ve emek göçünün bu kadınlar üzerindeki etkiler arasındaki ilişkiler istatistiksel olarak incelenmiştir. Çalışma kapsamında geliştirilen hipotezler elde edilen bulgular doğrultusunda test edilmiştir.

Bu doktora çalışmasının ilk araştırma problemi, Kırgızistan'da kadınların emek göçüne katılım düzeyini etkileyen faktörlerin neler olduğunu araştırmak olmuştur. Buna yönelik bulgular, göç kararının arkasında üç önemli faktör bulunduğunu göstermektedir. Bunlar, *Kırgızistan'daki işsizlik oranı, ücretlerdeki eşitsizlikler ve toplumsal cinsiyet temelli kısıtlamalardır*. Kırgızistan ekonomisindeki kriz, istihdam yetersizliği ve buna bağlı ortaya çıkan yüksek işsizlik oranı göçün temel nedeni olmuştur. Aynı işi yapan bir

kadın ve erkeğin aldığı ücretteki ciddi farklar kadınları yaptığı işi bırakmaya zorlamakta ve ekonomik bakımdan bağımlı hale getirmektedir. Bugazov (2013:43), birçok Kırgız kadının sadece iş bulamadığı için ülkeden ayrılmadığını, aynı zamanda talepkâr akrabaların kontrolünden kurtulmak için ülkeden ayrıldığını belirtmektedir. Thieme ise, bekar kadınlar da kendilerini muhafazakâr ve ataerkil topluluklardan ve geleneklerden kurtarmaya çalıştıkları için göç etmeyi seçtiklerini vurgulamaktadır. Bu, özellikle kadınların erkek akrabalarının otoritesine tabi olduğu güney Kırgızistan için geçerlidir. Kırgızistan'da gelin kaçırma olaylarının sayısı arttıkça da bazı ebeveynler kızlarının ülkeden ayrılma isteklerini desteklemeye başlamıştır (Thieme, 2008:325-345). Genel olarak göç, geleneksel baskıdan kurtulmanın, evlenmek istemeyen, evlilikten kaçınmak ve/veya bekâr kalınan süreyi uzatmak isteyen Kırgız kadınları için bir çıkış noktası olabilmektedir. Dolayısıyla Kırgızistanlı kadınların emek göçüne katılmadaki en önemli etmen iyi yaşam standartları elde etme, ekonomik bağımsızlık kazanma isteklerinin yanı sıra bireysel özgürlük arayışlarıdır.

Bu doktora çalışmasının ikinci problemi Türkiye’de ev içi hizmetlerinde çalışan Kırgızistanlı kadınların gündelik yaşam pratikleri, karşılaştıkları zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkma stratejileri neler olduğunu araştırmak olmuştur. Bu araştırma problemine yönelik bulgulara geçmeden önce araştırmaya katılan kadınlarla ilgili bazı sosyo-demografik özelliklerine, göç kararı, göç nedeni ve iş bulma süreçlerine ilişkin bilgilere değinmek araştırma bulgularını anlamak ve tartışmak açısından faydalı olacaktır.

Sosyo-demografik özelliklerinden yaş ile ilgili olarak, katılımcıların neredeyse 2/3’si 45 yaşın altındakilerden oluşmaktadır ve her yaşta kadınlar olsa da görece gençtirler. Çalışma çağındaki kadınların emek göçüne katılımı hem bireysel hem toplumsal boyutta önemli sonuçlar doğurmaktadır. Emek göçü bu kadınlar açısından bireysel özgürlük, ekonomik bağımsızlık, ailelerine maddi destek sağlama ve toplumsal statülerini güçlendirme gibi olumlu etkiler yaratmaktadır. Ancak kaynak ülke açısından

bakıldığında, kadınların göçü en çok aile yapılarındaki ve geride bırakılan çocukların gelişimindeki olumsuz değişimlere neden olmaktadır. Bu nedenle, kadınların emek göçü, yalnızca ekonomik hareketlilik değil, aynı zamanda sosyal sorunlar bağlamında da değerlendirilmesi yararlı olacaktır.

Kadınların medeni durumlarına bakıldığında Kırgızistanlı kadınlar arasında bekâr kadınların oranının yüksek olması ülkedeki evlilik yaşının ilerlediği gösteriyor. Geleneksel toplumda kadınların erken yaşta evlenmesi beklenen bir durum iken, günümüzde Kırgızistanlı kadınlar arasında evlilikten uzak yaşam tarzının ağırlığını görmek mümkündür. Boşanmış kadınların oranının yüksek olması Kırgızistan'da evlilik kurumunun sürdürülebilirliği konusunda ekonomik sorunların etkili olabileceğini düşündürüyor. Ev hizmetlerinde çalışan Kırgızistanlı göçmen kadınların eğitim düzeyi oldukça yüksektir. Neredeyse her 10 kadından 6'sı üniversite ve üzeri eğitim kurumlarından mezun olmuştur. Diğer bir ifadeyle %51,8'i üniversite mezunu, %7,3'ü yüksek lisans ve üzeri eğitim derecesine sahiptir. Sovyet ideolojisinin etkisiyle şekillenen eğitim geleneği ücra köylerde bile herkesin dokuz yıllık temel eğitim almasını gerektirmektedir. Bu durum, geleneksel kalıpların kız çocuklarını erkeklerden ayırmadan eğitime yönlendirmesiyle desteklenmektedir (Özer, 2012:61). Kırgızistanlı ev işçisi kadınların eğitim düzeylerine ilişkin veriler, bu kadınların aşağı sosyal hareketlilik deneyimleyip deneyimlemediklerini anlamak açısından önem taşımaktadır. Ev hizmetleri sektöründe çalışmak genellikle düşük eğitim düzeyine sahip yerli kadınların tercih ettiği bir sektör iken, literatürde göçmen ev işçilerinin özellikle eski Sovyet Birliği ülkelerinden gelen kadınların yüksek eğitim seviyelerine sahip oldukları vurgulanmaktadır (Akalin, 2014:111).

Bulgulara göre ilk Türkiye'ye geldiklerinde bazı kadınlar arkadaşlarının yanında kalırken bazıları da aracı kurumların sağladıkları yerlerde kalmışlardır. Aynı şekilde kadınlar iş bulma süreçlerinde hem arkadaş çevresinden yardım almışlar hem de aracı

kurumlara başvurmuşlardır. Aracı kurumlar, işverenler ile göçmen kadınlar arasında bağlantı kurmakta ancak çoğu zaman yüksek komisyon ücretleri talep etmektedir. Araştırmaya dâhil olan kadınların %68,4'ü aracı kuruma komisyon ödemiştir. Bu durum, göçmen kadınların ekonomik anlamda sömürüye açık hale gelmesine neden olmaktadır (Anderson, 2000). Aracı kurumlar göçmen kadınların iş bulma arayışına girme sürecinden itibaren göçmenlik ve çalışma deneyimlerinin şekillenmesinde önemli etkilere sahiptir. Aracı kurumlara başvuran kadınlar, Türkiye'ye geldikleri andan itibaren aracı firmaların denetimi altında bunlara bağımlı bir şekilde varlıklarını sürdürmek zorunda kalabilmektedir. Arkadaşların desteğinden yararlanmak, yalnızca iş bulma sürecinde değil, aynı zamanda yeni bir kültüre, ortama uyum sürecinde de önemli bir rol oynamaktadır. Arkadaş çevresi gibi sosyal ağların destek sistemleri ev işçisi kadınlar için ne kadar kritik öneme sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

Araştırma bulgularına göre, katılımcıların %35,8'i ev işi yardımcısı, %33,2'si yaşlı bakıcısı, %26,4'ü çocuk bakıcısı ve %4,7'si hasta bakıcısı olarak çalışmaktadır (Tablo 3). Bu bulgu, Harzig (2006) ve Hondagneu-Sotelo ve Cranford (2001) gibi araştırmacıların göçmen kadın işçilerin ev içi emek piyasasına entegrasyonu konusundaki çalışmalarını desteklemektedir. Kadın göçmenlerin genellikle bakım emeği sektörüne yöneldiği diğer literatürlerde de sıkça vurgulanmaktadır. Göçmen kadın emeğinin büyük oranda ev içi hizmetlerde değerlendirildiği ve bu işlerin çoğunlukla kayıt dışı olduğu belirtilmektedir (Hochschild, 2000).

Çalışmada Kırgızistanlı kadınların önemli bir kısmının çalışma izinleri olmadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların yalnızca 1/5'i çalışma iznine sahiptir. Geri kalan kadınların yarısından fazlası kısa dönem ikamet iznine ve aile ikamet iznine sahiptir ancak bu ikamet izin türleri çalışma hakkı tanımamaktadır. Kadınların %16,7'lik önemli bir kısmı hiçbir ikamet izin türüne sahip değildir, diğer bir ifadeyle kaçak statüsünü taşımaktadır. Yasal statüsü olmayan ev işçisi kadınlar ciddi sorunlarla karşı karşıyadır.

Genellikle ev sahibinin gözetim ve denetimi altındadır. Belirli bir iş sözleşmesi olmadığından çalışma saatleri düzensiz olduğu gibi düşük ücretler almaktadır ve işverenlerin keyfi uygulamalarına karşı savunmasız durumdadır.

Araştırma bulgularına göre, Kırgızistanlı ev işçisi kadınların Türkiye'ye gelmek için farklı nedenleri bulunmaktadır. Ancak en temel neden ise ekonomik beklentilerdir. Katılımcıların 3/4'ü Türkiye'ye ekonomik nedenler yüzünden göç ettiğini belirtmiştir. Geline ülkedeki ekonomik belirsizlikler, maaşların düşük olması ve erkekler ve kadınların maaş miktarındaki eşitsizlik, nüfus ve ekonomik büyüme arasındaki eşitsizlik, yüksek işsizlik oranı, ücret ve istihdam farklılıkları ve bunun sonucunda meydana gelen düşük yaşam standartları Kırgızistanlı kadınları yurtdışında çalışma arayışına itmektir. Literatürde de benzer şekilde, göçün en temel belirleyicisi olarak ekonomik istikrarsızlık ve düşük gelir seviyesi gösterilmektedir (Castles ve Miller, 2008). Kadınların Türkiye'yi ekonomik beklenti açısından umut verici bulmakta ve bu beklenti onların göç kararlarını pekiştiren önemli faktör olarak öne çıkmaktadır. Göç sürecinde Kırgızistanlı ev işçisi kadınların yaşadığı deneyimler incelendiğinde, ekonomik faktörlerin göç kararlarında belirleyici olduğu görülmektedir. Ancak ekonomik nedenlerin yanı sıra, toplumsal baskılar, geleneksel aile yapıları ve bireysel özgürlük arayışı da göç motivasyonunu şekillendiren unsurlar arasında yer almaktadır. Kırgızistanlı ev işçisi kadınlar, çalışarak hem kendi yaşam standartlarını yükseltmeyi hem de ailelerine ekonomik destek sağlamayı hedeflemektedir.

Türkiye, Kırgızistanlı kadın işçiler için cazip bir hedef ülke haline gelmiştir. Çalışma fırsatları, vize muafiyeti ve kültürel yakınlık Kırgızistanlı kadınların Türkiye'yi tercih etmelerindeki önemli faktörlerdir. Türkiye'nin Müslüman bir ülke olması ve iki ülke arasındaki kültürel yakınlık, Kırgızistanlı kadınlar için Türkiye'yi çekici kılmakta, sosyal ve kültürel uyum açısından avantajlı hissetmelerini sağlamaktadır. Dolayısıyla kültürel motiflerden uzak farklı bir sosyal çevreden kaçınmak ve adaptasyonda zorluk

çekmemek adına Türkiye'yi tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Benzer şekilde, literatürde de göç edilen ülkenin kültürel yakınlığının göçmenler için önemli bir motivasyon kaynağı olduğu vurgulanmaktadır (Portes, 1995). Bulgular, kadınlar için Türkiye'yi çekici kılan faktörlerden birinin vize ve çalışma olanağı olduğunu göstermiştir. Diğer bir ifadeyle Türkiye'nin Kırgızistan vatandaşları için uyguladığı 90 günlük muafiyet vizesi gibi görece kolaylıklardır. Bu uygulama kadınların Türkiye'ye yasal yollardan giriş yapmalarına ve bu süreç içerisinde çalışma iznine veya diğer oturma izin türlerine başvurmalarına fırsat tanımaktadır. Bunun yanı sıra ev işleri hizmetleri sektöründe hızlı iş bulma ve gelir elde etme olanağı sunmaktadır. Türkiye'nin Kırgızistan vatandaşlarına vizesiz giriş yapma uygulaması, göç sürecini daha az riskli ve az maliyetli hale getirmektedir. Dolayısıyla bu yapısal esneklik, Kırgızistanlı kadınların karar süreçlerinde belirleyici bir rol oynamaktadır.

Gündelik yaşam pratikleri açısından bakıldığında, bulgular kadınların bireysel haklara saygı, kültürel ifade ve sağlık, çalışma düzeni ve kültürel katılım, işveren ve ailesine aidiyet ve kişisel alan ve dinlenme gibi alanlarda çok boyutlu deneyimler yaşadıklarını göstermektedir. Kadınlar gündelik hayatlarında en yoğun bir şekilde işverenlerin yaptığı işe ve özel hayatlarına karışmaması ve dini ritüelleri rahatça yerine getirebilme gibi maddeleri içeren bireysel haklara saygı; kendilerine ait odaya sahip olma ve o odada rahatça dinlenebilme gibi maddeleri içeren kişisel alan ve dinlenme pratikleri deneyimlemektedir. Bunun yanı sıra, hastalandıklarında izin kullanma ve kendi kimliklerini koruyarak yaşamlarını sürdürme noktasında ciddi engellerle karşılaşmadıklarını belirtmiştir. Gündelik yaşam pratiklerindeki bir diğer önemli boyut çalışma düzeni ve kültürel katılımıdır. Araştırmaya katılan kadınlar haftada bir kere 24 saatlik izin ve yıllık izin kullanabilme ve serbest zamanlarında Kırgızistanlıların kültürel etkinliklerine katılabilmektedir. Ancak çalıştıkları işveren veya aile ile kurdukları ilişkiler açısından aynı derecede olumlu deneyimlere sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Elde

edilen puanlara göre, kadınlar çalıştıkları aile ile en az düzeyde duygusal aidiyet deneyimlemektedir. Bu durum, hem işveren ve çalışan ilişki sınırlarının belirginliğini hem de sosyal dışlanmaya işaret etmektedir.

Kadın göçü, sadece ekonomik motivasyonlarla açıklanamayacak kadar çok karmaşık bir süreçtir; aynı zamanda toplumsal cinsiyet dinamikleri, kültürel adaptasyon ve hukuki statü gibi birçok faktörü içermektedir. Araştırmanın bulguları, Kırgızistanlı ev işçisi kadınların gündelik hayatlarında başta yalnızlık ve iş güvencesizliği, kişisel ve kültürel özgürlük kısıtlamaları, işveren denetimi ve şiddet ve ayrımcılık gibi toplumsal ve psikolojik zorluklarla karşılaştıklarını göstermektedir. Bu zorluklar kendi içerisinde birçok sorunu bulundurmaktadır. Yalnızlık ve iş güvencesizliği, Türkiye’de arkadaş edineme, yalnız hissetme, özel hayatın olmaması, çalışma izni olmaması ve iş değiştirme korkusu sorunlarını içermektedir. Kişisel ve kültürel özgürlük kısıtlamaları, istedikleri zaman Kırgızistan’a gidememe, işverenlerin giyim kuşamlarına karışması, Kırgız kültürünü yaşayamamak ve belgelerine el konulması sorunlarını bulundurmaktadır. İşveren denetimi zorluğu ise, işverenlerin kadınların yaptıkları işe karışması ve onların özel hayatlarını denetlemesi gibi sorunları içermektedir. Son olarak şiddet ve ayrımcılık, işveren tarafından cinsel (cinsel istismar) şiddete uğrama, işveren tarafından fiziksel şiddete uğrama, Türkiyeli erkekler tarafından taciz edilme, yerli insanlar tarafından dışlanma, işveren tarafından ekonomik şiddete (maaş ödememe/maaş ücretini kesme) uğrama ve dil bariyeri gibi sorunları bulunmaktadır.

Araştırma bulguları, kadınların gündelik hayatlarında karşılaştıkları en belirgin zorluğun yalnızlık ve iş güvencesizliği olduğunu göstermiştir. Kültürel farklılıkların ve Türkçeye yeterince hâkim olmamanın yarattığı iletişim bariyerleri kadınların sosyal izolasyonunu arttırdığı söylenebilir. Bu nedenle kadınlar arkadaş edinemedikleri ve kalıcı ilişkiler kuramadıkları için yalnızlık hissini yoğun yaşamaktadır. Kapalı ortamda çalışmak ve kamusal hayata katılımın oldukça sınırlı olduğundan yaşam doyumları

olumsuz etkilendiği söylenebilir. Knuroğlu, Acar ve Dönmez (2021), göçmen kadınların yerel halk ile ilişki kurmada zorlandığını, bu durumun hem dil bariyerinden hem de sosyo-kültürel farklardan kaynaklandığını belirtmektedir. Bu araştırma bu durumu doğrulamakta ve Kırgızistanlı ev işçisi kadınların sosyalleşme sürecinde ciddi sıkıntılar yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, yalnızlık ve arkadaşlık kurma zorluklarına ilişkin puanlarının yüksek olması, Kırgızistanlı ev işçisi kadınların bu alanda ciddi sorunlar yaşadığını göstermektedir.

Araştırma bulguları, Kırgızistanlı ev işçisi kadınların çoğu, iş sözleşmesi olmadan diğer bir ifadeyle kayıt dışı çalışmakta olduğunu göstermiştir. Kayıt dışı çalışmak bu kadınların iş güvencesinden yoksun kalmalarına ve sosyal haklardan mahrum olmalarına neden olmaktadır. Bu olumsuzlukların yanı sıra maaşların zamanında alamamakta, işverenler tarafından kolayca smrlebilmekte ve işten çıkarıldıklarında yasal bir hak talep edememektedir. Bu durum, Türkiye’de Kırgızistanlı ev işçisi kadınların emek piyasasındaki konumlarını daha da güvencesiz hale getirmekte ve toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık ile birleşerek kadınları daha da savunmasız bir duruma düşürmektedir. Kırgızistanlı ev işçisi kadınların sosyal haklara erişimi de oldukça sınırlıdır. Türkiye’de göçmenlerin çalışma izinlerine erişimi zor ve maliyetlidir. Çoğu işveren, ev işçisi kadınlar için çalışma izni almaktan kaçınmakta ve onları kayıt dışı istihdam etmeye devam etmektedir.

Sigortasız ve kayıt dışı alıştırılmak Kırgızistanlı ev işçisi kadınların karşılaştığı en önemli sorundur. Yasal statünün olmaması ev işçisi kadınları çalıştığı eve bağımlı kalmaya mecbur bırakmakta ve hukuksal anlamda birçok bakımdan korunmasız olmalarına zemin hazırlamaktadır. Türkiye’de Kırgızistanlı ev işçisi kadınların çalışma izinleri konusunda yaşadığı sıkıntılar, onların güvencesiz çalışmasına neden olmaktadır. Özbay’ın (2012) belirttiği gibi, göçmen kadın emeği, çoğu zaman kayıt dışı çalıştırılma ve yasal haklardan yoksun bırakılma sorunlarıyla karşı karşıyadır. Bu araştırmanın

bulguları, ev hizmetleri sektörünün çoğunlukla kayıt dışı olduğunu, göçmen kadınların güvencesiz çalışma koşulları ile karşılaştığını bir kez daha ortaya koymuştur. Söz konusu şartlarda çalıştırılan kadınlar, iş güvencesi olmayan bireyler olarak emek piyasasında dezavantajlı konumdadırlar. Benzer şekilde, International Domestic Workers Federation (IDWF, 2020) tarafından yapılan bir çalışmada, dünya genelinde ev işçilerinin %90'ının sosyal güvenceden yoksun olduğu ve bu durumun özellikle kadın göçmenleri olumsuz etkilediği belirtilmektedir. Çalışma izni olmadan çalışmak sağlık hizmetlerine erişimdeki zorlukları beraberinde getirmektedir. Kadınların büyük kısmı, işverenlerin sağlık güvencesi sağlamaması nedeniyle sağlık sigortasına sahip değildir ve bu da temel sağlık hizmetlerinden faydalanamadıkları anlamını taşımaktadır.

Bununla birlikte katılımcıların küçük bir kısmı, şiddet ve ayrımcılığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu sorun işveren tarafından fiziksel, cinsel ve ekonomik şiddet türlerini, tacize uğrama ve dışlanma gibi zorlukları içermektedir. Bu zorluğun ortanca puanının düşük olması kadınların bu şiddet ve ayrımcılığı deneyimlemedikleri anlamına gelmemektedir aksine o şiddet ve ayrımcılığı gizliyor veya görmezden geliyor fikrini uyandırmaktadır. Kadınlar bu tür deneyimleri açıkça ifade etmekten kaçınmaktadır. İşverene bağlılık veya iş kaybetme korkusu nedeniyle kadınlar bu duruma sessiz kalabildiklerini göz önünde bulundurmaya gerektirmektedir. Benzer şekilde International Labour Organization (ILO, 2011) tarafından yayımlanan Ev İşçileri Sözleşmesi'nde, göçmen kadınların çalışma saatlerinin düzensiz olduğu, düşük ücret aldığı ve işyerinde şiddet ve istismara açık olduğu vurgulanmıştır. Türkiye'de de aynı durum söz konusudur. Yapılan araştırmalarda göçmen kadınların çok düşük ücretler karşılığında çok uzun saatler boyunca çalıştırıldığı ve emeğinin sömürüldüğü belirtilmiştir. Sigortasız çalışma ve işverenlerin kötü muameleleri gibi olumsuzluklarla karşı karşıya kaldıkları aktarılmıştır (Gürlek, 2017; Yazgan vd., 2017).

Kadın göçmen ev işçileri genellikle çalıştığı evde izole bir şekilde yaşamakta ve işverenlerine bağımlı hale gelmektedirler. Araştırmada, kadınların gündelik yaşam pratikleri ölçeğindeki puanlarının düşük olduğu görülmüştür. Bu durum Kırgızistanlı ev işçisi kadınların sosyal hayata katılımının son derece sınırlı ve hareketlerinin kısıtlı olduğu anlamına gelmektedir. Benzer şekilde, araştırmalar ev işçisi göçmen kadınların sosyal hayata katılımının genellikle ev ile sınırlı kaldığını ve toplumsal hayata entegrasyonlarının zor olduğunu ortaya koymaktadır (Parreñas, 2001). Sosyal dışlanma toplumsal entegrasyon sorununu da beraberinde getirmektedir. Söz konusu sorun, Kırgızistanlı ev işçisi kadınların Türkiye’de karşılaştıkları zorluklardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışma bulgularına göre, kadınların büyük bir kısmı kapalı, dar çevrede ve toplumla iletişimi kesik halde yaşamaktadır. Yerel halkla etkileşimleri neredeyse yoktur. Dolayısıyla bu kadınların sosyo-ekonomik ve kültürel çevreye uyum sağlama süreci oldukça yavaş ilerlemektedir.

Göçmen kadınların toplum içindeki konumu ve kültürel temsilleri, onların sosyal entegrasyonunu doğrudan etkilemektedir. Medyada, göçmen kadınların çoğunlukla mağduriyet eksenli temsillerle sunulduğu gözlemlenmektedir. Güven (2024), "Gurbet Kuşları" filminde göçmen kadınların nasıl temsillerle sunulduğunu analiz etmiş ve kadınların genellikle fedakâr anne, çalışkan hizmetçi ya da mağdur birey olarak betimlendiğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Pandır (2021) mülteci temsillerinde kültürel farklılık vurgusunun toplumsal kabul sürecini nasıl etkilediğini incelemiş ve medyanın göçmenleri ötekileştirici bir söylem geliştirdiğini belirtmiştir. Bu bağlamda, Kırgızistanlı ev işçisi kadınların Türkiye’de toplumsal yaşam içinde görünmezleştiği, yalnızca çalışma ortamlarında varlık gösterdikleri ancak kültürel ve sosyal alanlarda yeterince temsil edilmedikleri söylenebilir. Bunun yanı sıra, kadınların maruz kaldığı diğer zorluk işverenleri tarafından ekonomik baskıya maruz kalmaları ve sömürüye açık hale gelmeleridir. Buna örnek olarak maaşlarının gecikmeli olarak ödenmesi ve düşük

ücretlerle çalışmak zorunda kaldıkları gösterilebilir. Bu durum işverenlerin işçi kadınların emeklerini sömürdüğünü göstermektedir.

İşveren denetimi günlük işlerin yapılışında hareketlerin yakından izlenmesi ve karışılmasını ve özel hayatın denetlenmesini içermektedir. Araştırmaya katılan Kırgızistanlı ev işçisi kadınlar işveren denetimini genel olarak orta düzeyde deneyimlediklerini belirtmiştir. Deneyimlenen işveren denetimi, bazı kadınlar için kabul edilebilir bir durum iken, bazıları için ise özgürlük hissini zedeleyerek psikolojik baskı oluşturabilmektedir. Bu bağlamda işveren denetimi, ev işçisi kadınların çalışma hayatını etkileyen önemli ancak koşullara bağlı olarak değişen bir zorluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ev ekseninde çalışan Kırgızistanlı kadınların karşılaştıkları sorunlar bunlara sınırlı değildir. Barınma olanaklarının olmaması, işverenlerin keyfi uygulamaları ve kötü çalışma koşulları, kadınların iş güvencesini tehlikeye atan önemli unsurlar olduğu bilinmektedir. Benzer şekilde literatürde de ev işçiliği sektörü, genellikle kadın emeğinin sömürüldüğü, sosyal güvenceden yoksun ve düşük ücretli işlerin bulunduğu bir alandır (Pavlou, 2011).

Kırgızistanlı ev işçisi kadınların göçten etkilenen bireyler olarak çifte kırılmalı yüküyle karşılaştıkları anlaşılmaktadır. Ev hizmetleri sektöründe çalışan Kırgızistanlı kadınlar yerli işçi kadınlarla; vasıflı göçmen işçilerle, erkek göçmen işçilerle kıyaslandığında dezavantajlı oldukları belirlenmektedir. Ev içi hizmetlerinin görünmez bir emek oluşu, ağır sorumluluğu ve çalışanın yasal işçi olarak kabul edilmemesi bu sektörde çalışan bireyler tarafından katlanarak artan sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Ne var ki Kırgızistanlı kadınlar için ev hizmetlerinde çalışmak -toplumsal cinsiyet rejiminin doğası ekseninde- yoksulluktan kurtulmanın bir yolu olarak düşünülmektedir.

Göç sürecinde karşılaşılan zorluklara rağmen, Kırgızistanlı ev işçisi kadınların çeşitli başa çıkma stratejileri geliştirdiği görülmektedir. Araştırmada, Kırgızistanlı ev

işçisi kadınların karşılaştıkları zorluklarla başa çıkma stratejileri de incelenmiştir. Bulgular, kadınların arkadaş çevresi ile zaman geçirerek, aktiviteler yaparak ve ailesi ve işverenlerinden yardım isteyerek zorluklarla başa çıktığını göstermektedir. Yardım isteyerek başa çıkma stratejisinin önemi büyüktür. Kadınların, işverenlerinden destek talep ettikleri görülmektedir. Ancak bu destek her zaman yeterli düzeyde olmamakta ve bazı durumlarda göçmen kadınlar yasal haklarını tam olarak kullanamamaktadır (ILO, 2011; IDWF, 2020). Kadınlar, sosyal ağların sağladığı olanaklardan faydalanmakta ve diğer Kırgızistanlı kadınlarla sosyal ağlar üzerinden bilgi paylaşımında bulunmaktadır. Göç literatüründe de göçmen toplulukların karşılaştıkları sorunlarla başa çıkabilmek için sosyal ağlara yöneldiği belirtilmektedir (Massey, 1999). Arkadaş çevresi ve sosyal ağlar dışında çeşitli eğlence ortamları kadınlar için sosyalleşme alanı olmuştur.

Bu çalışmada kadınların diğer Kırgızistanlı kadınlarla doğrudan iletişim kurarak sorunlarını paylaştıkları ve kendi aralarında dayanışma oluşturdukları belirlenmiştir. Türkiye'deki Kırgızistanlı kadınlar arasında oluşan dayanışma ağları, göç sürecinde önemli bir role sahiptir. Diğer bir ifadeyle, iş bulmak, ekonomik destek almak, sosyal izolasyondan kaçınmak ve karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmak için dayanışma ağlarından destek almaktadır. Dayanışma ağları, bu kadınların sosyal sermayesini artırmakta ve onların çalışma hayatında daha dirençli olmalarını sağlamaktadır. Bununla birlikte, bu dayanışma ağları çoğunlukla kayıt dışı ekonomi içinde geliştiği için kadınlar uzun vadede hukuki ve ekonomik güvenceden yoksun kalmaktadır.

Bu doktora tezinin üçüncü araştırma problemi, emek göçünün Kırgızistanlı kadınlar üzerindeki etkilerini araştırmak olmuştur. Göç, kadınlar için sadece ekonomik bir süreç değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet rolleri ve beklentileriyle şekillenen bir deneyimdir. Pessar ve Mahler (2001), kadın göçünün, sadece ekonomik bir fırsat olarak değil, aynı zamanda toplumsal dönüşüm ve kimlik inşası süreci olarak da ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Bu tez çalışmasında da Kırgızistanlı kadınların göç sürecinin

geleneksel toplumsal rollerini yeniden şekillendirdiği görülmektedir. Emek göçünün kadınlar üzerindeki etkileri değerlendirildiğinde, elde edilen önemli bulgularından biri, emek göçünün Kırgızistanlı ev işçisi kadınların sosyo-ekonomik statülerini nasıl etkilediğine dair veriler içermesidir. Bulgular, göçün ev işçisi kadınların ekonomik bağımsızlıklarını artırdığı ve sosyal statülerinde iyileşme dikkat çekici sonuçlar arasında yer almaktadır.

Emek göçü, Kırgızistanlı ev işçisi kadınların toplumsal cinsiyet rollerinde değişimlere yol açmıştır. Kırgızların geleneksel aile yapısına göre kadın, ev içi işlerinin daimî yüklenicisi konumundadır. Kadınlardan ev işlerinin yanı sıra çocuk bakımına odaklanması beklenmektedir. Ekonomik hayata doğrudan katılımı sınırlıdır ve karar verme hakkından yoksundur. Türkiye'ye göç eden kadınlar geleneksel aile yapısının tam tersine ekonomik hayata doğrudan katılmaktadır. Bu durum, kadınların kendi ülkelerindeki toplumsal statülerini değiştirmelerine katkıda bulunmaktadır. Kadınların büyük bir kısmı Türkiye'de çalışmanın kendilerine ekonomik güç kazandırdığını, bunun sonucunda ailede söz sahibi olabildiklerini belirtmişlerdir. Ancak, göç süreci kadınların ekonomik güç kazanmalarına karşın aynı zamanda, bu kadınlar için çifte sorumluluk yüklemektedir. Türkiye'ye göç eden Kırgızistanlı ev işçisi kadınlar, genel olarak ev eksenli istihdam edilmektedir. Dolayısıyla ev içindeki iş yükleri azalmamış, aksine yeni sorumlulukları ve zorlukları beraberinde getirmiştir. Kırgızistanlı ev işçisi kadınlar, hem yabancı bir ülkede, tanımadığı bir ailede, izole bir şekilde çalışmak zorunda kalmakta hem de uzaktaki ailelerini ekonomik olarak desteklemektedir. Bu çift yönlü sorumluluk, söz konusu kadınlar üzerinde ciddi bir baskı oluşturmaktadır.

İkili Emek Piyasası Teorisi (Piore, 1979; Jeremy ve Lawrence, 1985; Massey vd. 1993) göçmen kadınların çalışma biçimlerini anlama açısından önemli bir çerçeve sunmaktadır. Bu teoriye göre, gelişmiş ülkelerdeki işgücü piyasası iki ayrı sektöre ayrılmıştır: Yüksek statülü ve güvenceli işler ile düşük ücretli, güvencesiz ve geçici işler.

Göçmen kadınlar genellikle düşük statülü, güvencesiz ve zorlayıcı işlerde çalışmaktadır. Bu tez çalışmasının bulguları, Kırgızistanlı ev işçisi kadınların düşük statülü, düşük maaşlı, sosyal güvenceden yoksun, sömürüye açık ve güvencesiz koşullara maruz kalarak bu sektörde çalıştıklarını göstermektedir. Dolayısıyla elde edilen bulgular, İkili Emek Piyasası Teorisi'nin temel varsayımlarını desteklemektedir ve Kırgızistanlı ev işçisi kadınların Türkiye emek piyasasındaki konumlarını açıklamada önemli teorik yaklaşım olmuştur. Göçmen kadınların küreselleşen dünyada belirli işlerde istihdam edilmeye zorlandığı görüldüğü için bu durum Portes (1996) tarafından tanımlanan küresel köyleşme süreciyle de ilişkilendirilebilir.

Bu çalışma, Kırgızistanlı kadınların Türkiye'ye göçü sürecinde sosyal ağların nasıl belirleyici rol oynadığını ortaya koymuştur. Sosyal Ağlar Teorisi çerçevesinde elde edilen bulgular, bu kadınların göç kararının alınmasından göç deneyimlerinin bütün evresine kadar geçen süreçte, arkadaş, tanıdık ve iş çevrelerinden oluşan sosyal ilişkilerin önemli etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Kırgız kadınlar, sahip oldukları sosyal ağlar aracılığıyla hem gerekli bilgiye ulaşmakta hem de barınma ve iş bulma gibi konularda destek almaktadır. Sosyal ağların sağladığı yardım ve dayanışma, kadınların gündelik yaşamlarında karşılaştıkları zorluklarla başa çıkma noktasında önemli bir strateji haline gelmektedir. Sosyal Ağlar Teorisi, göçmen kadınların göç süreçlerini ve deneyimlerini anlamada önemli bir kuramsal çerçeve sunmaktadır. Göçmen kadınların göç kararları, göç yolculuğu, barınma, iş bulma süreci, karşılaştıkları sorunlarla başa çıkma mekanizmaları bu sosyal ağlar üzerinde şekillenmektedir.

Bu tez çalışmasının bulguları, ev işçiliği, göçmen ev işçisi, göçün kadınlaşması ve gündelik yaşam pratikleri kavramlarının birbiriyle iç içe geçtiğini ortaya koymaktadır. Ev işçiliği kavramı, sadece ücret karşılığı gerçekleştirilen ev içinde yapılan temizlik ve bakım faaliyetleri değil, bu emeğin toplumsal cinsiyet normlarıyla nasıl yapıldığını ve şekillendiğini, değersizleştirildiğini ve görünmezleştirildiğini anlamada temel bir araç

olmuştur. Bu anlamda, ev işçiliği, ev içi mekânın sömürü ve aynı zamanda denetim alanı haline geldiğini göstermektedir. Çalışmanın bir diğer kavramı olan göçmen ev işçisi figürü ise, ev işçisi emeğin hem sınıfsal hem de ulusaşırı boyutunu ortaya koymaktadır. Kadınlar aile birleşimi kapsamında göç etmemektedir, ekonomik ve sosyal faktörler nedeniyle göç süreçlerine aktif bir şekilde dahil olmaktadır. Göçmen kadınlar yaşlı ve hasta bakımı, çocuk bakımı ve temizlik gibi ev hizmetleri alanında yoğunlaşmaktadır. Göçmen kadınlar hem yasal korumadan mahrum güvencesiz iş koşulları altında çalışmakta hem de ayrımcılık, kültürel ve sosyal dışlanma ile başa çıkmak zorunda kalmaktadır. Bu durum göçmen kadınları sömürüye açık hale getirmekte ve toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikleri daha da derinleştirmektedir. Bu bağlamda, göçün kadınlaşması olgusunun günümüzde nasıl cinsiyet temelli ulusaşırı emek piyasası yaratmakta olduğunu somut bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bu araştırmanın bulgularını, gündelik yaşam pratikleri üzerinde yeniden okumaya ihtiyaç duyulmuştur. Gündelik yaşam yüzeysel gibi görünse de kendinde bir derinliği barındırmaktadır ve bireylerin sosyal dünyalarındaki hareketlilikleri ve değişiklikleri anlamak açısından önem taşımaktadır. Lefebvre'nin gündelik yaşamı, modern kapitalist toplumlarda ideolojik ve yapısal düzenin en yoğun şekilde yeniden üretildiği alan ve bireyler yaşadıkları çevrede, çalıştıkları yerlerde ve dinlendikleri mekanlarda toplumsal yapının belirlediği kalıpları takip etmek zorunda kalmaktadır şeklinde tanımlaması, ev işçiliğinin sıradan bir iş değil, gündelik olanın içinde derin sınıfsal ve cinsiyet eşitsizliklerini barındıran bir süreç olduğunu vurgulayan nitelik taşımaktadır. Certeau ise gündelik hayatı sadece yapısal koşullarla değil, bireylerin bu koşullar ve yapı içinde geliştirdikleri yaratıcı taktiklerle birlikte ele almaktadır. Bu göçmen kadın ev işçilerinin gündelik hayatlarında karşılaştıkları veya maruz kaldıkları zorluklar ve pratiklere karşı geliştirdikleri bireysel dirençlerini, taktiklerini ve stratejilerini anlamaya katkı sağlamaktadır. Ev işçisi göçmen kadınların işverenleriyle kurdukları ilişkilerdeki stratejik

sessizlikler, görmezden gelmeler, şakaya çevirmeler, diğer ev işçisi kadınlarla veya arkadaşlarıyla kurulan dayanışma bağları, dinlenme ve kişisel alan oluşturma çabaları gibi mikro düzeydeki girişimler, Certeau'nun taktik kavramıyla uyum içinde, gündelik yaşamın pasif değil, aksine dönüştürücü bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Bu anlamda, Kırgızistanlı ev işçisi kadınların gündelik yaşam pratikleri, gündelik yaşamın ve yapısal zorlukların hem yeniden üretildiği hem de bu zorluklarla başa çıkmak için bireysel stratejilerin geliştirildiği mücadele alanı olduğunu göstermektedir. Bu çok katmanlı yapı, tez çalışmasının kavramsal ve ampirik katkısını pekiştirirken, gündelik yaşam içinde gömülü olan gündelik yaşam pratiklerini ve zorluklarla başa çıkma taktiklerini görünür kılmaktadır. Bununla birlikte, ev işçisi göçmen kadın emeğinin toplumsal çözümlenmelerde merkezde konumlanması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Göç süreci, Kırgızistanlı ev işçisi kadınların toplumsal rollerini yeniden şekillendirmelerine olanak tanırken, aynı zamanda onların karşılaştıkları baskıları ve sorumlulukları da artırmaktadır. Türkiye'de çalışan Kırgızistanlı ev işçisi kadınlar ailelerine ekonomik destek sağlamakla yükümlüdür. Bu durum, onların hem Türkiye'deki iş piyasasında çalışmaya devam etmelerini zorunlu kılmakta hem de ailelerinden gelen ekonomik baskıları artırmaktadır. Kırgız kadınlar, kazandıkları gelirleri Kırgızistan'daki ailelerine göndermekte ve bu durum onların Türkiye'de yaşam koşullarını iyileştirmelerini zorlaştırmaktadır. Çalışma sürecinde fiziksel ve duygusal tükenmişlik yaşayan kadınlar, sosyal destek eksikliği nedeniyle daha fazla stres altına girmektedir.

Araştırmanın temel bulguları, Kırgızistanlı ev işçisi kadınların bu sektörde düşük ücret, uzun çalışma saatleri ve sosyal güvencesizlik gibi dezavantajlara maruz kaldıklarını göstermektedir. Ayrıca, göç sürecinde toplumsal cinsiyet rolleri ve ekonomik beklentiler önemli bir rol oynamakta, kadınlar hem ailevi sorumluluklarını yerine getirmeye çalışırken hem de ekonomik bağımsızlık elde etme çabası içerisine girmektedir.

Araştırma sonucunda, Türkiye'nin sunduğu vize ve ev işleri sektöründe kolay iş bulma olanağı ve kültürel yakınlık Kırgızistanlı kadınlar için Türkiye'yi çekici kılan faktörler olduğu ve göç kararında belirleyici olduğu ortaya koymuştur. Ekonomik beklentilere sahip olan bu kadınlar gündelik yaşamlarında bireysel haklara saygı, kişisel alanda dinlenme gibi olumlu deneyimler yaşadığı, yalnızlık ve iş güvencesizliği ve iş veren denetimi gibi çeşitli zorluklarla karşı karşıya kaldıkları belirlenmiştir. Kadınların karşılaştıkları zorlukları çoğunlukla kendi aralarında oluşturdukları sosyal ağ ve dayanışma ağları üzerinden çözdükleri belirlenmiştir. Emek göçün kadınların hem bireysel hem de ekonomik bağımsızlık kazanmalarına ve sosyal statülerine olumlu katkılar sağladığı ortaya çıkmıştır.

Bu tez çalışmasında elde edilen bulgular, Türkiye'de çalışan Kırgızistanlı kadınların büyük bir kısmının kayıt dışı çalıştığını ve sosyal güvencelerden yoksun olduğunu gösterirken, bu kadınların çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve yasal güvencelerinin artırılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Buna yönelik düzenlemelerin bireysel çaba ve stratejilerle aşılması mümkün olmadığını, kurumsal ve yasal düzenlemelerle desteklenmesi gerektiğini göstermiştir. Bu bağlamda, ev işçisi göçmen kadınların çalışma izin süreçlerini kolaylaştırmak ve bürokratik engellerden arındırılması önemlidir. Bu, ev işçisi göçmen kadınların işgücü piyasasında yasal ve güvenceli bir şekilde varlıklarını sürdürmelerini sağlayacaktır.

Kırgızistanlı ev işçisi kadınlar, Türkiye'de ekonomik fırsatlar arayışında önemli bir toplumsal grup olarak varlık göstermektedir. Bu kadınların günlük hayatı ve yaşam tarzları göç nedeniyle olumlu ya da olumsuz olarak büyük ölçüde etkilenmektedir. Bu süreçte yaşadığı olumlu deneyimlerin artırılması ve karşılaştıkları olumsuzluklar ise göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle Türkiye'de kadın koruyucu uygulamaların etkinleştirilmesi ve İstanbul Sözleşmesi'nin kabulü önemlidir.

Göç süreci, kadınların toplumsal rollerini dönüştürme potansiyeline sahip iken, aynı zamanda onları daha büyük ekonomik ve toplumsal risklerle karşı karşıya bırakmamalıdır. Yasal koruma, toplumsal cinsiyet eşitliği ve İstanbul Sözleşmesi'nin yeniden kabulü, göçmen ev işçisi kadınların gündelik yaşam pratiklerinde kritik rol oynayacaktır.

Türkiye'deki demografik değişim, göçmen ev işçisi kadınların konumlarına dair yeni eğilimlere işaret etmektedir. Ülkede yaşlı nüfus oranının artışı ve diğer yandan "Aile ve Nüfus 10 Yılı" politikası kapsamında çocuk nüfusunu artırmak için destekleyici uygulamalar ev içi hizmetlere yönelik işgücü talebini artıracaktır. Bu durum, göçmen ev işçisi kadınların yoğun bir şekilde istihdam edilmesine yol açacaktır. Bu gelişmelere paralel olarak, Kırgızistan'dan Türkiye'ye işçi gönderen aracı kurumların sayısında artış beklenmektedir. Halihazırda Bişkek'te bulunan 37 aracı kurum sayısının, işgücü talebin artışıyla daha fazla artması öngörülmektedir. Bu durum, sadece bireysel göç kararlarıyla değil, iki ülke arasındaki sosyal güvenlik anlaşması gibi göç anlaşmaları ve aracı kurumların faaliyetleriyle kurumsal bir çerçeveye yerleşecektir. Dolayısıyla, Kırgızistanlı göçmen kadınların Türkiye işgücü piyasasındaki durumlarının gelecekteki seyrini anlamak için bu konunun Kurumsal Teori perspektifiyle ele alınması gerekecektir. Kurumsal Teori, devlet politikalarının, aracı kurumların ve piyasa dinamiklerin göçmen kadın istihdam süreçlerinin nasıl şekillendiğini ve sürdürüldüğünü açıklamada önemli bir zemin sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2006). *Bitmeyen göç: konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa*. Göç Çalışmaları 1, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Akalın, A. (2023). Duygulanımın Özerkliği: Göçmen Ev İşçisi Emeğinin Metalaşması. *Temasın İmkanları: Değmek, Değer Üretmek, Dayanışmak*, Ayşe Akalın (Ed.), Metis Yayınları, İstanbul.
- Akalın, A. E. (2014). Türkiye’de ev hizmetlerinde çalışan göçmen kadınların toplumsal ve iktisadi varoluş stratejileri üzerine sosyolojik bir analiz. Ankara, Hacettepe Üniversitesi, Doktora Tezi.
- Akbaş, A. (2023). Gayatri Chakravorty Spivak ve postkolonyal teori üzerine notlar. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (19), 292-307.
- Akbaş, A. (2024). Aijaz Ahmad’ın edebiyat teorisine katkıları: Eleştirel bir inceleme. *Turkish Academic Research Review*, 9 (2), 149-163.
- Akbaş, E. (2012). Göçmenler arasındaki dayanışmacı ağların dönüşümü: göçmen sivil toplum örgütlerinin yeni misyonu, S.G.I. ÖNER ve N. A. Ş. ÖNER (Ed.), *Küreselleşme çağında göç: kavramlar, tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2012:335-351.
- Akyürek, F. (2024). Siyasal söylemde mülteci sorununun siyasal pazarlama aracı olarak kullanılması: Sabah ve Sözcü gazetesi haberlerinin eleştirel söylem analizi. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, Türkiye.
- Altunışık, R., Boz, H., Koç, E., Gegez, E., Yıldız, E., Sığırı, Ü. ve Yüksel, A. (2022). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: yeni perspektifler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Atatimur, N. (2008). Reasons and consequences of international labor migration of woman into Turkey: Ankara case, A Thesis Submitted to the Graduate School of Natural and Applied Sciences of Middle East Technical University.
- Avdeev, A.A. ve Troitskaya, I.A. (2021). Features and favtors of demographic dynamics in the Kyrgyz Republic, *Population and Economics*. 5(2). 29-54.
- Aydın, E. (2023). Hein de Haas, Stephen Castles ve Mark J. Miller. *Göçler çağı: modern dünyada uluslararası nüfus hareketleri*. GAV Perspektif Yayınları.
- Aykaç, H. B. K.ve Kahraman, S. Ö. (2021). Bakım hizmetlerinde çalışan kadın göçmenler: İzmir kenti örneği. *Göç Dergisi*, 8(1), 155-181.

- Aymelek, İ. (2024). Yabancı uyruklu (göçmen, sığınmacı vb.) çalışanların ülkemizde sigortalı ve sigortasız çalışma esnasında 6331, 4857 ve 5510 kanunlarına göre değerlendirilmesi ve çalışanlara çalışma koşulları için anket hazırlanması. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiye.
- Ayyıldız, Y. (2014). İşçi dövizlerinin Kırgızistan açısından değerlendirilmesi: Göçmen işçiler araştırması. *Sosyoekonomi*, 21(21).
- Barbaros, H. (2009). *Düzensiz göç sürecinde kadın göçmenler: İstanbul'dan bir kesit*. İstanbul Üniversitesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Halk Sağlığı Programı, Yüksek Lisans Tezi.
- Biehl, K.ve Danış, D. (2020). Toplumsal cinsiyet perspektifinden Türkiye'de göç araştırmaları. *Türkiye 'de Göç Araştırmaları*, 8.
- Bilir, T. G. (2024). Gündelik yaşam pratikleri ve yaşlanma sürecinde taktik ve strateji: Fatih ve Bakırköy Örneği. Doktora Tezi, T.C. Maltepe Üniversitesi.
- Bonnet, F., Carre, F. Ve Vanek, J. (2022). Domestic Workers in the World: a statistical profile. WIEGO Statistical Brief, No:32. 1-19.
- Bora, A. (2005). *Kadınların Sınıfı Ücretli Ev Emeği ve Kadın Öznelliğinin İnşası*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Bozkaya, Ş.ve Kum, H. (2022). Neoklasik makro göç kuramı çerçevesinde uluslararası göç: En çok göç alan ülkeler üzerine bir analiz. *International Journal of Social Inquiry*, 15(1), 177-194.
- Burkitt, I. (2014). The Time and space of everyday life. *Cultural Studies*, 18 (2-3), 211-227.
- Castles, S., de Haas, H. & Miller, M.J. (2014). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. Fifth edition. Basingstoke, Hampshire, UK: Palgrave Macmillan.
- Cengiz, D., Özgür, M. ve Yıldız, S. (2018). Antakya'daki Suriyeli mültecilerin gündelik yaşam pratikleri, TÜCAUM 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu, 3-6 Ekim 2018, Ankara.
- Cheng, Sh. J. (1996), Migrant women domestic workers in Hong Kong, Singapore and Taiwan: A comparative analysis. *Asian Pac Migration J.* 5 (1), s.130-152.
- Cheng, Sh. J. A. (1999), Labor migration and international sexual division of labor: a feminist perspective. (Ed), G. A. Kelson and D. L. Delaet, *Gender and Immigration*, Great Britain: Macmillan Press LTD, s.38-58.
- Civan, O. E.ve Gökalp, A. (2011). Göçmen işçi kavramı ve göçmen işçilerin iş sağlığı ve güvenliği. *Çalışma ve Toplum*, 1(28), 233-264.

- Crow, G., ve Pope, C. (2008). Editorial foreword: sociology and everyday life. *Sociology*, 42(4), 597-600.
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, s.67-91.
- Çakmak, H.ve Yaman, İ. (2018). Post-Sovyet dönemde Türkiye'ye yönelen kadın emek göçü profili: Kumkapı'da tekstil sektöründeki satış temsilcisi kadınlar örneği. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 3(2), 197-228.
- Çakmakçioğlu, B.A. ve Öztürk, N. (2018). Tasarım ve günlük yaşam kuramları bağlamında Türkiye'de 1982-2017 yıllar arasında yapılan lisansüstü çalışmaların incelenmesi ve analizi. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 22, 71-95.
- Çalış, Ş. H. (2024). Çağdaş uluslararası ilişkiler yazınında anarşist teori: Eleştirel bir değerlendirme. *Gazi Akademik Bakış*, 18(35), 97-116.
- Çatalbaş, A. Ü. (2022). Venezuela'nın bitmeyen siyasi krizi ve Latin Amerika'nın göç sorunu üzerine bir değerlendirme. *Tezkire Dergisi*, 31, 91-107.
- Çetin, C.ve Şenoğlu, G. (2021). Entegrasyon kavramı ve Almanya'daki Türk diasporasının klasik asimilasyon teorisi çerçevesinde analizi. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 76-117.
- Çevik, C.ve Özkul, B. (2022). Çalışma yaşamında dezavantajlı gruplar ve eşitsizlikler. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 7(3), 611-618.
- Çüm, B., Kan, İ.ve Muslu, B. (2024). Göçün kadınlaşması: Evli olmayan Afgan kadınların topluma entegrasyonu bağlamındaki yaşam deneyimlerinin incelenmesi. *Sosyal Sağlık Dergisi*, 4(1), 47-62.
- Dağdelen, G. (2008). *Changing Labour market positions and workplace interactions of irregular moldovan migrants: the case of textile/clothing sector in Istanbul*, Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ.
- Dağdelen, G. (2015). Türkiye'nin değişen vatandaşlık rejimi ve emek göçü. *İdealkent*, 6(15), 172-197.
- Danış, D.ve Dikmen, H. (2022). Türkiye'de göçmen ve mülteci entegrasyonu: Politikalar, uygulamalar ve zorluklar. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(Özel Sayı), 24-45.
- De Certeau (2009). *Gündelik hayatın keşfi ı: eylem, uygulama, üretim sanatları*. Lale Aslan Özcan (Çev), Ankara: Dost Kitapevi Yayınları.
- De Certeau, M. (1988). *The practice of everyday life*, University of California Press, Berkeley.

- Dedeoğlu, S. (2011). Türkiye’de göçmenlerin sosyal dışlanması: İstanbul hazır-giyim sanayisinde çalışan Azerbaycanlı göçmen kadınlar örneği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66 (1), s. 27-47.
- Dedeoğlu, S.,ve Gökmen, Ç. E. (2020). Göç teorileri, göçmen emeği ve entegrasyon: Kadınların yeri. *Türkiye’de Göç Araştırmaları*, 18.
- Delaet, D. L. (1999), Introduction: the invisibility of women in scholarship on international migration, G. A. Kelson and D. L. Delaet (Ed), *Gender and Immigration*, Great Britain: Macmillan Press LTD.
- Demir, E. (2023). Uluslararası göç teorileri üzerine sosyoekonomik bir değerlendirme. *Turkish Academic Research Review*, 8(4), 1407-1428.
- Deniz, A. (2018), Türkiye'ye Filipinli dadı göçü: aracı firmaların rolünü anlamak. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 16 (2), s. 289-301.
- Deniz, A. ve Özgür, M. (2015), Rus Kadınları Emek Göçü: Antalya Örneği, Lülüfer Körükmez ve İlkey Südaş (ed), *Göçler Ülkesi*, Ayrıntı Yayınları, s. 115-134.
- Dikkaya, M.,ve Dinçer, S. (2023). Türkiye iş gücü piyasasında Suriyeli sığınmacılar. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 187-198.
- Dinçer, S.,ve Eşsiz, F. P. (2021). Uluslararası göç olgusu ve “Arap Baharı” sürecinde değişime uğrayan Avrupa Birliği göç politikaları. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 7(1), 70-86.
- Elebaeva, A., (2002), Sovyet sonrası Kırgızistan'da göç durumu: genel özellikler, eğilimler, türleri, *Центральная Азия и Кавказ*, 6 (172).
- Elebaeva, A., (2013), Миграционная Политика Кыргызской Республики В Современных Условиях, *Центральная Азия и Кавказ*, 16 (4), s. 66-82.
- Erdoğdu, S. ve Toksöz, G. (2013), Kadınların görünmeyen emeğin görünen yüzü: Türkiye’de ev işçileri, *Çalışma koşulları ve istihdam serisi 42*, Uluslararası Çalışma Örgütü, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_229178.pdf
- Esgin, A. (2018). Gündelik hayat Sosyolojisi: tarihsel süreç ve temel ilkeler. *Gündelik hayat sosyolojisi*, 13-35.
- Evsel, G. (2023). Cumhuriyetten günümüze Samsun'da tütüncülük ve kadın işçiliği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (Cumhuriyet Özel Sayısı)*, 451-463.
- Faist, T. (2000). *Uluslararası göç ve ulusaşırı toplumsal alanlar*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS*, London: Sage Publication.

- Flynn, M. ve Kosmarskaya, N. (2012). Exploring North and South in Post-Soviet Bishkek: Discourses and Perceptions of Rural-Urban Migration, *Nationalities Papers*, 40 (3).
- Gaipova, A. (2022). *Transnational agency or economic empowerment? Experiences of Kyrgyz domestic workers in Turkey*. Yüksek lisans tezi, Middle East Technical University, Türkiye.
- Gardiner, M. (2016). *Gündelik hayat eleştirileri*. Babacan Taşdemir, Burak Özçetin ve Deniz Özçetin (Çev.), Ankara: Heretik Yayınevi.
- Gebelek, G. (2008). The new international migration from a gender perspective: a case study of post-soviet “servant of tourism” in Antalya. Koç Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, https://www.nber.org/system/files/working_papers/w1666/w1666.pdf
- Gökbayrak, Ş. (2009). Refah devletinin dönüşümü ve bakım hizmetlerinin görünmez emekçileri göçmen kadınlar. *Çalışma ve Toplum*, 21(2), s. 55-81.
- Gökmen, Ç. E. (2011). Türk turizminin yabancı gelinleri: Marmaris yöresinde turizm sektöründe çalışan göçmen kadınlar. *Çalışma ve Toplum*, 1(28), 201-232.
- Güldalı, P. Ş., ve Buz, S. (2021). Küreselleşme, hareketlilik ve sosyal hizmet: “Düzensiz” göç ve ulus ötesi sosyal hizmet uygulaması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(2), 699-722.
- Güler, C. (2021). Covid-19 salgını döneminde ev işçilerinin derinleşen sorunları: İstanbul örneği. *Journal of Economy Culture and Society*, (64), 183-206.
- Güler, H. (2021). Türkiye’nin göç politikası ve göçmenlerin yasal çalışma durumları: İstanbul ili örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (53), 102-118.
- Gülten, U. (2010). Avrupa Birliği üyesi ülkelerde kaçak işgücü göçü ve Türkiye. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Günay, E., ve Çelik, O. (2023). İktisadi düşüncelerde göç tartışmaları. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 53-76.
- Gürlek, A.T.E. (2017). Mültecilerin kente tutunmak için ürettikleri gündelik yaşam pratikleri: Kırşehir ve Bilecik üzerinden karşılaştırmalı bir okuma. I. International Social and Economic Research Student Congress, October 12-13, Konya, s.734-747.
- Güven, Z. C. (2024). Gurbet Kuşları (1964) filminde “kadın olma” biçimleri. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 8(Özel Sayı), 113-125.

- Harzig, Ch. (2006), *Domestics of the world (unite?): labor migration systems and personal trajectories of household workers in historical and global perspective. Journal of American Ethnic History*, 25 (2/3),
- Hondagneu-Sotelo, P. ve Cranford, C. (2001). Gender and Migration. içinde *Handbook of the Sociology of Gender*, J.S. Cahafetz (der), New York: Springer, s.105-126.
https://www.academia.edu/4371887/Migration_in_Kyrgyzstan_-_Pros_and_Cons
- Hutcheson, G. D. ve Sofroniou N. (1999), *The multivariate social scientist introductory statistics using generalized linear models*, London: Sage Publications.
- INS Resource Information Center. (1993). Kyrgyzstan: Political Conditions In The Post-Soviet Era, Washington D. C., <http://hrlibrary.umn.edu/ins/kyrgyz93.pdf>
- International Domestic Workers Federation. (2020). United, strong and growing, https://idwfed.org/en/resources/idwf-annual-report-2020-united-strong-growing/@@display-file/attachment_1
- International Federation of Human Rights. (2016), Migrant Workers in Kazakhstan: No status, No Rights, https://www.fidh.org/IMG/pdf/note_kazakhstan_681a_6_sept_2016_uk_web.pdf
- International Labour Organization. (2011). Domestic Worker Convention, https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:2551460
- International Organization for Migration. (2020). Migration from and to Kyrgyzstan. <https://seeecadata.iom.int/msite/seeecadata/country/kyrgyzstan#:~:text=774%2C377%20of%20people%20from%20Kyrgyzstan,52.4%25%20of%20emigrants%20are%20female.>
- International Organization for Migration. (2022), Key Migration Terms, <https://www.iom.int/key-migration-terms>
- İsaev, K. İ., (2012), Миграционные Процессы В Современном Кыргызстане (Çağdaş Kırgızistan'ın göç süreçleri). *Социологические исследования*,10, s. 21-27.
- Jeremy I. B. ve Lawrence, H. S. (1985), A Theory of dual labor markets with application to Industrial policy, Discrimination and Keynesian Unemployment, National Bureau of Economic Research, working paper, https://www.nber.org/system/files/working_papers/w1666/w1666.pdf (4 Nisan 2022)
- Kaiser, H. F. (1974). An Index of Factorial Simplicity, *Psychometrika*, 39 (1), 31-36.
- Kalekin-Fishman, D. (2013). Sociology of everyday life. *Current Sociology*, 61(5-6), 714-732.

- Kalfa, A. (2008). *Ex-Eastern European Countries Origin Trafficking and Women Working in the Sex Sector*. Ankara: Ankara University, Gender Studies. Yüksek Lisans Tezi.
- Karlsson, L. (2015). "I am not just a domestic worker": A phenomenological study of organized Nicaraguan domestic workers in Costa Rica, *Gender Studies Department of Thematic Studies*, Linköping University, <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:853742/FULLTEXT01.pdf>
- Kaşka, S. (2009). The New International Migration and Migrant Women in Turkey: The Case of Moldovan Domestic Workers. İçduygu, A. ve Kirişçi, K. (ed). *Land of Diverse Migrations: Challenges of Emigration and Immigration in Turkey*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. s.725-804.
- Kaygusuz, D. (2021). Uluslararası ilişkilerde göç olgusu ve göçün güvenlikleştirilmesi. *Akademik düşünce dergisi*, (3), 60-76.
- Kaytan, Ö. (2022). Bir şiddet biçimi olarak emeğin kadınlaşması: Göçmen ev içi işçileri. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 10(30), 92-111.
- Kırgız Cumhuriyeti Ulusal İstatistik Komitesi (KCUİK). (2020). Тышкы Миграция (Dış Göç), www.stat.kg
- Kırgız Cumhuriyeti Ulusal İstatistik Komitesi (KCUİK). (2023). Отношение заработной платы женщин по отношению к мужской по территории (Bölgelere göre kadınların ücretlerinin erkeklerin ücretleriyle oranı), <https://stat.gov.kg/ru/gendernaya-statistika/zanyatost-i-bezrobotica/zarabotnaya-plata/>
- Koyuncu, Ç. (2018), Evdeki Yabancı: Ankara'daki Gürcü Bakıcı Kadınların Gündelik Hayat Mücadeleleri ve Taktikleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi.
- Kumskova, N. H., (2015), Внешняя миграция населения Кыргызской Республики (Kırgız nüfusunun dış göç hareketini), *Вестник КРСУ*, 15 (8), s. 109-113.
- Lee, E., (1966), *A theory of migration, demography*, 3(1), 47-57.
- Lefebvre, H. (1998). *Modern dünyada gündelik hayat*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Levitt, P.,ve Glick Schiller, N. (2004). Conceptualizing simultaneity: a transnational social field perspective on society, *International Migration Review*, 38(3), 1002–1039.
- Levitt, P.,ve Jaworsky, B. N. (2007). Transnational migration studies: past developments and future trends, *Annual Review of Sociology*, 33(1), 129-156.

- Lutz, H. (2008), When home becomes a workplace: domestic work as an ordinary job in Germany? içinde *Migration and domestic work. A European perspective on a global theme*, LUTZ, H. (ed), Ashgate, Surrey, s. 43-60.
- Massey, S. D., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. ve Taylor, J. E. (1993), Theories of international migration: a review and appraisal, *Population and Development Review*, 19(3), s.431-466.
- Massey S. D., Arrango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. Ve Taylor, J. E. (2008), *Worlds in motion: understanding international migration at the end of the millennium (International Studies in Demography)*, New York: Oxford University Press.
- Misirli, S. M. (2019). Göçün kadınlaşması bağlamında uluslararası göç hareketleri: Avrupa Birliği'ne etkileri ve kadın mültecilerin entegrasyon politikası. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiyeç.
- Nakip, M. ve Yaraş, E. (2017). *Pazarlamada araştırma teknikleri ve SPSS uygulamaları*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Nasritdinov, E. (2016), Pros and cons of migration in Kyrgyzstan, https://www.academia.edu/4371887/Migration_in_Kyrgyzstan_-_Pros_and_Cons
- NISI. (2018). Migration profile in Kyrgyzstan, <https://iom.kg/wp-content/uploads/2011/07/Migration-Profile-2018-in-Kyrgyz.pdf>
- Nunnally, J.C. (1978). *Psychometric theory*. McGraw-Hill, New York.
- Odeku, K.O. (2014). An overview of domestic work phenomenon. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(9), 697-704
- Oishi, N. (2002). Gender and migration: an integrative approach. UC San Diego: Center for Comparative Immigration Studies, Working Papers, <https://escholarship.org/uc/item/0s04g29f#author>
- Öner, I.S.G. (2012). Ulus-ötesi göç sürecinde dini ağlar ve örgütler, S.G.I. Öner ve N.A.Ş. Öner (Ed), *Küreselleşme çağında göç: kavramlar, tartışmalar*, İstanbul: İletişim Yayıncılık, s.309-333.
- Özbay, F. (2012), Türkiye’de ev emeğinin dönüşümü: ondokuzuncu yüzyıldaki Osmanlı Ev kölelerinden günümüzde kaçak göçmen işçilere, içinde *Geçmişten Günümüze Türkiye’de Kadın Emeği* (A. Makal ve G. Toksöz ed.), Ankara Üniversitesi Yayınevi, Ankara.
- Özer, E. (2012). Kimse duymaz: Türkiye’de insan ticareti mağdurları üzerine bir araştırma, Ankara: Ayizi Kitap.

- Özgür, E. M. (2018). Küresel göçün sosyo-mekansallığı: ulusötesi mekanlar/yerelötesi yerler, topluluklar ve kimlikler, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, C.16, S. 1, s.1-35.
- Öztaş, E. (2009). Göç bağlamında yurttaşlık ve toplumsal cinsiyet: Türkiye kökenli Amsterdamlı kadınların yurttaşlık deneyimleri, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Parrenas, R.S. (2001). *Servants of Globalization: Women, Migration, and Domestic Work*. Stanford University Press. Stanford.
- Pavlou, V. (2011), The case of female migrant domestic workers in Europe: Human Rights Violations and Forward Looking Strategies, *Yearbook on Humanitarian Action and Human Rights*, 9, s. 67-84.
- Pessar, P. R. ve Mahler, S. J. (2001), Gender and transnational migration, *Comparative Perspectives*, Princeton University.
- Portes, A. (1996). Global villagers: the rise of transnational communities. *American Prospect*, 25, 74–77.
- Portes, A., Luis E.G.,ve Patricia L. (1999). The study of transnationalism: pitfalls and promise of an emergent research field. *Ethnic and racial studies*, 22(2), 217–237.
- Prpic, M. (2024). Human trafficking: the gender dimension. European Parliamentary Research Service. 1-10.
- Rani, S. (2018), Analysing Lee’s Hypotheses of migration in the context of Malabar migration: a case study of Taliparamba block. Kannur District, *International Journal of Research In Geography*, 4(1), 1-8.
- Savran, S. (2020). Ankara’da geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin farklılaşan gündelik yaşam pratikleri: Altındağ örneği. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Sert, D. Ş. (2012). Uluslararası Göç Yazınında Bütünleyici Bir Kurama Doğru. S.G.I. Öner ve N.A.Ş.Öner (ed), *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar*, İstanbul: İletişim Yayıncılık, s.29-47.
- Sirkeci, İbrahim ve Göktuna Yaylacı, Filiz (2019). Küresel hareketlilik çağında göç kuramları ve temel kavramlar. Filiz Göktuna Yaylacı (der.) içinde, *Kuramsal ve Uygulama Boyutları ile Türkiye’de Sığınmacı, Mülteci ve Göçmenlerle Sosyal Hizmetler* (sf.15-39) Londra: Transnational Press London.
- Spiegel, G. M. (2004). Making do: uses and tactics, Michel de Certeau in practicing history. *New directions in historical writing after the linguistic turn*. Routledge, London. 213-223.
- Sulaymanov, B., (2013), Борбордук Азияда Тишкы Миграциянын Экономикалык Жана Экономикалык Эмес Факторлордун Изилдениши (Orta Asya'da dış

- göçün ekonomik ve ekonomik olmayan faktörlerinin araştırılması), Yüksek lisans Tezi.
- Şahin, B. (2010). *Almanya'daki Türkler: misafir işçilikten ulusötesi (transnasyonel) bağların oluşumuna geçiş süreci*. Ankara: Proenix Yayınevi.
- Tabachnick, B.G. ve Fidell, L.S. (2007). *Using multivariate statistics*, 5th edition, Allyn & Bacon, Boston.
- Tagaybekova, A. (2019), Kırgızistan'dan Türkiye'ye işçi göçünün sosyolojik değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi.
- Tekeli, İ. (2010). Gündelik yaşam, yaşam kalitesi ve yerellik yazıları. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Todaro, M. P. (1980), *Internal Migration in Developing Countries*. International Labour Office, Geneva.
- Toksöz, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). Uluslararası göç istatistikleri, 2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2023-53544>
- United Nations. (2024). *International Migrant Stock 2024: Key Facts and Figures*, https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undes_a_pd_2025_intlmigstock_2024_key_facts_and_figures_advance-unedited.pdf
- UNHCR. (2024). Refugee facts and statistics. <https://www.unrefugees.org/refugee-facts/>
- Ünlütürk Ulutaş, Ç. ve Kalfa, A. (2009). Göçün kadınlaşması ve göçmen kadınların örgütlenme deneyimleri, *Fe Dergi: Feminist Eleştiri*, 1(2), s.13-28.
- Yalçın, C. (2004), *Göç Sosyolojisi*, Anı, Ankara.
- Yardımcı, H. Ç.,ve Öztekin, B. (2022). Enformel sektörün hane içine yansımaları: Gaziantep'te fıstık kıran kadınlar. *Fe Dergi*, 14(1), 35-49.
- Yazgan, P., M.M. Yüceşahin ve Demir, S.A. (2017), Türkiye'de ev işçisi kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli söylemin eleştirel bir analizi: kadınarklubu.com örneği, *Contemporary Research in Economics and Social Sciences*, 1(1), s.175-207.
- Yıldırım, S.,ve İslamoğlu, E. (2014). "İnsana yakışır iş" kavramı bağlamında Türkiye'de ev hizmetinde çalışan kadınlar. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 4(2), 145-175.

- Yılmaz, Ş. (2022). Türkiye'de evde bakım ve ev hizmetlerinde çalışan göçmen kadınlar: Özbekistanlı göçmen kadınlar örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi.
- Yüksel, M. (2022). Antalya'da yaşayan Kırgızistanlı göçmen kadınların gündelik hayat içerisinde oluşturduğu strateji ve taktikler. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi*, 3(1), 19-42.

EKLER

EK-1: Aydınlatılmış Onam Formu

Aydınlatılmış Onam Formu

Araştırmanın Adı: Türkiye’de Kırgızistanlı Göçmen Kadın Olmak: Gündelik Yaşam Pratikleri, Zorluklar ve Başetme Stratejileri

A. Giriş Bölümü

Sayın gönüllü, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya bölümündeki doktora tezim kapsamında planlanmış olan yukarıda adı yazılı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa açık yanıtlar isteyiniz.

B. Bilgilendirme Bölümü:

“Türkiye’de Kırgızistanlı Göçmen Kadın Olmak: Gündelik Yaşam Pratikleri, Zorluklar ve Başetme Stratejileri” başlığını taşıyan bir doktora tezi hazırlıyorum. Tez çalışmamla ilgili olarak Kırgızistan’dan Türkiye’ye ev hizmetlerinde çalışmak amacıyla göç eden kadınların gündelik yaşam pratikleri, karşılaştıkları zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkma stratejilerini araştırmayı amaçlıyorum. Bu konuda kişisel deneyimlerinize ihtiyacım var ve paylaştığınız düşünceleriniz ve fikirleriniz yapacağım bilimsel araştırma için büyük önem taşıyor. Verdiğiniz bilgilerin isim belirtilerek kullanılmayacağından dolayısıyla gizli kalacağından emin olabilirsiniz. Çalışma kapsamında katılımcılara standartlaştırılmış açık uçlu görüşme soruları ve anket soruları yöneltilenektir. Bir gönüllünün bu araştırmanın gereklerini yerine getirebilmek için harcayacağı süre ortalama 1 saattir. Gönüllüler, araştırmaya katılmayı kabul etmemeleri ya da araştırmadan ayrılmaları durumunda herhangi bir olumsuz sonuçla karşı karşıya kalmazlar. Ayrıca katılımcıya herhangi bir ücret ödenmeyecek ve talep edilmeyecektir.

C. Güvence Bölümü:

Bu araştırmada yer almak tümüyle sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilirsiniz. Bu araştırmanın sonuçları bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından araştırmadan çıkarılmanız halinde, sizle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Ancak veriler bir kez anonimleştikten sonra araştırmadan çekilmeniz mümkün olmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacak, araştırma yayınlandığında da varsa kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır.

D. Onay Bölümü:

Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum (ya da sözlü olarak dinledim). Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı araştırmacılara sordum ve doyurucu yanıtlar aldım. Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığım kanısındayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı. Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.

EK-2a: Araştırmada Kullanılan Anket Soru Ölçekleri

Bu alışma; Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Coğrafya Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. M. Murat Yüceşahin'in danışmanlığında yürütölen doktora tez çalışmasıdır.

Bu doktora tez çalışmasında, Kırgızistan'dan Türkiye'ye ev hizmetlerinde çalışmak amacıyla göç eden kadınların gündelik yaşam pratikleri, karşılaştıkları zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkma stratejileri araştırılmaktadır. Bu amaçla size dört başlık altında farklı sorular sorulmaktadır. Hiçbir sorunun doğru veya yanlış yanıtı yoktur. Bu noktada sizin ne yaşadığınız ve ne düşündüğünüz önemlidir. Bu nedenle bütün soruları **sadece kendi duygu ve düşüncelerinizi yansıtacak** şekilde içtenlikle yanıtlamanız, araştırma için çok önemlidir. Sorulara başkalarının ne düşündüğü ya da genel olarak neyin kabul gördüğüne göre değil, gerçekten sizin ne yaşadığınız ve düşündüğünüze göre yanıt veriniz. Lütfen, anketteki tüm soruları, **ilgili açıklamaları dikkatlice okuyarak ve boş soru bırakmadan** yanıtlayınız.

Verdiğiniz yanıtlar toplu olarak değerlendirilecek ve herhangi bir kişisel değerlendirme yapılmayacaktır. Bu nedenle anket üzerine isminizi yazmayınız. Araştırmaya katıldığınız için teşekkür ederim. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için Aikanysh Eshnazarova (e-mail: aikanysheshnazarova@gmail.com) ile iletişim kurabilirsiniz.

Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı ve araştırmanın sonuçlarının bilimsel dergilerde yayınlanmasını kabul ediyorsanız lütfen burayı ( ) işaretleyiniz.

BÖLÜM I. KİŞİSEL BİLGİLER

1) Medeni durumunuz	2) Yaşınız kaçtır?
1 ☐ Bekar 2 ☐ Evli 3 ☐ Dul (Eşi ölmüş) 4 ☐ Boşanmış 5 ☐ Ayrı yaşıyor 6 ☐ Birlikte yaşama	Belirtiniz..... .....
3) Eğitim düzeyiniz	4) Asıl mesleğiniz nedir?
1 ☐ Okur-yazar değilim 2 ☐ İlkokul 3 ☐ Orta okul 4 ☐ Lise 5 ☐ Üniversite (4-5 yıl) 6 ☐ Yüksek lisans 7 ☐ Doktora	Belirtiniz..... .....
5) Türkiye’de yaptığınız iş nedir?	6) Yasal durumunuz nedir?
Belirtiniz.....	Belirtiniz..... .....
8) Ev hizmetlerinde çalıştığınız süre nedir?	9)
Belirtiniz.....	

BÖLÜM II. GÖÇ KARARI, TÜRKİYE'Yİ ÇEKİCİ YAPAN FAKTÖRLERİ, İŞ BULMA SÜRECİ ve EKONOMİK BEKLENTİLERİNE İLİŞKİN BİLGİLER

A. Göç Kararı

1) Göç kararını tek başıma aldım	2) Göç kararını ailemle birlikte aldım
1 ☐ Evet 2 ☐ Hayır	1 ☐ Evet 2 ☐ Hayır
3) Göç kararını eşimle birlikte aldım	
1 ☐ Evet 2 ☐ Hayır	
4) Göç etme nedeniniz	5) Türkiye'ye gelmeden önce başka bir ülkeye göç deneyiminiz oldu mu?
1 ☐ Ekonomik neden 2 ☐ Kültürel neden 3 ☐ Çevre veya toplumun baskısından kurtulmak 4 ☐ Geleneksel engellere karşı direnç gösterme isteği 5 ☐ Yeni yerler veya insanları tanıma isteği 6 ☐ Diğer (Belirtiniz).....	1 ☐ Evet 2 ☐ Hayır

B. Türkiye'yi Çekici Yapan Faktörler

<i>Aşağıda, Türkiye'de çalışmak için gelmenizdeki etkisi olduğu düşünülen bir dizi faktörlere yer verilmiştir. Her bir faktörü dikkatlice okuduktan sonra, bu faktörlerin Türkiye'de çalışmak için gelmenizdeki ne derece etkili olduğunu yandaki ölçek üzerinde belirtiniz. Lütfen her bir madde için yalnızca tek bir seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.</i>						Tamamen etkili	Etkili	Orta düzeyde etkili	Etkili değil	Hiç etkili değil
<i>Türkiye'ye çalışmak için gelmenizdeki hangi nedenler etkili olmuştur?</i>	5	4	3	2	1					
1 Türkiye'ye girişi kolaylaştıran vize uygulaması										
2 Türkiye'de yabancıların çalışmasına fırsat verilmesi										
3 Kırgızistan Türkiye arasındaki sosyal güvenlik anlaşması										
4 Kırgızistan Türkiye arasındaki 90 günlük muafiyet vize uygulaması										
5 Türkiye'ye coğrafi yakınlık (kolay ulaşılabilirlik)										
6 Türkiye'ye kültürel yakınlık										
7 Ev hizmetleri sektöründe kolay iş bulma imkânı										
8 Yüksek maaş ücretleri										
9 İyi çalışma koşulları										
1 Çeşitli iş olanakları										
1 Yabancılara karşı hoşgörülü tutum										
1 Türkçe öğrenme kolaylığı										
1 Sosyal veya insani ilişki kurma kolaylığı										
1 Aile, akraba veya arkadaşların tavsiyesi										
1 Aracı kurum veya kişilerin yönlendirmesi										
1 Ev hizmetlerinde çok sayıda yabancı çalışıyor olması										
1 Yeni yerler veya insanları tanıma isteği										

C. İş Bulma Süreci	
1) Nasıl iş buldunuz?	2) Türkiye'ye ilk geldiğinizde nerede kaldınız?
1 ☐ Tanıdık/arkadaş aracılığıyla 2 ☐ Aracı kurum aracılığıyla 3 ☐ Kendi imkanlarımla	1 ☐ Tanıdık/arkadaşlarımda evinde 2 ☐ Aracı kurumun ayarladığı evde 3 ☐ Otelde
3) Aracı kuruma komisyon ödediniz mi?	4) Aracı kuruma komisyon ödediyseniz, miktarı nedir?
1 ☐ Evet 2 ☐ Hayır	1 ☐ 100-200 ABD doları 2 ☐ 500 ABD doları 3 ☐ Diğer (Belirtiniz).....

D. Beklentiler					
<p><i>Aşağıda, Türkiye'de ev hizmetlerinde çalışmaya başladıktan sonra sizin ekonomik beklentileriniz ile ilgili birkaç seçenek bulunmaktadır. Her seçeneği dikkatlice okuduktan sonra, verilen seçeneklerden hangisi sizin için geçerli olduğunu yandaki ölçek üzerinde belirtiniz. Lütfen her bir madde için yalnızca tek bir seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.</i></p>	Tamamen katlıyorum	Katlıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
	5	4	3	2	1
1 Maddi birikim yapmak					
2 Çocuklarımda eğitim masraflarını karşılamak					
3 Kredi borçlarımı ödemek					
4 Kırgızistan'da iş yeri açmak					
5 Kırgızistan'da ev almak					
6 Araba almak					
7 Eğitimim için para biriktirmek					
8 Diğer (belirtiniz).....					

BÖLÜM III. GÜNDELİK YAŞAM PRATİKLERİ

<i>Aşağıda, günelik yaşam pratikleriniz olduğu düşünülen bir dizi ifadeye yer verilmiştir. Her bir ifadeyi dikkatlice okuduktan sonra, bu ifadeye ne derece katıldığınızı yandaki ölçek üzerinde belirtiniz. Lütfen her bir madde için yalnızca tek bir seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.</i>						Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
<i>Günelik yaşam pratikleriniz nelerdir?</i>	5	4	3	2	1					
1 Kendime ait odada kalıyorum										
2 Geceleri kendi odamda rahatça dinleniyorum										
3 Haftalık iznimi düzenli kullanıyorum										
4 Haftada 24 saat izin kullanıyorum										
5 Haftada 12 saat izin kullanıyorum										
6 Yıllık izin kullanıyorum										
7 Maaşımı zamanında alıyorum										
8 İşverenim yaptığım işlere karışmıyor										
9 İşverenim özel hayatımı denetlemiyor										
1 Maaşımı dolar cinsinden alıyorum										
1 Dini ritüellerimi yerine getirebiliyorum										
1 Kırgızistanlıların kültürel etkinliklerine katılıyorum										
1 Günlük çalışma saatim belli										
1 Çalıştığım eve arkadaşlarımı getirebiliyorum										
1 Kendimi çalıştığım ailenin bir parçası olarak görüyorum										
1 Kendimi ailenin çocuğu olarak görüyorum										
1 Hastalandığımda hastaneye gidebiliyorum										
1 Hastalandığımda izin kullanıyorum										
1 Kırgız yemeklerini yapıp yiyebiliyorum										
2 Alıştığım kıyafet tarzında giyinebiliyorum										
2 Yaptığım işten memnunum										
2 Ev hizmetlerinde çalışmaya devam etmeyi düşünüyorum										

BÖLÜM IV. GÜNDELİK HAYATLARINDA KARŞILAŞTIKLARI ZORLUKLAR

<i>Aşağıda, günderik hayatınızda karşılaştığınız zorluklar olarak düşünölen bir dizi ifadelere yer verilmiştir. Her bir ifadeyi dikkatlice okuduktan sonra, bu ifadeye ne derece katıldığınız yandaki ölçek üzerinde belirtiniz. Lütfen her bir madde için yalnızca tek bir seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.</i>		Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
	<i>Günderik hayatınızda karşılaştığınız zorluklar nelerdir?</i>	5	4	3	2	1
1	Kırgızistan’da kalan aileme duyduğum özlem					
2	Kırgızistan’da kalan çocuklarıma duyduğum özlem					
3	Her istediğimde ailem/çocuklarımla iletişim kuramamak					
4	İşverenimin özel hayatımı denetlemesi					
5	İşverenimin yaptığım işe karışması					
6	İş değiştirme					
7	Türkiye’de arkadaş edinememe					
8	Çalışma iznimin olmaması					
9	Özel hayatımın olmaması					
1	Maaşımı zamanında alamama					
1	Türkçe bilmeme					
1	Türkiye yemeklerine alışamama					
1	Kendimi yalnız hissetmek					
1	İşverenim tarafından psikolojik şiddet (tehdit/baskı/aşağılama) uğrama					
1	İşverenim tarafından fiziksel şiddete uğrama					
1	İşverenim tarafından cinsel (cinsel istismar) şiddete uğrama					
	İşverenim tarafından ekonomik şiddete (maaş ödememe/maaş ücretini kesme) uğrama					
1	Türkiyeli erkekler tarafından taciz edilme					
1	Yerli insanlar tarafından dışlanma					
2	Haftalık izin kullanamama					
2	Günlük çalışma sürem uzun olması					
2	İşverenimin kıyafetime karşıması					
2	Pasaport gibi belgelerime el konulması					
2	Kırgız kültürünü yaşayamama					
2	Hastaneye gidememe					
2	İstediğim zaman Kırgızistan’a gidememe					
2						

BÖLÜM V. ZORLUKLARLA BAŞA ÇIKMA STRATEJİLERİ

<i>Aşağıda, gündelik hayatınızda karşılaştığınız zorluklarla başa çıkma stratejileriniz olduğu düşünülen bir dizi ifadelere yer verilmiştir. Her bir ifadeyi dikkatlice okuduktan sonra, bu ifadeye ne derece katıldığınızı yandaki ölçek üzerinde belirtiniz. Lütfen her bir madde için yalnızca tek bir seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.</i>	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
<i>Karşılaştığınız zorluklarla başa çıkma stratejileriniz nelerdir?</i>	5	4	3	2	1
Kırgızistanlı arkadaş/tanıdıklarımın yardım isterim					
İşverenimden yardım isterim					
Ailemden yardım isterim					
Kırgızistanlıların toplandığı yerlere giderim					
Eğlence yerlerine giderim					
Yeni yerlere gezmeye giderim					
Arkadaşlarımla birlikte zaman geçiririm					
Arkadaşlarımla sohbet ederim					
Erkek arkadaşımınla zaman geçiririm					
Alışverişe çıkarım					

**BÖLÜM VI. EMEK GÖÇÜNÜN KIRGIZİSTANLI EV İŞÇİSİ KADINLAR
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ**

<i>Aşağıda, katıldığınız emek göçünün sizin üzerinizdeki etkileri olduğu düşünülen bir dizi ifadelere yer verilmiştir. Her bir ifadeyi dikkatlice okuduktan sonra, bu ifadeye ne derece katıldığınızı yandaki ölçek üzerinde belirtiniz. Lütfen her bir madde için yalnızca tek bir seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.</i>	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
<i>Emek göçünün size nasıl bir etkisi oldu?</i>	5	4	3	2	1
Emek göçü beni bağımsız birey yaptı					
Emek göçü beni ekonomik bağımsız birey yaptı					
Sosyal konumumda olumlu değişikliklere neden oldu					
Emek göçü toplumsal cinsiyet eşitsizliği hakkında farkındalık yarattı					
Emek göçü geleneksel tutumlarımdaki değişimlere neden oldu					
Emek göçü toplumsal cinsiyet rejimlerine karşı duruş sergilememe neden oldu					
Emek göçü ev işçisi olan kadınlar arasındaki dayanışmayı güçlendirdi					

EK-2b: Araştırmada Kullanılan Kırgızca Anket Soru Ölçekleri

Бул изилдөө Анкара университетинин тил, тарых-география факультетинин география бөлүмүнүн окутуучусу Проф. Др. М. Мурат Южешахиндин жетекчилиги астында аткарылып жаткан доктордук диссертация болуп саналат.

Бул доктордук диссертацияда Кыргызстандан Түркияга үй кызматында иштөө үчүн келген аялдардын күнүмдүк турмуштук тажрыйбалары, алардын туш болгон кыйынчылыктары жана бул кыйынчылыктар менен күрөшүү стратегиялары изилденет. Бул максатта сизге алты теманын алдында түрдүү суроолор берилет. Жооптор туура же туура эмес каралбайт. Бул учурда сиз эмнени башыңыздан өткөргөнүңүз жана сиз эмнени ойлогонунуз маанилүү. Ошондуктан, бардык суроолорго чын жүрөктөн, өзүңүздүн сезимдериңизди жана ойлоруңузду чагылдыруу менен жооп беришиңиз изилдөө үчүн абдан маанилүү. Суроолорго башкалар эмне деп ойлойт же жалпы кабыл алынган нерсеге карата эмес, чындап башыңыздан өткөн жана ойлогон нерселериңиздин негизинде жооп бериңиз. Сураныч, сурамжылоонун бардык суроолоруна жооп бериңиз, тиешелүү түшүндүрмөлөрдү кылдаттык менен окуп, суроолорду бош калтырбаңыз.

Сиздин жоопторуңуз жамааттык түрдө бааланат жана жеке баа берилбейт. Андыктан сурамжылоого атыңызды жазбаңыз.

Изилдөөгө катышканыңыз үчүн рахмат. Изилдөө тууралуу көбүрөөк маалымат алуу үчүн Аиканыш Эшназаровага кайрылсаңыз болот (e-mail: aikanysheshnazarova@gmail.com).

I БӨЛҮК. ДЕМОГРАФИЯЛЫК МААЛЫМАТ

1) Үй-бүлөлүк абалыңыз	2) Жашыңыз
1 ☐ Бойдок 2 ☐ Үй-бүлөлүү 3 ☐ Жесир 4 ☐ Ажырашкан 5 ☐ Өзүнчө жашайт 6 ☐ Жарандык абалда бирге жашоо	.....
3) Билим деңгээлиңиз	4) Негизги кесибиңиз эмне?
1 ☐ Сабатсыз 2 ☐ Башталгыч мектеп 3 ☐ Орто мектеп 4 ☐ Толук орто мектеп 5 ☐ Университет (4-5 жыл) 6 ☐ Магистратура 7 ☐ Докторантура	.....
5) Түркияда эмне жумуш кыласыз?	6) Сиздин юридикалык статусуңуз кандай? (Виза)
.....	.....
7) Үй иштеринде канча жылдан бери иштейсиз?	9)
.....	

**II БӨЛҮК. МИГРАЦИЯ БОЮНЧА ЧЕЧИМ, ТҮРКИЯ ОЗУНО ТАРТКАН ФАКТОРЛОР, ЖУМУШ
ТАБУУ ПРОЦЕССИ ЖАНА ЭКОНОМИКАЛЫК КҮТҮҮЛӨР ЖӨНҮНДӨ МААЛЫМАТ**

Е. Миграция Чечими

1) Миграцияга кетууну озум чечтим	2) Миграцияга кетууго үй-бүлөм менен бирге чечим чыгардык
1 ☐ Ооба 2 ☐ Жок	1 ☐ Ооба 2 ☐ Жок
3) Миграцияга кетууго жолдошум менен бирге чечим чыгардык	
1 ☐ Ооба 2 ☐ Жок	
4) Миграцияга кетуу себептериниз	5) Түркияга келгенге чейин башка өлкөдө миграцияда болдуңуз беле?
1 ☐ экономикалык себеп 2 ☐ маданий себеп 3 ☐ Айлана-чөйрөнүн же коомдун кысымынан кутулуу 4 ☐ Салттуу тоскоолдуктарга каршы турууну каалоо 5 ☐ Жаңы жерлерди жана адамдарды таанып-билүү 6 ☐ Башка	1 ☐ Ооба 2 ☐ Жок

Е. Түркия Озуно Тарткан Факторлор

	<p><i>Төмөндө сиздин Түркияга иштөө чечимиңизге таасир эткен бир катар факторлор бар. Ар бир факторду кылдаттык менен окуп чыккандан кийин, Түркияга иштөөгө келгениңизде бул факторлордун канчалык эффективдүү экенин алдыдагы шкаладан көрсөтүңүз. Сураныч, ар бир пункт үчүн бир гана параметрди белгилеңиз жана эч бирин бош калтырбаңыз.</i></p>	Толугу менен таасир берди	Таасир берди	Оргочо таасир берди	Таасир берген жок	Такыр таасир берген жок
	<p><i>Түркияга иштөө үчүн келгениңизге кайсыл себептер таасир этти?</i></p>	5	4	3	2	1
1	Түркияга кирүүнү жеңилдеткен виза					
2	Түркияда чет элдиктерге иштөө мүмкүнчүлүгү					
3	Кыргызстан менен Түркия ортосундагы социалдык камсыздоо келишими					
4	Кыргызстан менен Түркия ортосундагы 90 күндүк жеңилдетилген виза					
5	Түркияга географиялык жакындыгы					
6	Түркияга маданий жакындыгы					
7	Үй кызматтары секторунда оной жумуш табуу мүмкүнчүлүктөрү					
8	Жогорку эмгек акысы					
9	Жакшы иш шарттары					
10	Ар кандай жумуш мүмкүнчүлүктөрү					
11	Чет элдиктерге толеранттуу мамиле					
12	Түрк тилин үйрөнүү оной					
13	Коомдук же адамдык мамилелерди куруу жеңилдиги					
14	Үй-бүлө, туугандар же достордон сунушу					
15	Ортомчу мекемелердин же жеке адамдардын сунушу					
16	Үй кызматтарында көптөгөн чет элдиктер иштеши					
17	Жаңы жерлерди же адамдарды таанып-билүүнү каалоо					

G. Жумуш табуу процесси	
1) Кантип иш таптыңыз?	2) Түркияга жаңы келгенде кайда калдыңыз?
1 ☐ Тааныш/дос аркылуу 2 ☐ Ортомчу фирма аркылуу 3 ☐ Өзүм	1 ☐ Таанышымдын/досторумдун үйүндө 2 ☐ Ортомчу мекемелер фирмалар даярдаган үйдө 3 ☐ Мейманканада
3) Сиз ортомчу фирмага комиссия төлөдүңүз беле?	4) Эгерде сиз ортомчу фирмага комиссия төлөгөн болсоңуз, анда анын суммасы канча?
1 ☐ Ооба 2 ☐ Жок	1 ☐ 100-200 ABD доллар 2 ☐ 500 ABD доллар 2 ☐ Башка .....

H. Экономикалык Күтүүлөр/Каалоолор						
<i>Төмөндө Түркияда үй кызматтарында иштей баштагандан кийин экономикалык күтүүлөрүңүзгө байланыштуу бир нече варианттар бар. Ар бир вариантты кунт коюп окуп чыккандан кийин, берилген варианттардын кайсынысы сизге тиешелүү экенин төмөндөгү шкаладан көрсөтүңүз. Сураныч, ар бир пункт үчүн бир гана параметрди белгилеңиз жана эч бирин бош калтырбаңыз.</i>						
		Толугу менен кошулам	Кошулам	Чече албай турам	Кошулбайм	Таптакыр кошулбайм
	Сиздин экономикалык күтүүлөрүңүз/каалоолорунуз кандай?	5	4	3	2	1
1	Акча чогултуу					
2	Балдарымдын окуусуна кеткен чыгымды жабуу					
3	Кредиттик карызымды төлөө					
4	Кыргызстанда бизнес ачуу					
5	Кыргызстандан үй сатып алуу					
6	Машина сатып алуу					
7	Окуума акча топтоо					
8	Башка.....					

III БӨЛҮК. КҮНҮМДҮК ТУРМУШ ПРАКТИКАЛАРЫ

<i>Төмөндө сиздин күнүмдүк турмуштук практиканыз деп эсептелген бир катар билдирүүлөр келтирилген. Ар бир билдирүүнү кылдаттык менен окуп чыккандан кийин, төмөндөгү шкала боюнча бул билдирүүгө канчалык макул экениңизди көрсөтүңүз. Сураныч, ар бир пункт үчүн бир гана параметрди белгилеңиз жана эч бирин бош калтырбаңыз.</i>		Толугу менен кошулам	Кошулам	Чече албай турам	Кошулбай	Таптакыр кошулбай
Күнүмдүк жашооңузда кандай практикалар бар?	5	4	3	2	1	
1	Өзүмө таандык бөлмөдө калам/уктайм					
2	Түнкүсүн өз бөлмөдө жакшы эс алам					
3	Мен жумалык эс алуумду үзгүлтүксүз колдоном					
4	Жумасына 24 саат эс алууга чыгам					
5	Жумасына 12 саат эс алууга чыгам					
6	Жылдык эс алууга чыгам					
7	Айлыгымды өз убагында алам					
8	Жумуш берүүчүм ишиме кийлигишпейт					
9	Жумуш берүүчүм жеке жашоомо кийлигишпейт/көз салбайт					
10	Айлыгымды доллар менен алам					
11	Диний ритуалдарды аткара алам					
12	Кыргызстандыктардын маданий иш-чараларына катышам					
13	Белгилуу иштөө убактым бар					
14	Иштеген үйгө досторумду алып келе алам					
15	Өзүмдү иштеген үй-бүлөнүн бир бөлүгү катары көрөм					
16	Өзүмдү үй-бүлөнүн баласындай көрөм					
17	Ооруп калсам ооруканага барам					
18	Ооруганда эс алууга чыга алам					
19	Кыргыз тамактарын жасап жей алам					
20	Мен көнгөн стилде кийине алам					
21	Мен кылган ишимден ыраазымын					
22	Үй кызматында иштөөнү улантам деген ойдомун					

IV БӨЛҮК. КҮНҮМДҮК ЖАШООДО ТУШ БОЛГОН КЫЙЫНЧЫЛЫКТАР						
	<i>Төмөндө күнүмдүк жашоонунда кездешкен кыйынчылыктар катары эсептелген бир катар билдирүүлөр келтирилген. Ар бир билдирүүнү кылдаттык менен окуп чыккандан кийин, төмөндөгү шкала боюнча бул билдирүүгө канчалык макул экениңизди көрсөтүңүз. Сураныч, ар бир пункт үчүн бир гана параметрди белгилеңиз жана эч бир нерсени бош калтырбаңыз.</i>	Толугу менен кошулам	Кошулам	Чече албай турам	Кошулбайм	Таптакыр кошулбайм
	Күнүмдүк жашоонунда туш болгон кандай кыйынчылыктар бар?	5	4	3	2	1
1	Кыргызстанда калган уйбуломо болгон сагыныч					
2	Кыргызстанда калган балдарыма болгон сагыныч					
3	Каалаган учурда уйбулом/балдарым менен байланыша албаганым					
4	Жумуш берүүчүмдүн менин жеке жашоомдун көзөмөлдөгөнү					
5	Жумуш берүүчүмдүн кылган ишимди көзөмөлдөгөнү					
6	Жумуш алмаштыруу					
7	Туркияда дос таба албаганым					
8	иштөөгө уруксатымдын жоктугу					
9	Жеке жашоомдун жоктугу					
10	Айлыгымды өз учурунда ала албагандыгым					
11	Туркчо билбегендигим					
12	Туркиянын тамактарына коно албагандыгым					
13	Оздумду жалгыз сезгеним					
14	Жумуш берүүчүм тарабынан психологиялык зомбулукка (коркутуу/кысым/басынтуу) дуушар болгондугум					
15	Жумуш берүүчүм тарабынан физикалык зомбулукка кабылганым					
16	Жумуш берүүчүм тарабынан сексуалдык зомбулукка (ыдык корсотууго) дуушар болуу					
17	Жумуш берүүчүм тарабынан экономикалык зордук-зомбулукка кабылгандыгым (айлык төлөнбөө/айлык кармап калуу)					
18	Түрк эркектери тарабынан ыдык коргонум					
19	Жергиликтүү калк тарабынан четтетүү					
20	Жумалык эс алууга чыга албагандыгым					
21	Күнүмдүк жумуш убактымдын узун болушу					
22	Жумуш берүүчүмдун кийим кийинуумо кийлигишуусу					
23	Паспорт сыяктуу документтеримди алып коюлушу/конфискациялоо					
24	Кыргыз маданиятын жашай албаганым					
25	Ооруканага бара албаганым					
26	Каалаган учурда Кыргызстанга бара албаганым					
27						

V БӨЛҮК. КЫЙЫНЧЫЛЫКТАРДЫ ЧЕЧҮҮ СТРАТЕГИЯЛАРЫ

	<p><i>Төмөндө күнүмдүк жашооңузда туш болгон кыйынчылыктар менен күрөшүү стратегияңыз деп эсептелген бир катар билдирүүлөр келтирилген. Ар бир билдирүүнү кылдаттык менен окуп чыккандан кийин, төмөндөгү шкала боюнча бул билдирүүгө канчалык макул экениңизди көрсөтүңүз. Сураныч, ар бир пункт үчүн бир гана параметрди белгилеңиз жана эч бир нерсени бош калтырбаңыз.</i></p>	Толугу менен кошулам	Кошулам	Чече албай турам	Кошулбайм	Таптакыр кошулбайм
	<p><i>Туш болгон кыйынчылыктар менен күрөшүү үчүн кандай стратегияларыңыз бар?</i></p>	5	4	3	2	1
1	Кыргызстандык досторумдан/тааныштарымдан жардам сурайм					
2	Жумуш берүүчүмдөн жардам сурайм					
3	үй-бүлөмдөн жардам сурайм					
4	Кыргызстандыктар чогулган жерлерге барам					
5	Көңүл ачуучу жайларга барам					
6	Жаңы жерлерди коргону/саякатка чыгам					
7	Досторум менен убакыт өткөрөм					
8	Досторум менен баарлашам					
9	Жигитим менен убакыт өткөрөм					
10	Дүкөнгө барам					

**VI БӨЛҮК. ЭМГЕК МИГРАЦИЯСЫНЫН КЫРГЫЗСТАНЫК ҮЙ КЫЗМАТЧЫСЫ АЯЛДАРГА
ТИЙГИЗГЕН ТАССИРИ**

	<p><i>Төмөндө эмгек миграциясынын сизге тийгизген таасирин чагылдырган билдирүүлөрдүн тизмеси келтирилген. Ар бир билдирүүнү кылдаттык менен окуп чыккандан кийин, төмөндөгү шкала боюнча бул билдирүүгө канчалык макул экениңизди көрсөтүңүз. Сураныч, ар бир пункт үчүн бир гана параметрди белгилеңиз жана эч бир нерсени бош калтырбаңыз.</i></p>	Толугу менен кошулам	Кошулам	Чече албай турам	Кошулбайм	Таптакыр кошулбайм
	Эмгек миграциясы сизге кандай таасир берди?	5	4	3	2	1
1	Эмгек миграциясы мени көз карандысыз инсан кылды					
2	Эмгек миграциясы мени экономикалык жактан көз карандысыз инсан кылды					
3	Эмгек миграциясы менин коомдук абалымда оң өзгөрүүлөрдү жаратты					
4	Эмгек миграциясы гендердик теңсиздик тууралуу маалымдуулукту жогорулатат					
5	Эмгек миграциясы менин салттуу мамилемдин/ тушунугумдун өзгөрүшүнө алып келди					
6	Эмгек миграциясы менин гендердик режимге каршы турууга түрткү болду					
7	Эмгек миграциясы үй кызматчысы болгон аялдардын тилектештигин бекемдеди					

EK-3: Etik Kurul Kararı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
ALT ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 13/09/2023
Toplantı Sayısı : 20
Karar Sayısı : 190

190- Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü, Öğr. Üyesi Prof. Dr. M. Murat YÜCEŞAHİN'in danışmanlığını yaptığı, doktora öğrencisi Aikanysh ESHNAZAROVA'nın, "Türkiye'de Kırgızistanlı Göçmen Kadın Olmak: Gündelik Yaşam Pratikleri, Zorluklar ve Baş Etme Stratejileri" başlıklı tezi ile ilgili 09/08/2023 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü, Öğr. Üyesi Prof. Dr. M. Murat YÜCEŞAHİN'in danışmanlığını yaptığı, doktora öğrencisi Aikanysh ESHNAZAROVA'nın, "Türkiye'de Kırgızistanlı Göçmen Kadın Olmak: Gündelik Yaşam Pratikleri, Zorluklar ve Baş Etme Stratejileri" başlıklı tezi ile ilgili araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

ÖZET

TÜRKİYE’DE KIRGIZİSTANLI GÖÇMEN KADIN OLMAK: GÜNDELİK YAŞAM PRATİKLERİ, ZORLUKLAR VE BAŞETME STRATEJİLERİ

Bu doktora tezi, Türkiye’de ev hizmetlerinde çalışan Kırgızistanlı kadınların göç süreçlerini, iş bulma deneyimlerini, gündelik yaşam pratiklerini, karşılaştıkları zorlukları ve bu zorluklarla başa çıkma stratejilerini ve emek göçünün kadınlar üzerindeki etkilerini nicel verilerle analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte Kırgızistan emek göçünün cinsiyet temelli değişimi ve Kırgızistanlı kadınların emek göçüne artan katılımına etki eden faktörlerin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Tez ev hizmetlerinde çalışan göçmen kadınları merkeze alan göç çalışmaları literatürüne de katkı sağlaması beklenmektedir.

Araştırmada, Kırgızistanlı kadınların Türkiye’nin işgücü piyasasındaki konumlarını açıklamak için İkili Emek Piyasası Teorisi ve Sosyal Ağlar Teorisinden yararlanılmıştır. İkili Emek Piyasası Teorisi, Kırgızistanlı kadınların düşük statülü işlerde, sosyal güvenceden yoksun ve sömürüye açık halde çalıştıklarını açıklarken; Sosyal Ağlar Teorisi kadınların göç kararından, iş bulma süreçleri ve karşılaştıkları zorlukların çözümü için sosyal ilişkilerden nasıl yararlandıklarını, bu ilişkilerin göç sürecinde nasıl belirleyici rol oynadığını ortaya koymuştur. Kırgızistanlı ev işçisi kadınların gündelik yaşam pratikleri Lefebvre ve De Certeau’nun gündelik yaşam ve taktik kavramları üzerinden ele alınmıştır. Tezde, kadınların gündelik yaşam pratikleri yüzeysel gibi görünse de kendinde bir derinliği barındırdığı ve karşılaştıkları zorluklara karşı geliştirdikleri yaratıcı stratejiler ve taktiklerin açıklanması sağlanmıştır.

Çalışmada nicel araştırma yöntemi tercih edilmiş ve bir boyut indirgeme yöntemi olarak tasarlanmıştır. Veriler anket tekniği ile toplanmış ve 5’li likert ölçeği kullanılmıştır. Katılımcılara amaçlı örnekleme yöntemi ve ardından kartopu yöntemi ile ulaşılmıştır. Tüm istatistiksel analizler IBM SPSS V23 programı ile yapılmış olup anlamlılık düzeyi 0,05 olarak belirlenmiştir. Ölçeklerin yapı geçerliği açıklayıcı faktör analizi ile test edilmiştir ve güvenilirlik analizi için Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Üç veya daha fazla bağımsız grup arasındaki farkların analizinde tek yönlü varyans analizi ve ölçekler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla Spearman’s rh Korelasyon Analizi uygulanmıştır.

Çalışmada elde edilen bulgulara göre, Kırgızistan'daki işsizlik oranı, ücretlerdeki eşitsizlik ve toplumsal cinsiyet temelli kısıtlamalar kadınların emek göçüne katılımını etkileyen önemli faktörler olduğu tespit edilmiştir. Türkiye'de ev hizmetlerinde çalışan Kırgızistanlı kadınların çoğu kayıt dışı çalıştığı belirlenmiştir. Kırgız kadınlar için Türkiye'yi çekici yapan faktörler arasında vize muafiyeti ve çalışma olanağı, kültürel yakınlık, ekonomik beklenti; gündelik yaşam pratikleri arasında kişisel alana sahip olma ve bireysel haklara saygı görme ön plana çıkmaktadır. Kadınların en çok karşılaştıkları zorluklar ise yalnızlık ve iş güvencesizliğidir. Kadınların bu zorluklarla başa çıkma stratejileri ve taktikleri arasında sosyal ağların önemi ortaya çıkmıştır. Ayrıca emek göçünün kadınlara ekonomik bağımsızlık kazandırdığı ve toplumsal statülerinde artış sağladığı belirlenmiştir. Kırgızistanlı ev işçisi kadınların ekonomik beklentileri, Türkiye'yi çekici yapan faktörler, gündelik yaşam pratikleri ve gündelik hayatta karşılaştıkları zorluklar arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, Kırgızistanlı kadınlar yasal korumadan mahrum güvencesiz iş koşulları altında çalışarak ailelerinin geçimini sağlamaktadır. Emek göçü, Kırgızistanlı kadınlar için iyi yaşam standartları elde etme, ekonomik bağımsızlık kazanma isteklerinin yanı sıra bireysel özgürlük arayışı olmuştur.

Anahtar kelimesler: Ev hizmetleri, Göçmen ev işçisi, Gündelik yaşam pratikleri, Kırgızistanlı kadın, Türkiye

ABSTRACT

BEING A KYRGYZSTANI IMMIGRANT WOMAN IN TURKEY: DAILY LIFE PRACTICES, CHALLENGES AND COPING STRATEGIES

This thesis aims to analyze the migration processes of Kyrgyz women working in domestic services in Turkey: their employment experiences, daily life practices, difficulties they face and their strategies to cope with these difficulties, and the effects of labor migration on Kyrgyz women working in domestic services in Turkey using quantitative data. In addition, it aims to reveal the gender-based change in labor migration in Kyrgyzstan and the factors affecting the increasing participation of Kyrgyz women in labor migration. The thesis also aims to contribute to the migration studies literature, focusing on migrant women working in domestic services.

The research utilized Dual Labor Market Theory and Social Network Theory to explain the situations of Kyrgyz women in the labor market of Turkey. While the Dual Labor Market Theory explained that Kyrgyz women work in low-status jobs, lack social security and are open to exploitation; the Social Network Theory explained how women benefit from social relations in their decision to migrate, in their job search processes and in solving the difficulties they face, and how these relations play a decisive role in the migration process. It discussed the daily life practices of Kyrgyz domestic workers through the concepts of daily life and tactics of Lefebvre and De Certeau. Although the daily life practices of women seem superficial, the thesis attempted to explain the depth they contain in themselves and the creative strategies and tactics these women developed against the difficulties they faced.

The thesis utilized a quantitative research method and designed it as a dimension reduction method. The data were collected by a survey technique, and a 5-point Likert scale was used. Participants were reached out to through a purposeful sampling method and then through the snowball method. All statistical analyses were conducted with the IBM SPSS V23 program and the significance level was determined as 0.05. The structural validity of the scales was tested with explanatory factor analysis, and Cronbach Alpha coefficient was calculated for reliability analysis. One-way variance analysis was used to analyze the differences between three or more independent groups and Spearman's ρ Correlation Analysis was applied to determine the relationships between the scales.

According to the findings, that the unemployment rate, wage inequality, and gender-based restrictions in Kyrgyzstan were important factors affecting women's participation in labor migration. It revealed that the majority of Kyrgyz women working in domestic services in Turkey work illegally. Among the factors that make Turkey attractive for women are visa exemption and job opportunities, cultural closeness, economic expectations; among daily life practices, having personal space and respect for individual rights come to the fore. The most common difficulties women face are loneliness and social insecurity. The importance of social networks has emerged among women's strategies and tactics to cope with these difficulties. The thesis revealed that the labor migration provides women with economic independence and increases their social status. It identified significant relationships between the economic expectations of Kyrgyz women domestic workers, the factors that make Türkiye attractive, their daily life practices and the difficulties they face in daily life.

As a conclusion, Kyrgyz women provide for their families by working under precarious work conditions devoid of legal protection. Labor migration has become a search for individual freedom as well as a desire to achieve good living standards and gain economic independence for Kyrgyz women.

Keywords: Domestic services, Migrant domestic worker, Daily life practices, Kyrgyz women, Turkey